

การศึกษาการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอน
วิชาศิลปศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ

นาย ปริญญา ชนะวาที

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2551
ลิขสิทธิ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A STUDY OF THE INTEGRATION OF THE SUFFICIENCY ECONOMY
PHILOSOPHY IN ART EDUCATION INSTRUCTION IN ELEMENTARY
SCHOOLS IN THE NORTHERN REGION

Mr. Parinya Chanavatee

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education Program in Art Education
Department of Art, Music and Dance Education
Faculty of Education
Chulalongkorn University
Academic Year 2008

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การศึกษาการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการ
เรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาใน
ภาคเหนือ

โดย

นายปริญญา ชนะวาทิ

สาขาวิชา

ศิลปศึกษา

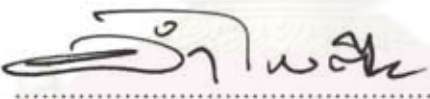
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี

คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
ของมหาวิทยาลัยอนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่ง

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย กาญจนวาสี)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำไพ ตีรณสาร)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.เกษร อิตะจारी)

ปริญญา ชนะวาทิ : การศึกษาการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา
ของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ. (A STUDY OF THE INTEGRATION OF THE SUFFICIENCY
ECONOMY PHILOSOPHY IN ART EDUCATION INSTRUCTION IN ELEMENTARY SCHOOLS IN THE
NORTHERN REGION) อ. ที่ปริกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ผศ.ดร. สุลักษณ์ ศรีบุรี, 272 หน้า.

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนวิชา
ศิลปศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ กลุ่มตัวอย่างประชากรประกอบด้วย ครูศิลปศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษาปี
ที่ 4-6 ในโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับประถมศึกษาในเขตภาคเหนือ จำนวน 103 คน และครูศิลปศึกษาเชี่ยวชาญด้าน
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์
ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ด้านการเตรียมการสอนควรศึกษาแนวคิด
กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ เทคนิควิธีสอนควรจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้
ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนควรประยุกต์ใช้สื่อที่ผลิตจากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น
2. ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ด้านครูศิลปะควรจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนานักเรียน
ให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนควรได้รับการเรียนรู้เกี่ยวกับความหมาย แนวคิดการปฏิบัติตนตาม
หลักการสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หลักสูตรควรนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้
ต่างๆ ด้านจุดประสงค์การเรียนการสอนควรให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการกำหนด
เนื้อหาสาระควรเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเลือกสาระการเรียนรู้ที่ต้องการศึกษาตามความถนัด และการจัด
กิจกรรมการเรียนการสอนควรจัดกิจกรรมทัศนศิลป์ที่มีความหลากหลายครอบคลุมกิจกรรมต่างๆ
3. ครูศิลปศึกษาเชี่ยวชาญด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความคิดเห็นว่า การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการ
เรียนการสอน ควรนำวิชาศิลปศึกษามารบูรณาการกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยนำไปจัดทำเป็นแผนจัดการเรียนรู้ และ
ควรวางแผนขั้นตอนการทำงานก่อนจัดทำหลักสูตร นักเรียนควรได้เรียนวิชาศิลปศึกษาโดยสอดแทรกเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียงเข้าไป ในด้านกิจกรรมการเรียนการสอนนักเรียนควรได้ศึกษาหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้จริงในชุมชน สามารถ
ประยุกต์ใช้วัสดุอุปกรณ์ในท้องถิ่นมาสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ควรสังเคราะห์ความรู้ปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียงและทำความเข้าใจ ในด้านการวัดและประเมินผล ครูผู้สอนควรวัดและประเมินผลจากคุณลักษณะอันพึง
ประสงค์ โดยวิธีการอันหลากหลาย ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่อง
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและมองไม่เห็นความสำคัญ ไม่มีการวางแผนการทำงาน
4. ครูศิลปศึกษาและครูศิลปะเชี่ยวชาญด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ให้ข้อเสนอแนะว่า การจัดกิจกรรม
การเรียนการสอนควรจัดให้มีความหลากหลายและสร้างบรรยากาศให้เหมาะแก่การเรียนรู้ และนักเรียนควรได้ศึกษาหาความรู้
จากแหล่งเรียนรู้จริงในชุมชน สามารถประยุกต์ใช้วัสดุอุปกรณ์ในท้องถิ่นมาสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ โดยที่นักเรียนได้
ปฏิบัติงานจริงทุกขั้นตอน รู้ขั้นตอนการทำงานอย่างถูกต้องและจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง รวมถึงนักเรียนควรได้พฤติกรรมอัน
พึงประสงค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ภาควิชา..... ศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา

สาขาวิชา..... ศิลปศึกษา

ปีการศึกษา..... 2551

ลายมือชื่อนิสิต..... ปริญญา ชนะวาทิ

ลายมือชื่อ อ.ที่ปริกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

4983714027 : MAJOR ART EDUCATION

KEYWORDS : THE INTEGRATION OF THE SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY IN ART EDUCATION INSTRUCTION IN ELEMENTARY SCHOOLS IN THE NORTHERN REGION. PARINYA CHANAVATEE : A STUDY OF THE INTEGRATION OF THE SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY IN ART EDUCATION INSTRUCTION IN ELEMENTARY SCHOOLS IN THE NORTHERN REGION. THESIS ADVISOR : ASST. PROF. SULAK SRIBUR, Ed., 272 pp.

The purpose of this research was to study on Integration of the sufficiency economy philosophy in art education instruction in elementary schools in the northern region. The research sampling were 103 art teachers and 10 art teachers who expert at Philosophy of the "Sufficiency Economy" The research instruments were the questionnaire and interview form. The collected data were analyzed by means of percentage, arithmetic mean, standard deviation, and content analysis technique.

The result of the research were revealed that

1. The majority of art teachers have concurred with the highest level in terms of teaching preparation that it should be fully integrated while teaching methodology should engage learning atmosphere conducive to the study of Sufficiency Economy concept. In addition, learning materials should be made from local and natural resources.

2. The majority of art teachers agree upon with a high level that they should arrange learning activities to develop student's performance by following the principle of Sufficiency Economy. Students should have a sound understanding of the said concept and school curriculums should include the Sufficiency Economy philosophy to be incorporated with other fields of study. In terms of learning objectives, art teachers should educate the students to realize the significance of the said idea. The students should also be provided with the opportunity to participate in any areas of discipline in which they are interested. In addition, learning activities should include various visual arts exhibitions covering a wide range of study.

3. The art teachers with strong expertise regarding the principle of Sufficiency Economy have expressed their views that to develop and improve learning activities requires the art subject to be integrated with the said principle by implementing it with the teachers' teaching plans while prudent preparation before creating school curriculums is also recommended. Art teachers should embrace the said concept to lecture to the students. Moreover, the students should be able to acquire knowledge from learning sources available in their community and be able to make use of local materials to create artistic piece of art. In terms of leaning activity process, the concept of Sufficiency Economy should be synthesized and be thoroughly understood while the assessment and evaluation should follow the concept of students' desirable attributes which can be done through several procedures. Learning and teaching management difficulties arise out of the art teachers who possess no comprehensive knowledge and understanding of the principle of Sufficiency Economy, lack the concept appreciation and teaching plans.

4. The art teachers and the Philosophy of the Sufficiency Economy expert suggest that instructional management in school should be various learning resource and the atmospheres are proper with learning objective. The students should get real experience from real learning resource in community; students can create artwork from community devices by practical part; knowing work procedure and continuing held the activities include that the students should get positive behavior in the theory of Philosophy of the sufficiency Economy and they can adapt to daily life.

Department : Art, Music, and Dance, Education Student's Signature *พริญา ชานวatee*
Field of Study : Art, Education Advisor's Signature *Sulak Sribur*
Academic Year : 2008

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีด้วยความกรุณาของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งท่านได้กรุณาให้คำปรึกษาชี้แนะแนวทางในการศึกษาหาความรู้ และคำแนะนำตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ รวมทั้งหลักในการปฏิบัติงานอันเป็นประโยชน์แก่การวิจัย ทั้งยังให้แรงเสริมต่างๆ ที่เป็นบ่อเกิดกำลังใจตลอดมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านอาจารย์เป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำไพ ตีรณสาร ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.เกษร ธิตะจารี กรรมการในการสอบวิทยานิพนธ์ที่กรุณาตรวจสอบและให้คำชี้แนะในการปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน สำหรับการตรวจพิจารณาเครื่องมือและคำแนะนำอันเป็นประโยชน์ ขอขอบพระคุณครุศิลป์ศึกษาผู้เชี่ยวชาญที่ให้ความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนศิลปะกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

และเหนือสิ่งอื่นใด ขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อ คุณแม่ที่เป็นกำลังใจและให้คำปรึกษาตลอดมา แม้ยามเหนื่อยล้าหรือท้อแท้ใจก็มีท่านที่เป็นเหมือนหยดน้ำมาชโลมใจให้ชุ่มเย็น และขอบคุณกำลังใจดีๆ จากพี่น้องชมรมเด็กและเยาวชนดีเด่นสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ที่คอยช่วยทำงานยามเดือดร้อนอย่างสม่ำเสมอด้วยดี จนประสบความสำเร็จได้ในวันนี้

เนื่องจากทุนการวิจัยในครั้งนี้ ส่วนหนึ่งได้มาจากทุนอุดหนุนการวิจัยของบัณฑิตวิทยาลัย ผู้วิจัยจึงขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัยไว้ ณ โอกาสนี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฐ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา.....	8
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	8
วิธีดำเนินการวิจัย.....	9
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	10
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	11
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
1. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	13
1.1 ความเป็นมาของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	13
1.2 ความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	16
1.3 หลักแนวคิดและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	18
1.4 การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต.....	23
2. แนวคิดและหลักการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการเรียนการ สอน.....	26
2.1 แนวนโยบายในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่ระบบการศึกษา.....	27
2.2 ความเป็นมาในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา.....	32
2.3 แนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษา....	35

บทที่	หน้า
2.4 แนวทางการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง.....	37
3. การจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6.....	63
3.1 ความหมายของการจัดการเรียนการสอน.....	63
3.2 รูปแบบการเรียนการสอนศิลปศึกษา.....	64
3.3 องค์ประกอบการจัดกระบวนการเรียนการสอน.....	70
3.4 การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์.....	85
4. การบูรณาการเรียนการสอน.....	95
4.1 ลักษณะของการบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอน.....	96
4.2 การบูรณาการหลักสูตรศิลปศึกษา.....	100
5. สภาพทั่วไปของภาคเหนือ.....	103
5.1 การจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในภาคเหนือ.....	103
5.1 อาชีพของคนภาคเหนือ.....	104
5.2 ศาสนาและความเชื่อ.....	105
5.3 ศิลปวัฒนธรรม.....	105
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	106
6.1 งานวิจัยในประเทศ.....	106
6.2 งานวิจัยในต่างประเทศ.....	114
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	117
การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นและรวบรวมข้อมูล.....	117
กำหนดกลุ่มตัวอย่างประชากรและกลุ่มตัวอย่างประชากร.....	117
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและวิธีการสร้างเครื่องมือที่ใช้วิจัย.....	118
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	121
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	122
สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	124
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	125

บทที่	หน้า
1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	127
1.1 สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	127
1.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนการบูรณาการ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาของ โรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ.....	129
1.3 ความคิดเห็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนการบูรณาการ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษา.....	148
2. ผลการวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ผู้ครุศิลปศึกษาเชี่ยวชาญทางด้านบูรณา การปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	162
2.1 สภาพทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์.....	162
2.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนการบูรณาการ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาของ โรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ.....	164
2.2.1 การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน.....	164
2.2.2 การจัดการกระบวนการเรียนรู้.....	169
2.2.3 ปัญหาและอุปสรรคในการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับ วิชาศิลปศึกษาในการจัดการเรียนการสอน.....	174
2.3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ และข้อเสนอแนะ.....	178
5 สรุปผลการวิจัยอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	181
1. สรุปผลการวิจัย.....	183
2. อภิปรายผลการวิจัย.....	197
3. ข้อเสนอแนะ.....	227
รายการอ้างอิง.....	230
ภาคผนวก.....	239
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ.....	240
ภาคผนวก ข รายชื่อครุศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง....	242

บทที่	หน้า
ภาคผนวก ค รายชื่อโรงเรียนที่ทดลองใช้เครื่องมือ.....	247
ภาคผนวก ง รายชื่อโรงเรียนที่ทำการเก็บข้อมูล.....	249
ภาคผนวก จ หนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย.....	252
ภาคผนวก ฉ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	254
ภาคผนวก ช ภาพประกอบ.....	270
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	272

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	วิเคราะห์แนวทางการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	54
2	มาตรฐานการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงช่วงชั้นที่ (ชั้นประถมศึกษาปีที่4-6).....	61
3	สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	127
4	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบพื้นฐานในด้านครู.....	129
5	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบพื้นฐานในด้านนักเรียน.....	131
6	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบพื้นฐานในด้านหลักสูตร.....	133
7	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน.....	135
8	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในการกำหนดเนื้อหาสาระ.....	137
9	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในการดำเนินการ / จุดประสงค์การเรียนการสอน.....	139
10	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในการดำเนินการ / เทคนิควิธีการ.....	141
11	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในการดำเนินการ / การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน.....	143
12	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในการดำเนินการ / อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน.....	145

ตารางที่		หน้า
13	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นของ ครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านการวัดและประเมินผล.....	146
14	ความคิดเห็นข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบพื้นฐานในด้าน ครู.....	148
15	ความคิดเห็นข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบพื้นฐานในด้าน นักเรียน.....	150
16	ความคิดเห็นข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบพื้นฐานในด้าน หลักสูตร.....	152
17	ความคิดเห็นข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้าน จุดประสงค์การเรียนการสอน.....	154
18	ความคิดเห็นข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้าน เนื้อหา.....	156
19	ความคิดเห็นข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านการ จัดกิจกรรมการเรียนการสอน.....	158
20	ความคิดเห็นข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านการ วัดและประเมินผล.....	160
21	สภาพทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ (ครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง).....	162
22	ตารางแสดงความคิดเห็นของครูผู้สอนศิลปะที่เชี่ยวชาญด้านการบูรณาการ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียน การสอน.....	164
23	แสดงความคิดเห็นของครูผู้สอนศิลปะที่เชี่ยวชาญด้านการบูรณาการปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง เกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้.....	169
24	แสดงความคิดเห็นของครูผู้สอนศิลปะที่เชี่ยวชาญด้านการบูรณาการปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการบูรณาการปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษาในการจัดการเรียนการสอน.....	174
25	แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูผู้สอนศิลปะที่เชี่ยวชาญในการจัดการ เรียนการสอนการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษา.....	178

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
1	โครงสร้างแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	21
2	โครงสร้างของการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนตามแนวทาง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	56
3	โครงสร้างขององค์ประกอบการจัดการเรียนการสอน.....	72
4	แนวคิดการเรียนการสอนบูรณาการวิชาศิลปศึกษา กับปรัชญาเศรษฐกิจพอ เพียง.....	116

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพสังคมของไทยในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ การบริโภคข่าวสารข้อมูล ความรู้ต่างๆ สามารถเข้าถึงได้อย่างรวดเร็วและไร้ขีดจำกัด แต่ปัญหาที่สำคัญของประเทศ คือ ปัญหาด้านคุณภาพของคน อันเป็นผลมาจากความอ่อนแอของจิตใต้สำนึก หรือความเสื่อมโทรมทางด้านคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งที่ผ่านมาสภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในประเทศไทยถือเป็นบทเรียนสำคัญราคาแพงสำหรับคนไทยจำนวนมากที่มุ่งทำการใหญ่ โดยขาดพื้นฐานที่มั่นคงเพียงพอ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นประจักษ์แก่ตาแก่ใจของคนไทยแล้วว่า ความเจริญเติบโตที่ยั่งยืนถาวรได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยพื้นฐานที่มั่นคง ดังนั้น เพื่อปรับตนเองให้อยู่รอดในสังคมและวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาการปลูกฝังค่านิยมที่ดีที่เหมาะสมให้กับคนในสังคมนั้น ย่อมเป็นเครื่องมือและแรงผลักดันที่ดีที่จะทำให้สังคมส่วนใหญ่มีความสุข คนในสังคมมีพฤติกรรมที่ดี ซึ่งการปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้องควรจะเริ่มตั้งแต่ยังเด็ก เพราะเมื่อโตแล้วการปลูกฝังค่านิยมจะเป็นการยากยิ่ง ดังนั้น การเรียนการสอนในปัจจุบันจึงควรสอดแทรกหรือส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการทั้งในด้านพฤติกรรม ด้านทัศนคติและด้านสติปัญญา

ปรียาพร วงศ์อนุตรโจน์ (อ้างในเซาวลิต สุไลมานดี, 2534) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมในการเกิดค่านิยมของคนว่า เกิดจากประสบการณ์ ความเชื่อ เจตคติ และแรงจูงใจ การเกิดค่านิยมของคนจะมีพฤติกรรม 3 อย่าง สรุปได้ดังนี้

1. การยอมรับในสิ่งนั้น เนื่องจากบุคคลเห็นว่ามีคุณค่าแก่ตนเมื่อนำมาปฏิบัติ
2. ความชอบในสิ่งนั้นๆ พฤติกรรมของความชอบ จะดูได้จากการประเมินตนเอง และจากบุคคลใกล้เคียง
3. การผูกมัดตนเองเป็นความเชื่อมั่นว่าจะยอมรับค่านิยมนั้น

นอกจากนี้สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงค่านิยมย่อมเกิดได้จากปัจจัยหลายประการ ซึ่ง โสภา ซปีดมันน์ (อ้างใน เทพวาทณี วินิจกำจร, 2543) ได้กล่าวถึง การเปลี่ยนแปลงค่านิยมของคนในปัจจุบันว่า มีสาเหตุมาจากปัจจัยต่างๆ ดังนี้

1. การเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของระบบคมนาคมและการสื่อสาร
2. การล่มสลายของระบบคุณธรรม จริยธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของคนไทย
3. การพัฒนาทางด้านการศึกษาที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว
4. การล่มสลายของสถาบันครอบครัว การขาดความเข้าใจ ขาดความใกล้ชิด ความรัก ความอบอุ่น
5. อิทธิพลจากสื่อสารมวลชน ในสังคมยุคสารสนเทศ
6. อิทธิพลของวัฒนธรรม ค่านิยมของโลกตะวันตก ซึ่งเข้ามามีอิทธิพลเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตของสังคมไทย
7. อิทธิพลของสังคมวัฒนธรรมของวัยรุ่น ซึ่งมีอิทธิพลไปถึงผู้ใหญ่ในปัจจุบัน

วิกฤตการณ์ความล้มเหลวทางเศรษฐกิจครั้งใหญ่ของคนไทย เมื่อปี 2540 ทำให้ประเทศต้องขอรับการช่วยเหลือจาก IMF (International Monetary Fund) เพื่อฟื้นฟูสถานะทางเศรษฐกิจของประเทศ สาเหตุสำคัญของการเกิดปัญหาในครั้งนั้น คือ การเปลี่ยนแปลงทางค่านิยม ซึ่งที่มาของสาเหตุอย่างหนึ่งคือการแพร่หลายของสื่อ และการรับวัฒนธรรมต่างๆ เข้ามาอย่างเช่น วัฒนธรรมตะวันตก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการแต่งกาย อาหารการกิน และการทำธุรกิจที่มุ่งหวังผลกำไรมากเกินไป และพยายามผลักดันให้ธุรกิจขยายตัวอย่างรวดเร็วโดยขาดความมั่นคง การไม่รู้จักพอและความไม่รอบคอบ จึงทำให้เกิดความล้มเหลวในธุรกิจ หรือค่านิยมที่รับมาจากที่ต่างๆ โดยไม่ได้รับการขัดเกลา ไม่เหมาะสมก็ทำให้เกิดความเสื่อมโทรมทางด้านคุณธรรมจริยธรรม ทำให้สังคมไทยต้องกลับมาทบทวนแนวทางการพัฒนาประเทศใหม่ ซึ่งบทสรุปที่ได้ในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่เก้า (พ.ศ. 2545-2549) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงได้นำอุปมาปรัชญาพระราชทาน “เศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่เก้า และต่อเนื่องมาถึง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบ (พ.ศ. 2550-2554) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนทุกระดับและทุกภาคส่วนของสังคมมีความเข้าใจในหลักปรัชญาพระราชทานเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำไปเป็นพื้นฐานและแนวทาง

ในการดำเนินชีวิตด้านต่างๆ อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน ประชาชนอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข สังคมมีความเข้มแข็ง ประเทศชาติมีความมั่นคง

จากแนวพระราชดำรัสพระราชทานเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงนั้น คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิในทางเศรษฐกิจและสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง มาร่วมกันประมวลและกลั่นกรองพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศให้เกิดความพอเพียง และปรัชญานี้ได้พัฒนามาเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545 – 2549 มีใจความดังนี้

“เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงชีวิตและปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ ต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินงานทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี”

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ชี้ให้เห็นว่า การมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้นต้องอาศัยคุณสมบัติต่างๆ เช่น การรู้จักพึ่งตนเอง การรู้จักอยู่อย่างพอเพียง การทำงานด้วยความขยัน อดทน ไม่ถ้อยถอย การมีทักษะการบริหารจัดการ การต่อสู้กับอุปสรรค การรู้จักแก้ปัญหา การรู้จักแสวงหาความรู้ การรู้จักนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการทำงาน การรู้จักการรวมกลุ่ม การทำงานร่วมกัน การอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลและการรู้จักพัฒนาตนเอง (ทิสนา แคมมณี, 2546) เศรษฐกิจพอเพียงคือการพยายามพึ่งตนเอง ช่วยตัวเองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ให้พอมีพอกิน โดยเฉพาะอาหารและที่อยู่อาศัย ส่วนที่ไม่สามารถผลิตเองได้ ก็แลกเปลี่ยนหรือซื้อ จากภายนอกบ้าง แต่ควรซื้อและ

ใช้ของจากที่ผลิตได้ในท้องถิ่นหรือ ในประเทศมากที่สุด พยายามก่อกำหนดให้น้อยที่สุดและควรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ยั่งยืน และพอใจในสิ่งที่ได้รับมาโดยชอบธรรม ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย เพื่อให้รายจ่ายไม่เกินรายรับ (อำพล เสนาณรงค์, 2542) นอกจากนี้ เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริเป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตน ในทางที่ควรจะเป็นและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในทุกระดับและทุกด้านของสังคม ทั้งนี้ ควรมีการนำเนื้อแท้ของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง สติปัญญา และวิถีการดำเนินชีวิตของไทย (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2542) ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงข้างต้นนั้น ได้นำไปสู่การพัฒนาบุคคลและการบริหารประเทศในทุก ๆ ด้าน และหากเรานำปรัชญาดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตเพื่อความพออยู่ พอกิน ตามหลักคุณธรรมหลายประการที่แฝงอยู่ เช่น การมีความซื่อสัตย์สุจริต มีความเพียร มีความอดทน และมีความรอบคอบ การปฏิบัติตนตามคุณธรรมเหล่านี้ จะทำให้บุคคลนั้นดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยดีด้วยความพอเพียง พึ่งตนเองได้ และเมื่อเกิดความพอเพียงก็ทำให้ตนเองเกิดความสุขในที่สุด

ดังนั้น การปลูกฝังค่านิยมจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับคนในสังคมยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะวัยนักเรียนซึ่งกำลังเป็นวัยที่อยากรู้อยากลอง มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายและจิตใจมาก และรับเอาแบบอย่างการปฏิบัติตนจากผู้ใหญ่ ผู้มีชื่อเสียงหรือกลุ่มเพื่อน ดังนั้น การเสริมสร้างค่านิยมที่เหมาะสมกับเด็กก็จะเป็นสิ่งที่ดียิ่งกว่าเมื่อเติบโตไปข้างหน้าจะเป็นบุคคลที่มีคุณธรรม จริยธรรม และสามารถทำประโยชน์ต่อสังคมได้ ซึ่งการปลูกฝังค่านิยมที่เหมาะสมสามารถกระทำได้ ดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริ เป็นแนวทางในการพัฒนาค่านิยมและพัฒนาการศึกษา ดังข้อสรุปว่า การปลูกฝังค่านิยมให้แก่คนนั้น คือการหมั่นฝึกฝน และหมั่นปลูกฝังให้เป็นคนรู้จักเหตุผล ความรับผิดชอบชั่วดีโดยตัวเขาเอง ซึ่งจะทำให้บุคคลปฏิบัติงาน และปฏิบัติตนได้ถูกต้อง เป็นประโยชน์แก่ตนเองและส่วนรวม (สำนักราชเลขาธิการ, 2517 อ้างใน เชาวลิท สุไลมานดี, 2543)

รัฐบาลตระหนักถึงความสำคัญในการแก้ปัญหาดังกล่าวให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในสังคมไทยอย่างเป็นระบบ ด้วยการกำหนดนโยบายด้านการศึกษา โดยนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา สถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนาให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

ทักษะ เจตคติ และค่านิยมสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเกิดประโยชน์ มีความสุขและยั่งยืน

กระทรวงศึกษาในฐานะหน่วยงานหลักในการพัฒนาคนและสร้างเยาวชนให้มีคุณภาพของประเทศได้ตระหนักและเห็นคุณค่าในภารกิจดังกล่าว จึงมีนโยบายที่จะสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามรอยพระยุคลบาทเรื่อง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยอัญเชิญมาเป็นหลักในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพสามารถพึ่งตนเองได้ เกิดความพอมีพอกิน พอมีพอใช้ ในการดำเนินชีวิต โดยใช้หลักความพอประมาณ การคำนึงถึงความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และมีคุณธรรม กำกับความรู้เป็นกรอบในการดำเนินชีวิต และเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ โดยร่วมมือกับ คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ภายใต้คณะทำงานขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านสถานการศึกษาและเยาวชน สร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงให้สามารถนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมและปลูกฝังปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการดำรงชีวิตให้อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนนำไปสู่การปรับแนวทางการพัฒนาด้วยการกำหนดนโยบายด้านการศึกษา โดยนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ เชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา สถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันทางศาสนา ให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

การส่งเสริมให้มีการปลูกฝังค่านิยมเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ในสถานศึกษาจึงเป็นความจำเป็นอย่างเร่งด่วนในการสร้างให้เด็กและเยาวชนรุ่นใหม่มีจิตสำนึก มีคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อบ้านเมืองในอนาคต เนื่องจากการศึกษาเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการเปลี่ยนแปลง เพื่อนำสังคมไปสู่ความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังนั้นหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการศึกษาโดยตรง ดังเช่น กระทรวงศึกษาธิการจึงมีนโยบายเพื่อเปิดโอกาสให้สถานศึกษาเป็นผู้จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อตอบสนองการเรียนรู้ตามความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งสถานศึกษาสามารถปรับหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สถานศึกษาจึงสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้กำหนดให้นำปรัชญาพระราชทาน เศรษฐกิจพอเพียง กำหนดในสาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และสามารถนำไปปรับประยุกต์กับกลุ่มสาระการเรียนรู้

อื่นๆ เพิ่มเติมได้ ซึ่งรายวิชาศิลปะศึกษา (Art Education) นับเป็นวิชาที่ช่วยเสริมให้เด็กมีพัฒนาการด้านต่างๆ โดยให้เด็กได้ทำกิจกรรม มีโอกาสสร้างสรรค์ แก้ปัญหา และได้สัมผัสสภาพความเป็นจริง เพื่อจะได้มีประสบการณ์ด้านสุนทรียภาพและการสร้างสรรค์ ซึ่งจะ让孩子ได้มีพัฒนาการที่ดีด้านอารมณ์ สังคม สติปัญญา (วิรัตน์ พิชญ์ไพบุญย์, 2520)

ศิลปะเป็นวิชาที่ให้ผู้เรียนได้แสดงออกตามความสามารถด้านความคิดสร้างสรรค์โดยอาศัยจากประสบการณ์จากโลกภายนอกและจินตนาการโดยมีครูเป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับตัวผู้เรียน (ชูจิตต์ วัฒนารมย์, 2528) ซึ่งสอดคล้องกับ กรมวิชาการ (2541) ที่กล่าวว่า ศิลปะมีบทบาทสำคัญต่อวิถีทางการดำเนินชีวิตมนุษย์ที่เป็นอยู่ในสังคมปัจจุบันและรวมไปถึงสังคมในอนาคต ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปลูกฝังค่านิยมทางศิลปะให้กับคนไทยในสังคมอย่างต่อเนื่อง เพื่อการอนุรักษ์ สร้างสรรค์และสืบทอดเจตนารมณ์ทางค่านิยม รวมถึงวัฒนธรรมทางศิลปะมิให้สูญหายไปจากสังคม ซึ่งนักวิชาการศึกษามีหน้าที่โดยตรงที่จะต้องรับผิดชอบต่อการวางแผนในการจัดการศึกษาที่คำนึงถึงการปลูกฝังค่านิยมดังกล่าวให้กลุ่มวิชาศิลปะศึกษาได้รับการกำหนดไว้ในหลักสูตรอย่างมีเป้าหมาย และมีความเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นกลุ่มรายวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนามนุษย์ที่พึงประสงค์ โดยมีครูศิลปะศึกษาทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ความคิด ประสบการณ์ และปลูกฝังรสนิยมอันสุนทรีย์ทางศิลปะ นับเป็นความสำคัญยิ่งต่อการสร้างมาตรฐานการศึกษา และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งการพัฒนาศักยภาพต่างๆ และสร้างพื้นฐานค่านิยมที่ดีต่อการดำรงชีวิตให้แก่เด็กในวัยที่เหมาะสมโดยเฉพาะเด็กในวัย 9-11 ปี เนื่องจาก เด็กในวัยนี้เริ่มมีพฤติกรรมกลุ่มในการเลียนแบบ และมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งการช่วยให้เด็กได้ฝึกทักษะของตนเองและมีความเชื่อมั่นในทางที่ถูกต่อการกระทำของตน จะส่งผลดีต่อสังคมในอนาคต

พัฒนาการของการแสดงออกทางศิลปะของเด็กอายุระหว่าง 9-11 ปี มีการวิจัยค้นคว้าอย่างกว้างขวาง โดยได้ทำการศึกษาถึงการพัฒนาความเข้าใจ ทักษะกระบวนการความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก และทฤษฎีการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก ซึ่งมีนักวิจัยหลายท่านที่ได้ทำการศึกษาและสรุปมา ดังนี้ตามทฤษฎีพัฒนาการทางด้านศิลปะเด็กของ โลเลนเฟลด์และบริเตน (Lowenfeld and Brittain, 1987) เด็กในช่วงอายุ 9-11 ปี ซึ่งอยู่ในขั้นพัฒนาการในขั้นที่ 4 คือขั้นรวมกลุ่ม (The Gang Age) หมายความว่า เด็กในวัยนี้เริ่มมีการรวมกลุ่มกับเพื่อนเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ มาเป็นการวาดภาพที่มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ นอกจากนี้

ประเทิน มหาจันทร์ (2531) ได้กล่าวถึง พัฒนาการทางศิลปะของเด็กในระดับอายุ 9-11 ปี ว่า เมื่อร่างกายของเด็กเติบโตขึ้นควบคู่กับพัฒนาการด้านต่างๆ พัฒนาการด้านศิลปะของเด็กจะก้าวหน้าขึ้นเช่นกัน จากลักษณะเฉพาะของศิลปะ ที่เน้นในแง่ของการแสดงออกอย่างอิสระ การแสดงออกตามธรรมชาติที่เน้นอารมณ์ และความรู้สึกไปสู่การเน้นความเหมือนจริงตามธรรมชาติ ทั้งนี้เพราะอิทธิพลของประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมที่เด็กได้พบเห็นในชีวิตประจำวัน เด็กในวัยนี้มีความพิถีพิถันทางด้านศิลปะ เน้นด้านรูปแบบมากกว่าเน้นการแสดงออก เด็กเริ่มมีการวางแผนการทำงานล่วงหน้า ซึ่งสอดคล้องกับ วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์ (2529) ได้กล่าวว่า ลักษณะของเด็กในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ความรับผิดชอบของเด็กวัยนี้สูงขึ้น มีความเข้าใจในสิ่งที่ถูกผิดมากขึ้น ชอบสร้างสรรค์งานตามความสนใจของตนเอง มีการแสดงออกสัมพันธ์กับอารมณ์ และความเจริญทางกาย และมีความแม่นยำในการปฏิบัติงานดีขึ้น เริ่มสนใจในการใช้เวลาว่าง ทำกิจกรรมต่างๆ เป็นงานอดิเรก เริ่มมีความตระหนักในความรับผิดชอบในตัวเองมากขึ้น มีความพอใจและความสุขในการทำงานเป็นกลุ่มร่วมกับเพื่อนๆ มีระยะเวลาของการทำงานมากขึ้น และมีแนวโน้มที่จะเลือกเพื่อนร่วมงานที่มีลักษณะเข้ากันได้หรือมีนิสัยคล้ายคลึงกันเป็นสมาชิกในการทำงาน

เด็กในช่วงวัยอายุ 9-11 ปี ซึ่งจัดอยู่ระหว่างระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 เด็กในวัยนี้มีการพัฒนาการทางร่างกายและอารมณ์มากยิ่งขึ้น มีการรวมกลุ่มกับเพื่อนเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ และมีแนวโน้มที่จะเลือกเพื่อนร่วมงานที่มีลักษณะเข้ากันได้หรือมีนิสัยคล้ายคลึงกันเป็นสมาชิกในการทำงาน เด็กเริ่มมีความรับผิดชอบ ในวัยนี้มีความสนใจสิ่งแวดล้อมมากขึ้น การแสดงออกตามธรรมชาติที่เน้นอารมณ์ ความรู้สึกไปสู่การเน้นความเหมือนจริงตามธรรมชาติ และเด็กในวัยนี้เริ่มที่จะปฏิบัติกรอย่างเห็นเหตุเป็นผลได้หลากหลายขึ้น และเหมาะสมในการปลูกฝังค่านิยมต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับ อารี สุทธิพันธ์ (2535) ที่กล่าวว่า ศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาเป็นกระบวนการเรียนการสอน และแนวปฏิบัติในการจัดประสบการณ์ทางศิลปะให้แก่ผู้เรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตลอดจนพัฒนาการด้านต่างๆ วิธีการสอนศิลปศึกษาจึงต่างจากวิชาสามัญทั่วไป เพราะว่าลักษณะวิชาศิลปศึกษา เกี่ยวข้องกับการฝึกฝนปฏิบัติ การลงมือทำจริง และคิดค้นแก้ปัญหา นอกจากนี้ การเรียนรู้ศิลปะ มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ การคิดที่เป็นเหตุเป็นผลถึงวิธีการทางศิลปะ ความเป็นมาของรูปแบบ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และรากฐานทางวัฒนธรรม ค้นหาผลงานศิลปะสื่อความหมายกับตนเอง ค้นหาศักยภาพ ความสนใจส่วนตัว ฝึกการเรียนรู้ การสังเกตที่ละเอียดอ่อนอันนำไปสู่ความรัก เห็นคุณค่าและเกิด

ความซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปะและสิ่งรอบตัว พัฒนาเจตคติ สมาธิ ทัศนียภาพส่วนตัว มีทักษะกระบวนการ วิธีการแสดงออก การคิดสร้างสรรค์ (กรมวิชาการ, 2544)

จากข้อมูลที่ทำการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยมีความมุ่งหวังที่จะนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ด้านทัศนศิลป์โดยบูรณาการกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นคุณธรรมและค่านิยมที่จำเป็นต้องปลูกฝังให้กับเด็กและเยาวชนที่เป็นอนาคตของประเทศชาติในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับ ทิศนา แชมมณี (2549) ที่กล่าวว่า การปลูกฝังค่านิยมให้แก่บุคคล หากสามารถเริ่มต้นตั้งแต่บุคคลยังเล็กแล้วก็จะย่อมจะประสบผลสำเร็จได้ดีกว่าเริ่มการปลูกฝังในวัยที่บุคคลโตขึ้นจนเป็นผู้ใหญ่ เนื่องจากเด็กยังเป็นไม้อ่อนที่ดัดง่าย ดังนั้นหากครูที่สอนในระดับการศึกษาปฐมวัยและประถมศึกษา ต่างช่วยกันปลูกฝังค่านิยมให้แก่เด็กอย่างสม่ำเสมอแล้วก็จะย่อมจะเห็นผลจริงจิ่งในเวลาไม่นานนัก และตรงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (2550-2554) ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีจิตใจที่ดีงาม อยู่ในกรอบของศีลธรรม และมีจิตสำนึกสาธารณะ โดยผลักดันให้ครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษา ร่วมกันพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม และปลูกฝังทัศนคติและการเรียนรู้ในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ดังนั้นจึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่ทุกฝ่ายต้องหันมาให้ความร่วมมือกันเพื่อขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนการสอน เพื่อให้เด็กและเยาวชนซึ่งเป็นอนาคตของชาติได้ช่วยกันธำรงรักษาประเทศชาติต่อไป ซึ่งผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปะศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ เนื่องจาก ในภาคเหนือมีโรงเรียนนำร่องและโรงเรียนต้นแบบในการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นจำนวนมาก และเป็นภาคที่มีวัฒนธรรมชนเผ่าที่หลากหลาย มีศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาชาวบ้านที่น่าสนใจ และมีทรัพยากรที่เป็นวัตถุดิบทางธรรมชาติมากมาย ซึ่งเหมาะแก่การศึกษาการจัดการเรียนสอนบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปะศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นดังต่อไปนี้

1. การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.1 ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมหลักการและทฤษฎีต่างๆ ในเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จากหนังสือ เอกสาร วารสาร บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับกรอบแนวคิด คุณลักษณะของเศรษฐกิจพอเพียง เนื้อหาต่างๆ ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำมาประยุกต์ใช้ วัตถุประสงค์การสอนสาระการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผลจากเอกสาร วารสาร บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. กลุ่มตัวอย่างประชากร

กลุ่มครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษา (ทัศนศิลป์) ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับประถมศึกษาในเขตภาคเหนือ ที่มีการจัดการเรียนการสอนบูรณาการกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเข้าร่วมในโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ โดยการสุ่มตัวอย่างอย่างแบบเจาะจง ซึ่งมีโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการจำนวนทั้งสิ้น 85 โรงเรียน โรงเรียนละ 2 คน รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างประชากรทั้งสิ้น 170 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 2 ชุดดังนี้ 1. แบบสอบถามสำหรับครูศิลปศึกษา 2. แบบสัมภาษณ์สำหรับครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญทางด้านการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อทำการปรับปรุงให้เหมาะสมก่อนนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริง

4. วิเคราะห์ผลจากแบบสำรวจและแบบสัมภาษณ์ จากนั้นนำเสนอผลการวิจัยในรูปของตารางประกอบความเรียง

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. การบูรณาการ หมายถึง การนำความรู้จากวิชาหนึ่ง เข้ามาสัมพันธ์กันกับอีกวิชาหนึ่ง เพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน และเนื้อหา กิจกรรมการจัดการเรียนการสอน ผู้เรียนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้มาปรับสภาพชีวิตของตนให้มีความสุข

2. วิชาศิลปะศึกษา คือ การเรียนรู้ศิลปะ มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ การคิดที่เป็นเหตุเป็นผลถึงวิธีการทางศิลปะ เห็นคุณค่าและเกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปะ และสิ่งรอบตัว พัฒนาเจตคติ สมาธิ ทัศนียมส่วนตัว มีทักษะ กระบวนการ วิธีการแสดงออก การคิดสร้างสรรค์

3. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง (Self-Sufficiency) อยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน ซึ่งต้องสร้างพื้นฐานทางด้าน เศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือให้ตนเองสามารถอยู่ได้อย่างพอกินพอใช้ โดยแบ่งเป็น 3 หลักการ 2 เงื่อนไข ดังนี้

ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาเหตุและผลที่เกิดจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

เงื่อนไข การตัดสินใจ และการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

เงื่อนไขคุณธรรม ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร และใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

4. การจัดการเรียนการสอน หมายถึง สภาพหรือลักษณะการเรียนการสอนที่จัดขึ้นตาม หลักการ ทฤษฎี แนวคิด หรือความเชื่อต่างๆ โดยอาศัยวิธีสอนและเทคนิคต่างๆ เข้ามาช่วยให้ สภาพการเรียนการสอนเป็นไปตามหลักการยึด ดังนั้น การเรียนการสอนเป็นกิจกรรมที่สำคัญในการทำหลักสูตรสัมฤทธิ์

5. ประถมศึกษา หมายถึง นักเรียนในระดับช่วงชั้นที่ 2 คือประถมศึกษาปีที่ 4-6 ซึ่งนักเรียนที่มีอายุระหว่าง 9-11 ปี เด็กในวัยนี้จะมีพัฒนาการทางร่างกายและอารมณ์มาก เด็กในวัยนี้เริ่มมีการรวมกลุ่มกับเพื่อนเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ และมีแนวโน้มที่จะเลือกเพื่อนร่วมงานที่มีลักษณะเข้ากันได้หรือมีนิสัยคล้ายคลึงกันเป็นสมาชิกในการทำงาน เด็กเริ่มมีความรับผิดชอบ ในวัยนี้มีความสนใจสิ่งแวดล้อมมากขึ้น การแสดงออกตามธรรมชาติที่เน้นอารมณ์ และความรู้สึกไปสู่การเน้นความจริงตามธรรมชาติ สนใจการวาดภาพที่แสดงแสงเงา และซึ่งเด็กในวัยนี้เริ่มสามารถที่จะปฏิบัติกรอย่างเป็นเหตุเป็นผลได้หลากหลายขึ้น

6. ภาคเหนือ หมายถึง ภาคเหนือประกอบด้วยจังหวัดต่าง ๆ 17 จังหวัด คือ พิจิตร โลก พิษณุโลก พิจิตร กำแพงเพชร ตาก สุโขทัย นครสวรรค์ อุทัยธานี อุตรดิตถ์ เพชรบูรณ์ แพร่ น่าน ลำปาง ลำพูน เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา และแม่ฮ่องสอน ทั้ง 17 จังหวัดนี้แม้จะรวมกันเรียกว่า ภาคเหนือ ก็ยังมีลักษณะเฉพาะที่ต่างกันอยู่บ้าง เช่น กลุ่มพิษณุโลก พิจิตร สุโขทัย กำแพงเพชร นครสวรรค์ อุทัยธานี มักเรียกว่าภาคกลางตอนบน เพราะวัฒนธรรมมีส่วนคล้ายกับภาคกลาง จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีวัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็นกลุ่มไทยใหญ่ผสมกับพม่า เพชรบูรณ์ ลักษณะโน้มไปทางภาคอีสาน ที่เป็นกลุ่มวัฒนธรรมภาคเหนือจริง ๆ คือ จังหวัดลำปาง ลำพูน เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา กลุ่มจังหวัดดังกล่าวนี้เรียกว่า คนเมือง หรือ ยวน หรือ ไทยยวนซึ่งหมายถึงโยนก ส่วนจังหวัดแพร่ และน่าน ก็มีลักษณะของตัวเองเช่นเดียวกัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางในการปลูกฝังค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียง 5 ด้าน คือ ความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี มีความรอบรู้ มีคุณธรรม เพื่อให้นักเรียนได้แนวคิดและแนวทางในการนำความรู้ ความเข้าใจที่ได้รับไปปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน

2. เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดเรียนการสอนที่สร้างจิตสำนึกแก่ผู้เรียนให้ตระหนักถึงหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้มากยิ่งขึ้นตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษา

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง การศึกษาการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ ผู้วิจัยได้เสนอผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องออกเป็น 6 ข้อ ดังนี้

1. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
 - 1.1 ความเป็นมาของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
 - 1.2 ความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
 - 1.3 หลักแนวคิดและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
 - 1.4 การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต
2. แนวคิดและหลักการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน
 - 2.1 แนวนโยบายในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่ระบบการศึกษา
 - 2.2 ความเป็นมาในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา
 - 2.1 แนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษา
 - 2.2 แนวทางการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง
3. การจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6
 - 3.1 ความหมายของการจัดการเรียนการสอน
 - 3.2 รูปแบบการเรียนการสอนศิลปศึกษา
 - 3.3 องค์ประกอบการจัดกระบวนการเรียนการสอน
 - 3.4 การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์
4. การบูรณาการการเรียนการสอน
 - 4.1 ลักษณะของการบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอน
 - 4.2 การบูรณาการหลักสูตรศิลปศึกษา
5. สภาพทั่วไปของภาคเหนือ
 - 5.1 การจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาคเหนือ
 - 5.2 อาชีพของคนภาคเหนือ

- 5.3 ศาสนาและความเชื่อ
- 5.4 ศิลปวัฒนธรรม
- 6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

1 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1.1 ความเป็นมาของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ซึ่งความเจริญทางเศรษฐกิจเป็นจุดมุ่งหมายของการพัฒนาประเทศในช่วงปี พุทธศักราช 2530-2539 ดังจะเห็นได้จากการกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 และฉบับที่ 7 จากจุดมุ่งหมายได้การพัฒนาประเทศโดยเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ในช่วงระยะเวลานั้น ทำให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจในหลากหลายรูปแบบ อาทิการส่งเสริมการลงทุนในธุรกิจต่างๆ ซึ่งในขณะนั้นประเทศไทยได้รับการคาดหวังว่าจะสามารถเป็นเสือตัวที่ 5 ของทวีปเอเชียได้ แต่แล้วในช่วงปลายปี พ.ศ. 2539 เป็นช่วงที่ประเทศไทยเกิดปัญหาทางเศรษฐกิจร้ายแรงมากและสำคัญมาก เพราะประชาชนส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตการณ์นี้ เช่น การปิดกิจการของธุรกิจต่างๆ ซึ่งมีความจำเป็นต้องลดเงินเดือนและสวัสดิการ และลดจำนวนพนักงาน หรือ เลิกจ้างพนักงาน ทำให้มีประชากรบางส่วนว่างงานลง รัฐบาลได้พยายามแก้ไขปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจนี้อย่างเต็มความสามารถ โดยได้ระดมความคิดจากนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง และผู้มีความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหา และแนวทางหนึ่งที่รัฐบาลได้นำมาช่วยในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นคือ การนำแนวคิดพระราชทานเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้กับการบริหารประเทศ (อ้างใน เทพวาณี วินิจำทร, 2548)

นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จเถลิงถวัลยสิริราชสมบัติ เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2489 ถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่า 60 ปี พระองค์ทรงยึดหลักธรรมะเป็นแนวทางและทรงงานเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนอย่างต่อเนื่องตลอดมา ส่งผลให้การพัฒนาประเทศเกิดความมั่นคงและยั่งยืน ด้วยพระราชปณิธานที่จะทรงเสียสละประโยชน์ส่วนพระองค์เพื่อพสกนิกรชาวไทยทั้งมวล โดยไม่แบ่งแยกสถานะ ศาสนา ชาติพันธุ์ หรือหมู่เหล่า และทรงถือว่า ทุกข์ของพสกนิกรคือทุกข์ของพระองค์ ดังจะเห็นได้ว่า พระราชกรณียกิจที่พระองค์ทรงปฏิบัตินั้น แสดงให้เห็นถึงพระเมตตา

และพระมหากษัตริย์คุณในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่พสกนิกรทั้งแผ่นดินให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นทั้งสิ้น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงทุ่มเทพระวรกายตรากตรำและมุ่งมั่นเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้แก่พสกนิกรทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดทั่วประเทศ ทรงเข้าไปช่วยเหลือราษฎรในด้านต่างๆ ทั้งด้านสาธารณสุข การศึกษา การฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฯลฯ และทรงหาวิธีแก้ไขปัญหาเหล่านั้นอย่างแยบยล ด้วยทรงตระหนักดีว่า ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมโดยพื้นฐาน ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพหลักคือการเกษตร โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท ดังนั้น เพื่อที่จะช่วยให้ประชาชนมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น พระองค์จึงได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมเยียนและศึกษาความเป็นอยู่ของพสกนิกรในทุกภูมิภาคทั่วประเทศ ทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยในปัญหาสาเหตุ และแนวทางแก้ไขปัญหาก็เหมาะสมและมีประสิทธิผลต่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน นำไปสู่การพระราชทานแนวพระราชดำริที่รู้จักกันดีภายใต้ชื่อ “เศรษฐกิจพอเพียง”

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) (2548) ซึ่งเป็นหน่วยงานวางแผนของประเทศ ได้ศึกษาและเรียนรู้การทรงงานของพระองค์ พบว่า เป็นการดำเนินงานในลักษณะของทางสายกลางที่สอดคล้องกับสิ่งที่อยู่รอบตัวและสามารถปฏิบัติได้จริง ทุกคนควรเรียนรู้และนำมาเป็นแบบอย่างในการเจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาท นำมาปฏิบัติให้บังเกิดผลต่อตนเอง สังคมและประเทศชาติ ในด้านต่างๆ ดังนี้

ประการแรก การพัฒนาต้องเอา “คน” เป็นตัวตั้ง ยึดหลัก “ประโยชน์สุขของประชาชน” และการมีส่วนร่วมตัดสินใจของประชาชน โดยในการดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทุกโครงการ ทรงยึดหลักประชาชนทุกคนต้องได้รับประโยชน์จากโครงการและคนส่วนใหญ่ต้องเสียสละดูแลช่วยเหลือคนส่วนน้อย ยึดหลักคุ้มค้ำมากกว่าคุ้มทุนหรือขาดทุนคือกำไร คือ เน้นการให้และการเสียสละ เพื่อผลแห่งความอยู่ดีมีสุขของประชาชน และต้องให้ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโครงการตั้งแต่ตอนก่อนเริ่มต้นโครงการ แล้วจึงให้ข้าราชการที่เกี่ยวข้องดำเนินการร่วมกันต่อไป

ประการที่สอง ยึดหลัก ภูมิสังคม ที่มีความแตกต่างกันในแต่ละภูมิภาคและท้องถิ่น ดังจะเห็นได้ว่า การพัฒนาตามแนวพระราชดำริจะเน้นกระบวนการศึกษาและวางแผนที่สอดคล้องกับ ภูมิสังคม หรือลักษณะภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ สภาพธรรมชาติแวดล้อมรอบๆตัวคน คำนึงถึงการดำเนินวิถีชีวิตของคนในสังคมที่จะเข้าไปพัฒนา ตามลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อและศาสนา ประเพณีที่ต่างกัน

นอกจากนี้ ยังทรงให้ความสำคัญกับการใช้หลักวิชาในการศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ และพัฒนาคน โดยสร้างความรู้ ความเข้าใจของคนในพื้นที่ต่อหลักการและประโยชน์จากการพัฒนา ก่อนส่งเสริมให้ข้าราชการทุกคนยึดหลักเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา คือ ต้องมีความรู้ ความเข้าใจใน สภาพภูมิสังคมของคนในพื้นที่นั้นๆ ว่ามีปัญหาเช่นไรและมีความต้องการอะไร ทั้งนี้ ก็เพื่อให้การวางแผนและดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริช่วยแก้ปัญหาและตรงกับความต้องการของคนในพื้นที่มากที่สุด

ประการที่สาม การพัฒนาต้องเริ่มต้นจากการพึ่งตนเองให้ได้ก่อน รู้จักประมาณตน รู้ศักยภาพของตนและดำเนินการด้วยความรอบคอบ ระวังระมัดระวัง และทำตามลำดับขั้น สร้างพื้นฐานความเป็นอยู่ของประชาชนและครอบครัวให้พอมี พอกิน พอใช้ก่อน โดยวิธีการที่ประหยัด และถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อพัฒนาตนเองให้เข้มแข็งและเป็นอิสระแล้ว จึงค่อยพัฒนาขึ้นมาเป็นการแลกเปลี่ยน การรวมกลุ่มพึ่งพากันและร่วมกันพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้แล้วจึงขยายเครือข่ายเชื่อมสู่สังคมภายนอก ดังที่ทรงใช้คำว่า ระเบิดจากข้างใน

จากหลักการทรงงานข้างต้นจะเห็นว่า พระองค์ทรงให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน โดยทรงให้ความสำคัญกับการสร้างจิตสำนึกในศีลธรรมแก่ประชาชน ให้รู้จักประมาณตน ไม่โลภ เสียดสี มีคุณธรรมและความเพียรและซื่อสัตย์สุจริตอยู่เสมอ ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาคนตามแนวพระราชดำรินั้นจึงเป็นการเสริมสร้างศักยภาพของคนในทุกมิติ ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจที่สำนึกในคุณธรรม มีความเพียรและจริยธรรมในการดำเนินชีวิต อันจะเป็นการขยายโอกาสและทางเลือกให้แก่ประชาชนในการดำเนินวิถีชีวิตได้อย่างมั่นคง ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศให้ยั่งยืนตามไปด้วย

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานแก่บุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าถวายพระพรชัยมงคล เนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540 ในครั้งนั้น กล่าวได้ว่า พระองค์ทรงย้ำให้ดำเนินชีวิตตามแนวทางของความพอเพียง จะเห็นได้ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงเคยมีพระราชดำรัสในเรื่องของความพอเพียงตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2517 ที่ได้พระราชทานพระบรมราโชวาทแก่บัณฑิตในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันที่ 18-19 กรกฎาคม พ.ศ. 2517 มีความดังนี้ว่า “การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอสมควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อย

สร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจชั้นสูงขึ้นไป การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการประกอบอาชีพ และตั้งตัวให้มีความพอกิน พอใช้ก่อนอื่นเป็นพื้นฐานนั้น เป็นสิ่งสำคัญยิ่งยวด เพราะผู้มีอาชีพและฐานะเพียงพอจะพึ่งตนเองย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าระดับที่สูงขึ้นไปได้แน่นอน ส่วนการถือหลักที่จะส่งเสริมความเจริญให้ค่อยเป็นไปตามลำดับด้วย ความรอบคอบ ระมัดระวัง และประหยัดนั้นก็เพื่อป้องกันความผิดพลาดล้มเหลว และเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้แน่นอนบริบูรณ์” (สำนักราชเลขาธิการ, 2518) จากพระราชดำรัสที่พระราชทาน มาโดยตลอดตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2493 จวบจนกระทั่งพระราชดำรัสในปี พ.ศ. 2540 เป็นระยะเวลากว่า 40 ปี ที่พระองค์ได้พระราชทานแนวคิดของความพอเพียง จากพระราชดำรัสดังกล่าว จะเห็นได้ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริให้ประชาชนตั้งมั่นอยู่ในความพอมี พอกิน พอใช้ และการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น ต้องทำด้วยความค่อยเป็นค่อยไป และรอบคอบ อันเป็นพื้นฐานมั่นคงในการดำรงชีวิต

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพัฒนาการอันยาวนาน นับตั้งแต่ พ.ศ. 2517 อันเป็นยุค “ประชาธิปไตยเบ่งบาน” บริบททางการเมืองและการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยขณะนั้นนับว่ามีความเกี่ยวข้องกับความเป็นพระราชดำรัส เนื่องด้วยพระองค์เห็นว่าแนวทางการพัฒนาที่เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นหลักเพียงอย่างเดียวอาจก่อให้เกิดปัญหาได้ จึงเริ่มพระราชทานพระบรมราโชวาทเรื่องการมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่หรือการสร้างควมมั่นคงทางเศรษฐกิจชั้นพื้นฐานนั่นเองก่อนที่จะพัฒนาในระดับที่สูงขึ้น (อภิรักษ์ พันธเสน, 2543) นอกจากนี้ ศ.นพ.ประเวศ วสี ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงว่ามีลักษณะเป็นเศรษฐกิจสายกลาง หรือเศรษฐกิจแบบมัชฌิมาปฏิปทาที่เชื่อมโยง/สัมพันธ์กับความเป็นครอบครัว ชุมชน วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เป็นเศรษฐกิจ ที่บูรณาการเชื่อมโยงชีวิตจิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อมและความเป็นประชาสังคม ดังนั้นจึงอาจเรียกชื่อปรัชญาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ในชื่ออื่นๆ เช่น เศรษฐกิจพื้นฐาน เศรษฐกิจคุณภาพ เศรษฐกิจบูรณาการหรือเศรษฐกิจศีลธรรม (ประเวศ วสี, 2541)

1.2 ความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545 – 2549 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2545) ได้ระบุความหมาย “ความพอเพียง” ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ

ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน

ประเวศ วะสี (2541) ให้ความหมายของคำว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง พอเพียงสำหรับทุกคน มีธรรมชาติพอเพียง มีความรักพอเพียง มีปัญญาพอเพียง เมื่อทุกอย่างพอเพียงก็เกิดความสมดุล จะเรียกว่าเศรษฐกิจสมดุลก็ได้ เมื่อสมดุลก็เป็นปกติ สบาย ไม่เจ็บไข้ ไม่วิฤต

อำพล เสนาณรงค์ (2542) กล่าวถึงความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การพยายามพึ่งตนเอง ช่วยตนเองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้พอมีพอกิน โดยเฉพาะอาหารและที่อยู่อาศัย ส่วนที่ไม่สามารถผลิตเองได้ ก็แลกเปลี่ยนซื้อจากภายนอกบ้าง แต่ควรซื้อและใช้จากของที่ผลิตได้ในท้องถิ่นหรือในประเทศให้มากที่สุด พยายามกอบนี้ให้น้อยที่สุด และควรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย และพอใจในสิ่งที่ตนได้รับมาโดยธรรม ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือยเพื่อให้มีรายจ่ายไม่เกินรายรับ

สุเมธ ตันติเวชกุล (2541) ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง หรือ ระบบเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้ไว้ 2 หมายความว่า ดังนี้ เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถของชุมชน เมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่ง ๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้น ๆ ได้ โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของและเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลนั้น คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างประมาณตนตามฐานะตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ ไม่พันธนาการอยู่กับสิ่งใด หากกล่าวโดยสรุป คือ หันกลับมายึดเส้นทางสายกลางในการดำรงชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (2543) สรุปว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้แนวการดำรงอยู่และการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัวระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง

อภิชัย พันธเสน (2549) อธิบายว่า การที่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เน้นย้ำถึงความพอประมาณและมีเหตุผลหรือการทำให้ดีที่สุดโดยมีการจัดการความเสี่ยงที่เหมาะสม ทำให้สามารถประยุกต์ใช้ได้กับภาคเศรษฐกิจทุกสาขาของประเทศ เช่น ภาคการเงิน ภาคอสังหาริมทรัพย์ ภาคการค้า การลงทุน ฯลฯ ไม่จำกัดเฉพาะภาคการเกษตรหรือภาคชนบท เนื่องจากแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเน้นการยับยั้งหรือลดความโลภ การไม่เบียดเบียนผู้อื่น

วัลลภ พรหมทอง (2543) กล่าวถึง เศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตเกี่ยวกับเศรษฐกิจแบบพึ่งพาตนเอง พออยู่พอกิน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการผลิต และรวมทั้งวิถีชีวิต วิถีคิด จิตสำนึกของคน วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์และธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับไสว บุญมา (2543) ที่กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงว่า เป็นแนวคิดหลักการดำเนินชีวิตที่มีรากฐานอยู่บนหลักเกณฑ์ทางศีลธรรมจรรยา ซึ่งทำให้รากฐานของสังคม การเมือง และเศรษฐกิจมั่นคง

สุวีรพร เอี้ยวถาวร (2550) กล่าวว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวทางการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติตนที่พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พลกนิกรชาวไทย ซึ่งเป็นการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผลการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบกับการวางแผน การตัดสินใจ และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบเพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การดำรงชีวิตทั้งในด้านอุปโภคบริโภค การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ด้วยความพอ ด้วยความมีเหตุผล และให้ลด ละ เลิก ความต้องการที่มากเกินไปจนเป็น ให้ตั้งตนอยู่ในความพอประมาณ และปฏิบัติตนด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ความเพียร ความอดทน และความรอบคอบ

1.3 หลักแนวคิดและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากแนวพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงนั้น คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิในทางเศรษฐกิจและสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง มาร่วมกันประมวลและกลั่นกรองพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง แล้วนำพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้รับการกลั่นกรองดังกล่าวมาเป็นแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศให้เกิดความพอเพียง และปรัชญานี้ได้พัฒนามาเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545 – 2549 มีใจความดังนี้

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงชีวิตและปฏิบัติตนของประชาชน ในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหาร ประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุค โลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่ จะต้องมีการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลง ทั้งภายนอกและภายใน

ทั้งนี้ ต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำ วิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินงานทุกชั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้อง เสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิต ด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการ รองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และ วัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

จากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงข้างต้นนั้น คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ พอเพียง (2548) ได้กล่าวถึง หลักพิจารณาของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. **กรอบแนวคิด** เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควร จะเป็นโดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นมุมมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและ วิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2. **คุณลักษณะ** เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ใน ทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. **คำนิยาม** ความพอเพียงต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ ดังนี้
ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดย ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้อง เป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาเหตุและผลที่เกิดจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการ เปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะ เกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4. **เงื่อนไข** การตัดสินใจ และการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

เงื่อนไขคุณธรรมที่จะต้องส่งเสริม ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร และใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

5. **แนวทางปฏิบัติ / ผลที่คาดว่าจะได้รับ** จากการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้ง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

จะเห็นได้ว่า หลักพิจารณาของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 5 ประการดังกล่าว สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) ได้นำมาประมวลเป็นหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (อ้างถึงในเอกสารประกอบการอภิปรายเรื่อง “ยุทธศาสตร์ชาติในสหัสวรรษใหม่ : ด้านสังคมจิตวิทยา”, 2543) ที่กล่าวไว้ดังนี้

1. เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ปรัชญาซึ่งถึงแนวการดำเนินอยู่ และการปฏิบัติตนของทุกประชาชนทุกระดับ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง

2. ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน

3. ความรู้สึนึกคิด และการเรียนรู้ที่จำเป็น ได้แก่ ความรอบรู้ ความรอบคอบ ความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ทุกขั้นตอน การเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ ให้สำนึกคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และความรอบรู้ที่เหมาะสม และการดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง

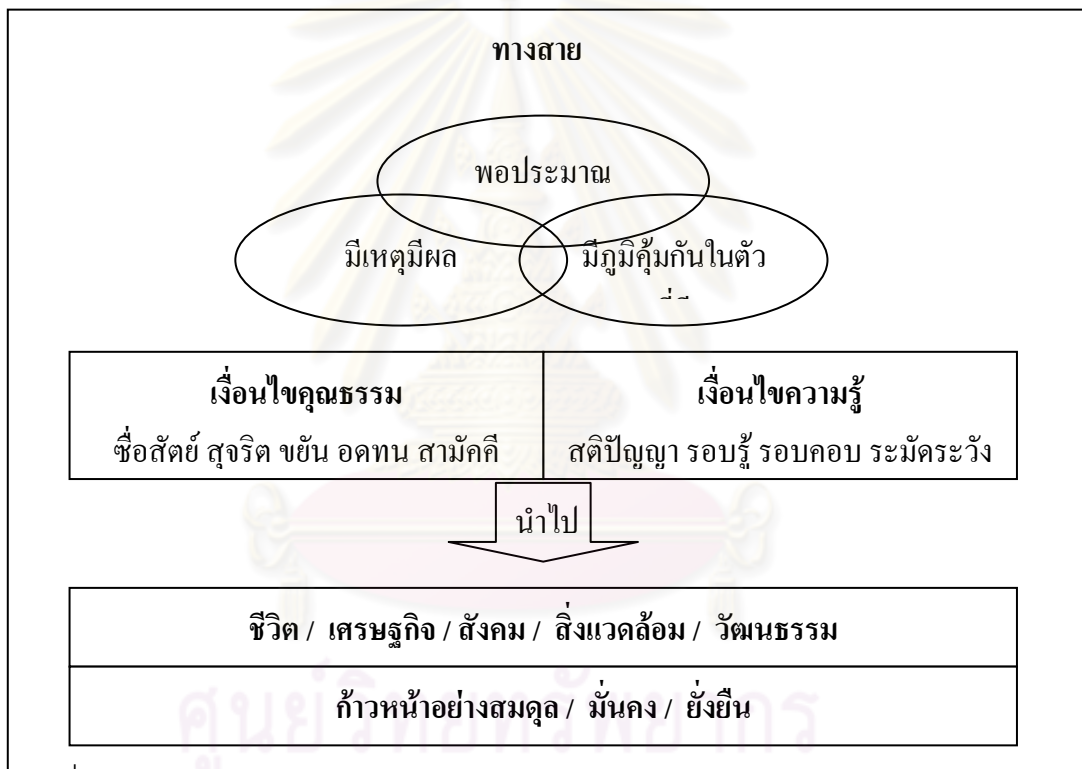
นอกจากนี้กลุ่มพัฒนากรอบแนวคิดทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (2546) ยังกล่าวขยายความเงื่อนไขที่สำคัญ 2 ประการ ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ เงื่อนไขความรู้และเงื่อนไขคุณธรรมว่า เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบคือ

- 1) ความรอบรู้ คือ รู้เกี่ยวกับเรื่องต่างๆ อย่างรอบด้าน
- 2) ความรอบคอบ คือ รู้เชื่อมโยงระหว่างความรู้ด้านต่างๆ

3) ความระมัดระวัง คือ รู้เท่าทันเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เพื่อพร้อมที่จะรับมือแก้ไขต่อความเปลี่ยนแปลงนั้นๆ

จากหลักการพึ่งตนเอง และการปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงข้างต้น กล่าวได้ว่า การปฏิบัติตนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เป็นการดำเนินชีวิต โดยยึดหลักทางสายกลางนั่นเอง คือ การอยู่กินตามฐานะของตนเอง การไม่ฟุ้งเฟ้อยั้งเหิงและไม่แสวงหาในสิ่งที่เกินความพอดี

แผนภูมิที่ 1 โครงสร้างแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา : สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, 2548

นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้กล่าวถึงแนวคิดในการพัฒนาประเทศตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น จะต้องยึดหลักการความพอเพียง ซึ่งมีคุณลักษณะสำคัญ 3 ประการที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างกันอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ ต้องใช้หลักความมีเหตุผลในการคิดวิเคราะห์ เหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องและคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ รู้จักประมาณคือ “รู้เรา” รู้ว่า สถานะของประเทศเป็นอย่างไร มีจุดแข็งจุดอ่อนในการพัฒนาเรื่องใดบ้าง และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลกยุค

โลกาภิวัตน์ คือ “รู้เขา” โดยต้องเข้าใจถึงโอกาสและภัยคุกคาม ข้อดี ข้อเสีย ที่จะเกิดขึ้นจาก กระแสโลกาภิวัตน์ จะได้รู้จักเลือกรับและนำสิ่งที่ดี มีความเหมาะสมมาประยุกต์ใช้และ เตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจเกี่ยวกับ ระดับความพอเพียงหรือใช้หลักความพอประมาณ ในการพัฒนาประเทศให้เป็นไปอย่างสมดุล บนพื้นฐานของความพอดีระหว่างความสามารถในการพึ่งตนเองกับความสามารถในการแข่งขันใน เวทีโลก และระหว่างสังคมชนบทและสังคมเมือง โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น และเตรียมการจัดการความเสี่ยงด้วย ระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ให้ พอเพียง พร้อมรับผลกระทบและเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งจากภายนอก และภายในประเทศ ทั้งนี้ ในการขับเคลื่อนกระบวนการวางแผนและการพัฒนาทุกขั้นตอนให้เป็นไป ตามหลักความพอเพียงนั้น ต้องใช้ความรู้ในหลักวิชาและความรู้ในแต่ละคนอย่างรอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง ควบคู่ไปกับการมีสำนึกในคุณธรรม จริยธรรมและมีความซื่อสัตย์ในการปฏิบัติหน้าที่ และดำเนินชีวิตด้วยความเพียร ให้พร้อมเผชิญต่อการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งใน ระดับครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ

ในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ จึงได้น้อมนำหลักการทรงงานมาเป็นแนวทาง และใช้เงื่อนไขความรู้ เริ่มต้น จากการวิเคราะห์บริบทการเปลี่ยนแปลงของการพัฒนา เพื่อให้รู้ว่าประเทศไทยในขณะนั้นอยู่ใน สถานะใด ความรู้มีอยู่ในระดับไหน ซึ่งพบว่า ขณะนี้ประเทศไทยต้องเผชิญกับบริบทการ เปลี่ยนแปลงของโลกในหลายด้านที่สำคัญ ที่สามารถก่อให้เกิดผลกระทบจากทั้งที่เป็นโอกาสและ ข้อจำกัดต่อการพัฒนาใน 5 บริบท ได้แก่

1. **การรวมตัวของกลุ่มเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงในตลาดการเงินของโลก**
ขณะนี้ เป็นศตวรรษแห่งเอเชียที่มีจีนและอินเดียเป็นตัวจักรสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจโลก ทำให้การเคลื่อนย้ายเงินทุน สินค้าและบริการ รวมทั้งคนในและระหว่างประเทศมีความคล่องตัว มากขึ้น ปัญหาความไม่สมดุลทางเศรษฐกิจของโลกที่สะสมมานานจึงได้ระเบิดขึ้น ประเทศไทย เกิดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ และเผชิญกับปัญหาด้านพลังงาน ซึ่งเป็นระบบที่มีความสำคัญต่อ เศรษฐกิจโลก

2. **การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดด** ความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของ เทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยีชีวภาพ เทคโนโลยีวัสดุและนาโนเทคโนโลยี ทำให้เกิดการถ่ายโอน องค์ความรู้และภูมิปัญญาระหว่างประเทศอย่างท่วมท้น ประเทศไทยจำเป็นต้องบริหารจัดการ ลิขสิทธิ์และสิทธิบัตร และคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างมีประสิทธิภาพ

3. **การเปลี่ยนแปลงด้านสังคม** ประเทศไทยจะเริ่มก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุ ขณะที่อิทธิพลของสื่อและความก้าวหน้าของการเดินทางอันเป็นผลมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของประชาชนจะเปลี่ยนแปลงไป มีแนวโน้มที่จะยอมรับวัฒนธรรมต่างชาติมากขึ้น

4. **การเคลื่อนย้ายของคนอย่างเสรี** ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการขนส่งและกระแสโลกาภิวัตน์ส่งผลให้เกิดการเดินทางทั้งเพื่อท่องเที่ยวและการทำธุรกิจในที่ต่างๆ ทั่วโลกมากขึ้น มีการทำธุรกิจข้ามชาติ บริษัทข้ามชาติ ประชาชนเริ่มยอมรับและเรียนรู้วัฒนธรรมระหว่างกัน สังคมและเศรษฐกิจฐานความรู้เกิดการขยายตัวมากขึ้น

5. **การเปลี่ยนแปลงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** ปัจจุบันประชากรโลกที่เพิ่มมากขึ้นทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของโลกแบกรับไม่ไหว เกิดความเสื่อมโทรมและแปรปรวน รวมทั้งเกิดการแพร่ระบาดของเกิดการแพร่ของเชื้อโรคในรูปแบบพันธุกรรมใหม่ๆ มากขึ้น

บริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกทั้ง 5 ด้านนี้ สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาเชิงโครงสร้างจากการพัฒนาประเทศที่ไม่สมดุลและไม่ยั่งยืน ประเทศไทยจึงต้องหันมาทบทวนตนเองและปรับกระบวนการพัฒนาให้ไปในทิศทางของการพึ่งตนเองและสร้างภูมิคุ้มกันต่อประเทศให้มากขึ้น จำเป็นที่จะต้องหันมายึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางปฏิบัติควบคู่ไปกับการพัฒนาแบบบูรณาการ เป็นองค์รวม ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา

จะเห็นได้ว่า จากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงข้างต้นนั้น ได้นำไปสู่การพัฒนาและการบริหารประเทศในทุก ๆ ด้าน และหากเรานำปรัชญาดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตเพื่อความพออยู่ พอกิน ตามหลักคุณธรรมหลายประการที่แฝงอยู่ เช่น การมีความซื่อสัตย์สุจริต มีความเพียร มีความอดทน และมีความรอบคอบ การปฏิบัติตนตามคุณธรรมเหล่านี้ จะทำใ้บุคคลนั้นดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยความพอเพียง และเมื่อเกิดความพอเพียงก็ทำให้ตนเองเกิดความสุขในที่สุด

1.4 การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเสมือนแนวทางในการดำเนินชีวิต ให้เกิดความ “พอ” ทั้งนี้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าว มีคุณธรรมแฝงอยู่หลายประการ ซึ่งผู้ที่ปฏิบัติตนตามคุณธรรมเหล่านี้ จะเป็นผู้ที่ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง และเมื่อดำเนินชีวิตตามเศรษฐกิจพอเพียงได้ย่อมเกิดความสุขในชีวิต ซึ่งทศนา เขมมณี (2546) ได้วิเคราะห์แนวคิด ซึ่งมีแนวคิดหลักที่สำคัญ ๆ อยู่ 7 ประการ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง
2. แนวคิดเกี่ยวกับการเป็นอิสระภาพ
3. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ
4. แนวคิดเกี่ยวกับการทำงาน
5. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม และการได้รับความร่วมมือ
6. แนวคิดเกี่ยวกับการประยุกต์ในการใช้ทฤษฎี

จากแนวคิดทั้ง 7 ประการข้างต้นนั้น เมื่อนำมาประมวลและพิจารณาร่วมกัน จะเห็นได้ว่า มีสาระสำคัญหลัก อยู่ 4 ประการ ซึ่งสาระสำคัญดังกล่าวนี้ กลายเป็นกระบวนการที่จำเป็นอย่างยิ่งในการดำเนินชีวิตหรือกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิต

1. การพึ่งตนเอง คุณสมบัติประการแรกที่มีมนุษย์ทุกคนควรจะทำ คือ การพึ่งตนเอง ได้แก่ การไม่มุ่งที่จะพึ่งพาคนอื่น ก่อนที่จะลงมือพึ่งตนเอง หรือการรอคอยแต่จะให้ผู้อื่นมาช่วยโดยตนเองไม่ยอมทำอะไร การที่บุคคลจะพึ่งตนเองได้นั้น จะต้องเป็นผู้มีความรับผิดชอบในตนเอง หากขาดความรู้สึกรับผิดชอบต่อแล้วก็จะขาดจิตสำนึกในการพึ่งตนเอง บุคคลที่สามารถพึ่งตนเอง จะมีชีวิตที่อิสระไม่ตกอยู่ในอำนาจหรือถูกบีบบังคับโดยผู้อื่น การพึ่งตนเองกับชีวิตที่เป็นอิสระภาพจึงเป็นข้อคู่กันโดยปริยาย

2. การทำงานและการแก้ปัญหา เมื่อบุคคลเกิดจิตสำนึกมีความรับผิดชอบในตนเอง และพร้อมที่จะพึ่งตนเองแล้ว บุคคลนั้นก็จะต้องลงมือกระทำการอันจะช่วยให้ตนเองได้ในสิ่งที่ต้องการ การทำงานหรือการลงมือปฏิบัติจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญในอันดับต่อมา บุคคลใดจะสามารถประกอบกิจการงานให้ประสบผลสำเร็จตามที่มุ่งหวังได้ จะต้องมีความขยัน อดทน ไม่ท้อถอย สามารถที่จะต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ นอกจากนั้นยังจะต้องมีทักษะการบริหารจัดการกิจกรรมด้านต่าง ๆ ในชีวิตให้ประสบผลสำเร็จ เมื่อบุคคลมีการลงมือปฏิบัติขยายไปสู่การรวมกลุ่ม และได้รับความร่วมมือจากชุมชนหรือคนอื่นมากขึ้นผลประโยชน์ที่ได้รับก็จะเพิ่มพูนขึ้น

3. การแสวงหาความรู้และข้อมูล ในการทำงานใด ๆ ให้ได้ผล การแสวงหาข้อมูลและความรู้เพื่อนำมาใช้ในการปฏิบัติงานเป็นสิ่งจำเป็น เพราะการปฏิบัติโดยขาดความรู้ อาจทำให้เสียเวลาและทรัพยากรมาก และอาจไม่ประสบผลสำเร็จ การศึกษาหาความรู้ที่จำเป็นต่อการทำงาน ไม่ว่าจะจากผู้รู้หรือแหล่งความรู้อื่น ๆ จะช่วยให้การทำงานของบุคคลก้าวหน้าและได้ผลมากขึ้นหรือพูดง่าย ๆ ว่า ทฤษฎีเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการปฏิบัติ และในขณะเดียวกันการปฏิบัติก็ส่งผลทำให้ทฤษฎีหรือข้อความรู้ขยายตัวออกไป ดังนั้น การปฏิบัติตนและทฤษฎีหรือข้อความรู้จึงเป็นกระบวนการที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกัน และส่งผลต่อกันและกันเสมอ

4. การพัฒนาตนเองและคุณภาพชีวิต เมื่อบุคคลมีความรับผิดชอบที่จะพึ่งตนเอง และลงมือทำงานโดยอาศัยความรู้ต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ และหากมีปัญหาเกิดขึ้น ก็สามารถที่จะศึกษาหาวิธีการที่จะแก้ปัญหานั้น ๆ ได้ การปฏิบัติก็จะบังเกิดผล บุคคลก็จะเกิดการพัฒนาทั้งทางด้านคุณภาพชีวิต และคุณสมบัติส่วนตัว ผลที่เกิดจากการทำงาน นอกจากจะสามารถนำไปใช้เลี้ยงชีวิตแล้ว บุคคลยังเกิดความชำนาญจากการลงมือกระทำ และมีความรู้เพิ่มพูนมากขึ้น ทั้งจากประสบการณ์การทำงานและการศึกษาหาความรู้ขณะทำงาน ซึ่งจะเป็นปัจจัยช่วยให้บุคคลนั้นสามารถคิดและทำในสิ่งต่าง ๆ ได้มากขึ้นและดีขึ้น จึงกล่าวได้ว่าบุคคลเกิดการพัฒนาตนเองและคุณภาพชีวิต จากการพึ่งตนเอง การทำงาน และการแสวงหาความรู้มาใช้ในการทำงาน

สุเมธ ตันติเวชกุล (2541) ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถของชุมชนเมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่ง ๆ ในการผลิตสินค้า และบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้น ๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ เศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคลนั้น คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างประมาณตน ตามอัตภาพและไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพเสรีภาพ ไม่พันธนาการอยู่กับสิ่งใด หลักการพึ่งตนเองซึ่งอาจจำแนกโดยยึดหลักสำคัญ 5 ประการ คือ

1. ด้านจิตใจ ทำตนให้เป็นที่คนที่มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติโดยรวม มีจิตใจเอื้ออาทร ประนีประนอม เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง
2. ด้านสังคม ชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแกร่ง เป็นอิสระ
3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ใช้และจัดการอย่างฉลาด พร้อมทั้งหาทางเพิ่มมูลค่า โดยให้ยึดอยู่บนหลักการของความยั่งยืน
4. ด้านเทคโนโลยี จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีที่เข้ามาใหม่มีทั้งดีและไม่ดี จึงต้องแยกแยะบนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้าน และเลือกใช้ที่สอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อม และควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของเราเอง
5. ด้านเศรษฐกิจ เดิมนักพัฒนามักมุ่งที่การเพิ่มรายได้และไม่มีการมุ่งที่จะลดรายจ่าย ในเวลาเช่นนี้จะต้องปรับทิศทางการใหม่คือ จะต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญ และยึดหลักพออยู่พอใช้

จากหลักการพึ่งพาตนเองโดยยึดทางสายกลางนั้น สุเมธ ตันติเวชกุล ยังกล่าวถึง หลักในการปฏิบัติตนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ดังนี้ (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2543)

1. ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพอย่างจริงจัง ดังพระราชดำรัสที่ว่า “ความเป็นอยู่ที่ดีต้องไม่ฟุ้งเฟ้อ ต้องประหยัดไปในทางที่ถูกต้อง”

2. ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องสุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตาม ดังพระราชดำรัสที่ว่า “ความเจริญของคนทั้งหลาย ย่อมมาจากการประพฤติชอบและการหาเลี้ยงชีพเป็นหลักสำคัญ”

3. ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันในทางการค้าขายประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรง ดังอดีต มีพระราชดำรัสเรื่องนี้ว่า “ความสุขความเจริญอันแท้จริงนั้น หมายถึงความสุขความเจริญที่บุคคลแสวงหามาได้ด้วยความเป็นธรรมทั้งในเจตนา และการกระทำ ไม่ใช่ได้มาด้วยความบังเอิญ หรือด้วยการแก่งแย่งเบียดบังมาจากผู้อื่น”

4. ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก โดยต้องขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้นจนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ พระราชดำรัสตอนหนึ่งที่มีความหมายชัดเจนว่า “การที่ต้องการให้ทุกคนพยายามที่จะหาความรู้ และสร้างตนเองให้มั่นคงนี้เพื่อตนเอง เพื่อที่จะให้ตนเองมีความเป็นอยู่ที่ก้าวหน้า ที่มีความสุข พอมีพอกินเป็นขั้นหนึ่ง และขั้นต่อไปก็คือให้มีเกียรติว่ายืนได้ด้วยตนเอง”

5. ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่วให้หมดสิ้นไป ทั้งนี้ด้วยสังคมไทยที่ล่มสลายลงในครั้งนี้ เพราะยังมีบุคคลอีกจำนวนมิใช่น้อยที่ดำเนินการโดยปราศจากความละเอียดต่อแผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราโชวาทว่า “พยายามไม่ก่อความชั่วให้เป็นเครื่องทำลายตัว ทำลายผู้อื่น พยายามลดพยายามละความชั่วที่ตัวเองมีอยู่ พยายามก่อความดีให้แก่ตัวอยู่เสมอ พยายามรักษาและเพิ่มพูนความดีที่มีอยู่นั้นให้่องงามสมบูรณ์ขึ้น”

2. แนวคิดและหลักการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

การปลูกฝังค่านิยมเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 3 คุณลักษณะ และ 2 เงื่อนไขดังกล่าวนี้โดยสอดแทรกในหลักสูตรการเรียนการสอนจะเป็นผลให้ผู้เรียนได้พัฒนาอย่างเต็มศักยภาพเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนและสมดุล พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกๆด้าน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน ซึ่งความคาดหวังดังกล่าว มุ่งหวังให้ผู้สอนส่งเสริมให้เกิดในตัวของผู้เรียนในทุกระดับชั้น เพื่อให้เป็นเยาวชนที่มีคุณภาพซึ่งจะ “สามารถดำรงรักษาความเจริญมั่นคงของประเทศชาติไว้และ

พัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไปได้โดยตลอด” (พระบรมราชาโฆวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้พระราชทานแก่คณะครู และนักเรียน เมื่อ 27 กรกฎาคม 2524) การจัดการเรียนการสอนโดยนำแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางตั้งแต่ระดับรัฐบาลจนถึงระดับสถานศึกษาที่มุ่งหวังให้การพัฒนาการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยได้สรุปนโยบายของภาคส่วนต่างๆ และแนวทางการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาไว้ดังนี้

2.1 แนวนโยบายในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่ระบบการศึกษา

เนื้อหาของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้รับการบรรจุไว้ในแผนพัฒนาการศึกษามาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในส่วนของเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเริ่มเข้ามามีบทบาทในแผนและทิศทางในการพัฒนาประเทศไทย ได้แก่

1. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของการวางแผนพัฒนาประเทศและเป็นแผนปฏิรูปความคิดและคุณค่าใหม่ของสังคมไทยที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม และมุ่งเน้นให้คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา และใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาคนให้คนมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นพร้อมทั้งการปรับเปลี่ยนวิธีการพัฒนาแบบแยกส่วนมาเป็นบูรณาการแบบองค์รวม

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ได้ัญเชิญปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ ควบคู่ไปกับกระบวนการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา

ในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ประเทศไทยยังคงต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในหลายบริบท ทั้งที่เป็นโอกาสและข้อจำกัดต่อการพัฒนาประเทศ จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมของคน และระบบให้สามารถปรับตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตและแสวงหาประโยชน์อย่างรู้เท่าทันโลกาภิวัตน์ และสร้างภูมิคุ้มกันให้กับทุกภาคส่วนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

แนวทางการพัฒนาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 เพื่อให้เป็นไปตามพันธกิจในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพพร้อมคุณธรรมและรอบรู้อย่างเท่าทันแนวทางการพัฒนาภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ใน

ระยะ 5 ปี ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนใน 3 มิติ คือการพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้ โดยมุ่งให้เกิดการเสริมสร้างความรู้ตามความเหมาะสมของคนทุกกลุ่มทุกวัย เพื่อให้สามารถรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ก้าวสู่สังคมฐานความรู้ได้อย่างมั่นคง และสนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถของประเทศ ในขณะเดียวกัน มุ่งเสริมสร้างคนไทยให้มีสุขภาพที่ดี ควบคู่กับการเสริมสร้างคนไทยให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข การคุ้มครองทางเศรษฐกิจและสังคมกระบวนการยุติธรรม การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ และมีความปลอดภัยในการดำเนินชีวิต

1.1 การพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้ เกิดภูมิคุ้มกัน โดยมุ่งเตรียมเด็กและเยาวชนทั้งด้านจิตใจ ทักษะชีวิตและความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิต การพัฒนาสมรรถนะและทักษะแรงงาน และเร่งผลิตกำลังคนเพื่อตอบสนองการพัฒนาประเทศ ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และการจัดการองค์ความรู้

1.1.1 การพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีจิตใจที่ตั้งงามอยู่ในกรอบของศีลธรรมและมีจิตสำนึกสาธารณะ โดย

1.1.2 การสร้างและพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความพร้อมด้านสติปัญญา อารมณ์และศีลธรรม ภายใต้ระบบการศึกษาที่มุ่งการเรียนรู้ทั้งทางปฏิบัติและวิชาการ โดย

1.2 การสร้างและพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความพร้อมด้านสติปัญญา อารมณ์และศีลธรรม ภายใต้ระบบการศึกษาที่มุ่งการเรียนรู้ทั้งทางปฏิบัติและวิชาการ โดย

1.2.1 พัฒนาเด็กเริ่มตั้งแต่ในครรภ์มารดาจนกระทั่งเกิดให้เติบโตตามวัยอย่างเหมาะสมและพร้อมเรียนรู้

1.2.2 พัฒนาหลักสูตรทั้งในและนอกระบบให้หลากหลายสอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง

1.2.3 สร้างเยาวชนรุ่นใหม่ที่มีคุณภาพสายอาชีพศึกษาเพิ่มขึ้น

1.3 พัฒนาสมรรถนะและทักษะแรงงานให้รองรับการแข่งขันของประเทศ โดยเพิ่มพูนความรู้และทักษะพื้นฐานในการทำงานและจัดระบบการเรียนรู้ในการประกอบอาชีพที่เชื่อมโยงตั้งแต่ระดับพื้นฐานสู่ระดับวิชาชีพ

1.3.1 เพิ่มพูนความรู้และทักษะพื้นฐานในการทำงานเพื่อเสริมสร้างผลิตภาพแรงงานให้สูงขึ้น

1.3.2 จัดระบบการเรียนรู้ในการประกอบอาชีพทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ และทักษะ

1.4 เร่งสร้างกำลังคนที่มีความเป็นเลิศในการสร้างสรรค์นวัตกรรมและองค์ความรู้ใหม่ที่น่าไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาประเทศ โดยมุ่งผลิตและพัฒนากำลังคนที่มีคุณภาพในทุกสาขา โดยเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี พัฒนานักวิจัย และสร้างปัจจัยสนับสนุนการพัฒนาวิทยาการทุกแขนง

1.4.1 ผลิตและพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพ บนฐานการพึ่งตนเองทางวิทยาการสมัยใหม่

1.4.2 สร้างปัจจัยสนับสนุนการพัฒนาวิทยาการทุกสาขาให้เป็นระบบ เน้นการมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง กำหนดมาตรการจูงใจ และกระจายแหล่งเรียนรู้ให้กว้างขวางในทุกภูมิภาค

1.5 พัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่งเสริมให้คนไทยได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สามารถเข้าถึงแหล่งความรู้ทั้งที่เป็นวิทยาการสมัยใหม่ วัฒนธรรมและภูมิปัญญา ที่มุ่งสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่งเสริมให้จัดการเรียนรู้ในหลากหลายรูปแบบ และปรับสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยกับการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

1.5.1 สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องให้กับคนทุกช่วงวัยให้ตระหนักถึงประโยชน์และความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่นำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตและความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างรู้เท่าทัน

1.5.2 พัฒนารูปแบบและหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่สอดคล้องกับสภาพของเมืองและชุมชน

1.5.3 ปรับสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สำหรับทุกคน

1.6 การจัดการองค์ความรู้ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ระดับชุมชนถึงระดับประเทศ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของคนไทยและสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1.6.1 การจัดการ พัฒนาต่อยอด ใช้ประโยชน์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อรักษาองค์ความรู้ดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาให้คงอยู่และเผยแพร่สู่สากล

1.6.2 การจัดการความรู้ระดับประเทศ ที่มุ่งสร้างศักยภาพทางการแข่งขันในเวทีโลกบนฐานของการพึ่งตนเองตามศักยภาพของคนไทย

2. นโยบายของรัฐบาล

จากนโยบายของรัฐบาลชุดปัจจุบัน นำโดย พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรี ที่ได้แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ.2549 ณ อาคารรัฐสภา ที่ได้แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญและส่งเสริมด้านคุณธรรมให้เกิดมีในสังคมไทยอย่างเด่นชัดในประเด็นนโยบายด้านสังคม ไว้ดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2549)

2.1 ส่งเสริมความรัก ความสามัคคี ความสมานฉันท์ของคนในชาติ ให้เกิดความร่วมมือกันในการกอบกู้และฟื้นฟูประเทศชาติในทุกด้านโดยการสรุปบทเรียนจากปัญหาความแตกแยก ร้าวฉาน และความล้มเหลวในการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว ในอดีตแล้วนำมาปรับความเข้าใจของประชาชนสร้างกระบวนการแก้ไขปัญหาที่เน้นความสมานฉันท์ของคนในชาติ พร้อมทั้งส่งเสริมการเผยแพร่ ตัวอย่างของความร่วมมือที่ดี และมี ความสุขของทุกชุมชนอย่างต่อเนื่อง

2.2 จัดทำแผนปฏิรูปสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันอย่างสมานฉันท์ บนพื้นฐานคุณธรรมร่วมกับภาคประชาชน ภาคธุรกิจ ภาคประชาสังคม ภาควิชาการ ภาคสื่อมวลชน และ สถาบันศาสนา เพื่อสร้างสังคมไทยที่ไม่ทอดทิ้งกัน สังคมที่ชุมชน ท้องถิ่น และประชาสังคมเข้มแข็ง สังคมคุณธรรม และสังคมประชาธิปไตย

2.3 เร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้ มุ่งมั่นที่จะขยาย โอกาสทางการศึกษาของประชาชนให้กว้างขวางและทั่วถึง โดยคำนึงถึงการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ เสริมสร้างความตระหนักในคุณค่าของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีชีวิตประชาธิปไตย พัฒนาคน โดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันทางศาสนา และสถาบันการศึกษา การจัดการศึกษาจะเน้นการกระจายอำนาจสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และท้องถิ่น รวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชน และภาคเอกชน เพื่อให้การศึกษาสร้างคนและสร้างความรู้สู่สังคมคุณธรรม คุณภาพ สมรรถภาพ และประสิทธิภาพ

2.4 ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมไทยให้ เป็นสังคมที่มีสันติสุขอย่างยั่งยืน บนฐานของวัฒนธรรมไทย และใช้สื่อทุกรูปแบบในการ สร้างสรรค์สังคม รักษาสืบทอดศิลปวัฒนธรรมของชาติ และความหลากหลายของ วัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อเชิดชูคุณค่าและจิตวิญญาณของความเป็นไทย ตลอดจนสร้างความ สามัคคี เอื้ออาทร สมานฉันท์ของสังคมและประเทศชาติ

3. นโยบายการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ ปี 2550-2551

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ศ.ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ได้นำนโยบายด้านสังคม โดยเฉพาะด้านการศึกษาที่มีการเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้ มุ่งมั่นที่จะขยายโอกาสทางการศึกษาของประชาชนให้กว้างขวางและทั่วถึง โดยคำนึงถึงการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ เสริมสร้างความตระหนักในคุณค่าของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีชีวิตประชาธิปไตย พัฒนาคคน โดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันทางศาสนา และสถาบันการศึกษา การจัดการศึกษาจะเน้นการกระจายอำนาจสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และท้องถิ่น รวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคเอกชน เพื่อให้การศึกษาสร้างคนและสร้างความรู้สู่สังคมคุณธรรม คุณภาพ สมรรถภาพ และประสิทธิภาพ กำหนดเป็นนโยบายและเป้าหมาย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550) ดังนี้

3.1 เร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรม นำความรู้ สร้างความตระหนักสำนึกในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีชีวิตประชาธิปไตย พัฒนาคคน โดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันทางศาสนา และสถาบันการศึกษา โดยมีเป้าหมายให้ผู้เรียนได้รับการปลูกฝังค่านิยมในการนำคุณธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3.2 ขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของประชาชนให้กว้างขวางทั่วถึง มีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย และขยายโอกาสทางการศึกษาทุกระดับ/ประเภท โดยมีเป้าหมายให้ผู้เรียนการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ได้เรียนโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายภายในระยะเวลา 3 ปี

3.3 พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ โดยมีเป้าหมายให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และคุณภาพทางการศึกษาสูงขึ้นทุกระดับและประเภทการศึกษา

3.4 การกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่และสถานศึกษา โดยมีเป้าหมายให้เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษามีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ

3.5 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนภาคเอกชนและท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายให้มีการจัดการศึกษาสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น

3.6 พัฒนาการศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีเป้าหมายให้ผู้เรียนและประชาชนได้รับการศึกษาที่บูรณาการกับวิถีชีวิต อัตลักษณ์ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม และอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

2.2 ความเป็นมาในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา

จากกระแสพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540 มีข้อความเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นกระแสพระราชดำรัสซึ่งเป็นแนวทางสำหรับฟื้นฟูเศรษฐกิจในสภาวะวิกฤตอันทรงคุณค่ายิ่ง รวมทั้งรัฐบาลในปัจจุบันได้กำหนดนโยบายในการพัฒนาประเทศ ที่มุ่งเน้นนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นพื้นฐานในการพัฒนา โดยการประสานความร่วมมือกันของทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ และประชาชน เพื่อให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง สามารถพึ่งตนเองได้ กระทรวงศึกษาธิการมีความตระหนักในภารกิจที่สำคัญดังกล่าว และให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนซึ่งเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) มุ่งเน้นนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาพัฒนาประเทศ จึงจัดทำยุทธศาสตร์เพื่อดำเนินโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรู้จักการใช้ชีวิตที่พอเพียงเห็นคุณค่าของทรัพยากรต่างๆ ฝึกการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และแบ่งปัน มีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อมและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของความเป็นไทย โดยมีหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการร่วมกันรับผิดชอบเพื่อให้มีความต่อเนื่องและยั่งยืน นำสู่วิถีของประชาชน สามารถพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมได้ตามแนวพระราชดำรัส และนโยบายรัฐบาล รวมทั้งเป็นจุดเริ่มต้นของการผลักดันให้ประเทศชาติโดยรวมพัฒนาต่อไปอย่างเต็มศักยภาพ โดยใช้รูปแบบการจัดการศึกษาบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ศูนย์ประสานงานกลางการดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2550)

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาและเยาวชน มีวิสัยทัศน์ของการขับเคลื่อนคือ สานเครือข่าย ขยายความรู้ ควบคู่ประชาสัมพันธ์ โดยมีแนวทางในการขับเคลื่อน 2 ส่วนคือ ส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการให้บริการ/บริหารสถานศึกษา และส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วยหลักสูตรและสาระเรียนรู้ในห้องเรียน และส่วนที่เรียนนอกห้องเรียนที่มีคุณลักษณะและการจัดการที่สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงคือ สอนพอประมาณกับศักยภาพของนักเรียนพอประมาณกับภูมิสังคมของโรงเรียนและชุมชนเป็นที่ตั้ง เช่น กิจกรรมสหกรณ์ กิจกรรมดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม กิจกรรมเข้าวัดสร้างเสริมคุณธรรม เป็นต้น โดยมีการส่งเสริมให้ใช้ความรู้यरอบคอบระมัดระวังฝึกให้เด็ก เยาวชนรู้จักตัวเองและชุมชน คิดเป็นทำเป็นอย่างมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันผ่านการทำงานร่วมกับผู้อื่น มีความซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบ ไม่เอาัดเอาเปรียบผู้อื่น

มีวินัย มีสัมมนาการวะ ปลุกจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อมสืบสานวัฒนธรรมไทย กล่าวคือ ให้เด็ก และเยาวชน ยึดมั่นในหลักศีลธรรม สามารถทำประโยชน์ให้กับสังคม สิ่งแวดล้อม และตัว กิจกรรมเองก็ต้องยั่งยืนมีภูมิคุ้มกันในด้านต่างๆ เช่น ถึงแม้จะเปลี่ยนผู้อำนวยการ แต่กิจกรรมก็ยัง ดำเนินอยู่ (โครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, 2549) นอกจากนี้ ยังส่งเสริมให้บูรณาการการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมเข้าไปในการเรียนรู้สาระต่างๆ ทุกสาระ เรียนรู้

ในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคการศึกษานั้น จะต้องมุ่งพัฒนาที่ ตัวครูก่อนเป็นอันดับแรก เพราะครูถือว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการถ่ายทอดความรู้ และปลูกฝัง สิ่งต่างๆ ให้แก่เด็ก ดังนั้น จึงควรส่งเสริมครูให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจ พอเพียงอย่างถ่องแท้ก่อน เพราะเมื่อครูเข้าใจ ครูก็จะได้เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กได้ ครูจะสอน ให้เด็กรู้จักพอ ครูจะต้องรู้จักพอก่อน โดยอยู่อย่างพอเพียงและเรียนรู้ไปพร้อมๆ กับเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องมีสติในการเลือกรับข้อมูลต่างๆ ที่เข้ามา รู้จักเลือกรับและรู้จักต่อยอดองค์ ความรู้ที่มีอยู่ หมั่นศึกษาเพิ่มพูนความรู้อย่างเป็นขั้นเป็นตอน ไม่ก้าวกระโดด ในการเลือกรับ ข้อมูลนั้น ต้องรู้จักพิจารณาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน รู้จักแก้ไขปัญหาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ประเมินความรู้และสถานการณ์อยู่ตลอดเวลา จะได้รู้จัก และเตรียมพร้อมที่จะรับมือกับสภาพ และผลจากการเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆ ได้อย่างรอบคอบ และระมัดระวัง

เป้าหมายสำคัญของการขับเคลื่อน คือ การทำให้เด็กรู้จักความพอเพียง ปลูกฝัง อบรม บ่มเพาะให้เด็กมีความสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม โดยสอดแทรก แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร สาระเรียนรู้ต่างๆ เพื่อสอน ให้เด็กรู้จักการใช้ชีวิตได้อย่างสมดุลตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่างๆ รู้จักอยู่ร่วมกับผู้อื่น รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และแบ่งปัน มีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม และเห็นคุณค่า ของวัฒนธรรมค่านิยมความเป็นไทย ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงต่างๆ รู้ว่าตนเองเป็น องค์ประกอบหนึ่งในสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของโลก การกระทำของตนย่อมมีผลและเชื่อมโยง กับสภาพแวดล้อมในโลกที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่ด้วย ซึ่งการจะบรรลุเป้าหมายดังกล่าวข้างต้น สำคัญคือครูจะต้องรู้จักบูรณาการการเรียนการสอนให้เด็กและเยาวชนเห็นถึงความเชื่อมโยงในมิติ ต่างๆ ทั้งด้านสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจ ซึ่งความเป็นองค์รวมนี้จะเกิดขึ้นได้ ครูต้องโดยใช้ความรู้และคุณธรรมเป็นปัจจัยในการขับเคลื่อน

นอกจากนี้ ในการส่งเสริมให้นำหลักปรัชญาไปใช้ในสถานศึกษาต่างๆ นั้น อาจจะใช้วิธี “เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา” ตามหลักการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่าสำคัญที่สุดคือต้องเข้าใจเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก่อน โดยเข้าใจว่าแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเป็นแนวคิดที่สามารถเริ่มต้นและปลูกฝังได้ผ่านการทำกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียน เช่น กิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน การกำจัดขยะในโรงเรียน การสำรวจทรัพยากรของชุมชนฯ

อย่างแรก ครูต้องเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี โดยกลับมาพิจารณาและวิเคราะห์ดูว่า ในตัวครูนั้นมีความไม่พอเพียงในด้านใดบ้าง เพราะการวิเคราะห์ปัญหาจะทำให้รู้และเข้าใจปัญหาที่เกิดจากความไม่พอเพียง รวมทั้งควรให้เด็กมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาด้วย โดยการวิเคราะห์นี้ต้องดำเนินไปบนพื้นฐานของความรู้และคุณธรรม โดยเฉพาะคุณธรรมนั้น เป็นสิ่งที่ควรปลูกฝังให้เกิดขึ้นในใจเด็กให้ได้ก่อน ผ่านกิจกรรมที่ครูเป็นผู้คิดขึ้นมา โดยครูในแต่ละโรงเรียนจะต้องมานั่งพิจารณาก่อนว่า จะเริ่มต้นปลูกฝังแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจากจุดไหน ทุกคนควรมาร่วมกันคิดร่วมกันทำ สามัคคีกันในกระบวนการ หรือ หลังจากที่คุณครูได้ค้นหากิจกรรมที่จะปลูกฝังแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ครูควรจะต้องตั้งเป้าหมายการสอนก่อนว่าคุณจะสอนเด็กให้รู้จักพัฒนาตนเองได้อย่างไร โดยอาจเริ่มต้นสอนจากกิจกรรมเล็กๆ น้อยๆ ที่สามารถเริ่มต้นจากตัวเด็กแต่ละคนให้ได้ก่อน เช่น การเก็บขยะ การประหยัดพลังงาน ฯลฯ เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ถึงความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยที่ตนเองมีต่อสิ่งแวดล้อมภายนอกในด้านต่างๆ 4 มิติ

ในส่วนของการเข้าถึงนั้น เมื่อครูเข้าใจแล้ว ครูต้องคิดหาวิธีที่จะเข้าถึงเด็ก พิจารณาดูก่อนว่าจะสอดแทรกกิจกรรมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เข้าไปในวิถีคิดและในวิชาการต่างๆ ได้อย่างไร ทั้งนี้ อาจจัดกิจกรรมกลุ่มให้นักเรียนได้ร่วมกันคิดร่วมกันทำ รู้จักแบ่งหน้าที่กันตามความสามารถของเด็กในแต่ละช่วงชั้น เช่น ในกิจกรรมการเก็บขยะเพื่อรักษาความสะอาดของโรงเรียนนั้น ครูอาจจัดกิจกรรมสำหรับเด็กในแต่ละช่วงชั้น คือ ช่วงชั้นที่ 1 สร้างกิจกรรมที่สนับสนุนให้เด็กช่วยกันเก็บขยะ (ให้เด็กรู้หน้าที่ของตน ในระดับบุคคล) ช่วงชั้นที่ 2 สร้างกิจกรรมที่สนับสนุนให้เด็กช่วยกันเก็บขยะและนับขยะ (ให้รู้จักการวิเคราะห์และรู้ถึงความเชื่อมโยงของตนเองกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในโรงเรียน) ช่วงชั้นที่ 3 สร้างกิจกรรมที่สอนให้เด็กรู้จักเชื่อมโยงกับชุมชนภายนอกรอบๆ โรงเรียน เช่น สร้างกิจกรรมที่สอนให้เด็กรู้จักแบ่งแยกขยะ ร่วมมือกับชุมชนในการรักษาสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่ที่โรงเรียนและชุมชนของเขาตั้งอยู่ด้วย (คณะทำงานบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน, 2549)

2.3 แนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษา

เกษม วัฒนชัย (2549) กล่าวว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานให้คนไทยใช้เป็นหลักคิดและหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิต เพื่อให้เกิดสมดุลในชีวิต ครอบครัว โรงเรียน ประเทศ โดยตั้งสมมติฐานที่ว่าทุกสิ่งอนิจจัง ทุกสิ่งเปลี่ยนแปลง ทั้งปัจจัยที่เปลี่ยนแปลงมาจากภายนอกกับภายใน ประเทศ นอกโรงเรียนกับในโรงเรียน นอกครอบครัวและในครอบครัว เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงจะมีผลกระทบ 4 ด้าน คือ ด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ผลกระทบทางวัตถุอาจจะหมายถึงทางเศรษฐกิจทางการเงิน ผลกระทบทางสังคมให้นึกถึงความเข้มแข็งของโรงเรียนที่ไม่มีเด็กติดสารเสพติดเลย หมายถึงโรงเรียนที่มีคุณภาพสังคมของโรงเรียนเข้มแข็ง หรือพูดถึงครอบครัวครูที่ไม่มีหนี้ ก็หมายถึงว่าสังคมครอบครัวเข้มแข็ง ส่วนผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจนก็คือ เรื่องความสะอาด ความมีวินัย และผลกระทบทางวัฒนธรรมคือวัฒนธรรมจากนอกประเทศที่เข้ามาทำลายวัฒนธรรมไทย จึงต้องรักษาวัฒนธรรมของเราให้เข้มแข็ง”

สุชาติ นันทะไชย (2548) กล่าวถึงแนวทางการจัดการศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ว่าการจัดการศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการพัฒนาคนไทยให้ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ และสร้างจิตสำนึกที่มั่นคงเข้มแข็งเป็นหลักการดำเนินชีวิตที่ก่อปรด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเองโดยใช้ความรู้คู่คุณธรรม เพื่อนำไปสู่การมีชีวิตและสังคมในทุกระดับที่สมดุลพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

ปริญญช พินุลสรารุช (2550) ประธานคณะกรรมการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน กระทรวงศึกษาธิการ กล่าวถึงการจัดการศึกษาตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่ามีเป้าหมายสำคัญของการศึกษา คือ การปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรู้จักการใช้ชีวิตที่พอเพียง เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่างๆ ฝึกการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และแบ่งปัน มีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมค่านิยมเอกลักษณ์ ความเป็นไทย โดยการจัดการศึกษาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ดำเนินการได้ใน 2 ส่วน คือ การบริหารสถานศึกษาในด้านต่างๆ และการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วยหนึ่งคือ การสอดแทรกสาระเศรษฐกิจพอเพียงในหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ในห้องเรียน และสองคือ การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนอกห้องเรียน และโดยการบรรลุเป้าหมายดังกล่าวข้างต้น ครูผู้ซึ่งเป็นบุคลากรที่สำคัญในการถ่ายทอดความรู้ และปลูกฝัง

หลักคิดต่างๆ ให้แก่เด็ก ต้องมีความเข้าใจอย่างถูกต้อง มีความสามารถวิเคราะห์ความพอเพียง/ไม่พอเพียงของตนเองและครอบครัวได้ ตลอดจนครูต้องทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียงอีกด้วย

นอกจากนี้ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สถานศึกษาควรมุ่งส่งเสริมการเรียนรู้และปลูกฝัง เสริมสร้างให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1. มีความรู้ ความเข้าใจ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และตระหนักในความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1.1 มีความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.2 มีความรู้ ความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และความเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจทั่วไป

1.3 เห็นประโยชน์ และตระหนักในความสำคัญของการดำเนินชีวิต ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาตนเอง พัฒนากลุ่ม โรงเรียน ชุมชน และพัฒนาสังคมโดยรวม

2. มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

2.1 มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิตและการพัฒนาอาชีพที่เหมาะสมกับศักยภาพของแต่ละบุคคล และสอดคล้องกับภูมิสังคมต่างๆ เช่น การผลิต และจำหน่ายสินค้า การให้บริการ การดำเนินธุรกิจขนาดต่างๆ การใช้จ่ายและการออม การเกษตร ฯลฯ เพื่อให้สามารถอุ้มชูตัวเองและครอบครัวได้

2.2 มีทักษะ ค่านิยม และจริยธรรมเบื้องต้นที่จำเป็นในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เกื้อกูล ไม่เบียดเบียน นำไปสู่ความสันติสุข และรู้จักสามัคคี

2.3 ใช้และพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์และความสุข อย่างยั่งยืน

2.4 สืบสานและพัฒนาศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น หวงแหนทรัพย์สินสมบัติของชาติ รักและภาคภูมิใจในความเป็นไทย

3. ปฏิบัติตนและดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

3.1 ปฏิบัติตนให้มีความพอประมาณ รู้จักการประมาณตน รู้จักศักยภาพของตน ที่มีอยู่ และรู้จักสภาพแวดล้อมของชุมชน/สังคม ที่อาศัยอยู่

3.2 ปฏิบัติตนอย่างมีเหตุผล บนพื้นฐานของความถูกต้อง โดยใช้สติ ปัญญา มีความรอบรู้ และรอบคอบในการคิด พุด ทำ โดยยึดทางสายกลางในการปฏิบัติ

3.3 มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ทั้ง ภายในและภายนอก ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

3.4 มีความรอบรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง สามารถคิดวิเคราะห์และปฏิบัติด้วยความ รอบคอบ ระมัดระวัง

3.5 ปฏิบัติตนและดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยความ ซื่อสัตย์สุจริต ขยัน อดทน ขยันหมั่นเพียร แบ่งปัน มีสติ ปัญญา มีวินัย พึ่งตนเอง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เกื้อกูล มีความรับผิดชอบและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

2.4 แนวทางการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

เป้าหมายสำคัญของการขับเคลื่อน คือ การปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรู้จักการใช้ชีวิตที่ พอเพียง เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่างๆ ฝึกการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และแบ่งปัน มีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อมและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมค่านิยมเอกลักษณ์ความเป็นไทย

เนื่องจากหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องนามธรรม การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้าน การศึกษาในระยะแรก จึงต้องเริ่มจากการค้นหาตัวอย่างกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่เป็นรูปธรรม กล่าวคือ การจัดโครงการหรือกิจกรรมตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่สามารถทำได้ทั้ง การเรียนรู้ในห้องเรียนและการเรียนรู้นอกห้องเรียนผ่านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อเป็นการสร้าง ความเข้าใจที่ถูกต้องและชัดเจน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนสามารถมีความหลากหลายของเนื้อหา ตามสภาวะภูมิสังคมของแต่ละโรงเรียน แต่ที่สุดแล้วต้องปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนมีวิธีปรับเจต คติอุปนิสัย และพฤติกรรมที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การ จัดการศึกษาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทางการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ ในการจัดการเรียนการสอน มีแนวทางดังนี้

โครงการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา (2550) เสนอแนวทางในการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาผู้เรียนตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตร มีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

สถานศึกษาควรมีการพัฒนาหรือบูรณาการเนื้อหาสาระของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในหลักสูตรสถานศึกษา ตามขั้นตอนดังนี้

1.1 สถานศึกษานำคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาพิจารณาปรับปรุงหรือเพิ่มเติม วัตถุประสงค์ เป้าหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในหลักสูตรสถานศึกษา

1.2 กลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ปรับปรุง หรือเพิ่มเติม มาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของหลักสูตรสถานศึกษาที่ปรับปรุงหรือเพิ่มเติม

1.3 กลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ปรับปรุง เพิ่มเติม หรือ จัดทำ สาระการเรียนรู้ หน่วยการจัดการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ ตามลำดับ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้นตามข้อ 1.2

2. การจัดการเรียนการสอน

สถานศึกษาควรจัดการเรียนการสอนตามเนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตรอย่าง สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ เน้นการปฏิบัติจริง เพื่อนำไปสู่การ ปฏิบัติตนที่เหมาะสมในชีวิตประจำวัน โดยมีแนวทางดำเนินการดังนี้

2.1 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการฝึกทักษะ กระบวนการคิด วิเคราะห์ การ จัดการ การเผชิญสถานการณ์ การแก้ปัญหา ฯลฯ ที่เริ่มจากชีวิตประจำวัน และเชื่อมโยงสู่ ครอบครัวยุ ชุมชน สังคม ประเทศชาติ และสังคมโลก

2.2 จัดกระบวนการเรียนรู้โดยเน้นการทดลอง การปฏิบัติจริงทั้งในสถานศึกษา และแหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษา ทั้งในรูปของการจัดทำโครงการ โครงการงาน และอื่น ๆ ทั้ง การศึกษารายบุคคล และเป็นกลุ่ม

2.3 วัดและประเมินผลการเรียนรู้ให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน ได้แก่

2.3.1 ความรู้ (Knowledge)

2.3.2 ทักษะกระบวนการ (Process)

2.3.3 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ (Attribute)

3. การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา

สถานศึกษาควรจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ ปลูกฝังหล่อหลอม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และเอื้อต่อกระบวนการ จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษา โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

3.1 จัดอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่เน้นความร่วมมือ ประโยชน์ใช้สอย เป็นแหล่งเรียนรู้ และอนุรักษ์สืบสานทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมของท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทย

3.2 กำหนดระเบียบ ธรรมเนียมปฏิบัติในสถานศึกษา ที่ส่งเสริมความมีระเบียบ วินัย เคารพธรรมเนียมปฏิบัติ กฎกติกาของสังคมส่วนรวม เช่น การมีวินัย การเข้าคิว การรับประทานอาหาร การแต่งกาย การใช้ทรัพยากรร่วมกัน ฯลฯ

3.3 ส่งเสริมและพัฒนาบรรยากาศด้านคุณธรรม เช่น การทำบุญ การบริจาค การปฏิบัติกิจทางศาสนา การฝึกอบรมจิต การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา การยกย่องส่งเสริมผู้กระทำความดี การส่งเสริมการแข่งขัน การช่วยเหลือกันและกัน ฯลฯ

3.4 ส่งเสริมการแสวงหาความรู้ และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การจัดนิทรรศการ การจัดการประกวดในรูปแบบต่างๆ การหาความรู้ผ่านสื่อเทคโนโลยีและอื่น ๆ

3.5 ส่งเสริมการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของผู้บริหาร ครู และบุคลากรในสถานศึกษา

3.6 จัดโครงการและกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตนและการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4. การจัดระบบบริหารจัดการของสถานศึกษา

สถานศึกษาควรมีการจัดระบบการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เอื้อต่อการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษา ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทางดังนี้

4.1 ทบทวน ปรับปรุง พัฒนา โครงสร้างและกระบวนการบริหารจัดการให้สอดคล้องหรือรองรับการจัดการศึกษาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล มีความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

4.2 กำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรม และการปรับปรุงเพิ่มเติมหรือจัดทำแผนกลยุทธ์ และแผนปฏิบัติงานของสถานศึกษา ให้ครอบคลุมการพัฒนาการศึกษาตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา มีการดำเนินการตามแผนอย่างเป็นระบบ และมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

4.3 พัฒนาคณาจารย์ ทั้งผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความพร้อมในการดำเนินการตามระบบการบริหารจัดการที่

เปลี่ยนแปลง และการจัดการศึกษาตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4.4 จัดระบบการนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาระบบการบริหารจัดการและกระบวนการเรียนการสอนให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาตามแนวทางในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษา

5. การให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
สถานศึกษาควรให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในขั้นตอนสำคัญทุกขั้นตอน ตามแนวทางดังนี้

5.1 ร่วมกำหนดแนวนโยบาย และการวางแผน

5.2 ร่วมให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร

5.3 ร่วมจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการจัดสภาพและบรรยากาศภายในสถานศึกษา

5.4 ส่งเสริมการเรียนรู้และการปฏิบัติตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา ที่บ้าน และสถานที่อื่นๆ

5.5 ร่วมติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา

6. การติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา

สถานศึกษาควรจัดให้มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีแนวทางดำเนินการดังนี้

6.1 ติดตามและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โดยพิจารณาจาก

6.1.1 ผลการทดสอบความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานด้านเศรษฐกิจพอเพียง

6.1.2 ผลงานและการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียน

6.1.3 การปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันของผู้เรียน

6.1.4 ผลการประเมินโดยผู้ประเมินภายนอก หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากทุกภาคส่วน

6.2 ติดตามและประเมินความเหมาะสมของการดำเนินการในกระบวนการขั้นตอน และกิจกรรมการดำเนินการในด้านการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม การจัดระบบบริหารจัดการ การให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และการประเมินคุณลักษณะของผู้เรียนอันพึงประสงค์

6.3 จัดให้ระบบการรายงานผลการดำเนินการเป็นระยะ ๆ ทั้งการรายงานภายในสถานศึกษา การรายงานต่อสาธารณชน และการรายงานหน่วยงานต้นสังกัดตามลำดับ

วรรณกร ทวีแก้ว (2550) ได้จัดทำแนวทางในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการเรียนการสอน โดยนำเสนอแนวทางดำเนินการจัดการเรียนการสอนไว้ดังนี้

1. ผู้บริหารควรจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. ส่งเสริมครูผู้สอนให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถ่องแท้ เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็ก และจะต้องรู้จักเลือกรับข้อมูลต่าง ๆ และการต่อยอดองค์ความรู้ หมั่นศึกษาเพิ่มพูนความรู้ รู้จักแก้ไขปัญหา ประเมินความรู้และสถานการณ์อยู่ตลอดเวลา
3. ครูผู้สอนควรสอดแทรกแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรและกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อสอนให้ผู้เรียนรู้จักการใช้ชีวิตได้อย่างสมดุลตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง
4. แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถเริ่มต้นและปลูกฝังได้โดยผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน โดยเริ่มต้นสอนจากกิจกรรมเล็ก ๆ จากตัวผู้เรียนแต่ละคนให้ได้ก่อน จากนั้นจึงขยายผลไปสู่กิจกรรมที่ต้องร่วมปฏิบัติกับผู้อื่น
5. การสร้างองค์ความรู้ให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนโดยการปฏิบัติ
6. การนำผู้เรียนไปทัศนศึกษา ณ สถานที่ซึ่งเป็นที่ตั้งของโครงการตามพระราชดำริ เพื่อเรียนรู้ถึงแนวทางในการแก้ปัญหาและพัฒนาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้ถูกต้อง จากนั้นครูผู้สอนสรุปให้ผู้เรียนได้ทราบถึงความเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม
7. การศึกษาเรียนรู้และสืบทอดความรู้ในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ จากภูมิปัญญาไทย รวมทั้งการเข้าใจถึงความเป็นสากลและสามารถดำรงตนอยู่ได้ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงต่างๆ

สุชาติ นันทะไชย (2548) ได้กล่าวถึงแนวทางการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาขับเคลื่อนบูรณาการไปสู่การจัดการเรียนการสอน ดังนี้

1. การจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีความสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ดังต่อไปนี้
 - 1.1 การจัดสภาพแวดล้อมทั่วไปทางกายภาพ ประกอบด้วยอาคารสถานที่ ห้องเรียน สถานที่อำนวยความสะดวกอื่น ๆ จัดให้มีความเป็นธรรมชาติที่ผสมกลมกลืนกับความทันสมัยและความเป็นไปได้ของท้องถิ่น อันเป็นแนวทางการปลูกฝังและส่งเสริมคุณลักษณะนิสัย

ศรัทธาในค่านิยมความเหมาะสม กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม สนุกทริยภาพ ความสะอาด ความมีระเบียบวินัย ซึ่งเป็นพื้นฐานการนำไปสู่ค่านิยมการรู้จักที่จะเฝ้าหาความรู้เพื่อระวังรักษาและพัฒนาให้สิ่งแวดล้อมที่รักนั้นอยู่ในสภาพที่ดีไปยาวนาน

1.2 การสร้างบรรยากาศในการเรียน โดยการจัดบรรยากาศในการเรียนที่ดี มีความสุขสนุกสนาน ครูนักเรียนมีรอยยิ้มและเสียงหัวเราะ เป็นบรรยากาศที่ผ่อนคลายไม่ตึงเครียด จะนำไปสู่บรรยากาศของความรัก ความอบอุ่น ความศรัทธา ความไว้วางใจ ความเชื่อมั่น สร้างเสริมปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียนในชั้นเรียนด้วยหลักการได้รับการยอมรับ การยกย่องชมเชย การเปิดโอกาสการมีส่วนร่วม ความสามัคคี ความรับผิดชอบต่อตนเอง และต่อกลุ่ม ความเอื้ออาทรความซื่อสัตย์ ความ پاکเพียร ความอดทน และที่สำคัญยิ่งคือ บรรยากาศที่ส่งเสริมปัญญาด้วยการกระตุ้นกระบวนการคิด การรับ/แลกเปลี่ยน/เลือกแนวทางการตัดสินใจอย่างประนีประนอมในกลุ่มที่หลากหลาย การใช้เหตุผลแทนอารมณ์ การคำนึงถึงผลที่ติดตามมา การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีเช่นนี้จะนำไปสู่การสร้างฐานนิสัยให้คุ้นเคยกับค่านิยมตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. การจัดการเรียนการสอน การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่กระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียน สามารถดำเนินการได้ดังนี้

2.1 การจัดหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาควรมีการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อันได้แก่

2.1.1 ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

2.1.2 ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

2.1.3 การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นทั้งในอนาคตอันใกล้และไกล

2.1.4 ค่านิยมการมีความรู้คู่คุณธรรม

2.2 การจัดหน่วยการเรียนรู้สถานศึกษา สถานศึกษาสามารถบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ประกอบด้วย 3 ห่วง 2 เงื่อนไขเข้าไปในหน่วยการเรียนรู้ทุกชั้นและทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือจัดเป็นหน่วยการเรียนรู้เฉพาะเรื่อง เช่น หน่วยการเรียนรู้ การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เพิ่มไว้ในกลุ่มการพัฒนาผู้เรียนในทุกระดับชั้น แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีภูมิ ประสพการณ์และวิถีชีวิตของ

นักเรียน โดยคำนึงถึงภูมิสังคมในแต่ละท้องถิ่นและนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกรอบแนวคิดในการจัดกิจกรรม

รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อาจเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบโครงการซึ่งเป็นการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และอยู่บนพื้นฐานของการเรียนรู้สภาพจริงในท้องถิ่นอาจเป็นลักษณะโครงการประเภทสำรวจรวบรวมข้อมูลหรือปัญหาที่มีอยู่ในชุมชน เช่น การสำรวจปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน โครงการประเภทการทดลอง เช่น การทำสบู่จากสมุนไพรไทย โครงการประเภทสิ่งประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ หรืออุปกรณ์ต่าง ๆ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละโครงการควรกระตุ้นให้นักเรียนนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาพื้นฐานในการคิด หรือเป็นหลักการพิจารณาเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ในการปฏิบัติทั้งในลักษณะเป็นรายบุคคล กลุ่มเพื่อน กลุ่มครอบครัว

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวสถานศึกษาควรประสานร่วมมือกับชุมชน ท้องถิ่นและสังคมในทุกระดับในการจัดการเรียนรู้จากสภาพจริงที่เป็นอยู่ โดยการเรียนรู้ อาจเกิดจากการศึกษาแบบอย่างที่มีอยู่แล้วหรือเกิดจากการระดมความคิดร่วมกันระหว่างครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกันพัฒนาโครงการต่าง ๆ ที่สอดคล้องเหมาะสมกับภูมิสังคมของโรงเรียน ชุมชน โดยเชื่อมโยงกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้กระบวนการจัดการเรียนรู้ควรเริ่มต้นจากการฝึกให้นักเรียนคิดเหตุผลของตนเองแลกเปลี่ยนการเรียนรู้และรับเหตุผลจากผู้อื่น กระบวนการคิดเชิงวิจารณ์ญาณ ซึ่งจะเป็นการปลูกฝังคุณลักษณะของการคิดวิจิจฉัย วิเคราะห์สถานการณ์ด้วยเหตุด้วยผล การรู้จักไตร่ตรอง ความรอบคอบ ความระมัดระวังอันจะเป็นพื้นฐานนำไปสู่การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การปลูกฝังการรู้จักพึ่งพาตนเองในเบื้องต้นโดยอาศัยหลักการความรู้ควบคู่ไปกับคุณธรรมความซื่อสัตย์ ความเพียรและใช้ปัญญาในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ อย่างพอดี

2.3 การจัดกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรม การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สร้างเสริมคุณธรรมเพื่อปลูกฝังและสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ลักษณะกิจกรรมควรเป็นกิจกรรมที่ปลูกเร้าให้ซึมซับกับลักษณะนิสัยของความพอเพียง ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล การคิดใคร่ครวญถึงผลที่เกิดจากการกระทำต่าง ๆ ความซื่อสัตย์ ความพากเพียรพยายาม ความอดทน ความรอบรู้ ความรอบคอบ ความระมัดระวัง ความรักในสิ่งแวดล้อมและท้องถิ่น ฯลฯ การสร้างเสริมคุณลักษณะดังกล่าวเป็นการสร้างพื้นฐานจิตใจให้คุ้นเคยกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.4 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนข้อมูลสารสนเทศ ควรมีทิศทางที่แน่นอนชัดเจนว่าต้องการพัฒนาความสามารถของเด็กในเรื่องที่เกี่ยวกับสารสนเทศจนถึงขั้นของการมี

ทักษะ เพื่อการนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง และเป็นประโยชน์ต่อสังคมไทย โดยส่วนรวมเด็กไทยรวมถึง คนไทยทุกคนต้องได้รับการพัฒนาและเรียนรู้ร่วมกันในการรู้จักเลือกข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และสามารถพัฒนาได้ตามสภาพบรรยากาศแวดล้อม ความพร้อมของสังคมไทย ด้วยความพอดี มีใช้ลอกเลียนแบบ รับเอามาใช้กับสังคมไทยอย่างไม่รู้เป้าหมายที่แท้จริงของวิทยาการนั้น ๆ

แนวคิดการจัดการเรียนการสอนข้อมูลสารสนเทศดังกล่าวเป็นหลักการที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างชัดเจน ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนข้อมูลสารสนเทศเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนคุ้นเคยกับการรู้จักเลือก/รับข้อมูลที่เป็นประโยชน์และพัฒนาให้เป็นวิธีที่ใช้กับวิถีชีวิตในสังคมไทยได้อย่างพอดี

3. การพัฒนาบุคลากร สามารถดำเนินการจัดการศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการพัฒนาบุคลากรได้ดังนี้

3.1 สร้างความเข้าใจในหลักแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่ผู้บริหาร ครู บุคลากร ตลอดจนชุมชนด้วยการขอข้อมูลสารสนเทศ สื่อสิ่งพิมพ์ หรือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาให้ความรู้

3.2 สร้างเครือข่ายกับโรงเรียนเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นโรงเรียนนำร่อง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาบุคลากรและแนวทางการจัดการศึกษา

3.3 จัดการศึกษาครูงานโรงเรียนที่มีการจัดกิจกรรม โครงการตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3.4 สถานศึกษาและชุมชนร่วมกันกำหนดคุณลักษณะสำคัญของผู้ที่ดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณลักษณะดังกล่าวกับผู้บริหารสถานศึกษาครู นักเรียน และบุคลากร ตลอดจนสมาชิกในชุมชน

4. การบริหารจัดการ การดำเนินงานในการบริหารจัดการให้เป็นสถานศึกษาที่ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถดำเนินงานได้ดังนี้

4.1 กำหนดแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในวิสัยทัศน์ของโรงเรียน

4.2 จัดตั้งคณะกรรมการโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนที่รับผิดชอบ การพิจารณาดำเนินการจัดการเรียนการสอนเศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบต่าง ๆ

4.3 สำรวจสภาพปัจจุบันและปัญหาของโรงเรียน และชุมชนเพื่อกำหนดเป็นแผนงานโครงการ และแผนปฏิบัติงานภายใต้กรอบแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4.4 กำหนดนโยบายให้มีการดำเนินกิจกรรมโครงการต่าง ๆ โดยให้ผู้ปกครองชุมชนและนักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

4.5 สนับสนุน ติดตาม ประเมินผลและพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยเน้นความมั่นคงและยั่งยืน

4.6 ประชาสัมพันธ์แนวคิด และเผยแพร่ผลงานให้ผู้ปกครองและชุมชนได้รับทราบและมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

4.7 แสวงหาความร่วมมือ ความช่วยเหลือจากหน่วยงานในชุมชนและหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐและเอกชน

ปริยานุช พิบูลสรารุท (2549) กล่าวถึง การนำเสนอการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

หลักการเรียนรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตแบบพึ่งตนเองอย่างมีความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง ผู้เรียนสามารถประยุกต์ความรู้ได้อย่างเหมาะสมภายใต้คุณธรรม ความซื่อสัตย์ ความอดทน ความพากเพียร เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม กระบวนการเรียนรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประกอบไปด้วยขั้นตอนการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ ระเบิดจากภายใน ศึกษาเงื่อนไขความรู้คู่คุณธรรม นำสู่การปฏิบัติอย่างถูกต้องพร้อมปกป้องสังคม และระดมการตรวจสอบอย่างรอบคอบและพัฒนา ดังนี้

1. การระเบิดจากภายในเป็นการเสริมสร้างพลังผลักดันภายในจิตใจของผู้เรียนที่มุ่งมั่นจะเรียนอย่างถูกต้องและรอบคอบ โดยพิจารณาจากความพอประมาณ ความมีเหตุผลและมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ซึ่งมีแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้

1.1 จัดสภาพการณ์หรือส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักตนเองและสภาพแวดล้อมอย่างถ่องแท้

1.2 สร้างความตระหนักในปัญหาที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาตามความพอเพียง ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

1.3 สร้างความตระหนักในคุณค่าของสิ่งที่จะเรียนรู้

1.4 กำหนดเป้าหมายของการเรียนรู้ตามสภาพความพอเพียงอย่างมีเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

2. การศึกษาในเงื่อนไขความรู้คู่คุณธรรม หมายถึง การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสวงหาองค์ความรู้จากการเรียนรู้ ความคิดของผู้อื่น หรือจากการลงมือปฏิบัติ หรือจากการพินิจพิจารณาอย่างไตร่ตรองโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นต่อส่วนรวมอย่างยั่งยืน ซึ่งมีแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้

- 2.1 เรียนรู้จากความรู้ ความคิดของผู้อื่น
 - 2.2 เรียนรู้จากการปฏิบัติด้วยตนเอง
 - 2.3 เรียนรู้ด้วยตนเองอย่างพินิจพิเคราะห์
3. การนำสู่การปฏิบัติอย่างถูกต้อง ปกป้องสังคม หมายถึง การส่งเสริมให้ผู้เรียนนำผลการเรียนรู้ไปใช้อย่างถูกต้องเหมาะสม เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง คุ่มค่าต่อสังคมและส่วนรวม ซึ่งมีแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้
- 3.1 วิเคราะห์ความจำเป็นของสิ่งที่เกี่ยวข้องกับหรือความต้องการ
 - 3.2 ทบทวนความรู้ เลือกลงและปรับใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคม
 - 3.3 มีคุณธรรม อดทน ซื่อสัตย์ พากเพียร ให้งานสำเร็จ
4. ระดมตรวจสอบอย่างรอบคอบและพัฒนา หมายถึง การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีความเชื่อว่าความรู้ทั้งหมดย่อมมีการเปลี่ยนแปลงหรือค้นพบใหม่ ๆ อยู่เสมอ ฉะนั้นการตรวจสอบความรู้จึงเป็นเรื่องที่สามารถกระทำได้ โดยการรับฟัง แลกเปลี่ยนเรียนรู้ความคิดเห็นร่วมกันในการพิจารณาตรวจสอบแก้ไขความรู้ให้ถูกต้อง ชัดเจน เหมาะสม เป็นที่เชื่อถือ สอดคล้องกับสถานการณ์และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้
- 4.1 จัดสถานการณ์ให้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้
 - 4.2 ส่งเสริมให้มีการนำเสนอผลงาน
 - 4.3 วิเคราะห์ประเมินผลร่วมกัน
 - 4.4 ปรับปรุงและเผยแพร่ผลงาน

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2550) ได้กล่าวถึงแนวทางการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาจัดการเรียนการสอน ดังนี้

1. จัดทำหลักสูตรแบบบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งการจัดทำหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากจะมีการจัดทำเป็นหลักสูตรหลักแล้ว ควรกำหนดให้มีการสอดแทรกในกลุ่มสาระวิชาต่างๆ เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ฯลฯ เพื่อช่วยให้เกิดการบูรณาการ ปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในสาขาต่างๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของผู้เรียน ในทุกด้าน
2. จัดทำหลักสูตรให้ต่อเนื่องในทุกระดับการศึกษา การจัดทำหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง ควรจัดทำเป็นหลักสูตรต่อเนื่องในทุกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานไปจนถึงการอุดมศึกษา โดยสอดคล้องกับ พัฒนาการในแต่ละช่วงวัย

3. การเรียนการสอนตามหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงอาจไม่ประสบความสำเร็จได้ หากปราศจากครู ผู้สอนที่คุณค่า มีความเข้าใจ ในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน นั้นหมายความว่า นอกจากที่ครูผู้สอนตามหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ยังต้องเป็นผู้ที่ดำเนินชีวิต ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วย จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีกลไกในการพัฒนาครูให้เอื้อต่อการสอน หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่ผู้เรียน ดังนี้

3.1 กำหนดหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงในสถาบันอุดมศึกษาที่ผลิตครู สถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอน ในสาขาศึกษาศาสตร์ ควรมีวิชาที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงรวมอยู่ด้วย เพื่อวางแนวคิดและวิธีการสอน ของครูผู้สอนให้สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก่อนไปประกอบอาชีพครู

3.2 พัฒนาแนวทางดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงของครู โดยมุ่งเน้นให้ครูหันมาดำเนินชีวิตตามปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง จนสามารถเป็นแบบอย่างให้ผู้เรียนไปพร้อมกับการถ่ายทอดความรู้ตามหลักสูตร โดยส่งเสริมให้ครูหันมาดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง มีการส่งเสริมครูต้นแบบที่ดำเนิน ชีวิตตามแนวทางนี้ให้เป็นที่รู้จัก โดยการไม่ก่อกวนนี้ดิน ไม่ใช่จ่ายเกินตัว มีการยอมรับชม รวมถึงการ ส่งเสริมการทำอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ โดยไม่กระทบต่อการปฏิบัติภารกิจครู เป็นต้น

4. การสร้างเครือข่ายเป็นกลไกหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนการสอนตามหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาได้ เนื่องจากการสร้างเครือข่ายเป็นการดำเนินงาน ที่อาศัยการมีส่วนร่วม ซึ่งจะมีประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนทรัพยากร องค์ความรู้ ระวังกัน เพื่อให้เกิด ประโยชน์กับทุกฝ่าย ซึ่งในความเป็นจริงสถานศึกษาแต่ละแห่งมีความจำกัดและความแตกต่างด้าน ทรัพยากร ดังนั้น จึงควรเปิดโอกาสให้มีการระดมและแลกเปลี่ยน ทรัพยากรระหว่างสถานศึกษาและ องค์กรในพื้นที่นั้น เช่น

4.1 สร้างเครือข่ายระหว่างสถานศึกษาด้วยตนเอง การสร้างเครือข่ายช่วย ระหว่างสถานศึกษา ทำได้โดยการเชื่อมโยงระหว่าง ผู้บริหาร ครู ในสถานศึกษาแต่ละแห่ง เช่น การจัดตั้งเป็นเครือข่าย ครูผู้สอนหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง เครือข่ายผู้บริหารโรงเรียนเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น เพื่อร่วมวางแผน แลกเปลี่ยนทรัพยากร องค์ความรู้ อันจะช่วยลดความจำกัดด้าน ทรัพยากรได้ โดยอาจให้ เขตพื้นที่การศึกษาเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการในเรื่องนี้ร่วมด้วย

4.2 สร้างเครือข่ายระหว่างสถานศึกษากับชุมชน เครือข่ายส่วนนี้ช่วยในการนำ องค์ความรู้ท้องถิ่น เข้ามาใช้พัฒนาการจัดการเรียนการสอนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงใน สถานศึกษา เพื่อนำผู้เรียนเข้าสู่ การเรียนรู้จากวิถีการดำเนินชีวิตและสถานที่จริงภายในชุมชน และเป็นการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย ในทางปฏิบัติ โดยสถานศึกษาจะต้องมีการสร้างเครือข่าย

ร่วมกับปราชญ์ท้องถิ่น แกนนำเกษตรกรในชุมชน กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ศูนย์พัฒนาอาชีพ กลุ่มแม่บ้าน ฯลฯ โดยประสานงานและมีการจัดกิจกรรม สม่่าเสมอและต่อเนื่อง กำหนดกลไกกระตุ้นให้เกิดความต่อเนื่อง

5. จัดระบบการประเมินผล เป็นกลไกที่ควบคุมและผลักดันให้สถานศึกษาพัฒนาการเรียน การสอนตามหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดขึ้นจริงตามกรอบที่กำหนด โดยให้สำนักงานรับรอง มาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ทำหน้าที่ในการพัฒนาระบบการประเมินผลตาม แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเฉพาะเจาะจง ทั้งด้านการสอน สื่อการสอน ครูผู้สอน การเรียนรู้ ของผู้เรียน ฯลฯ

6. ภูมิใจด้วยรางวัล เป็นกลไกกระตุ้นในอีกรูปแบบที่เสริมแรงให้สถานศึกษามีการจัดการเรียน การสอนตามแนวหลักเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การจัดประกวดโรงเรียนตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง โดยมี เงื่อนไขว่าสถาบันการศึกษาต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ และสามารถส่งผลกระทบต่อชุมชน ให้หันมาดำเนินชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงด้วย เป็นต้น

อัญชลี ภูประเสริฐ (2550) ได้กล่าวถึง การจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งมีแนวทาง ดังนี้

1. การบริหารสถานศึกษาในด้านต่าง ๆ อย่างพอเพียง โดยผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการกำหนดนโยบายและแนวทางในการจัดการสถานศึกษา โดยใช้เป็นหลักในการบริหารจัดการ และประสานกับทุกภาคส่วนในการใช้ทรัพยากรการบริหารทั้งด้านบุคลากรงบประมาณ สภาพแวดล้อม อย่างคุ้มค่า เป็นประโยชน์สูงสุด เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพ และสามารถพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้ อาทิเช่น

- 1.1 การปฏิรูปสถานศึกษาและจัดการศึกษาตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง
- 1.2 การปฏิรูปสถานศึกษาบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 1.3 การระดมความคิดเห็นเพื่อจัดตั้งขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา

2. การจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ครูสามารถสอดแทรกสาระเศรษฐกิจพอเพียงในหลักสูตร และสาระการเรียนรู้ในห้องเรียนและการประยุกต์หลักเศรษฐกิจพอเพียง ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนอกห้องเรียนจึงจำเป็นต้องมีกระบวนการหล่อหลอมให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจอย่าง

ถูกต้อง มีความเชื่อมั่น เห็นประโยชน์และสามารถนำหลักการนี้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ อาทิเช่น

- 2.1 การระดมความคิดเห็นเรื่องการปรับปรุงหลักสูตรและระบบการเรียนการสอนตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.2 การจัดการเรียนการสอน และการสร้างองค์ความรู้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.3 การจัดนิทรรศการ การสาธิต และตัวอย่างของความสำเร็จตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.4 การจัดการ การผลิต/การบริโภค ในโรงเรียน/ชุมชน ให้เกิดความพอเพียง และสมดุล กินพอดี อยู่พอดี เช่น โครงการอาหารกลางวัน การส่งเสริมการผลิตเกษตรอินทรีย์/เกษตรผสมผสาน บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง การรักษาสสมดุลของสังคม และธรรมชาติ
- 2.5 การพัฒนาอาชีพ/สร้างรายได้เสริม โดยประยุกต์ใช้ทรัพยากรท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด หรือโดยการพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสม หรือ ต่อยอดกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 2.6 การจัดการ และการจัดระบบของกิจกรรมความร่วมมือทางการเงิน การผลิต การตลาด เช่น การทำบัญชีรายรับ – รายจ่าย – เงินออม การบริหารจัดการการเงินออมให้ได้ดอกเบี้ย การจัดตั้งสหกรณ์รูปแบบต่าง ๆ การจัดตั้งธนาคารโรงเรียน เป็นต้น
- 2.7 การจัดการ (รักษา/ฟื้นฟู) ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ชยะ ทั้งในโรงเรียนและในชุมชนอย่างยั่งยืน โดยใช้หลักวิชาการ ความประหยัด ความรอบคอบ
- 2.8 การจัดการระบบพลังงานของโรงเรียน ชุมชน ให้สามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น (ประหยัด ผลิตเอง/ทดแทน)
- 2.9 การอนุเคราะห์เกื้อกูล ช่วยเหลือ คนยากจน ผู้ด้อยโอกาส (เช่น ผู้ป่วยโรคเอดส์ เด็กกำพร้า เด็กยากจน) ในสังคม ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
- 2.10 การสร้างจิตสำนึก รักท้องถิ่น รักชุมชน เช่น การรักษา/ฟื้นฟู ประเพณี วัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน การสร้างความรู้สึกรักเป็นเจ้าของ มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน
- 2.11 การจัดทำแผนการเรียนรู้ที่นำคุณธรรม 8 ประการ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน
- 2.12 การสร้างจิตสำนึกรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ เช่น รณรงค์การเห็นคุณค่าของสินค้าไทย การเรียนรู้ประวัติ ความเป็นมาของชาติ ความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์

การเข้าร่วมในกิจกรรมทางศาสนาต่าง ๆ การเรียนรู้คำสอนในศาสนา การฝึกปฏิบัติธรรม เป็นต้น

3. ครูเป็นบุคคลที่สำคัญในการถ่ายทอดความรู้ และปลูกฝังหลักคิดต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียนโดยครูต้องเข้าใจอย่างถูกต้อง สามารถวิเคราะห์ความพอเพียง ไม่พอเพียงของตนเองได้ และทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง โดยที่ครูจะต้องทำตนให้เป็นตัวอย่างแก่ผู้เรียนในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงให้ได้ก่อน จึงจะสามารถถ่ายทอดปลูกฝัง อบรม และทำตนให้เป็นตัวอย่างแก่ผู้เรียนให้เข้าใจเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถูกต้อง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวันของแต่ละคน

4. การบูรณาการในสาระการเรียนรู้วิชาต่างๆตลอดจนสอดแทรกในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนสามารถนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นนามธรรมมาประยุกต์ใช้อย่างเป็นรูปธรรม และสะดวกต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จิราวัฒน์ วีรังกร (2550) กล่าวถึง การนำเสนอการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ควรถูกกำหนดไว้ในปรัชญาการศึกษา
2. สร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง
3. สร้างกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
4. สร้างแนวร่วมพลังขับเคลื่อน
5. สร้างการมีส่วนร่วมของนักเรียน
6. สร้างกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้จักตนเอง
7. สร้างกิจกรรมให้นักเรียนได้สัมผัสและเรียนรู้สภาพความเป็นจริงของสังคม
8. สร้างโอกาสให้นักเรียนได้รวมตัวกันสร้างสิ่งที่ดีให้สังคม
9. ให้ความสำคัญกับการพัฒนาจิตใจเพิ่มมากขึ้น
10. สร้างโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้การบูรณาการระหว่างศาสตร์ต่างๆ

สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ (2549) ได้เสนอแนวทางในการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาผู้เรียนตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้

1. ด้านการบริหารการจัดการ

1.1 งานบุคลากร วิชาการ งบประมาณ ด้านการบริหารทั่วไป

1.2 การนำหลักธรรมมาภิบาลมาใช้ เน้นการมีส่วนร่วม การช่วยเหลือเกื้อกูลผู้รักสามัคคี สร้างความเข้มแข็งอยู่บนพื้นฐานของความมีเหตุผล พอประมาณกับศักยภาพและสถานภาพและไม่ประมาท

2. ด้านการจัดการหลักสูตร

2.1 สอนวิชาที่ว่าด้วยเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ตามมาตรฐาน ส.3.1 เพื่อให้ นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิต

2.2 จัดทำรายวิชาเพิ่มเติมที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการ โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดรายวิชา

3. ด้านการจัดการเรียนการสอน

3.1 จัดทำหน่วยการเรียนรู้ แผนการเรียนรู้ หรือสื่อการเรียนรู้ ที่มีการบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับสาระการเรียนรู้ต่างๆ

4. ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งการจัดกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนได้ปฏิบัติเกี่ยวกับ

4.1 การมีวินัยในการใช้จ่าย

4.2 การประหยัดอดออม

4.3 การพึ่งตนเอง โดยการผลิตหรือสร้างรายได้

4.4 การรู้จักช่วยเหลือสังคมหรือชุมชน

4.5 การสร้างสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติ พลังงานและสิ่งแวดล้อม

4.6 การสืบสานวัฒนธรรมไทย

4.7 การส่งเสริมการปฏิบัติตามคำสอนทางศาสนา

4.8 การสร้างความสมานฉันท์

ทศนา เขมมณี (2549) ได้กล่าวถึงแนวทางการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการศึกษา ดังนี้

1. การประยุกต์ใช้ในการพัฒนาและการใช้หลักสูตร

การศึกษาทำหน้าที่ในด้านการพัฒนาสติปัญญาของบุคคล ให้สามารถที่จะพึ่งตนเองในการดำรงชีวิตประจำวันและแก้ปัญหาต่างๆ ในชีวิตประจำวันได้ ดังนั้นหลักสูตรจึงควรที่จะประกอบไปด้วยสาระที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวันและปัญหาในการดำรงชีวิต โดยมีการบูรณาการความรู้ ทักษะ และเจตคติที่จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต

เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจและมีการพัฒนาในเรื่องนั้นๆ แต่เนื่องจากกิจกรรมการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมกับท้องถิ่นจึงเป็นเรื่องสำคัญ

2. การประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

แม้ว่าการสอนปัจจุบันได้กำหนดชัดเจนให้มีลักษณะที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแล้วก็ตาม แต่การเรียนรู้ตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีลักษณะเป็นการเรียนรู้ทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติควบคู่กันไป เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจที่แท้จริง หากขาดแนวทางที่ชัดเจนในการปฏิบัติ และการให้ความช่วยเหลือครูในการพัฒนาการสอนอย่างเพียงพอ ดังนั้น การจัดทำแนวการสอนที่มีลักษณะตามที่พึงประสงค์ จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดหลักสูตรและการสอนพึงให้ความสำคัญและดำเนินการอย่างจริงจังต่อไป แนวทางการสอนดังกล่าวควรมีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

2.1 ควรจัดการเรียนการสอนโดยยึดจุดมุ่งหมายหลัก ซึ่งได้แก่กระบวนการพึ่งตนเอง หรือการพัฒนาเป็นแกนในการสอนตลอดหลักสูตร

2.2 ควรจัดการเรียนการสอนให้มีลักษณะที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ และได้เรียนรู้กระบวนการต่างๆ ที่จำเป็นซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอดและความเข้าใจในสิ่งที่เรียนอย่างแท้จริง

2.3 ควรจัดการเรียนการสอนให้มีการเรียนรู้ทั้งทางด้านทฤษฎีและปฏิบัติควบคู่กันไปด้วยอย่างสมดุล เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างข้อความรู้กับการปฏิบัติจริง และส่งเสริมการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสภาพการณ์ต่างๆ ให้มากขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสามารถและความชำนาญในการใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์

2.4 ควรจัดสภาพแวดล้อม กิจกรรมประจำวัน และวิถีชีวิตของครูและบุคลากรในสถานศึกษาให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนในเรื่องต่างๆ ที่ต้องการจะปลูกฝังให้แก่ผู้เรียน

3. การประยุกต์ใช้ในการวัดและประเมินผลการศึกษา

การจัดการเรียนการสอนจะไม่ประสบผลสำเร็จ หากระบบการวัดและประเมินผลยังถูกจำกัดอยู่ที่การวัดความรู้ความจำ การให้ครูเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนจากการให้ความรู้มาเป็นการสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการต่างๆ ที่จำเป็น ก็คงเป็นไปได้ยากหากแนวทางการสอนและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมุ่งเน้นการพัฒนาความคิด ความเข้าใจ การเรียนรู้ทักษะกระบวนการต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต การนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตและแก้ปัญหาต่างๆในชีวิต รวมทั้งการพัฒนาคุณสมบัติต่างๆที่จำเป็น เช่น การพึ่งตนเอง การพัฒนาตนเอง

การใฝ่รู้ การบริหารจัดการ การทำงานเป็นหมู่คณะ ฯลฯ ในการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนก็จำเป็นจะต้องมีเกณฑ์ และเครื่องมือที่จะใช้วัดและประเมินผลที่เหมาะสมกับสิ่งที่จะจัดด้วย

4. การประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการเกี่ยวกับการศึกษา

สถาบันของรัฐและเอกชนต่างๆ ควรพิจารณาให้ความช่วยเหลือ และลงทุนในกิจกรรมต่างๆ ทางการศึกษาที่จะเป็นประโยชน์ต่อปวงชน ทั้งนี้ควรยึดหลักตามพระราชดำริอันประจักษ์ชัดเจนแล้วว่า ได้อำนวยประโยชน์อย่างมากแก่พสกนิกรโดยรวมซึ่งได้แก่ การลงทุนเพื่อให้มีผลิตผลมากขึ้นข้อหนึ่ง การลงทุนเพื่อให้ไม่ต้องเสียเงินอีกข้อหนึ่ง เป็นสิ่งที่คุ้ม (พระราชดำรัส พระราชทานเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2540)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์แนวทางการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

แนวทางการจัดการเรียนการสอน	ผลงานวิจัย								
	โครงการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา 2550	วรรณกร ทวีแก้ว 2550	สุชาดา นันทะไชย 2548	ปรียา นุชพิบูลสวารุ 2549	เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ 2549	อัญชลี ภูประเสริฐ 2550	จิราวัฒน์ วีรังกร 2550	สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ 2549	ทีศนา แชมมณี 2549
1. มีความรู้ความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	*	*	*	*	*	*	*	*	*
2. การจัดการเรียนรู้โดยนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ		*	*		*	*	*		
3. มีการวัดและประเมินผลในด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน	*		*					*	*
4. กำหนดสาระการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในหลักสูตรสถานศึกษา	*	*	*	*	*	*	*		
5. นำนักเรียนไปศึกษาสภาพจริงในท้องถิ่นหรือแหล่งการเรียนรู้		*	*	*		*			*
6. จัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้	*	*	*						*
7. มีการฝึกปฏิบัติจริงด้วยวิธีการที่หลากหลาย			*		*	*		*	*
8. ประยุกต์ใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ธรรมชาติและในท้องถิ่นมาสร้างสรรค์ผลงาน	*					*			

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์แนวทางการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ต่อ)

แนวทางการจัดการเรียนการสอน	ผลงานวิจัย								
	โครงการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา 2550	วรรณกร ทวีแก้ว 2550	สุชาดา นันทะไชย 2548	ปรียา นุชพิบูลสรวุฑ 2549	เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ 2549	อัญชลี ภูประเสริฐ 2550	จิราวัฒน์ วีรังกร 2550	สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ 2549	ทีศนา แชมมณี 2549
9. เห็นคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีต่อการดำรงชีวิตและแนวทางการแก้ปัญหาในสังคม		*	*	*	*	*	*	*	*
10. เชิญผู้ทรงคุณวุฒิ มาร่วมกำหนดสาระการเรียนรู้		*	*					*	
11. นักเรียนมีส่วนร่วมในการเลือกสาระการเรียนรู้ที่ถนัดและสนใจ			*	*			*		
12. นักเรียนสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่ม			*						*
13. มีการวางแผนร่วมกันระหว่างครูผู้สอน ผู้ปกครอง และชุมชน	*		*	*	*				

จากตารางจะเห็นว่า แนวทางการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสุชาดา นันทะไชย (2548) มีความครอบคลุมเนื้อหาเกือบทุกด้านมากกว่าแนวคิดอื่น มีเนื้อหาสาระที่เหมาะสมสามารถอธิบายให้บุคคลทั่วไปสามารถเข้าใจได้

แผนภูมิที่ 2 โครงสร้างของการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

แนวทางการจัดการเรียนการสอน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	
1. มีความรู้ความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	<p>1.1 พัฒนาบุคลากร ทั้งผู้บริหาร ครู ให้มีความรู้ความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง</p> <p>1.2 ครู บุคลากร ตลอดจนชุมชนขอข้อมูลสารสนเทศ สื่อสิ่งพิมพ์ หรือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ มาให้ความรู้</p> <p>1.3 พัฒนาแนวทางดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงของครู จนสามารถเป็นแบบอย่างให้ผู้เรียนไปพร้อมกับการถ่ายทอดความรู้</p> <p>1.4 ครูต้องเข้าใจอย่างถูกต้อง สามารถวิเคราะห์ความพอเพียง ไม่พอเพียงของตนเองได้</p>
2. เห็นคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีต่อการดำรงชีวิตและแนวทางแก้ปัญหาในสังคม	<p>2.1 มีความเชื่อมั่น เห็นประโยชน์และสามารถนำหลักการนี้ไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันได้</p> <p>2.2 มุ่งเน้นการพัฒนาความคิด ความเข้าใจ การเรียนรู้ทักษะกระบวนการต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต</p> <p>2.3 สร้างความตระหนักในปัญหาที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาตามความพอเพียง ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี</p> <p>2.4 ทบทวนความรู้ เลือกและปรับใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคม</p> <p>2.5 จัดสภาพการณ์หรือส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักตนเองและสภาพแวดล้อมอย่างถ่องแท้</p>
3. กำหนดสาระการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในหลักสูตรสถานศึกษา	<p>3.1 จัดทำสาระการเรียนรู้ หน่วยการจัดการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ ตามลำดับ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้น</p> <p>3.2 สถานศึกษาสามารถบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ประกอบด้วย 3 ห่วง 2 เงื่อนไขเข้าไปในหน่วยการเรียนรู้</p> <p>3.3 จัดทำหลักสูตรให้ต่อเนื่องในทุกระดับการศึกษา</p> <p>3.4 จัดระบบการประเมินผล เป็นกลไกที่ควบคุมและผลักดันให้สถานศึกษาพัฒนาการเรียน การสอนตามหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดขึ้นจริงตามกรอบที่กำหนด</p> <p>3.5 มีการบูรณาการความรู้ ทักษะ และเจตคติที่จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต</p>
4. จัดการเรียนรู้โดยนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบูรณาการกับสาระการเรียนรู้ต่างๆ	<p>4.1 สอดแทรกในหน่วยการเรียนรู้ทุกชั้นและทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือจัดเป็นหน่วยการเรียนรู้เฉพาะเรื่อง</p> <p>4.2 การบูรณาการในสาระการเรียนรู้วิชาต่างๆตลอดจนสอดแทรกในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน</p>

แผนภูมิที่ 2 โครงสร้างของการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนตามแนวทาง
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ต่อ)

แนวทางทางการจัดการเรียนการสอน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	
5. นำนักเรียนไปศึกษาสภาพจริงใน ท้องถิ่นหรือแหล่งการเรียนรู้	<p>5.1 ควรจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง</p> <p>5.2 จัดให้มีวัฒนธรรมชาติที่ผสมกลมกลืนกับความทันสมัยและความเป็นไปได้ของท้องถิ่น อันเป็นแนวทางการปลูกฝังและส่งเสริมคุณลักษณะนิสัยศรัทธาในค่านิยมความเหมาะสม</p> <p>5.3 ควรประสานร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่นและสังคมในทุกระดับในการจัดการเรียนรู้จากสภาพจริงที่เป็นอยู่</p> <p>5.4 จัดสถานการณ์ให้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้</p> <p>5.5 ควรจัดสภาพแวดล้อม กิจกรรมประจำวัน และวิถีชีวิตของครูและบุคลากรในสถานศึกษาให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนในเรื่องต่างๆ ที่ต้องการจะปลูกฝังให้แก่ผู้เรียน</p>
6. มีการฝึกปฏิบัติจริงด้วยวิธีการที่ หลากหลาย	<p>6.1 การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และอยู่บนพื้นฐานของการเรียนรู้สภาพจริงในท้องถิ่น</p> <p>6.2 ควรจัดการเรียนการสอนให้มีการเรียนรู้ทั้งทางด้านทฤษฎีและปฏิบัติควบคู่กันไปอย่างสมดุล เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างข้อความรู้กับการปฏิบัติจริง</p>

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากตารางผู้วิจัยจึงนำแนวทางการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นกรอบในการศึกษาและพบแนวทางสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1. มีความรู้ความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.1 พัฒนาบุคลากร ทั้งผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (โครงการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา, 2550)

1.2 ครู บุคลากร ตลอดจนชุมชนขอข้อมูลสารสนเทศ สื่อสิ่งพิมพ์ หรือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาให้ความรู้ (สุชาติ นันทะไชย, 2548)

1.3 พัฒนาแนวทางดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงของครู จนสามารถเป็นแบบอย่างให้ผู้เรียนไปพร้อมกับการถ่ายทอดความรู้ (ปริยานุช พิบูลสรวุฑ, 2549)

1.4 ครูต้องเข้าใจอย่างถูกต้อง สามารถวิเคราะห์ความพอเพียง ไม่พอเพียงของตนเองได้ (อัญชลี ภูประเสริฐ, 2550)

2. เห็นคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีต่อการดำรงชีวิตและแนวทางแก้ปัญหาในสังคม

2.1 มีความเชื่อมั่น เห็นประโยชน์และสามารถนำหลักการนี้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ (อัญชลี ภูประเสริฐ, 2550)

2.2 มุ่งเน้นการพัฒนาความคิด ความเข้าใจ การเรียนรู้ทักษะกระบวนการต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต (ทศนา แหมมณี, 2549)

2.3 สร้างความตระหนักในปัญหาที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาตามความพอเพียง ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี (ปริยานุช พิบูลสรวุฑ, 2549)

2.4 ทบทวนความรู้ เลือกและปรับใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคม (ปริยานุช พิบูลสรวุฑ, 2549)

2.5 จัดสภาพการณ์หรือส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักตนเองและสภาพแวดล้อมอย่างถ่องแท้ (ปริยานุช พิบูลสรวุฑ, 2549)

3. กำหนดสาระการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในหลักสูตรสถานศึกษา

3.1 จัดทำสาระการเรียนรู้ หน่วยการจัดการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ตามลำดับ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เติบโตตามมาตรฐานการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้น (โครงการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา, 2550)

- 3.2 สถานศึกษาสามารถบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ประกอบด้วย 3 ท่วง 2 เงื่อนไขเข้าไปในหน่วยการเรียนรู้ (สุชาติ นันทะไชย, 2548)
- 3.3 จัดทำหลักสูตรให้ต่อเนื่องในทุกระดับการศึกษา (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2549)
- 3.4 จัดระบบการประเมินผล เป็นกลไกที่ควบคุมและผลักดันให้สถานศึกษาพัฒนาการเรียน การสอนตามหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดขึ้นจริงตามกรอบที่กำหนด (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2549)
- 3.5 มีการบูรณาการความรู้ ทักษะ และเจตคติที่จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต (ทิตนา แชนมณี, 2549)
4. การจัดการเรียนรู้โดยนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ
- 4.1 สอดแทรกในหน่วยการเรียนรู้ทุกชั้นและทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือจัดเป็นหน่วยการเรียนรู้เฉพาะเรื่อง (สุชาติ นันทะไชย, 2548)
- 4.2 การบูรณาการในสาระการเรียนรู้วิชาต่างๆตลอดจนสอดแทรกในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (อัญชลี ภูประเสริฐ, 2550)
5. นำนักเรียนไปศึกษาสภาพจริงในท้องถิ่นหรือแหล่งการเรียนรู้
- 5.1 ควรจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (วรรณกร ทวีแก้ว, 2550)
- 5.2 จัดให้มีความเป็นธรรมชาติที่ผสมกลมกลืนกับความทันสมัยและความเป็นไปได้ของท้องถิ่น อันเป็นแนวทางการปลูกฝังและส่งเสริมคุณลักษณะนิสัยศรัทธาในค่านิยมความเหมาะสม (สุชาติ นันทะไชย, 2548)
- 5.3 ควรประสานร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่นและสังคมในทุกระดับในการจัดการเรียนรู้จากสภาพจริงที่เป็นอยู่ (สุชาติ นันทะไชย, 2548)
- 5.4 จัดสถานการณ์ให้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (ปริญานุช พิบูลสรวุฑ, 2549)
- 5.5 ควรจัดสภาพแวดล้อม กิจกรรมประจำวัน และวิถีชีวิตของครูและบุคลากรในสถานศึกษาให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนในเรื่องต่างๆ ที่ต้องการจะปลูกฝังให้แก่ผู้เรียน (ทิตนา แชนมณี, 2549)
6. มีการฝึกปฏิบัติจริงด้วยวิธีการที่หลากหลาย
- 6.1 การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และอยู่บนพื้นฐานของการเรียนรู้สภาพจริงในท้องถิ่น (สุชาติ นันทะไชย, 2548)

6.2 ควรจัดการเรียนการสอนให้มีการเรียนรู้ทั้งทางด้านทฤษฎีและปฏิบัติควบคู่กันไปอย่างสมดุล เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างข้อความรู้กับการปฏิบัติจริง (ทีศนา แหมมณี, 2549)

นอกจากนี้ คณะทำงานบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน ของกระทรวงศึกษาธิการ (คณะทำงานบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน, 2549) ได้กำหนดขอบเขตที่ชัดเจนในการเรียนการสอน หรือมาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของแต่ละชั้นปี เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจหลักการเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสมกับแต่ละวัย ซึ่งในช่วงชั้นที่ 2 ได้กำหนดไว้ ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 2 ฝึกให้เด็กรู้จักประยุกต์ใช้หลักความพอเพียงในโรงเรียนและมีส่วนร่วมในการสร้างความพอเพียงระดับโรงเรียนและชุมชนใกล้ตัวโดยเริ่มจากการสำรวจทรัพยากรต่างๆ ในโรงเรียนและชุมชน มีส่วนร่วมในการดูแลบำรุงรักษาทรัพยากรต่างๆ ทั้งด้านวัตถุ เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และรวบรวมองค์ความรู้มาเป็นข้อมูลในการเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน และเห็นคุณค่าของการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2 มาตรฐานการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงช่วงชั้นที่ 2
(ชั้นประถมศึกษาปีที่4-6)

ประถมศึกษาปีที่ 4	ประถมศึกษาปีที่ 5	ประถมศึกษาปีที่ 6
1. เข้าใจหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตรประจำวัน	1. ปฏิบัติตนตามหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง	1. เข้าใจระบบและวิธีการดำเนินงานขององค์กรในชุมชน ตามหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง
2. สำรวจสภาพปัญหาทรัพยากร สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนหรือชุมชนและเสนอแนวทางแก้ปัญหา	2. วิเคราะห์การใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลในโรงเรียนหรือชุมชน	2. รู้จักใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมตามหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง
3. เข้าใจสภาพรายรับ - รายจ่าย ของตนเองและวางแผนการใช้จ่ายตามหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง	3. เข้าใจสภาพรายรับ-รายจ่าย ของครอบครัวและนำหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงมาลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว	3. วิเคราะห์วางแผนและจัดทำบันทึก รายรับ - รายจ่ายของตนเองและครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพ
4. สำรวจและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น	4. มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน	4. รวบรวมองค์ความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นประยุกต์ใช้ในชีวิตรประจำวัน

หลักสูตรปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงช่วงชั้นที่ 2 จะพบว่ายังคงเป็นเรื่องของการฝึกฝนทักษะ การปฏิบัติตนตามหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง ผู้สอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รู้จัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” จากสภาพจริงที่ผู้เรียนได้ประสบ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่กว้างขวางมากขึ้น ทั้งในเรื่องการพัฒนาตนเอง โดยใช้คุณธรรมนำความรู้ในการดำเนินชีวิต การกระทำของบุคคลต่างๆในสังคมที่ปฏิบัติตามหลักแนวคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจากเรื่องการประกอบอาชีพ การมีจิตสาธารณะ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ความขยันหมั่นเพียร ฯลฯ เพื่อให้เห็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ และปฏิบัติตนตามบทบาทที่เหมาะสม รวมทั้งสภาพปัญหาของ

สังคมไทย เช่น ปัญหาสุขภาพ ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาของการอยู่ร่วมกันในสังคม ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการรับวัฒนธรรมตะวันตกที่ไม่เหมาะสมกับสังคมไทย เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเตรียมตัวผู้เรียนในช่วงชั้นที่ 2 ซึ่งเป็นเยาวชนที่มีอายุระหว่าง 9-11 ปี ได้ความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องในการพัฒนาตนเองท่ามกลางกระแสสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง ยังคงเป็นเรื่องเกี่ยวกับตนเอง ครอบครัว โรงเรียน ชุมชนและท้องถิ่นที่กว้างขวางเพิ่มขึ้น ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐกิจทั้งเรื่องสภาพรายรับ-รายจ่ายของตนเองและครอบครัว การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดในการผลิตและการบริโภคอย่างมีประสิทธิภาพ สภาพสังคมและสภาพสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว การใช้ทรัพยากร ปัญหาการอนุรักษ์ รวมทั้งเห็นคุณค่าภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้ตระหนักและเห็นความสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข มั่นคงและยั่งยืน

ในการจัดการศึกษาในประเทศไทยนั้น ได้วางความมุ่งหมายทั่วไปไว้เพื่อการอบรมเด็ก เพื่อให้เด็กสามารถดำรงตนเป็นพลเมืองดีของชาติ ในระบอบประชาธิปไตยได้ในภายหน้า การศึกษาศิลปศึกษาในแนวใหม่ ตั้งอยู่บนรากฐานของจิตวิทยาว่าด้วยการเรียนรู้ปรัชญาของการศึกษาตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่ง Ragan (อ้างใน อุทัยวรรณ บัวผัน , 2531) กล่าวไว้ว่าการเตรียมโครงการที่ยืดหยุ่นได้ เพื่อส่งเสริมให้เด็กแต่ละคนเกิดความเจริญงอกงาม โอกาสที่จะให้เด็กแสดงออกมาทางสร้างสรรค์ ส่งเสริมพัฒนาการทางความรู้สึกต่อความงามทางศิลปะที่ตนได้ประดิษฐ์ขึ้น เป็นการช่วยให้เกิดการสังเกตและช่วยให้นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยการสร้างให้เกิดทักษะความเข้าใจ ดังนั้นในการสอนศิลปศึกษาตามวิธีใหม่ คือ ช่วยให้ได้รู้จักหน้าที่และความหมายของศิลปะ โดยใช้ศิลปะบูรณาการอยู่ในหลักสูตรในความเป็นอยู่ทางบ้าน ในชุมชน ตลอดจนประเทศไทย

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับให้ดำเนินไปในทางสายกลาง เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งภายใต้สภาวะการณ์ปัจจุบันหลายหน่วยงานทั้งของภาครัฐและเอกชน ได้น้อมนำหลักคิดของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหาและปรากฏความสำเร็จเป็นรูปธรรมมากขึ้น และจากความมุ่งหมาย หลักการของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ในหมวด 1 มาตรา 6 ว่าด้วยการจัดการศึกษา ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับ

ผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ดังนั้น การใช้การศึกษาเพื่อส่งเสริมให้คนมีความรู้คู่คุณธรรมจะสร้างประเทศชาติให้ก้าวหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืน ซึ่งประเทศไทยในพื้นที่ทั่วประเทศ ต่างก็มีลักษณะของปัญหาที่ทำให้ประชากรไม่ได้รับการศึกษา ขาดความรู้ในการจัดการวิถีชีวิตของตนเองให้ดำรงอยู่ในสังคมปัจจุบัน ในภาคเหนือก็เช่นกัน เป็นภูมิภาคที่มีความสลับซับซ้อน ไม่ว่าจะเป็นสภาพภูมิประเทศ เชื้อชาติเผ่าพันธุ์ และภาษาที่หลากหลาย จึงทำให้ประชากรส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง อีกทั้งมีทรัพยากรธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์แต่ขาดวิธีการจัดการที่ถูกต้อง ดังนั้นการส่งเสริมให้ประชากรในพื้นที่มีความรู้ และวิธีการจัดการที่เหมาะสม จึงเป็นสิ่งที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเร่งปฏิบัติ เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน

3. การจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6

3.1 ความหมายของการจัดการเรียนการสอน

ศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษาเป็นกระบวนการการเรียนการสอนและแนวปฏิบัติในการจัดประสบการณ์ทางศิลปะให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตลอดจนพัฒนาการด้านต่างๆ วิธีสอนศิลปศึกษาจึงต่างจากการสอนวิชาสามัญทั่วไป เพราะว่ามีลักษณะวิชาศิลปศึกษา เกี่ยวข้องกับการฝึกฝนปฏิบัติ การลงมือทำจริง และการคิดค้นแก้ปัญหา (อารี สุทธิพันธ์ , 2535)

กรมวิชาการ (2542) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอน หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ครูผู้สอน นักเรียน การถ่ายทอดความรู้ ความคิด หรือแนวทางปฏิบัติจากครูผู้สอนไปสู่ผู้เรียน ด้วยวิธีการตามที่ครูผู้สอนได้เลือกสรรแล้ว

ทิตนา แชมมณี (2527) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอน หมายถึง สภาพหรือลักษณะการเรียนการสอนที่จัดขึ้นตามหลักการ ทฤษฎี แนวคิด หรือความเชื่อต่างๆ โดยอาศัยวิธีสอนและเทคนิคต่างๆ เข้ามาช่วยให้สภาพการเรียนการสอนเป็นไปตามหลักการยึด ดังนั้นการเรียนการสอนเป็นกิจกรรมที่สำคัญในการทำหลักสูตรสัมฤทธิ์การเรียนการสอน

ศิลปศึกษา (Art Education) จัดเป็นวิชาหนึ่งที่ช่วยในการสร้างเสริมลักษณะนิสัยของเด็กให้มีพฤติกรรมที่ดีงาม โดยให้เด็กมีโอกาสในการทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ (วิรุณ ตั้งเจริญ ,2531) และเป็นวิชาที่ให้ผู้เรียนได้แสดงออกตามความสามารถด้านความคิดสร้างสรรค์โดยอาศัยจากประสบการณ์จากโลกภายนอกและจินตนาการโดยมีครูเป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับตัวผู้เรียน (ชูจิตต์ วัฒนารมย์,2528)

นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร (2525) ให้ความหมายของศิลปะศึกษาว่าหมายถึง การศึกษาเรื่องของศิลปะ หรือการศึกษาเรื่องของการสร้างสิ่งใหม่ที่สวยงามโดยต้องอาศัย ประสบการณ์ การรับรู้ เหตุผล อารมณ์และความคิดริเริ่มเป็นเครื่องช่วยในการสร้าง

นอกจากนี้ เกษร ธิตะจารีย์ (2543) กล่าวว่า การเรียน คือ กิจกรรมของผู้เรียนที่ผู้สอน ต้องการจะให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดมุ่งหมายของผู้สอนที่วางไว้ การสอน คือ กิจกรรมของผู้สอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและปรับปรุงตนเองให้ บรรลุวัตถุประสงค์ ไอสเนอร์ (Eisner,2002) กล่าวว่า การสอนเป็นกิจกรรมหรือการกระทำของ ครูขณะอยู่ในชั้นเรียน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ การสอนอาจประกอบด้วย การบรรยาย การสาธิต การอธิบาย การแนะนำให้ผู้จักวัสดุอุปกรณ์ การจับบทเรียน การสอน เป็นศิลปะมุมมองที่หนึ่งการสอนเป็นทักษะและความงดงามเปรียบได้กับความสุนทรีย์ มุมมองที่สองครูเปรียบเสมือนผู้ระบายสี ผู้จัดองค์ประกอบ ผู้แสดง และผู้เต้นรำ มุมมองที่สามสิ่งที่ครูทำ จะไม่เกิดผลถ้าเป็นเงื่อนไขหรือแบบแผนตายตัว แต่จะเกิดผลถ้ามีคุณภาพและทำเป็นรายการนิ มุมมองที่สี่คือ บ่อยครั้งที่ผลของการสอนประสบผลสำเร็จได้จากการสร้างสรรค์ในขั้นตอนของ กระบวนการ การสอนจะไม่สามารถเกิดขึ้นถ้าไม่มีผู้เรียน แต่การเรียนอาจเกิดขึ้นได้โดยไม่มี การสอน ผู้วิจัยได้เรียบเรียงรูปแบบการเรียนการสอน โมเดลการสอน การเรียนรู้ และผลงานศิลปะ ของผู้เรียน ของนักวิชาการต่างประเทศ ไว้ดังนี้

3.2 รูปแบบการเรียนการสอนศิลปะศึกษา

เบทส์ (Bates,2000) นำเสนอรูปแบบการเรียนการสอนศิลปะศึกษา 2 แบบ ดังนี้

1. แบบนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (A Children – Centered Perspective) ลักษณะของการเรียนการสอนเป็นแบบให้นักเรียนทำกิจกรรมการทดลองโดยมุ่งกระบวนการสำรวจวัสดุ อุปกรณ์ ครูจะกำหนดขอบเขตของกิจกรรมการสอนเพื่อให้นักเรียน กล่าวคือ ใช้ธรรมชาติของผู้เรียนตัดสินว่าจะสอนอะไรเพื่อให้นักเรียนเกิดการพัฒนา นักเรียนจะพัฒนาความสามารถทางศิลปะได้ตามความสามารถของตนเอง สิ่งที่กำหนดว่าจะจัดกิจกรรมอย่างไรให้เหมาะสมกับผู้เรียน 1) มนุษย์จะเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดด้วยการมีส่วนร่วม 2) ในเบื้องต้นนักเรียนควรได้รับการพัฒนาทักษะการใช้มือผ่านการใช้วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ทางศิลปะ 3) นักเรียนได้รับทักษะการใช้มือแบบค่อยเป็นค่อยไป 4) นักเรียนเรียนรู้ศิลปะได้จากกระบวนการและการใช้วัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับวัย 5) ขณะที่นักเรียนกำลังวาดภาพระบายสีเกี่ยวกับสิ่งใด นักเรียนกำลังกำหนดความคิดจินตนาการเกี่ยวกับสิ่งนั้น

แนวทางการจัดการเรียนการสอนแบบนักเรียนเป็นศูนย์กลาง มีดังนี้ 1) พิจารณานักเรียนเพื่อการออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสม 2) นำเสนอสารสนเทศที่ใช้กลวิธีซึ่งส่งเสริมการเรียนรู้ทางประสบการณ์อย่างเข้มแข็ง 3) สอนโดยใช้ประสบการณ์จากการปฏิบัติงานเป็นสำคัญ 4) ใช้การแสดงออกของนักเรียนสอนคำศัพท์ทางศิลปะ

2. แบบวิชาเป็นศูนย์กลาง (A Subject – Centered Perspective) เริ่มต้นขึ้นในปี ค.ศ.1960 พัฒนาขึ้นอย่างช้าๆ จนถึงปี ค.ศ.1980 จึงเป็นที่รู้จักกันมากขึ้นในรูปของ DBAE ซึ่งย่อมาจาก Discipline – Based Art Education มีความหมายว่าการเรียนการสอนที่ใช้เนื้อหาวิชาเป็นฐาน ประกอบด้วยสาระความรู้ 4 แกน คือ ศิลปวิจารณ์ สุนทรียศาสตร์ ประวัติศาสตร์ศิลป์ และศิลปะปฏิบัติ ผู้เรียนจะต้องเรียนเนื้อหาวิชาของศิลปะด้านองค์ประกอบและหลักการออกแบบ องค์ประกอบประกอบด้วย เส้น สี รูปร่าง รูปทรง พื้นผิว และพื้นที่ว่าง หลักการออกแบบประกอบด้วย 1) สิ่งตรงข้าม เป็นความแตกต่างที่อยู่ในองค์ประกอบ เช่น การเปลี่ยนอย่างทันทีทันใดจากขาวเป็นดำ จากเล็กเป็นใหญ่ หรือจากเรียบเป็นขรุขระ 2) การเปลี่ยนแปลง เป็นการเปลี่ยนในองค์ประกอบทีละน้อย เช่น เปลี่ยนจากขาวเป็นเทาแล้วเป็นดำ หรือจากเล็กเป็นกลางแล้วเป็นใหญ่ 4) จังหวะการซ้ำ เป็นการซ้ำกันขององค์ประกอบย่อยทำให้เกิดความรู้สึกเคลื่อนไหวในองค์ประกอบหนึ่ง 5) จุดสนใจ เป็นวัตถุหรือพื้นที่ที่สำคัญกว่าวัตถุหรือพื้นที่อื่นๆ ในองค์ประกอบหนึ่ง และ 6) ความกลมกลืน เป็นการรวมกันอย่างสามัคคีภายในองค์ประกอบหนึ่ง ความรู้ตามทฤษฎีของ DBAE นี้ไม่ได้เกิดจากการทำงานศิลปะแต่เพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการเขียนโดยการทำแบบฝึกหัด ใบบาน รายงาน และแบบทดสอบด้วย

ในการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายนั้น ครูผู้สอนควรตระหนักถึงความสำคัญของเด็กในวัยนี้ ซึ่งเป็นวัยเริ่มเลียนแบบจากการรวมกลุ่มเพื่อน มีพัฒนาการด้านทักษะ ทักษะคิด ความคิด และรูปแบบพฤติกรรม การจัดกิจกรรมทางด้านศิลปศึกษานั้นควรเลือกให้เหมาะสมกับความเจริญเติบโตและพัฒนาการของผู้เรียน นอกจากนี้ลินเดอร์แมน (Linderman,1980) ได้กล่าวถึงคุณค่าของกิจกรรมศิลปศึกษาสำหรับเด็กไว้ ดังนี้

1. กิจกรรมศิลปศึกษา มีส่วนช่วยพัฒนาทักษะ โดยใช้วัสดุอุปกรณ์ทางศิลปะผ่านการทดลองค้นคว้าในการปฏิบัติงาน
2. กิจกรรมศิลปศึกษา มีส่วนช่วยให้เด็กเกิดความซาบซึ้งและเข้าใจผลงานศิลปะและการพิจารณาสิ่งต่างๆ อย่างประณีต
3. เมื่อเด็กได้ทำกิจกรรมศิลปะอย่างต่อเนื่องและมีอิสระเสรีในการแสดงออก จะมีส่วนช่วยให้เด็กได้เกิดการพัฒนาลักษณะนิสัยที่ดี ในด้านความคิดสร้างสรรค์

4. การทำกิจกรรมศิลปะศึกษามีส่วนกระตุ้นความคิดและการทำงานที่ยืดหยุ่น เหมาะสม รวมทั้งการพัฒนาความเชื่อมั่นในการทำงาน
5. การทำกิจกรรมศิลปะศึกษา มีส่วนพัฒนาความคิดต่อสิ่งต่างๆ อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม

นอกจากนี้ ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2521) ได้กล่าวถึง คุณค่าของศิลปะว่ามีความสำคัญต่อชีวิต ซึ่งศิลปะมีคุณค่าทั้งในแง่ของการส่งเสริมพัฒนาการและในแง่ของการบำบัดปัญหา ดังนี้

1. คุณค่าของศิลปะในแง่ของการส่งเสริมพัฒนาการ คือ การส่งเสริมความเจริญงอกงามของเด็กทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา สังคม อารมณ์

- 1.1 ทางด้านร่างกาย กิจกรรมทางศิลปะจะช่วยสนองความต้องการตามธรรมชาติของเด็กที่ชอบการเคลื่อนไหว ได้ฝึกหัดการใช้กล้ามเนื้อ และสายตา อวัยวะต่างๆ ทำงานประสานกันอย่างคล่องแคล่วว่องไว พร้อมทั้งได้รับความสนุกสนานพอใจด้วย

- 1.2 ทางด้านสติปัญญา กิจกรรมทางศิลปะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้เด็กเรียนด้วยการกระทำ มีประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง ในการสำรวจ ค้นคว้า ทดลอง สร้างสรรค์ แก้ปัญหาเกี่ยวกับงานและวัสดุนานาชาติ ซึ่งแตกต่างจากการเรียนทางด้านอื่นๆ เด็กจะมีชีวิตจิตใจ เพราะเด็กได้มีโอกาสฝึกหัดและค้นคว้าความสนใจ ความสามารถ และความถนัดของตัวเองด้วย

- 1.3 ทางด้านสังคม ศิลปะเป็นสื่อให้เด็กได้มีโอกาสมากขึ้น ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทั้งในบ้าน ในโรงเรียนและชุมชน มีทัศนคติที่ดีต่อการมีชีวิตร่วมอยู่ในสังคมประชาธิปไตย เป็นโอกาสให้เด็กได้สนองความต้องการที่จะได้มีผู้อื่นยอมรับเห็นความสำคัญ และเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะด้วยการทำกิจกรรมด้านศิลปะร่วมกัน

- 1.4 ทางด้านอารมณ์ นับเป็นพัฒนาการด้านสำคัญที่ควรได้รับความสนใจเป็นพิเศษจากการส่งเสริมทางด้านศิลปะ เพราะศิลปะช่วยสนองความต้องการที่จะแสดงออกและสร้างสรรค์เมื่อเด็กเกิดความสำเร็จก็จะมีคามพึงพอใจ มีอารมณ์แจ่มใสเบิกบาน การแสดงออกโดยเสรี มีความมั่นใจในตนเอง ซึ่งเป็นพื้นฐานของความกล้าที่จะเผชิญกับปัญหาต่างๆ รู้จักหาทางแก้ปัญหา พึ่งตนเอง คุณลักษณะเหล่านี้เป็นสิ่งที่พึงปรารถนาของสังคมปัจจุบัน

2. คุณค่าของศิลปะในแง่ของการบำบัดปัญหา ศิลปะช่วยเปิดโอกาสให้เด็กๆ ได้มีการแสดงออกด้วยวิธีการต่างๆ ตามความสามารถ และความต้องการของเด็ก แต่สำหรับเด็กที่มีปัญหาในการปรับตัวและต้องการหาทางออก ศิลปะก็อาจทำหน้าที่เป็นยาบำบัดได้อย่างน้อย 3 ลักษณะ

2.1 ศิลปะเป็นทางระบายอารมณ์ที่เคร่งเครียด ความโกรธ ความกลัว ความวิตกกังวล หันมาระบายออกทางอารมณ์ด้วยการทำกิจกรรมศิลปะ เป็นทางออกที่ดีที่สุดเพราะจะได้ผลทางผ่อนคลายอารมณ์ และมีผลทางด้านสุนทรียภาพและการสร้างสรรค์ด้วย

2.2 ศิลปะช่วยขจัดความเครียด ถ้าสาเหตุมาจากความไม่สมปรารถนา ขาดความมั่นใจ ความขลาดอาย ความพิการ เด็กก็จะหมดความสุข ศิลปะเป็นสิ่งที่ช่วยบรรเทาความทุกข์ได้ เขาเหล่านั้นสามารถแสดงความรู้สึกนึกคิดของตนเองออกมาด้วยการวาดรูป ปั้น ระบายสี ฯลฯ ด้วยวิธีที่ไม่ทำความเดือดร้อนให้คนอื่น แต่สร้างความสบายใจให้ตนเอง

2.3 ศิลปะช่วยทำความเข้าใจกับปัญหาและความต้องการของเด็กได้ กิจกรรมศิลปะช่วยให้เข้าใจปัญหาและความต้องการของเด็ก ทำให้เข้าใจที่จะแก้ปัญหาได้ง่ายขึ้นในกรณีที่เด็กคือจนผิดปกติ เกเรก้าวร้าว รังแกเพื่อนอย่างไม่มีเหตุผล ผู้ที่กล่าวว่าศิลปะเป็นภาษา เป็นการแสดงออกและเป็นเรื่องราวชีวิตของเด็ก

นอกจากนี้ศิลปะศึกษาเป็นการนำเอาศิลปะมาเป็นเครื่องมือเพื่อใช้ในการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดเพื่อเป็นการทำงานของตนเองให้แก่ผู้เรียน โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นคนมีคุณภาพ มีประสิทธิภาพในการใช้ความคิด ซึ่งเป็นผลดีต่อการศึกษาวิชาอื่นๆ มีโอกาสในการแก้ปัญหา (มานพ ถนอมศรี, 2538) จึงนับว่าศิลปะศึกษาเป็นวิชาหนึ่ง ในหลักสูตรซึ่งมุ่งมั่นให้ผู้เรียนหาความพร้อมและส่งเสริมพัฒนาการทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของบลูมและคณะ ซึ่งกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทางกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา บลูม (Bloom, 1966) ทั้งนี้ การเรียนรู้อย่างแท้จริงจะเกิดขึ้นได้ชัดเจนเมื่อผู้เรียนแสดงออกถึงการพัฒนาพฤติกรรมทางการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน ดังนี้

1. **พุทธิพิสัย (Cognitive Domain)** ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในด้านนี้เป็นการพัฒนาพฤติกรรมด้านความรู้ ความคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา ตามแนวคิดของบลูม อ้างใน สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2535) ได้แบ่งพฤติกรรมออกเป็น 6 ชั้น โดยเรียงลำดับจากที่ซับซ้อนน้อยที่สุดไปหามากที่สุด

1.1 ความรู้ หรือความสามารถในการจำได้ หรือระลึกได้ (Knowledge of Recall)

1.2 ความเข้าใจ (Understanding or Comprehension) หลังจากสอนแล้วผู้เรียนสามารถแปรผลได้ อธิบายได้ ขยายความด้วยคำพูดของตนเองได้

1.3 การนำความรู้ไปประยุกต์ (Application) ซึ่งเป็นการนำความรู้ที่เรียนรู้แล้วไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ ที่แตกต่างออกไป

1.4 การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นความสามารถในการแยกสิ่งทีี่สับสนปนเปออกจกกัน อย่างมีความหมาย และเห็นถึงความสัมพันธ์ของส่วนย่อยเหล่านั้นด้วย

1.5 การสังเคราะห์ (Synthesis) เป็นความสามารถในการรวบรวมความรู้ข้อมูลต่างๆ เข้าด้วยกันอย่างมีระบบ เพื่อให้ได้แนวทางใหม่ ที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาได้

1.6 การประเมินคุณค่า (Evaluation) เป็นความสามารถขั้นสูงที่ผู้เรียนสามารถตัดสินคุณค่าของสิ่งของ หรือทางเลือกโดยเปรียบเทียบกับมาตรฐานที่กำหนดให้

2. **จิตพิสัย (Affective Domain)** เป็นพฤติกรรมด้านความรู้สึก อารมณ์ ความสนใจ ความรักชื่นชอบ ความรู้คุณค่าและอารมณ์ต่างๆ เป็นการพัฒนาจิตใจของผู้เรียนให้เกิดความรู้สึก และลักษณะนิสัยที่ดี ตามแนวทางของคราโธล บลูมและเมเซีย (Krathwohl , Bloom and Masia , 1964) อ้างใน อุทุมพร จามรมาน , 2532 : สรวงศ์ โค้วตระกูล , 2541) ได้เรียงลำดับ พฤติกรรมจากต่ำสุดไปหาสูงสุดออกเป็น 5 ขั้น ดังนี้

2.1 ขั้นการรับรู้ (receiving or attending) ในขั้นนี้จัดว่าเป็นขั้นแรกของพฤติกรรมด้าน ความรู้สึก ซึ่งหมายถึง ผู้เรียนได้รับรู้ต่อสิ่งเร้า สถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวเพื่อกระตุ้นให้ เกิดการรับรู้ค่านิยมที่ต้องการปลูกฝังในตัวผู้เรียน โดยผู้เรียนสามารถเก็บเรื่องราว ความรู้ต่าง ๆ ได้ถูกต้อง

2.2 ขั้นการตอบสนอง (responding) ในขั้นนี้ผู้เรียนจะเริ่มมีปฏิกิริยาต่อสิ่งเร้า ซึ่งผู้เรียน จะแสดงความปรารถนาที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรม และเรื่องราวต่างๆ ที่ตนเองพึงพอใจ แล้วมีโอกาสได้ตอบสนองในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง

2.3 ขั้นการเห็นคุณค่า (valuing) ในขั้นนี้ เป็นการแสดงออกถึงความผูกพัน ความมีส่วนร่วม ต่อผลผลิตของสังคมจนมีการยอมรับและนำมาเป็นความเชื่อของตนเอง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ผู้เรียนได้รับประสบการณ์และการประเมินค่าเกี่ยวกับค่านิยมของนักเรียนเอง และผลจากสังคม ทำให้เกิดเห็นคุณค่าของค่านิยมนั้น ทำให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อค่านิยมนั้น

2.4 ขั้นการจัดระบบ (organization) ในขั้นนี้เกิดขึ้นเมื่อบุคคลเป็นคุณค่าหรือเกิดค่านิยม แล้ว ก็จะมีการพิจารณาและรวบรวม แล้วจัดคุณค่าให้มีระบบ เป็นการเห็นความสัมพันธ์ของ คุณค่าเหล่านั้น และกำหนดค่านิยมที่เด่นและสำคัญ โดยขั้นนี้ผู้เรียนรับค่านิยมที่ตนเห็นคุณค่า นั้นเข้ามาอยู่ในระบบค่านิยมของตน

2.5 ขั้นการสร้างลักษณะนิสัยตามค่านิยมที่ยึดถือ (characterization by a value or value complex) ในขั้นนี้บุคคลจะจัดระบบคุณค่าหรือจัดค่านิยมที่มีอยู่แล้วเข้าด้วยกัน เป็น ลักษณะคงที่แน่นอน คุณค่าที่ได้จากการจัดระบบนี้จะเป็นตัวควบคุมพฤติกรรมของแต่ละบุคคล

เป็นการปรับตัวให้เกิดการบูรณาการ (integration) เกี่ยวกับค่านิยม ความเชื่อ ความคิด เจตคติที่สร้างพฤติกรรม และเป็นลักษณะประจำตัวของแต่ละบุคคล ซึ่งขั้นนี้ผู้เรียนปฏิบัติตามค่านิยมที่ตนรับมาอย่างสม่ำเสมอและทำจนกระทั่งเป็นนิสัย

3. ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) เป็นพฤติกรรมที่เน้นการพัฒนาทักษะการเคลื่อนไหวของร่างกาย และอวัยวะส่วนต่างๆ ถ้าบุคคลใดสามารถบังคับระบบ กล้ามเนื้อ ประสาท และสมองให้สัมพันธ์กันได้แล้ว ย่อมจะเกิดทักษะในการปฏิบัติสิ่งต่างๆ ซึ่งต้องอาศัยการฝึกฝนจากการปฏิบัติจริงบ่อยๆ จนเกิดความคล่องแคล่วว่องไวและถูกต้อง การวัดพฤติกรรมในด้านนี้ อาจทำได้โดยตรวจผลงานภาคปฏิบัติ

พฤติกรรมด้านทักษะพิสัย จะมีการพัฒนาตามลำดับ ก่อน-หลัง โดยแบ่งเป็นหลายขั้น ซึ่งนักการศึกษาหลายคนแบ่งลำดับไม่เหมือนกัน ถ้ายึดตามแนวคิดของซิมป์สัน (Simpson, 1969) อ้างใน สมนึก ภัททิยธนี (2541) ได้แบ่งพฤติกรรมด้านนี้ออกเป็น 7 ขั้น คือ

3.1 การรับรู้ (Perception) เป็นขั้นแรกของการกระทำทางกล้ามเนื้อ เป็นกระบวนการของการรับรู้ในรูปวัตถุสิ่งของ คุณภาพ หรือความสัมพันธ์ ผ่านประสาทสัมผัสต่างๆ

3.2 การเตรียมพร้อม (Set) เป็นการเตรียมพร้อมและปรับตัวที่จะกระทำ หรือเตรียมพบกับประสบการณ์ใหม่ๆ มี 3 ด้าน คือ การเตรียมพร้อมทางสมอง การเตรียมพร้อมทางร่างกาย และการเตรียมพร้อมทางอารมณ์

3.3 การปฏิบัติภายใต้การแนะนำ (Guided Response) อาจถือเป็นขั้นแรกในการพัฒนาทักษะโดยตรง ทั้งนี้เพราะเน้นหนักไปที่ความสามารถในการแสดงออกทางทักษะที่ซับซ้อนขึ้น มักเป็นพฤติกรรมที่ปรากฏให้เห็นภายใต้การชี้แนะของบุคคลอื่นๆ เช่น ครูผู้สอน หรืออาจเป็นการตัดสินใจของตัวเองตามหลักเกณฑ์หรือแบบแผนอย่างใดอย่างหนึ่ง ความพร้อมที่จะตอบสนองจึงเป็นสิ่งแรกที่จำเป็นต้องมีก่อนลงมือปฏิบัติ ซึ่งจำแนกเป็น 2 ขั้น คือ การเลียนแบบ และการลองผิดลองถูก

3.4 การสร้างกลไก (Mechanism) พฤติกรรมระดับนี้ คือการที่บุคคลสามารถปฏิบัติอย่างเชื่อมั่นและมีประสิทธิภาพสูง จนเกิดเป็นกิจนิสัย การตอบสนองจึงมักจะมี ความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น และมีรูปแบบในการปฏิบัติที่เด่นชัดขึ้นในทุกๆ สถานการณ์ เช่น ความสามารถในการจัดสวนผสมในการทำขนมเค้ก ความสามารถในการผสมเกรสข้าวโพดได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

3.5 การทำงานที่ซับซ้อน (Complex Overt Response) พฤติกรรมระดับนี้ คือการปฏิบัติสิ่งที่ยุ่ยากและซับซ้อนขึ้น โดยแสดงให้เห็นชัดเจนว่ามีทักษะในกระทำ สามารถทำได้

อย่างมีประสิทธิภาพและราบรื่น โดยให้พลังงานและเวลาน้อยมาก จำแนกเป็น 2 ชั้น คือ การทำอย่างไม่ลังเล และการปฏิบัติได้อย่างอัตโนมัติ

3.6 การปรับใช้ให้เหมาะสม (Adaptation) เป็นการเปลี่ยนแปลงวิธีการปฏิบัติ เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่เป็นปัญหาใหม่ บุคคลที่มีการปฏิบัติจนชำนาญแล้ว จะสามารถหาวิธีลดหรือวิธีการแบบอื่น มาลองทำเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้นได้ เช่น พัฒนาการเดินรำให้ดูสวยงาม และเร้าใจยิ่งขึ้น โดยอาศัยทักษะความสามารถในการเดินรำที่เคยเรียนรู้มา

3.7 การริเริ่มสิ่งใหม่ (Origination) การริเริ่มใหม่เป็นการนำทักษะร่างกายที่มีอยู่ ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ เช่น การสร้างสรรค์ท่าเดินรำใหม่ขึ้น พฤติกรรมระดับนี้จึงอาศัยการทำงานร่วมกันของสมรรถภาพทางสมอง กับทักษะทางร่างกาย

นอกจากนี้ เชียร์ศรี วิวิศิริ (2527) ได้กล่าวถึง “การเรียนรู้ที่สมบูรณ์” ว่าเป็น การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนทั้ง 3 ด้าน ซึ่งมีใช้การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมภายนอกที่เรา มองเห็นด้วยตาเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงพฤติกรรมซึ่งประกอบด้วยกระบวนการทางจิตใจ เช่น ความคิด ความสามารถทางสมองและความรู้สึกต่างๆ การเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ คือ การที่ผู้เรียนได้พัฒนากระบวนการคิดและบูรณาการความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหา และการวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบเป็นขั้นตอน ศิลปศึกษานับเป็นวิชาที่ช่วยเสริมให้เด็กมีพัฒนาการด้านต่างๆ โดยให้เด็กได้ทำกิจกรรม มีโอกาสสร้างสรรค์ ซึ่งจะทำให้เด็กได้มีพัฒนาการที่ดีด้านอารมณ์ สังคม และสติปัญญา และความคล่องตัวในการใช้ส่วนต่างๆ ให้สัมพันธ์กับความคิด และการแสดงออก (วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูริย์, 2520)

นอกจากนี้ นักการศึกษาได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการจัดการเรียนสอนไว้ ซึ่ง จำเนียร ศิลปวานิช (2538) กล่าวว่า ในกระบวนการเรียนการสอนทุกระดับ จะประกอบด้วย องค์ประกอบที่สำคัญ 5 องค์ประกอบ ดังนี้

3.3 องค์ประกอบการจัดกระบวนการเรียนการสอน

ครูผู้สอน

กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมครูผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้แก่ผู้เรียน จนถึงกับมีความเชื่อกันว่า ครูผู้สอนจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้สูงกว่าผู้เรียนมากจึงจะเกิดผลดี แต่ในปัจจุบันความเชื่อนี้มิได้เป็นจริงเสมอไป เพราะองค์ประกอบอื่นๆ ในกระบวนการถ่ายทอดความรู้หลายอย่างเพิ่มขึ้น

ผู้เรียน

เป็นองค์ประกอบสำคัญในกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งองค์ประกอบของการสอนที่ดีนั้น ครูผู้สอนจะต้องพิจารณาถึงผู้เรียนด้วยว่า ผู้เรียนคือใคร มีพื้นฐานความรู้และประสบการณ์เดิมอย่างไร ก่อนที่ครูผู้สอนจะลงมือสอน เพราะครูผู้สอนจะต้องศึกษาผู้เรียนให้ละเอียดทุกด้าน ก่อนที่จะลงมือสอน และขณะเดียวกันครูผู้สอนจะต้องศึกษาตนเอง คือ ศึกษาความรู้และยุทธวิธีที่จะนำไปใช้ในการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในแนวทางที่ต้องการด้วย

หลักสูตร

หลักสูตรเป็นองค์ประกอบสำคัญมาก ในกระบวนการเรียนการสอนอีกองค์ประกอบหนึ่ง เพราะหลักสูตรเปรียบได้กับแผนที่ หรือลายแทงที่จะบอกให้ผู้เรียนรู้ว่าการเรียนการสอนดำเนินไปสู่จุดหมายใดออกจากจุดเริ่มต้นที่ตรงทิศทางหรือไม่ ยังเหลือระยะทางอีกมากน้อยแค่ไหนจึงจะไปสู่ปลายทางที่ต้องการความสำคัญของหลักสูตรก็เช่นเดียวกัน ครูผู้สอนที่สอนโดยไม่ยึดหรือไม่ มีหลักสูตรก็อาจจะพาผู้เรียนหลงทางเสียเวลาไปกับการเรียนในสิ่งที่ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ ดังนั้น ครูผู้สอนจะต้องยึดหลักสูตรเป็นหลักของการเรียนการสอนและหลักสูตรที่ดีก็คือ หลักสูตรที่สร้างขึ้นเพื่อสนองความต้องการและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม และประเทศชาติทั้งปัจจุบัน และวางแผนเพื่ออนาคต

สื่อการสอน

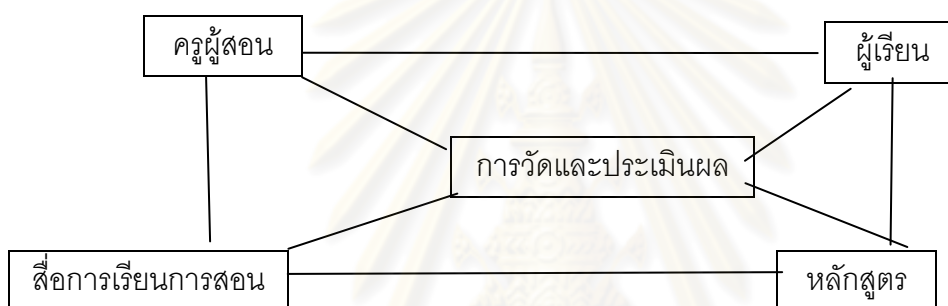
องค์ประกอบที่จะทำให้การเรียนการสอนเป็นไปด้วยความราบรื่นและเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมขึ้นในตัวผู้เรียนที่ครูผู้สอนต้องการก็คือ สื่อการเรียนการสอน หรือสื่อการสอน สื่อการเรียนการสอน หมายถึง เครื่องมืออุปกรณ์ทั้งหลาย เช่น ซอล์กกระดานดำ แผนภูมิ แผนภาพ ตำรา วารสาร หนังสือ หนังสือพิมพ์ สื่อด้านเทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น เทป สไลด์ โอเวอร์เฮด โปรเจคเตอร์ วีดีโอเทป ภาพยนตร์ เครื่องช่วยสอนชุดการเรียน (Module&Package) ฯลฯ สื่อการเรียนการสอนเหล่านี้ถ้ามีมากอยู่ในสภาพพร้อมที่จะใช้การได้ทันที และครูผู้สอนใช้เป็นก็จะเป็นประโยชน์แก่การเรียนการสอน ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น และประหยัดเวลาในการสอนได้มาก ดังนั้นครูผู้สอนจะต้องศึกษาหาความรู้ วิธีการใช้สื่อการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพในการสอนจะต้องเลือกใช้สื่อการสอนให้เหมาะสมกับสภาพของผู้เรียนและสอดคล้องกับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมของผู้เรียนและครูผู้สอนด้วย

การวัดและประเมินผล

องค์ประกอบของการเรียนการสอนที่สำคัญประการสุดท้ายก็คือ การวัดและประเมินผล ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจขององค์ประกอบในการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลจึงเป็นตัวเชื่อมโยง

ไปยังองค์ประกอบอื่นๆ อีก 4 ด้านคือ ครูผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตร และสื่อการเรียน หมายความว่า การวัดและประเมินผล ในองค์ประกอบของการเรียนการสอนนั้นเป็นส่วนสำคัญ และจะใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับ (Feed-back) ไปสู่การปรับปรุงทั้งครูผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตร และสื่อการเรียนด้วย

ดังนั้น จะเห็นว่าองค์ประกอบในการเรียนการสอนทั้ง 5 องค์ประกอบ ดังกล่าวมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ เมื่อองค์ประกอบของการเรียนการสอนซึ่งประกอบไปด้วย ครูผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตร สื่อการสอน และการวัดประเมินผล การพัฒนาองค์ประกอบทั้งหมดไปพร้อมกันอย่างเป็นระบบจะช่วยให้เกิดการพัฒนาในแนวทางที่จะเป็นประโยชน์ต่อครูผู้สอนและผลที่จะเกิดกับนักเรียนที่ดีขึ้นตามเป้าหมาย

แผนภูมิที่ 3 โครงสร้างขององค์ประกอบการจัดการเรียนการสอน

จากการประมวลองค์ประกอบการจัดการเรียนการสอนข้างต้น มีทั้งองค์ประกอบพื้นฐานและองค์ประกอบหลัก ด้านองค์ประกอบพื้นฐาน หมายถึง องค์ประกอบด้านโครงสร้างที่มาประกอบกันเป็นการสอน ด้านองค์ประกอบหลัก หมายถึง องค์ประกอบด้านรายละเอียดของการสอน จึงสรุปองค์ประกอบการจัดการเรียนการสอน ได้ดังนี้

องค์ประกอบพื้นฐาน

1. ครูหรือผู้สอน

ครู เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ขาดไม่ได้ บุคลิกภาพและความสามารถของผู้สอนมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ผู้สอนควรมีบุคลิกภาพที่ดี และรู้จักเลือกใช้วิธีที่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้

2. นักเรียนหรือผู้เรียน

นักเรียนหรือผู้เรียนเป็นองค์ประกอบสำคัญเท่ากับผู้สอน ความสำเร็จในการศึกษาเป็นเป้าหมายสำคัญของผู้สอน ผู้สอนจึงควรเป็นผู้แนะแนว แนะนำและจัดประมวลประสบการณ์ให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้มากที่สุด การรู้จักผู้เรียนจะให้ประโยชน์ต่อครูผู้สอน คือ ช่วยในการกำหนดจุดประสงค์การสอน ช่วยในการกำหนดเนื้อหาสาระ ช่วยในการแบ่งกลุ่มผู้เรียน และช่วยให้ผู้สอนรู้ว่าในระหว่างการเรียนการสอนสมควรจะได้ช่วยเหลือผู้เรียนกลุ่มใด หรือคนใดเป็นพิเศษ เพื่อจะทำให้สามารถเรียนรู้ได้ทันผู้อื่น ดังนั้น ผู้สอนจึงจำเป็นต้องรู้พื้นฐานของผู้เรียนในความสามารถทางสติปัญญา อัตราการเรียน ลักษณะการเรียน และประสบการณ์เดิมของผู้เรียน (สงัด อุทรานันท์, 2529)

3. หลักสูตรหรือสิ่งที่จะสอน

สิ่งที่จะสอนได้แก่ เนื้อหาวิชาต่างๆ ครูจะต้องจัดหาเนื้อหาให้มีความสัมพันธ์กันน่าสนใจ เหมาะสมกับวัย ระดับชั้น และสภาพแวดล้อมต่างๆ ของการเรียนการสอน

(อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2540 : สุพิน บุญชูวงศ์, 2531)

องค์ประกอบหลัก

1. กำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอน

การตั้งจุดประสงค์การเรียนการสอน เป็นองค์ประกอบสำคัญอันดับแรกของการสอน ทำให้ผู้สอนทราบว่าสอนเพื่ออะไร ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมใดบ้าง มากน้อยเพียงใด เป็นการสอนที่มีเป้าหมาย ขณะเดียวกันการตั้งจุดประสงค์การเรียนการสอนจะเป็นประโยชน์ต่อผู้สอนในการเตรียมเนื้อหาการสอน การเลือกใช้วิธีการสอน การเลือกใช้สื่อการสอน และการวัดผลให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การสอน ซึ่งจุดประสงค์ของการจัดการศึกษามีอยู่ 3 ระดับ คือ จุดประสงค์ของหลักสูตร จุดประสงค์เฉพาะวิชา และจุดประสงค์การเรียนรู้ (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2540) นอกจากนี้ จุดประสงค์การเรียนการสอนเป็นงานที่มีความสำคัญยิ่งในการจัดการศึกษา จุดมุ่งหมายเปรียบเสมือนหลักชัยที่ผู้เรียนจะต้องเดินไปถึงจุดนั้น และขณะเดียวกันก็จะเป็นเครื่องมือกำหนดทิศทางในการสอนของครูว่าจะสอนให้นักเรียนบรรลุผลในสิ่งใดบ้าง ดังนั้นในการสอนจึงต้องกำหนดจุดประสงค์ของการสอนให้ครอบคลุมพฤติกรรมทั้ง 3 ด้าน อันได้แก่ ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านทักษะ และด้านเจตคติและค่านิยม ในการเขียนจุดประสงค์ควรได้เขียนออกมาในลักษณะของจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม เพราะทำให้ผู้สอนสังเกตและวัดพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้น (สงัด อุทรานันท์, 2529)

3. กำหนดเนื้อหา

เนื้อหาวิชา หมายถึง เนื้อหาความรู้และมวลประสบการณ์ต่างๆ ที่สำคัญในการเรียนรู้ เป็นส่วนที่จะต้องตอบสนองจุดประสงค์ของหลักสูตร ในการกำหนดเนื้อหาวิชา และ ประสบการณ์ของการเรียนนี้ ควรจะให้ความเหมาะสมกับระดับชั้น มีการจัดลำดับความยาก ง่ายให้สัมพันธ์กันและไม่เกิดการซ้ำซ้อน

เกณฑ์ในการเลือกเนื้อหา ทาบา (Taba, 1962) ได้เสนอเกณฑ์ในการเลือก เนื้อหาไว้ 6 ประการ ดังต่อไปนี้

1. เชื่อถือได้ และเป็นแก่นสารของความรู้ในแต่ละสาขาวิชา
2. สอดคล้องกับวุฒิภาวะในการเรียนรู้ และประสบการณ์ของผู้เรียน
3. สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจและความลึก
4. มีความสมดุลระหว่างความกว้างและความลึก
5. สอดคล้องกับความจริงในสังคม
6. สนองความมุ่งหมายได้หลายประการ

นอกจากนี้ สจัด อุทรานันท์ (2529) ได้ให้ข้อเสนอว่า ในการเลือกเนื้อหาสาระที่จะ นำมาสอนนั้นจำเป็นต้องคำนึงถึงความยากง่ายให้พอเหมาะกับความสามารถของผู้เรียน และให้มีความต่อเนื่องกับความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน ถ้าหากเนื้อหาสาระที่นำมาสอนมีความง่ายเกินไป ผู้เรียนก็จะไม่เกิดการเรียนรู้แต่อย่างใด แต่ในทิศทางตรงกันข้าม ถ้าหากเนื้อหาที่นำมาสอนมีความ ยากเกินไป ก็ทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นด้วยความยากลำบาก ดังนั้น ผู้สอนต้องพิจารณาเนื้อหาสาระ ที่นำมาสอนให้มีความเหมาะสม และพิจารณาว่าเป็นเนื้อหาประเภทใดในประเภทเหล่านี้ 1) ข้อเท็จจริงและความรู้ธรรมดา 2) ความคิดรวบยอดและหลักการ 3) การแก้ปัญหาและความคิด สร้างสรรค์ 4) ทักษะทางกาย 5) เจตคติและค่านิยม ในการสอนแต่ละครั้งผู้สอนจำเป็นต้อง ศึกษารายละเอียดต่างๆ ของประเภทความรู้ที่จะนำมาสอนว่าจะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อะไรบ้าง

3. การดำเนินการ

3.1 การเตรียมการสอน

การวางแผนและเตรียมการสอน เป็นการกำหนดไว้ล่วงหน้าว่า จะสอนใคร ในเนื้อหาใด สอนเมื่อใด สอนอย่างไร และเพื่อให้เกิดอะไร ซึ่งเมื่อถึงเวลาดังกล่าวจึงดำเนินการสอนตามที่ วางแผนไว้ ผู้สอนจึงต้องคิดวางแผนและเตรียมการสอนล่วงหน้าอย่างละเอียดรอบคอบ เหมาะสมเพื่อให้สามารถดำเนินการสอนตามที่ได้กำหนดไว้ได้อย่างอย่างได้ผลดี การวางแผน

เตรียมการสอนมีหลายลักษณะ เช่น การวางแผนระยะสั้น ระยะปานกลาง ระยะยาว เป็นต้น (บุญชม ศรีสะอาด, 2537)

3.2 วิธีและเทคนิคการสอน

การสอน คือ การจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมให้นักเรียนได้ปะทะเพื่อที่จะให้เกิดการเรียนรู้หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดี การสอนจึงเป็นกระบวนการสำคัญที่ก่อให้เกิดความเจริญงอกงาม การสอนจึงเป็นภารกิจที่ต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ จึงจะสามารถก่อให้เกิดประสบการณ์ที่มีความหมายต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียน (สุพิน บุญชูวงศ์, 2532) นอกจากนี้ ผู้สอนจำเป็นต้องเลือกเทคนิคและวิธีการสอนให้เหมาะสมกับธรรมชาติของเนื้อหาวิชาต่างๆ และเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนด้วย ดังนั้น ผู้สอนจะได้ศึกษาถึงเทคนิควิธีการสอนแบบต่างๆ ให้รู้ถึงข้อดีและข้อจำกัดของวิธีการสอนเหล่านั้น ให้รู้ว่าวิธีการสอนเหล่านั้นเหมาะสมกับเนื้อหาวิชาประเภทใดหรือเหมาะสมกับผู้เรียนในวัยใด

3.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง การปฏิบัติต่างๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนเพื่อให้การสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และการเรียนรู้ของผู้เรียนบรรลุสู่จุดประสงค์ของการสอนที่กำหนดไว้ ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต้องคำนึงถึงประโยชน์แก่ผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมุ่งพัฒนาในทุกๆ ด้านให้แก่ผู้เรียน ด้วยวิธีการต่างๆ โดยให้เหมาะสมกับวัย ความสามารถ ความสนใจของผู้เรียน ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบ่งได้ 2 รูปแบบ คือ กิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดครูเป็นศูนย์กลาง และกิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2540)

3.4 อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน

อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน หมายถึง อุปกรณ์ที่เป็นผลผลิตทางวิศวกรรม ที่สร้างขึ้นเพื่อปฏิบัติงานหรือประกอบกับสิ่งอื่นๆ เพื่อปฏิบัติงานอย่างหนึ่งมาช่วยการเรียนการสอน (กรมวิชาการ, 2540) ได้แบ่งสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนออกเป็น 4 ประเภท คือ

- 1.ประเภทวัสดุ ได้แก่ ซอล์ก สี แผ่นภาพ แผนภูมิ ภาพถ่าย สไลด์ แถบบันทึกเสียง แถบบันทึกภาพและเสียง หนังสือ ฯลฯ
- 2.ประเภทอุปกรณ์ ได้แก่ กล้องถ่ายรูป เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ เครื่องฉายภาพยนตร์ วิทยู โทรทัศน์ เครื่องคอมพิวเตอร์ ฯลฯ
- 3.ประเภทเทคนิควิธี ได้แก่ ระบบการสอนแบบต่างๆ สถานฝึกงานต่างๆ
- 4.ประเภทสิ่งพิมพ์

การเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน การเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์เพื่อเป็นสื่อการเรียนการสอน ควรจะได้คำนึงถึงความประหยัดและสะดวกในการจัดหาเป็นประการสำคัญ สื่อการเรียนการสอน ที่ดีไม่จำเป็นจะต้องมีราคาแพง แต่ควรคำนึงถึงคุณค่าที่จะให้เกิดความเข้าใจแก่ผู้เรียนเป็นสำคัญ (สงัด อุทรานันท์, 2529)

4. การวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลนั้นช่วยให้ทราบว่า การสอนที่ผ่านมานั้นบรรลุผลหรือไม่ มากน้อย เพียงใด ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ มีตอนใดหรือจุดประสงค์ข้อใดบ้างที่ยังไม่บรรลุทำให้ผู้สอนสามารถแก้ไขข้อบกพร่องได้ตรงจุด การวัดและประเมินผลนี้มีประโยชน์ทั้งต่อผู้เรียนและผู้สอน ผู้สอนจึงต้องทำการวัดผลประเมินผลทุกครั้งที่สอน (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539) นอกจากนี้ สงัด อุทรานันท์ (2529) ได้ให้ข้อเสนอว่า การวัดและประเมินผลหลังการสอน ควรจะได้ตรวจสอบดูว่า ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะและมีเจตคติต่อสิ่งที่เรียนมาแล้วเป็นอย่างดี โดยอาจใช้วิธีการต่างๆ เช่น การตรวจสอบผลงานจากการทำแบบฝึกหัด การให้ทำข้อทดสอบสั้นๆ การให้ผู้เรียนสรุปสาระสำคัญ การซักถามและสัมภาษณ์ เป็นต้น

ดังนั้น ครูศิลปศึกษา จะต้องทำหน้าที่จัดดำเนินการเรียนการสอนในวิชาศิลปศึกษาอันประกอบด้วยกิจกรรมศิลปะในระดับพื้นฐาน เป็นผู้มีบทบาทอย่างมากในที่จะทำให้การเรียนการสอนบรรลุจุดมุ่งหมายและนักเรียนได้รับผลประโยชน์สูงสุดจากการเรียน และควรเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในวิชาศิลปศึกษา มีประสบการณ์และจิตสำนึกของการเป็นครู ซึ่งจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยาเด็ก และจะเป็นผู้ที่สามารถสอนได้ดีถ้าหากจัดเตรียมการสอนล่วงหน้า ศึกษาความรู้เกี่ยวกับศิลปะเพิ่มเติม ปรับปรุงตนเองให้มีความรู้ความเข้าใจในจิตวิทยาการศึกษา สิ่งสำคัญคือ ครูผู้สอนศิลปศึกษาจะต้องมีความเชื่อพื้นฐานว่า เด็กทุกเพศทุกวัยสามารถเรียนศิลปะได้ และเข้าใจว่าเด็กทุกคนมีความสนใจที่แตกต่างกันและแสดงออกไม่เหมือนกัน (เลิศ อานันท์นะ, 2525)

ในการดำเนินการใดก็ตาม จำเป็นต้องมีหลักการเป็นเครื่องยึดถือ เพื่อให้งานดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน ในการสอนก็เช่นเดียวกันจำเป็นต้องมีหลักการสอน เพื่อให้งานการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุผลตรงตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ดังนั้น หลักการสอนจึงเป็นความรู้พื้นฐานที่สำคัญสำหรับผู้เป็นครู แม้ว่าผู้สอนแต่ละคนจะมีเทคนิคการสอนเฉพาะของ

ตน แต่ก็จะยึดหลักการพื้นฐานเดียวกัน ในเรื่องของหลักการพื้นฐานสำหรับการสอนนี้มี อภรณ์ ใจเที่ยง (2550) ได้ประมวลสรุปเป็นหลักพื้นฐานในการสอนที่ผู้สอนต้องคำนึง ได้แก่

1. ก่อนการสอน ผู้สอนต้องเตรียมการสอนในหัวข้อต่อไปนี้

- 1.1 ศึกษาหลักสูตร คู่มือ และเอกสารประกอบการสอนต่างๆ เพื่อจัดทำแผนการสอน
- 1.2 ศึกษาผู้เรียนให้ทราบถึงความรู้พื้นฐาน ประสบการณ์เดิม ความสามารถ ความสนใจ ฯลฯ เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการเตรียมสอน
- 1.3 เขียนแผนการสอนให้มีครบทุกข้อ ได้แก่
 - 1.3.1 จุดประสงค์การสอน
 - 1.3.2 เนื้อหาสาระสำคัญของบทเรียน
 - 1.3.3 วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
 - 1.3.4 สื่อการเรียนการสอน
 - 1.3.5 การวัดและประเมินผล
- 1.4 เตรียมสื่อการเรียนการสอน เอกสารหรือข้อทดสอบ ตลอดจนเนื้อหาอำนวยความสะดวกต่างๆ ไว้ให้พร้อมก่อนสอน

2. ขณะสอน ผู้สอนดำเนินการสอน โดยคำนึงถึงข้อต่อไปนี้

- 2.1 ให้เป็นไปตามลำดับขั้นตอนที่วางแผนไว้ในแผนการสอน
- 2.2 ใช้ทักษะการสอนที่เหมาะสม เช่น การอธิบาย การใช้วาจา กิริยาท่าทางการเขียนกระดานดำ ฯลฯ
- 2.3 ใช้เทคนิควิธีการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีที่สุด โดยใช้วิธีสอนหลายรูปแบบ และดำเนินการสอนอย่างเป็นกระบวนการ
- 2.4 เน้นการให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนให้ได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง
- 2.5 ใช้สื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมสอดคล้องกับเรียนและส่งเสริมการเรียนรู้
- 2.6 ใช้หลักจิตวิทยาการเรียนรู้ให้ถูกต้อง เช่น การเสริมกำลังใจ การจูงใจ การฝึกหัด การให้งานตามความสามารถ ความถนัดของแต่ละบุคคล การสอนจากง่ายไปหาย่าง ฯลฯ
- 2.7 สร้างบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งด้านวัตถุและจิตใจ เช่น ห้องเรียน สะอาด สว่าง กว้างขวาง ครูผู้สอนใจดี ไม่เข้มงวดดุดัน ฯลฯ

2.8 ใช้วิธีการวัดผลประเมินผลที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การสอน

3. หลังการสอน ผู้สอนควรดำเนินการ ดังนี้

3.1 พิจารณาผลการเรียนการสอนว่า ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ บรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด ถ้ามีเพียงส่วนน้อยที่ไม่บรรลุ ควรได้จัดสอนซ่อมเสริมให้ แต่ถ้ามีผู้เรียนจำนวนมากที่ไม่บรรลุ แสดงว่าการสอนตลอดจนการวางแผนมีข้อบกพร่องที่ต้องปรับปรุงแก้ไข

3.2 ปรับปรุงแก้ไขโดยหาสาเหตุที่เกิดข้อบกพร่องแล้วแก้ไขที่จุดบกพร่องนั้น

หลักพื้นฐานในการสอนทั้ง 3 ข้อนี้ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้สอน ถ้าผู้สอนมีหลักการเหล่านี้เป็นพื้นฐาน และได้ใช้เป็นประโยชน์ในการปฏิบัติจริง ย่อมช่วยให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จได้ดังประสงค์ นอกจากนำหลักพื้นฐานการสอนมาเป็นแนวทางแล้ว ครูผู้สอนควรมีวิธีการสอนที่ดีเพื่อให้การสอนบรรลุผลยิ่งขึ้น

ลักษณะการสอนที่ดี

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2550) ได้กล่าวถึง ลักษณะการสอนที่ดีว่าการสอนลักษณะใดก็ตามที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี จัดเป็นการสอนที่ดีทั้งสิ้นถ้าจะกล่าวโดยละเอียดแยกย่อยแล้ว การสอนที่ดีจะมีลักษณะ ดังนี้

1. เป็นการสอนที่มีการเตรียมการสอนเป็นอย่างดี ครอบคลุมประกอบของการสอนอันได้แก่ การตั้งจุดประสงค์การสอน การจัดเนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอน และการวัดผลประเมินผล
2. เป็นการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนา ทั้งด้านความรู้ ความคิด ด้านเจตคติและด้านทักษะ ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้แจ้ง คิดชอบ และปฏิบัติดี เกิดการเจริญเติบโตทุกด้านอย่างขึ้นบานและแจ่มใส (สุมน อมรวิวัฒน์, 2533)
3. เป็นการสอนที่ผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้สอดคล้องกับจุดประสงค์เนื้อหาและผู้เรียน โดยใช้กิจกรรมในรูปแบบต่างๆ ที่เหมาะสม
4. เป็นการสอนที่ผู้เรียนได้ลงมือกระทำกิจกรรมด้วยตนเอง หรือได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี และเกิดความกระตือรือร้นในการเรียน
5. เป็นการสอนที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร เช่น หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มี

ความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ ผู้สอนก็ต้องจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะดังที่หลักสูตรกำหนดไว้

6. เป็นการสอนที่คำนึงถึงประโยชน์ที่ผู้เรียนจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและตลอดไป เช่น การสอนโดยให้ผู้เรียนคิด วิเคราะห์ วิวิจารณ์ ได้รู้จักวิธีแสวงหาความรู้ ได้ฝึกคิดแก้ปัญหา ย่อมดีกว่าสอนโดยบอกความรู้ให้ หรือกระทำให้ดูแต่เพียงอย่างเดียว การให้ผู้เรียนได้นำประสบการณ์ทั้งความรู้ ความคิด ไปใช้ในชีวิตประจำวันปัจจุบันและอนาคตได้ ย่อมเป็นการสอนที่มีคุณค่าแก่ผู้เรียน

7. เป็นการสอนที่สร้างความสนใจผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสนใจเรียนตลอดจนจบกระบวนการ เช่น ผู้สอนใช้สื่อการสอนที่น่าสนใจ ใช้คำถามกระตุ้นให้คิด ใช้วิธีการสอนหลายรูปแบบที่เหมาะสม ให้ผู้เรียนได้ลงมือกระทำ (Learning by doing) ได้ทดลอง ได้คิดค้นคว้า เป็นต้น ย่อมทำให้ผู้เรียนเรียนด้วยความสนใจ

8. เป็นการสอนที่มีบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้ ทั้งบรรยากาศด้านวัตถุและด้านจิตใจ บรรยากาศด้านวัตถุ หมายถึง การมีสภาพห้องเรียน อุปกรณ์การเรียน และสิ่งแวดล้อมที่ดี เอื้ออำนวยให้เกิดความสบายตาสบายใจในการเรียน ส่วนด้านจิตใจ หมายถึง การที่ครูมีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียนด้วยดี ให้ความเป็นกันเอง ให้ความเมตตา ความรัก ความอบอุ่นแก่นักเรียน ทำให้นักเรียนเรียนด้วยความสุข มีชีวิตชีวา และไม่ตึงเครียด

9. เป็นการสอนที่ผู้สอนรู้จักใช้จิตวิทยาการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม เช่น การให้รางวัล และการลงโทษที่พอดี การให้คำชม การจูงใจ ใฝ่ใจให้ผู้เรียนเกิดแรงกระตุ้นภายใน การให้ผู้เรียนได้รับทราบผลงานของตนโดยทันที การให้ผู้เรียนเกิดความภูมิใจในความสำเร็จของตน การคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล การให้เรียนจากสิ่งที่ย้ายไปยาก ฯลฯ เหล่านี้เป็นปัจจัยช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ได้ดี

10. เป็นการสอนที่ส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย เช่น ให้ผู้เรียนมีอิสระในการแสดงความคิดเห็น ผู้เรียนได้ฝึกการทำงานกลุ่มร่วมกัน ได้ฝึกการเป็นผู้นำผู้ตาม ฝึกการทำตามข้อกำหนดของกลุ่ม และฝึกระเบียบวินัยในตนเอง สิ่งเหล่านี้จะเป็นการปูพื้นฐานการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และการเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติต่อไป

11. เป็นการสอนที่มีกระบวนการ หมายถึง มีลำดับขั้นตอนการสอนที่ไม่สับสน ในการสอนจำเป็นต้องมีการเตรียมการสอน เตรียมจัดลำดับการสอนให้สอดคล้องต่อเนื่องกันอย่างเหมาะสมตั้งแต่ขั้นนำ ขั้นสอนและขั้นสรุป กระบวนการสอนจะมีขั้นตอนแตกต่างกันไปตามลักษณะของวิธีสอนที่นำมาใช้ เช่น วิธีสอนแบบสาธิต ย่อมมีขั้นตอนการสอนแตกต่างจากวิธีสอนแบบทดลอง ผู้สอนต้องวางแผนจัดลำดับขั้นตอนการสอนให้ถูกต้อง

12. เป็นการสอนที่มีการวัดผลประเมินผลทั้งก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังการเรียน โดยอาจใช้วิธีต่างๆ เช่น การสังเกต การซักถาม การทดสอบ การให้ค้นคว้ารายงาน การทำแบบฝึกหัด ฯลฯ การวัดประเมินผลจะช่วยวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน และวัดผลสำเร็จของผู้สอน ผู้สอนจะนำผลการประเมินมาเป็นข้อมูลย้อนกลับพิจารณาการสอนของตนว่า มีข้อบกพร่องที่องค์ประกอบการสอนข้อใด ทำให้แก้ไขได้ตรงจุด เพื่อความสมบูรณ์ของการสอนครั้งต่อไป

13. เป็นการสอนที่ผู้สอนสอนด้วยวิถึญาณความเป็นครู สอนด้วยความกระตือรือร้น สอนด้วยความตั้งใจ ความเต็มใจ และความมั่นใจ บุคลิกภาพท่าทางการแสดงออกของผู้สอนจะสะท้อนให้ผู้เรียนเข้าใจความรู้สึกของผู้สอนได้ ถ้าผู้สอนมีความรู้สึกที่ดีทั้งต่อผู้เรียนและต่ออาชีพ ผู้เรียนส่วนใหญ่จะเรียนด้วยความศรัทธา ด้วยความสุข ด้วยความตั้งใจ และด้วยความเต็มใจ เช่นกัน

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า ลักษณะการสอนที่ดีเป็นการสอนที่พัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางสร้างสรรค์ และร่วมกิจกรรมการสอนด้วยความสุขนั่นเอง นอกจากนี้การจัดการเรียนการสอนจะประสบผลสำเร็จถ้ามีปัจจัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยปัจจัยส่งเสริมหลายด้าน ประกอบไปด้วย 4 ด้าน ซึ่ง อารมณ์ ใจเที่ยง (2550) กล่าวไว้ ดังนี้

ปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้

1. ตัวผู้เรียน ได้แก่

1.1 วุฒิภาวะ คือ การเจริญเติบโตเต็มที่สูงสุดในระยะใดระยะหนึ่งที่พร้อมจะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้เหมาะสมกับวัย เช่น เด็กที่สามารถเดินได้ในเวลาที่ควรเดิน ก็พูดได้ว่า เด็กมีวุฒิภาวะพร้อมที่จะเดิน และเมื่อสอนให้เดินท่าทางต่างๆ เด็กก็ทำได้ เรียกได้ว่าเด็กเกิดการเรียนรู้แล้ว ดังนั้น วุฒิภาวะจึงเป็นองค์ประกอบในตัวผู้เรียนอย่างหนึ่งที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้

1.2 ความพร้อม คือ สภาพของคนที่มีวุฒิภาวะ รวมทั้งความสนใจและประสบการณ์เดิมที่จะทำให้เรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ดี ดังนั้น ความพร้อมจึงทำให้การเรียนรู้ได้ผลดีและรวดเร็ว

1.3 ประสบการณ์เดิม ผู้ที่มีประสบการณ์มากก็จะทำให้เกิดการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้มาก เร็ว และดีกว่าผู้มประสบการณ์น้อย

1.4 อายุ นักจิตวิทยาพบว่า ยิ่งอายุมากขึ้นความสามารถในการเรียนรู้จะยิ่งลดลง นั่นคือความสามารถในการเรียนรู้ถึงขีดสูงสุด เมื่ออายุ 20-35 ปี หลังอายุ 35 ปีไปแล้ว ความสามารถในการเรียนรู้จะลดลงเรื่อยๆ

1.5 แรงจูงใจ เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ได้ดี บางคนอาจจะเรียนรู้ได้ดี แต่ไม่เต็มความสามารถของเขา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะขาดแรงจูงใจ ดังนั้น การเรียนรู้จะได้ผลดี ถ้าผู้เรียนมีแรงจูงใจที่จะเรียน

1.6 ระดับสติปัญญา ผู้ที่มีระดับสติปัญญาสูงจะมีความสามารถในการเรียนรู้ได้ดีกว่าผู้ที่มีระดับสติปัญญาต่ำ

1.7 อารมณ์ ผู้ที่มีอารมณ์ปกติจะสามารถเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ดีกว่าผู้ที่มีอารมณ์ไม่มั่นคง หรือมีความกระวนกระวายใจ วิตกกังวล

1.8 สภาพร่างกาย ผู้ที่สภาพร่างกายปกติก็จะเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ดีกว่าผู้ที่มีความบกพร่องทางร่างกาย เช่น หูหนวก ตาบอด เป็นใบ้ มีโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ ฯลฯ ถ้ายังมีความบกพร่องมากเท่าใด ความสามารถในการเรียนรู้ก็จะมีน้อยลงเท่านั้น

2. บทเรียน ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ ได้แก่

2.1 ความยากง่ายของบทเรียน บทเรียนที่ง่ายจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้เร็วกว่าบทเรียนที่ยากๆ

2.2 ความยาวของบทเรียน บทเรียนที่มีความยาวมาก ย่อมทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ช้ากว่าบทเรียนที่มีความสั้นกว่า

2.3 การมีความหมายของบทเรียน บทเรียนที่มีความหมายจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีกว่าบทเรียนที่ไม่มีความหมาย (นราพร เล็กสุขุม, 2530)

3. วิธีจัดการเรียนการสอน ได้แก่

3.1 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ดีและรวดเร็วถ้าผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม

3.2 การใช้เครื่องล่อใจ (Incentive) เช่น การให้รางวัล การแข่งขัน ฯลฯ จะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความปรารถนาที่จะเรียนและสนใจในการเรียนดีขึ้น

3.3 การแนะนำในการเรียน จะช่วยให้ผู้เรียนเรียนได้ดีขึ้น ถ้าได้รับการแนะนำที่ถูกต้องเหมาะสม กล่าวคือ ไม่มากเกินไป เพราะจะทำให้ผู้เรียนไม่เป็นตัวของตัวเอง และไม่น้อยเกินไป เพราะทำให้ผู้เรียนปฏิบัติไม่ถูกต้องได้

3.4 การส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ เช่น การโยงความสัมพันธ์ของประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ หรือการให้นำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์อื่น จะทำให้การเรียนรู้คงทนถาวรยิ่งขึ้น

3.5 ช่วงเวลาในการเรียน ถ้าจัดให้ผู้เรียนได้เรียนในช่วงก่อนพักกลางวัน จะช่วยให้เรียนรู้ได้ดีกว่าเรียนในตอนบ่าย

3.6 การฝึกฝน เมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้แล้ว มีโอกาสฝึกฝนหรือกระทำซ้ำๆ อยู่เสมอจะทำให้การเรียนรู้สิ่งนั้นมีความมั่นคงถาวรขึ้น

4. สภาพแวดล้อมทางการเรียน ได้แก่

4.1 สภาพแวดล้อมทางจิตวิทยา เช่น บรรยากาศในห้องเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกัน ฯลฯ ถ้าเป็นสภาพแวดล้อมที่ดีส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี

4.2 สภาพแวดล้อมทางกายภาพ เช่น กระดานดำ โต๊ะ เก้าอี้ แสงสว่าง อุณหภูมิ ความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในห้องเรียน ฯลฯ สภาพแวดล้อมที่ดี ทำให้ผู้เรียนสบายใจ สบายกายในการเรียน การเรียนรู้จะดีขึ้นด้วย

ปัจจัยทั้ง 4 ด้านข้างต้น มีประโยชน์สำหรับครูผู้สอน ถ้าครูได้คำนึงถึงปัจจัยเหล่านี้ ก็จะช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุผลสำเร็จได้ นอกจากนี้ ทิศนา ขัมมณี (2549) ได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับครูผู้สอนกิจกรรมปลูกฝังค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียง โดยให้ครูศึกษากิจกรรมให้เข้าใจแนวคิด ความคิดรวบยอดของกิจกรรมก่อนการสอน และควรฝึกฝนให้เด็กมีทักษะการเรียนรู้และการทำงานกลุ่มร่วมกันพอสมควร เพราะเป็นสิ่งที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีและเร็ว นอกจากนี้ ครูควรระมัดระวังพฤติกรรมและการกระทำของต่างๆ ของตน ให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก รวมทั้งผู้บริหาร ควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนางานปลูกฝังค่านิยมและการสร้างลักษณะนิสัยที่ดีให้แก่เด็ก และควรให้การสนับสนุน ช่วยเหลืออำนวยความสะดวกแก่ครูในการสอนด้วย

ประการสำคัญ ที่ครูผู้สอนจำเป็นต้องดำเนินการหลังการสอนกิจกรรมต่างๆ จบแล้วก็คือ ครูต้องจัดกิจกรรมให้นักเรียนนำค่านิยมที่เรียนรู้แล้วไปใช้จริงในชีวิตประจำวัน โดยครูต้องจัดระบบการติดตามผลการปฏิบัติของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง และคอยตักเตือนและให้การเสริมแรงอย่างเหมาะสม ข้อนี้สำคัญที่สุดเนื่องจากหากขาดการปฏิบัติในขั้นนี้แล้วเด็กจะไม่สามารถพัฒนาถึงระดับเป็นลักษณะนิสัยได้ ลำพังเพียงการจัดกิจกรรมการสอนให้แก่เด็กจะไม่สามารถส่งผลให้เด็กมีลักษณะนิสัยตามค่านิยมดังกล่าวได้ ดังนั้นครูผู้สอนจึงจำเป็นต้องดำเนินการต่อเนื่อง ดังนี้

1. กระตุ้นและส่งเสริมให้นักเรียนลงมือกระทำจริงตามที่ได้สำรวจตนเองและคิดไว้ โดยครูช่วยดูแลและให้คำแนะนำแก่เด็กว่าควรเริ่มเรื่องใดก่อน และควรทำสักกี่เรื่อง ครูควรแนะนำให้เด็กเลือกสิ่งที่จะทำในจำนวนที่เหมาะสม ไม่มากเกินไป น้อยไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเรื่องที่ทำ เช่น ถ้านักเรียนต้องการจะเก็บเงินเพื่อซื้อของ 2-3 อย่าง ครูควรเริ่มต้นเพียงหนึ่งอย่างก่อน เมื่อทำสำเร็จแล้ว จึงค่อยเริ่มอย่างที่สองต่อไป แต่ในขณะเดียวกันนักเรียนอาจทำเรื่องบางเรื่องไปพร้อมๆ กันได้ เช่น การทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ไม่ทิ้งขยะ ช่วยพ่อแม่ล้างจาน ใส่รองเท้าเอง เป็นต้น

2. ให้โอกาสนักเรียนเล่าถึงสิ่งที่ทำ แลกเปลี่ยนกัน อย่างน้อยสัปดาห์ละครั้ง ครูให้คำชมเชยหรือเสริมแรงเด็กด้วยวิธีต่างๆ เช่น ให้รางวัล ให้คะแนน ชมเชยหน้าเสาธง เป็นต้น หากเด็กยังปฏิบัติไม่ถูกต้องหรือทำไม่สม่ำเสมอ ครูควรให้คำแนะนำ และให้การช่วยเหลือตามความเหมาะสม

3. ครูสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนและบันทึกผลการสังเกตไว้ เพื่อสามารถให้การเสริมแรง หรือให้คำแนะนำได้อย่างเหมาะสม

4. ครูติดตามผลการปฏิบัติตนของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งเห็นว่านักเรียนเกิดความเคยชินในการปฏิบัติหรือสามารถปฏิบัติได้จนเป็นอัตโนมัติ

นอกจากนี้ ทิศนา แคมมณี (2549) ได้ทำการทดลองใช้กิจกรรมเพื่อปลูกฝังค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยกิจกรรมการสอนตามหลักการเรียนรู้ด้านจิตพิสัยของบลูม จากการสังเกตการสอนและความคิดเห็นของครูผู้สอน ยังได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมและการสอนตามความคิดเห็นของครูผู้สอน ดังนี้

1.1 กิจกรรมทุกกิจกรรมเป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ สามารถช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กทำความเข้าใจและตระหนักในความสำคัญของค่านิยมที่สอน

1.2 กิจกรรมช่วยให้เด็กกล้าแสดงออก และใช้ความคิดมากขึ้น

1.3 เด็กชอบและสนุกสนานกับการทำกิจกรรม

1.4 กิจกรรมสร้างความสัมพันธ์และความรู้สึกที่ดีต่อกันระหว่างเด็ก

1.5 ครูพอใจที่กิจกรรมมีการกำหนดพฤติกรรมที่เป็นรูปธรรมที่เด็กสามารถปฏิบัติ

ได้ทันที

1.6 จุดที่ยากสำหรับครูในการสอน คือ การตั้งคำถามเพื่อช่วยนำทางให้เด็กคิดไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนด

1.7 จากการสังเกตการสอนพบว่า เด็กส่วนใหญ่ยังขาดทักษะการทำงานร่วมกัน เป็นกลุ่ม

2. ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียงของเด็ก

2.1 เกี่ยวกับพฤติกรรมการพึ่งตนเองของเด็กพบว่า เด็กนักเรียนในระดับ ประถมศึกษานั้น ส่วนใหญ่เรื่องเกี่ยวกับตนเองนั้นสามารถทำได้ พฤติกรรมที่นักเรียนส่วนใหญ่ ตั้งใจจะปรับปรุง มักเป็นเรื่องเกี่ยวกับการช่วยเหลืองานบ้าน และงานที่โรงเรียน

2.2 เกี่ยวกับพฤติกรรมการประมาณตนของเด็กพบว่า นักเรียนมีความต้องการ เรื่องของเล่น และของใช้ที่จำเป็น เมื่อให้นักเรียนคิดว่าจะสามารถหาของเล่นเหล่านี้มาได้อย่างไร คำตอบของเด็กจะมี 4 แนว ได้แก่ เก็บเงินค่าขนมสะสมไว้ซื้อเอง ขอเงินพ่อแม่เพิ่มโดยการ ทำงานบางอย่างให้ รอไว้เป็นของขวัญจากผู้ใหญ่ในวันพิเศษ และถ้าไม่ได้จะเปลี่ยนเป็นอย่างอื่น ที่พอซื้อได้แทน หรือทำเล่นเอง หรือดัดแปลงของเก่าทำใหม่ และถ้าให้เลือกระหว่างซื้อของเล่น กับเก็บเงินใส่ออมสิน เด็กบางคนจะตอบว่า เลือกเก็บเงินใส่ออมสิน แสดงให้เห็นว่า ปกติเด็ก บางคนยึดค่านิยมการประมาณตนอยู่บ้างแล้ว ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความจำเป็นทางสภาพ เศรษฐกิจของครอบครัวเด็ก หรืออาจเป็นเพราะว่าครอบครัวของเด็กส่งเสริมค่านิยมดังกล่าวอยู่ แล้ว

2.3 เกี่ยวกับพฤติกรรมการทำงานและใช้ความรู้ในการทำงานสำหรับเด็กนักเรียน ประถมศึกษาต้องการทำงานให้เสร็จ ทำงานให้ดี เช่น ทำการบ้านวิชาต่างๆ เด็กสามารถ วิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาได้ว่า ที่ทำงานไม่สำเร็จเป็นเพราะ ไม่อดทน ท้อแท้ ไม่มีความ พยายาม และไม่หมั่นฝึกฝน เมื่อให้คิดหาทางแก้ไข นักเรียนจะตอบว่า จะขอคำแนะนำจากครู และหาความรู้จากห้องสมุด

2.4 เกี่ยวกับพฤติกรรมที่มีความสามัคคีและเห็นประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งเด็ก ยังคงมีพฤติกรรมเช่น การไม่ให้ความร่วมมือกับผู้ใหญ่ที่ขอให้ช่วยงานต่างๆ หรือการเล่นจนเพลิน ไม่ยอมช่วยงานต่างๆ แต่เมื่อให้เด็กคิดหาทางแก้ไข เด็กได้ตอบว่า ต่อไปจะพยายามไม่ทำ พฤติกรรมดังกล่าวอีก จากการที่เด็กสามารถตอบได้ว่าตนมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมอะไรบ้าง แสดงให้เห็นว่าเด็กมีความเข้าใจในเรื่องของการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม และเกิดการเรียนรู้ตัว ขึ้นว่าตนมีพฤติกรรมอะไรที่ยังไม่เหมาะสม นับว่าเป็นขั้นที่สำคัญที่จะนำไปสู่การแก้ไขปรับปรุง ตนเองต่อไป

3.4 การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์

พัฒนาการและการแสดงออกทางศิลปะของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่

4-6

เนื่องจากผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้าการจัดการเรียนรู้วิชาศิลปะศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ดังนั้นจึงทำการศึกษาพัฒนาการและการแสดงออกของเด็กตามช่วงวัยดังกล่าว ซึ่ง ประเทิน มหาพันธ์ (2531) ได้กล่าวถึง พัฒนาการทางศิลปะของเด็กในระดับอายุ 9-11 ปี ว่าเมื่อร่างกายของเด็กเติบโตขึ้นควบคู่กับพัฒนาการด้านต่างๆ พัฒนาการด้านศิลปะของเด็กจะก้าวหน้าขึ้นเช่นกัน จากลักษณะเฉพาะของศิลปะ ที่เน้นในแง่ของการแสดงออกอย่างอิสระ การแสดงออกตามธรรมชาติที่เน้นอารมณ์ และความรู้สึกไปสู่การเน้นความเหมือนจริงตามธรรมชาติ ทั้งนี้เพราะอิทธิพลของประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมที่เด็กได้พบเห็นในชีวิตประจำวัน เด็กจะเริ่มควบคุมรูปแบบที่แสดงออก ในงานศิลปะมีการจัดภาพจัดรูปทรงให้สมบูรณ์ขึ้น เพิ่มเติมรายละเอียดมากขึ้น มีการตรวจตราความแม่นยำความเที่ยงตรงมากขึ้น กล่าวโดยสรุปคือ เด็กในวัยนี้มีความพิถีพิถันทางด้านศิลปะ เน้นด้านรูปแบบมากกว่าเน้นการแสดงออก ศิลปะของเด็กวัยนี้โดยเฉพาะการวาดภาพส่วนใหญ่มีลักษณะแข็งกระด้าง ไม่มีชีวิตชีวา ไม่มีความอ่อนไหว อาจเป็นเพราะเด็กไม่ได้แสดงออกตามอารมณ์และความรู้สึก แต่คอยระมัดระวังให้เหมือนจริง ใช้เวลาในการวาดภาพมากขึ้น เด็กอาจลากเส้นใหม่และลบตลอดเวลา ถ้าเป็นงานปั้นเด็กอาจปั้นแล้วเปลี่ยนแบบปั้นใหม่อยู่เสมอ เป็นต้น เด็กเริ่มมีการวางแผนการทำงานล่วงหน้า และขณะทำงานก็จะมี การแก้ไขและปรับปรุงเพิ่มเติมให้ได้ผลงานที่มีคุณภาพตามเกณฑ์ที่เด็กกำหนดไว้ ตั้งแต่แรก เด็กจึงมีการประเมินผลงานและตัดสินใจระหว่างการทำงานตลอดเวลา ปัจจัยสำคัญทางด้านสิ่งแวดล้อมที่ทำให้เด็กสร้างงานศิลปะเหมือนจริง หรือเหมือนธรรมชาติ ได้แก่ สังคม ซึ่งหมายถึง ครูอาจารย์ บิดามารดา และเพื่อนๆของเด็ก เพราะถ้าเด็กในวัยนี้สร้างงานไม่เหมือนจริงตามธรรมชาติก็จะได้ รับคำตำหนิจากผู้ใหญ่หรือเพื่อนๆของเด็ก แม้งานนั้นจะเป็นงานที่มาจากจินตนาการของเด็กก็ตามที เด็กจึงพยายามฝึกทักษะการวาดภาพเอาใจผู้ใหญ่มากขึ้น เปลี่ยนจากการแสดงออกแนวอิสระมาเป็นการแสดงออกแบบเหมือนจริง โดยอาศัยการพบเห็นภาพประกอบจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว เช่น นิตยสาร วารสาร ตำรา ภาพโฆษณา โทรทัศน์ ภาพยนตร์ ฯลฯ ทั้งภาพถ่ายและภาพวาดเป็นประสบการณ์สร้างสมเพื่อฝึกทักษะของตนเอง

โลเลนเฟลด์ และบริเตน (Lowenfeld and Brittain , 1987) ได้กล่าวว่า เด็กในช่วงอายุ 9-11 ปี ซึ่งอยู่ในขั้นพัฒนาการในขั้นที่ 4 คือขั้นรวมกลุ่ม (The Gang Age) หมายความว่า

เด็กในวัยนี้เริ่มมีการรวมกลุ่มกับเพื่อนเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ มาเป็นการวาดภาพที่มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ การวาดรูปคนเริ่มเหมือนจริงมากขึ้น แต่ยังไม่วาดภาพตามที่มองเห็น รูปคนเริ่มแสดงความแตกต่างระหว่างเพศ โดยมีผู้ชายสวมกางเกง และผู้หญิงสวมกระโปรงเครื่องแต่งกายจะมีรอยพับรอยย่น หรือลวดลายภาพคนมีลักษณะแข็งกระด้างไม่แสดงอาการเคลื่อนไหว เพราะเด็กๆ ไม่รู้จักการสังเกตรายละเอียดมีการเปลี่ยนแปลงการใช้เส้นฐานมาเป็นเส้นพื้นราบที่แสดงถึงการใช้ช่องไฟที่เหมือนจริงมากขึ้น เด็กจะเปลี่ยนแปลงการวาดโดยมีต้นไม้ขึ้นจากพื้นดิน ท้องฟ้า แผงมาถึงด้านล่าง แต่เด็กยังไม่มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความลึก เขาจะวาดต้นไม้ให้แผ่คลุมขึ้นไปบนท้องฟ้า แสดงให้เห็นว่าเด็กเริ่มเข้าใจความเหลื่อมล้ำกันของวัตถุ และจะพัฒนาไปสู่การวาดภาพ 3 มิติ เด็กจะเริ่มใช้สีที่สัมพันธ์กับสีของวัตถุมากขึ้น แต่ยังไม่มีความพร้อมในเรื่องของการใช้สีกับบรรยากาศ เช่น การใช้สีแสดงระยะใกล้ไกล การใช้สีในที่มืดและสว่าง โดยในช่วงนี้เด็กจะเริ่มออกแบบเครื่องแต่งกาย และวัสดุเครื่องใช้บางอย่างแต่ยังไม่เข้าใจการออกแบบที่แท้จริง

นอกจากนี้ เพียเจต์ (Jean Piaget) พบว่าเด็กในวัยประมาณ 7 – 11 ปี อยู่ในขั้นปฏิบัติการเชิงรูปธรรม ซึ่งเด็กในวัยนี้เริ่มสามารถที่จะปฏิบัติการอย่างเป็นเหตุเป็นผลได้หลากหลายขึ้น แต่เป็นปฏิบัติการที่ยังมีคุณสมบัติที่เป็นรูปธรรม ปฏิบัติการนั้นเป็นเรื่องของการกระทำ การจัดการกับสิ่งต่างๆ หรือการนำเสนอจากความคิดความรู้สึกจากภายใน ปฏิบัติการเป็นหนทางให้เด็กได้มีประสบการณ์กับการลองผิดถูก เด็กสามารถคิดผ่านหนทางต่างๆ ที่ทำให้การกระทำนั้น รวมทั้งผลที่เกิดจากการกระทำมีความเป็นไปได้ ในระหว่างขั้นนี้เด็กสามารถเรียนรู้ระบบการจัดจำแนกหมวดหมู่ หมายถึงว่า เด็กในช่วงวัยนี้สามารถเข้าใจถึงตรรกะที่ซับซ้อนมากขึ้น (แต่กับมโนทัศน์เชิงรูปธรรม ซึ่งเด็กสามารถเทียบเคียงได้ถูกต้องง่ายกว่าเท่านั้น) เช่น

-สามารถเข้าใจองค์ประกอบ (Composition) เช่น สามารถรู้ถึงว่าเมื่อส่วนประกอบ A กับ A1 รวมตัวกันจะเกิดเป็นระบบ B หรือถ้าเอาระบบ B รวมตัวกับวิถีทางไปสู่ B1 จะได้ระบบ C ตัวอย่างเช่น เมื่อเราเอาสีโปสเตอร์สีเหลืองมาผสมเข้ากับสีน้ำเงินจะเกิดเป็นสีใหม่ คือ สีเขียว และถ้าเด็กเอาสีเขียวนี้มาผสมกับแป้งเปียกก็จะเกิดเป็นสีเขียวที่มีคุณสมบัติใหม่คือ ละเลงบนกระดาษ แล้วสามารถวาดด้วยนิ้วมือ (หรือวัสดุอื่นๆ) คือมีกลวิธีหรือระบบต่างไปจากสีโปสเตอร์ธรรมดา

-สามารถเชื่อมโยงสัมพันธ์ (Association) ของสิ่งต่างๆ สามารถมองเห็นถึงว่า ผลที่เกิดขึ้นนั้นเป็นอิสระไม่ขึ้นอยู่กับลำดับขั้นตอน คือ $A+A1 = B$ หรือ $A1+A = B$ เช่นกัน ตัวอย่างเช่น เอาสีเหลืองไปผสมกับสีน้ำเงิน จะได้สีเขียว

-สามารถเข้าใจถึงการสลับสับเปลี่ยน (Reversibility) ตัวอย่างเช่น ในกรณีที่มีสีผสมกับแป้งเปียกนั้นหรือระบบการวาดภาพด้วยนิ้วมือ สามารถเปลี่ยนแปลงรูปแบบต่างไปจากการวาดภาพธรรมดา ที่ใช้พู่กันจุ่มสีระบายบนกระดาษ เพราะเมื่อภาพที่วาดขึ้นไม่เป็นที่พอใจ ก็ไม่สามารถลบหรือกลับเปลี่ยนไปอย่างเดิม เพราะสีโปสเตอร์ล้นๆ เมื่อป้ายลงบนกระดาษแล้วไม่สามารถลบออกให้กลายเป็นสีขาวแบบสีโปสเตอร์ผสมแป้งเปียก ดังนั้นเด็กจะเข้าใจถึงการสลับเปลี่ยนว่า ถ้าเอาแป้งเปียกออกจากสี สีก็จะมีคุณสมบัติอีกลักษณะหนึ่ง และการระบายสีก็จะต่างระบบกันออกไปจากสีที่มีแป้งเปียก

แม้ว่าเด็กในวัยนี้จะสามารถจัดระบบ จำแนกหมวดหมู่แก้ปัญหาในการจัดระบบ แต่เด็กก็ยังไม่เข้าใจถึงหลักการต่างๆ ของการจำแนกแยกแยะนั้น แต่อย่างไรก็ตาม เพียงแค่ระบุว่าความคิดของเด็กวัยนี้อยู่ในระดับที่สูง แต่เด็กวัย 7-11 ปีนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการคิดในเชิงนามธรรม วิลลัตส์ (Willats , 1977) ได้ทำการศึกษา พัฒนาการด้านความคิดรวบยอดทางการวาดภาพ 3 มิติ ของเด็กอายุ 5-17 ปี ซึ่งได้พบว่าเด็กจะเริ่มมีพัฒนาการเมื่อมีอายุได้ 9-11 ปี และเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 9 ปี จะไม่สามารถวาดภาพที่มีการบังกัน โดยการละหรือเว้นในส่วนที่มองไม่เห็นได้ (HLE : Hidden Line Elimination) เด็กจะสามารถวาดภาพที่มีการบังกันหรือการทับซ้อนได้บ้าง และสามารถเรียนรู้ได้เร็วขึ้นตามลำดับอายุ และการได้รับการสอนจากครู เด็กจะสามารถวาดภาพทับซ้อนได้อย่างสมบูรณ์เต็มที่เมื่ออายุได้ 10-11 ปี

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539) ได้เสนอพัฒนาการทางด้านศิลปะของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาในช่วงอายุ 9-10 ปี และช่วงอายุ 11-12 ปี มีลักษณะดังนี้

ช่วงอายุ 9-10 ปี (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4)

เด็กวัยนี้มีพัฒนาการมากขึ้นในด้านความคล่องตัว การใช้มือ และสายตาให้ประสานสัมพันธ์กับการเรียนรู้ มีความรับผิดชอบ การทำงานเป็นระเบียบ มีการวางแผนการทำงานร่วมกับเพื่อนๆ มีจินตนาการที่เป็นเรื่องเป็นราวมากขึ้น

ช่วงอายุ 11-12 ปี (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6)

พัฒนาการของเด็กในช่วงนี้ เป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ และทางร่างกายเข้าสู่วัยรุ่น มีความรับผิดชอบในตนเองมากขึ้น มีความสนใจยาวขึ้น เด็กหญิงมีพัฒนาการด้านต่างๆ เร็วกว่าเด็กชาย การแสดงออกทางศิลปะจะแสดงออกในรูปแบบที่เหมือนจริง โดยนำ

สภาพแวดล้อมรอบตัวมาสร้างสรรคงานศิลปะ สนใจการวาดภาพที่แสดงแสงเงา เป็นภาพ 3 มิติ แต่ยังใช้วิธีการลอกเลียนแบบอยู่บ้าง

นอกจากนี้ มะลิษฐ์ร เอื้ออานันท์ (2545) ได้พบว่าพัฒนาการทางด้านศิลปะและการคิดของเด็กในช่วงวัยระหว่าง 9-12 ปี มีลักษณะดังนี้

1. เด็กเริ่มใส่ใจกับรายละเอียดมากขึ้นพิถีพิถันมากขึ้น
2. ถ่ายทอดเหตุการณ์ในลักษณะตลกแต่งมากกว่ามุ่งถ่ายทอดตามธรรมชาติ
3. ยังไม่เข้าใจถึงแสงเงาอย่างถูกต้องนัก
4. เส้นฐานเริ่มหายไป เด็กถ่ายทอดเนื้อหาที่มากขึ้น แสดงสิ่งต่างๆในภาพอยู่ในเนื้อหาที่หนึ่งที่มีบริเวณกว้างออกไปมากกว่าจะตั้งบนเส้น แสดงมิติโดยวางสิ่งต่างๆในภาพทับซ้อนกันบ้าง มีการเรียงจากหน้าไปหลังซึ่งแสดงถึงว่าอยู่ในระยะใกล้ไกลต่างกัน สิ่งที่อยู่ด้านหน้าใหญ่กว่าสิ่งที่อยู่ด้านหลัง
5. การแบ่งภาพเป็นสามตอนเริ่มหายไป ท้องฟ้าเริ่มพบกับพื้นดินที่บริเวณขอบฟ้า
6. วัตถุในภาพเริ่มมีลักษณะแสดงว่ามีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน เช่น ภาพคนจับถือสิ่งของก็แสดงให้เห็นว่ามีอันที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งของนั้นๆ
7. มีการใส่รายละเอียดใส่ใจต่อสิ่งเล็กๆน้อยๆ มากขึ้น
8. ลดการวาดเกินความจริงหรือการตัดทอนลง ลดบางส่วนของร่างคนที่วาดลงเพื่อสามารถแสดงให้เห็นถึงท่าทาง เช่น แขนสั้นขึ้น ถ้าต้องการแสดงว่าอแขน
9. เริ่มตระหนักว่าร่างคนที่ตนวาดมีกระดูก ดังนั้น จึงมีการอพบที่ไม่อิสระ เด็กรู้ว่าการวาดของตนนั้นสามารถดูรู้ว่ามีกระดูก ทำให้แสดงออกอย่างเกร็งๆ
10. เด็กโดยทั่วไปจะเริ่มพัฒนาเทคนิคการวาดสูงขึ้นลดการวาดลอกเลียนแบบลง (แต่อาจมีพฤติกรรมนี้ในเด็กบางคนที่ต้องการแสดงออกด้านศิลปะอยู่ แต่ไม่รู้วิธีแก้ปัญหาอีกทั้งทางโรงเรียนก็ไม่มีผู้ใดช่วยแนะหนทางในการแก้ไขปัญหา เด็กอาจใช้การลอกเลียนแบบเพื่อจะได้สามารถวาดให้ดูดีและถูกต้องขึ้น)
11. เด็กระหว่าง 9-11 ปี ภาพวาดยังอยู่ในลักษณะสองมิติ ส่วนใหญ่มักเป็นภาพแสดงเส้นขอบ บ้างก็ส่อว่าพยายามวาดในเชิงสามมิติมีความหนาหรือลึกเข้ามาเกี่ยว หรือวาดแสดงมิติโดยถ่ายทอดสามในสี่ส่วนของวัตถุนั้น บ้างก็ส่อว่าพยายามถ่ายทอดมิติโดยการแรเงาแสดงความนูนเว้าและบ้างก็พยายามถ่ายทอดมิติที่สามในภาพทิวทัศน์โดยการทับซ้อนหรือใช้ทัศนียภาพวิหยาอย่างง่าย ๆ

12. เด็กในช่วงวัยนี้ ยังไม่สามารถเห็นหรือเข้าใจถึงความแตกต่างในด้านแบบอย่าง (สไตล์) ของผลงานศิลปะของศิลปิน เพราะยังไม่สามารถเข้าใจในเรื่องขององค์ประกอบศิลป์ หรือหลักการด้านศิลปะ (เช่น จุดเด่น จุดด้อย ความสมดุล จังหวะลีลา ความเป็นเอกภาพ) สิ่ง que เด็กสามารถเห็นหรือจำแนกความแตกต่างในผลงานศิลปะในช่วงวัยนี้มักจะเป็นความแตกต่างของเนื้อหาหรือเรื่องราวในผลงานนั้น ดังนั้น การใช้ผลงานนามธรรม เป็นสื่อในการเรียนรู้หรืออภิปรายจึงไม่เหมาะสมสำหรับเด็กช่วงวัยนี้หรือวัยน้อยกว่านี้

เด็กในช่วงวัยอายุ 9-11 ปี ซึ่งจัดอยู่ระหว่างระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 เด็กในวัยนี้มีพัฒนาการทางร่างกายและอารมณ์มากยิ่งขึ้น มีการรวมกลุ่มกับเพื่อนเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ และมีแนวโน้มที่จะเลือกเพื่อนร่วมงานที่มีลักษณะเข้ากันได้หรือมีนิสัยคล้ายคลึงกันเป็นสมาชิกในการทำงาน เด็กเริ่มมีความรับผิดชอบ ในวัยนี้มีความสนใจสิ่งแวดล้อมมากขึ้น การแสดงออกตามธรรมชาติที่เน้นอารมณ์ ความรู้สึกไปสู่การเน้นความเหมือนจริงตามธรรมชาติ และเด็กในวัยนี้เริ่มที่จะปฏิบัติการอย่างเป็นเหตุเป็นผลได้หลากหลายขึ้น และเหมาะสมในการปลูกฝังค่านิยมต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับ กรมวิชาการ (2545) กล่าวว่า การเรียนรู้ศิลปะ มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ การคิดที่เป็นเหตุเป็นผลถึงวิธีการทางศิลปะ ความเป็นมาของรูปแบบ ภูมิปัญญา ท้องถิ่น และรากฐานทางวัฒนธรรม ค้นหาว่าผลงานศิลปะสื่อความหมายกับตนเอง ค้นหาศักยภาพ ความสนใจส่วนตัว ฝึกการเรียนรู้ การสังเกตที่ละเอียดอ่อนอันนำไปสู่ความรัก เห็นคุณค่าและเกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปะและสิ่งรอบตัว พัฒนาเจตคติ สมาธิ รสนิยมส่วนตัว มีทักษะ กระบวนการ วิธีการแสดงออก การคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนตระหนักถึงบทบาทของศิลปกรรมในสังคม ในบริบทของสะท้อนวัฒนธรรมทั้งของตนเองและวัฒนธรรมอื่น พิจารณาว่าผู้คนในวัฒนธรรมของตนมีปฏิกิริยาตอบสนองต่องานศิลปะช่วยให้มีมุมมองและเข้าใจโลกทัศน์กว้างไกล ช่วยเสริมความรู้ ความเข้าใจ มโนทัศน์ด้านอื่นๆ สะท้อนให้เห็นมุมมองของชีวิต สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และความเชื่อความศรัทธาทางศาสนา ด้วยลักษณะธรรมชาติของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ การเรียนรู้เทคนิควิธีการทำงาน ตลอดจนการเปิดโอกาสให้แสดงออกอย่างอิสระ ทำให้ผู้เรียนได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้คิดริเริ่มสร้างสรรค์ ดัดแปลง จินตนาการ มีสุนทรียภาพ และเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมไทยและสากล

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะเสริมสร้างให้ชีวิตมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ช่วยให้มีจิตใจงดงาม มีสมาธิ สุขภาพกายและสุขภาพจิตมีความสมดุล อันเป็นรากฐานของการพัฒนา

ชีวิตที่สมบูรณ์ เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของมนุษย์โดยส่วนตน และส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของสังคมโดยรวม (กรมวิชาการ : 2545)

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะที่ได้รับการปรับเปลี่ยนมาจากกลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย ตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และกลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ซึ่งประกอบด้วยวิชา พลศึกษา ดนตรี นาฏศิลป์ศึกษา และจริยศึกษา โดยหลังจากการปฏิรูปหลักสูตรจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ได้จัดแบ่งสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ โดยกลุ่มศิลปะมี 3 สาระ ดังนี้

สาระที่ 1 ทักษะศิลป์

สาระที่ 2 ดนตรี

สาระที่ 3 นาฏศิลป์

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ จัดอยู่ในกลุ่มสาระพื้นฐานที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์และการสร้างศักยภาพในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์ ตามหลักสูตรจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 (กรมวิชาการ : 2545)

กระบวนการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ต้องการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ตั้งแต่ผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้เรียนต้องเรียนรู้ให้ครบถ้วนด้วยสมอง กาย ใจ และเรียนรู้ด้วยตนเองต่อเนื่องตลอดชีวิต ด้วยการจัดการให้ผู้เรียนชวนหาความรู้ เพิ่มความรับผิดชอบ กล้าแสดงออก และเน้นการทำงานเป็นกลุ่ม ผู้เรียนใช้กระบวนการคิดสร้างแบบเรียนด้วยตนเอง ดังนั้น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะจึงเพิ่มประสบการณ์การทำงานจริงตามสถานการณ์ให้มากยิ่งขึ้นไปตามช่วงชั้นปี

ในการจัดการเรียนรู้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พัฒนาความฉลาดทางสติปัญญาและอารมณ์ ให้เห็นคุณค่าของตนเอง เพื่อการแสดงออกอิสระ เพิ่มการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติได้จริง เพิ่มโครงการตามศักยภาพ เพื่อให้ผู้เรียนมีความสุขมีเสรีภาพในการเรียนและแสวงหาความรู้ได้เองตามความต้องการ

ยุทธศาสตร์การเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

1. การเรียนรู้แบบพัฒนาความสามารถในกระบวนการคิดของผู้เรียน

เป็นยุทธศาสตร์การเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องมีการใช้ข้อมูลทางศิลปะ กับกระบวนการคิดของตนเองและการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นได้ด้วยการตัดสินใจ เลือกยุทธศาสตร์กระบวนการ ประเมินตนเอง วางแผนการทำงาน ลงมือปฏิบัติ ตรวจสอบและปรับปรุงผลงานอยู่เสมอ

1.1) คิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creative Thinking)

ด้วยการสร้างแนวคิดใหม่ แสวงหาพิจารณาทางเลือกอย่างหลากหลาย ประยุกต์ปรับเข้าหาแนวทาง สืบค้นหาทางเลือกที่เหมาะสม ตั้งข้อตกลงร่วมกัน

1.1 คิดวิเคราะห์ (Critical Thinking)

ด้วยกระบวนการตรวจสอบ ทำให้ชัดเจน จัดระบบ ให้เหตุผล วิเคราะห์ ทำให้กระจ่าง ตั้งสมมติฐาน ทำนาย ประเมิน สังเคราะห์

1.2 คิดไตร่ตรอง (Reflective Thinking)

วิธีนี้จะคิดด้วยการตั้งคำถามตนเอง เชื่อมโยงความคิดก่อนหน้าความคาดหวังและประสบการณ์ปัจจุบันเข้าด้วยกัน ประเมิน วิเคราะห์ตั้งสมมติฐาน แสวงหาพิจารณาทางเลือกที่เหมาะสม

2. การเรียนรู้แบบการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism)

เป็นยุทธศาสตร์การเรียนรู้ศิลปะด้วยการเรียนรู้โดยการปฏิบัติ เป็นวิธีการแสวงหาความรู้ด้วยวิธีการปฏิบัติ ทดลอง หาเหตุผลด้วยตนเอง สัมผัสจริงด้วยตนเอง สรุปด้วยตนเอง เป็นประสบการณ์จริง

3. การเรียนรู้แบบการประเมินตนเอง (Self Assessment)

เป็นยุทธศาสตร์การเรียนรู้ศิลปะที่มีลำดับขั้นตอนไว้ชัดเจนโดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ประเมินตนเองหรือประเมินเพื่อนในชั้นอย่างมีเหตุมีผล

4. การเรียนรู้ด้วยการแก้ปัญหา (Problem-based Learning)

เป็นยุทธศาสตร์การเรียนรู้ศิลปะที่เน้นให้ผู้เรียนได้ศึกษาเอง หาทางแก้ปัญหาด้วยตนเอง ตั้งแต่การกำหนดปัญหาและค้นหาวิธีการแก้ปัญหาด้วยวิธีและขั้นตอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน

5. การเรียนรู้แบบเชื่อมโยงบูรณาการความรู้สหสาขา (Multidisciplinary Approach)

เป็นยุทธศาสตร์การเรียนรู้ศิลปะที่สามารถบูรณาการการเชื่อมโยงความรู้และกระบวนการทั้งในกลุ่มสาระและระหว่างกลุ่มสาระ

การวัดและประเมินผล

หลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เน้นกระบวนการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง มีการติดตามผลประเมินผลตามมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระ และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น ซึ่งใช้เป็นเป้าหมายของการพัฒนาผู้เรียนในการประเมินการเรียนรู้ของตนเองได้ และใช้วิธีการประเมินจากสภาพจริง ด้วยวิธีการประเมินผลที่หลากหลาย มีการบันทึกผลการประเมินอย่างเป็นระบบ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาผู้เรียนศิลปะอย่างต่อเนื่อง

ในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ศิลปะตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงจำเป็นที่ผู้สอนจะต้องวัดและประเมินผลให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ / ทักษะกระบวนการ / คุณธรรมจริยธรรม และค่านิยม

แหล่งการเรียนรู้

แหล่งการเรียนรู้คือ สถานที่ ปรากฏการณ์ เหตุการณ์ หรือสถานการณ์ต่างๆ รวมทั้ง ความรู้ความชำนาญ ความเชี่ยวชาญ ความคิดเห็น ความรู้สึกของบุคคลซึ่งอาจมีการถ่ายทอดหรือบันทึกไว้ในสื่อต่างๆ เช่น หนังสือเรียน ตำรา หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่นๆ ด้วยธรรมชาติของกลุ่มศิลปะที่มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ รู้วิธีแสวงหาความรู้ได้ตลอดเวลา ทุกโอกาสและทุกสถานที่ ประกอบกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่อย่างมากมายในปัจจุบัน ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามมาตรฐานของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะได้สะดวกรวดเร็วและมีประสิทธิภาพอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด

คุณภาพของผู้เรียน

เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะแล้ว ผู้เรียนจะมีสภาพจิตใจที่ งดงาม มีสุนทรียภาพ มีรสนิยม รักความสวยงาม รักความเป็นระเบียบ มีการรับรู้อย่างพินิจ พิเคราะห์ เห็นคุณค่าความสำคัญของศิลปะ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ตลอดจนศิลปวัฒนธรรมอัน เป็นมรดกทางภูมิปัญญาของคนในชาติ สามารถค้นพบศักยภาพความสนใจของตนเองอันเป็น พื้นฐานในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพทางศิลปะ มีจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ มีความ เชื่อมั่นพัฒนาตนเองได้และแสดงออกได้อย่างสร้างสรรค์ มีสมาธิในการทำงาน มีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

เมื่อจบการศึกษาช่วงชั้นที่ 2 ผู้เรียนจะมีคุณภาพ ดังนี้ ช่วงชั้นที่ 2 (ประถมศึกษาปีที่ 4-6)

- สร้างและนำเสนอผลงานศิลปะจากจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ การสังเกตทางศิลปะ ได้แก่ ทักษะธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ ทักษะในการใช้เทคนิคให้เกิดผลตามความต้องการของตนเอง และอธิบายให้ผู้อื่นรับรู้โดยใช้ศัพท์เบื้องต้นทางศิลปะได้
- รับรู้ทางศิลปะ ได้แก่ ทักษะธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ ซึ่งสามารถช่วยในการวิเคราะห์งานศิลปะ และอธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจในความสวยงามและความไพเราะของศิลปะได้
- ระบุงานศิลปะที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในท้องถิ่นได้ อธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจถึงประวัติศาสตร์หรือเหตุการณ์ในปัจจุบันมีผลหรือได้รับอิทธิพลจากงานศิลปะได้
- นำความรู้ทางศิลปะสาขาต่างๆ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการเรียนรู้กลุ่มสาระอื่นๆ
- สนใจสร้างงานศิลปะ มีความสุขกับการทำงาน มั่นใจในการแสดงออก ยอมรับความสามารถของผู้อื่น
- ตระหนัก ชื่นชมในคุณค่าของศิลปะ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

สาระการเรียนรู้ และองค์ความรู้

1. ความรู้ ขอบข่าย สัญลักษณ์ แนวความคิดทางศิลปะ
2. การสร้างสรรค์ และการแสดงออก
3. การวิเคราะห์ วิจัยงานศิลปะ และสุนทรียภาพ
4. การประยุกต์ใช้ความรู้ทางศิลปะ
5. ศิลปะกับวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ไทยและสากล ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

สาระทัศนศิลป์ ในระดับช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

มาตรฐาน ศ.1.1 : สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ตามจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยคุณค่างานทัศนศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่องานศิลปะอย่างอิสระ ชื่นชมและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ.1.2 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และ วัฒนธรรม เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

ทั้งนี้ ได้กล่าวถึงรายละเอียดของมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 2 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (ทัศนศิลป์) ดังต่อไปนี้

มาตรฐาน ศ 1.1 สำหรับผู้เรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 (ช่วงชั้นที่ 2)

ผู้เรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 (ช่วงชั้นที่ 2)ควรมีความรู้ และความสามารถทางด้านทัศนศิลป์ ดังนี้

1. สามารถสื่อความคิด จินตนาการ ความรู้สึก ความประทับใจ ด้วยวิธีการต่าง ๆ อย่างมั่นใจ
2. สามารถสำรวจ ทดลองสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ได้อย่างเหมาะสม ปลอดภัย และมีความรับผิดชอบ
3. สามารถเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ในการทำกิจกรรมทัศนศิลป์ได้อย่างเหมาะสมปลอดภัย และมีความรับผิดชอบ
4. สามารถแสดงออกถึงความรู้สึกในการรับรู้ความงามด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามความสนใจ
5. สามารถแสดงความคิดเห็น อธิบายความหมายของงานทัศนศิลป์ ทัศนธาตุ และความงามของศิลปะ
6. สามารถนำความรู้และวิธีการทางทัศนศิลป์ไปใช้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ และชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ 1.2 สำหรับผู้เรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 (ช่วงชั้นที่ 2)

1. มีความรู้ความเป็นมา และความสำคัญของศิลปะในท้องถิ่นและศิลปะไทย
2. มีความพึงพอใจ และยอมรับในภูมิปัญญาของการสร้างงานทัศนศิลป์ การสืบทอดการทำงานศิลปะที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล

(กรมวิชาการ, 2545)

4. การบูรณาการการเรียนการสอน

อรรถัย มูลคำ และคณะ (2542) กล่าวถึงการบูรณาการทางการศึกษาว่า ในความหมายของการบูรณาการ ในสาขาศึกษาศาสตร์และครุศาสตร์ หมายถึง การนำเอาศาสตร์สาขาวิชาต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาผสมผสานเข้าด้วยกันเพื่อประโยชน์ในการจัดหลักสูตรและการเรียนการสอน หลักสูตรที่พัฒนาหรือดำเนินการด้วยวิธีบูรณาการแล้ว เราเรียกว่า หลักสูตรแบบบูรณาการ (Integrated Curriculum) คือหลักสูตรที่นำเอาเนื้อหาวิชาต่างๆ มาหลอมหลวมเข้าด้วยกัน ทำให้เอกลักษณ์ของแต่ละวิชาหมดไป เกิดเป็นเอกลักษณ์ใหม่ของหลักสูตรโดยรวม เช่นเดียวกันการเรียนการสอนที่ดำเนินการด้วยวิธีบูรณาการ เรียกว่า การเรียนการสอนแบบบูรณาการ (Integrated Instruction) คือเน้นที่องค์รวมของเนื้อหามากกว่าองค์รวมของความรู้ของแต่ละวิชา และเน้นที่การเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญยิ่งกว่าการบอกเนื้อหาจากครูผู้สอน

สงัด อุทรานันท์ (2537) การใช้คำว่า บูรณาการทางการศึกษามีใช้ทั้งในหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนถ้าใช้หลักสูตร เรียกว่าหลักสูตรบูรณาการ หมายถึงการรวมวิชาต่างๆ เข้าด้วยกันเป็นเนื้อเดียวกัน ไม่แยกเนื้อหาตามศาสตร์ของสาขานั้นๆ แต่ใช้แทนการเน้นการเป็นศูนย์กลางของการจัด เช่น ใช้ความสนใจของเด็กเป็น ศูนย์กลางยึดภาระกิจของผู้สอนเป็น ศูนย์กลาง เป็นต้น

ดุษฎี สีสลวรรงค์ (2531) กล่าวว่าการบูรณาการ หมายถึง การทำให้สมบูรณ์ การทำให้เต็มหน่วยเบ็ดเสร็จในตัวสมดุลง และนำไปใช้ประโยชน์ได้

วิเศษ ชินวงศ์ (2544) กล่าวว่า การบูรณาการ เป็นการจัดการเรียนรู้โดยมีการเชื่อมโยงและผสมผสานกระบวนการสอน การสร้างคุณธรรมให้สอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียนให้นำความรู้ ประสบการณ์ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

ชนาธิป พรกุล (2543) ได้ให้ความหมายของบูรณาการว่า การเชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์ทุกชนิด ที่บรรจุอยู่ในแผนของหลักสูตร เป็นการเชื่อมโยงแนวอนระหว่างหัวข้อและเนื้อหาต่างๆที่เป็นความรู้ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ พุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย การบูรณาการทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และรู้ในเรื่องนั้นอย่างลึกซึ้ง การบูรณาการความรู้เป็นสิ่งจำเป็นโดยเฉพาะในยุคที่มีความรู้ ข้อมูลข่าวสารมาก จึงเกิดเป็นหลักสูตรที่เรียกว่า หลักสูตรบูรณาการ (Integrated curricula) ซึ่งพยายามสร้างหัวเรื่อง (Themes) ใน โปรแกรมวิชาโดยนำความคิดหลักในวิชามาสัมพันธ์กัน และสัมพันธ์กับวิชาอื่นด้วย

บันลือ พฤษะวัน (2524) กล่าวว่า การสอนแบบบูรณาการคือ การสอนแบบผสมผสานไม่ว่าจะเป็นแผนการสอน กิจกรรม หรือ สิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวผู้เรียนในชีวิตประจำวัน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา สิ่งต่างๆ เหล่านั้นได้

การบูรณาการมีความจำเป็นอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน ซึ่งนักการศึกษาหลายคนเห็นว่าแท้จริงการบูรณาการความรู้เป็นเรื่องของผู้เรียนเอง ถ้าผู้เรียนใฝ่ใจย่อมสามารถ ที่จะบูรณาการข้อความรู้รอบตัวได้ ไม่จำเป็นที่ครูจะต้องมาประสานข้อความรู้ให้กับผู้เรียน เนื่องจากการบูรณาการเป็นอัตโนมัติของการประสาน แนวคิด หลักการและประสบการณ์เข้าด้วยกันเพื่อการเรียนรู้ แต่มีข้อสังเกตอยู่ว่าที่ครูต้องบูรณาการให้ด้วยนั้น เป็นการกระทำที่เอื้ออำนวยความสะดวก ทำให้ผู้เรียนได้ เกิดแนวทางของการเรียนรู้ที่ดีขึ้นและรวดเร็วขึ้น (Ornstein and Hukins, 1993) โดยเฉพาะในสภาวะโลกปัจจุบันที่อัตราความรู้เจริญงอกงามอย่างรวดเร็วมีความรู้ใหม่ๆ เกิดขึ้นจากการวิจัยศึกษาค้นคว้าตลอดเวลา ในขณะที่อัตราเวลาเรียนยังคงที่ จึง จำเป็นที่ครูจะต้องสร้างความเข้มข้นในเนื้อหาวิชาให้ทันกาล การสอนแบบเดิมไม่สามารถทำให้ผู้เรียนเข้าถึงวิถีชีวิตจริงในปัจจุบันได้ทันเมื่อโลกภายนอกโรงเรียนก้าวขยาย การเรียนการสอนในโรงเรียนต้องขยายกว้างด้วย เด็กจึงจะเห็นคุณค่าของโรงเรียน เช่น โลกภายนอกมีการค้นคว้ารู้ ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ โรงเรียนคงไม่สอนการค้นหาคำความรู้เฉพาะการค้นบัตรรายการในห้องสมุดเท่านั้นคงต้องสอนการใช้ระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์เพื่อค้นหาคำรู้หรือสอนโดยอ้างและกล่าวถึงให้เด็กเห็นภาพจริงของโลกภายนอกโรงเรียน การบูรณาการความรู้ในการเรียนการสอนช่วยให้เด็กเรียนรู้โลกภายนอกอย่างรวดเร็วและสานเชื่อมต่อการเรียนรู้จากโรงเรียนสู่โลกภายนอก สู่วิถีชีวิตจริง เพราะการบูรณาการการเรียนรู้ไม่เพียงแต่การบูรณาการเนื้อหาวิชาที่สอนแต่ยังรวมถึงบูรณาการความคิดซึ่งเป็นการนำไปสู่การถ่ายโยง ความรู้การใช้เหตุผล หลักการหรือความรู้ในการคิดแก้ปัญหาหรือ ข้อโต้แย้งร่วมด้วย

4.1 ลักษณะของการบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอน

มีผู้ให้ความหมายของการบูรณาการหลักสูตร ไว้ดังนี้

หลักสูตรบูรณาการ หมายถึง การจัดหลักสูตรซึ่งไม่แยกสอนวิชาต่างๆ ออกจากกันโดยเด็ดขาด ในแต่ละวิชามีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน และให้เกี่ยวกับชีวิตจริงของนักเรียน (เปลื้อง ณ นคร , 2522)

การบูรณาการหลักสูตร หมายถึง ลักษณะการผสมผสานประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อความเข้าใจและชีวิตจริงของนักเรียน (เสริมศรี ไชยศร, สารีงามศิริ และประหยัด สายวิเชียร : 2526)

ธำรง บัวศรี (2532) มีแนวคิดในลักษณะสำคัญของการบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนซึ่งมีดังนี้

1) เป็นการบูรณาการระหว่างความรู้และกระบวนการการเรียนรู้ ในปัจจุบันปริมาณของความรู้มีมากขึ้นทวีคูณ รวมทั้งมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นเป็นลำดับ การเรียนการสอนด้วยวิธีการเดิม อาจจะไม่เพียงพอที่จะก่อให้เกิดความรู้หลายหลากนั้น อะไรคือสิ่งที่ตนเองสนใจอย่างแท้จริง ตนควรจะแสวงหาความรู้ตอบสนองตนเองอย่างไร ด้วยกระบวนการอย่างไร และกระบวนการนั้นย่อมขึ้นอยู่กับความแตกต่างระหว่างบุคคล

2) เป็นการบูรณาการระหว่างพัฒนาการทางด้านความรู้และจิตใจ นั่นคือ ให้ความสำคัญแก่ จิตพิสัย คือเจตคติ ค่านิยม ความสนใจ และสุนทรียภาพ แก่ผู้เรียนในการแสวงหาความรู้ด้วย ไม่ใช่เน้นแต่เพียงองค์ความรู้ หรือ พุทธิพิสัยแต่เพียงอย่างเดียว อันที่จริงการทำให้ผู้เรียนเกิดความซาบซึ้งขึ้นเสียก่อนที่จะลงมือศึกษานั้น นับว่าเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญยิ่งสำหรับจูงใจให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นทั้งแก่ผู้เรียนและผู้สอน

3) เป็นการบูรณาการระหว่างความรู้และการปฏิบัติ ความสัมพันธ์ระหว่างการบูรณาการระหว่างความรู้และการกระทำในข้อนี้ก็มีนัยแห่งความสำคัญ คือ พุทธิพิสัย กับ ทักษะพิสัย

4) เป็นการบูรณาการระหว่างสิ่งที่อยู่ในห้องเรียนกับสิ่งที่อยู่นอกห้องเรียน หรือ อาจเรียกว่าเป็นการบูรณาการระหว่างสิ่งที่เรียนในห้องกับสิ่งที่อยู่ในชีวิตประจำวันของผู้เรียน คือ การตระหนักถึงความสำคัญแห่งคุณภาพชีวิตของผู้เรียนว่าเมื่อผ่านกระบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตรแล้ว สิ่งที่เรียนที่สอนในห้องเรียนจะต้องมีความหมายและมีคุณค่าต่อชีวิตของผู้เรียนอย่างแท้จริง

5) เป็นการบูรณาการระหว่างวิชาต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติที่เหมาะสมกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียนอย่างแท้จริง ตอบสนองต่อ คุณค่าในการดำรงชีวิตของผู้เรียนแต่ละคน การบูรณาการความรู้ในวิชาต่างๆ เข้าด้วยกันเพื่อตอบสนองความต้องการหรือเพื่อการตอบปัญหาที่ผู้เรียนสนใจจึงเป็นขั้นตอนสำคัญที่ควรจะทำในขั้นตอนของการบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอนเป็นอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ มีเหตุผลสนับสนุนในการบูรณาการ แบ่งได้ดังนี้

- 1) ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีขึ้นและเรียนรู้อย่างมีความหมายเมื่อมีการบูรณาการเข้ากับชีวิตจริง โดยการเรียนรู้ในสิ่งที่ใกล้ตัวแล้วขยายกว้างไกลตัวออกไป
 - 2) การขยายตัวของความรู้ในปัจจุบัน ขยายไปอย่างรวดเร็วมากมีเรื่องใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นมากมาย จึงจำเป็นที่จะต้องเลือกสาระที่สำคัญและจำเป็นให้ผู้เรียนในเวลาที่มีเท่าเดิม
 - 3) ไม่มีหลักสูตรวิชาใดเพียงวิชาเดียวที่สำเร็จรูป และสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาทุกอย่างที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงได้
 - 4) เนื้อหาวิชาต่าง ๆ ที่ใกล้เคียงกันหรือเกี่ยวข้องกันควรนำมาเชื่อมโยงกันเพื่อให้ผู้เรียนรู้อย่างมีความหมาย ลดความซ้ำซ้อนเชิงเนื้อหาวิชา ลดเวลา แบ่งเบาภาระของผู้สอน
 - 5) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ความรู้ ความคิด ความสามารถและทักษะที่หลากหลาย
- (สุวิทย์ มูลคำ และคณะ, 2543)

Amy E. Seely (1995) แบ่งหลักสูตรแบบบูรณาการเป็น 2 แบบ โดยสรุปได้ดังนี้

1) บูรณาการภายในวิชา (Intradisciplinary)

เป็นวิธีที่เน้นการเชื่อมโยงภายในวิชาใดวิชาหนึ่ง เช่น วิชาภาษาศาสตร์หรือสังคมศาสตร์ เป็นวิธีการที่บูรณาการความคิดแนวคิด การบูรณาการลักษณะนี้เกิดขึ้นในขอบเขตของเนื้อหาเดียว จุดเน้นของการบูรณาการภายในวิชาอยู่ที่การพยายามทำให้เกิดการเชื่อมโยงอย่างชัดเจนของเนื้อหาเรื่องเดียว หลักการเชื่อมโยงภายในวิชามีคุณประโยชน์ทั้งครูและนักเรียน การค้นพบการเชื่อมโยงต่อเนื่อง และทำให้ความเชื่อมโยงต่อเนื่องปรากฏชัดเจนขึ้น เป็นการส่งเสริมให้ให้นักเรียนเห็นธรรมชาติทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียนมีลักษณะเป็นบูรณาการ

2) บูรณาการระหว่างวิชา (Multidisciplinary)

วิธีการของหลักสูตรแบบบูรณาการระหว่างวิชา จะรวมเนื้อหาของทุกวิชามาอยู่ภายใต้หัวข้อเดียวกัน โดยที่ทุกวิชาถูกนำเข้ามาใช้ในการเรียนการสอน ไม่มีวิชาใดโดดเด่น การบูรณาการจะเกิดขึ้นจากทุกวิชา กิจกรรมที่จัดขึ้นโดยใช้การบูรณาการระหว่างวิชานั้น จะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างความคิดและแนวคิดต่างๆหนักแน่นขึ้น และช่วยเชื่อมโยงหัวข้อและเนื้อหาเข้าด้วยกันในสิ่งแวดล้อมของการเรียนรู้ที่เป็นจริงเป็นจัง สิ่งสำคัญในการบูรณาการระหว่างวิชา คือ การเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาต่างๆ ที่จะทำให้นักเรียนสามารถมองเห็น และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวิชาได้

ความแตกต่างระหว่างการบูรณาการระหว่างวิชา และการบูรณาการภายในวิชา อยู่ที่ปริมาณของการบูรณาการระหว่างความคิดและแนวคิดต่างๆ การบูรณาการระหว่างวิชาจะ

ส่งเสริมให้ครูและนักเรียนได้ใช้วิธีการที่หลากหลาย ในการเชื่อมต่อระหว่างการเรียนการสอน ที่ใช้เวลาทำงานและกำลังความคิดมาก ครูและนักเรียนต้องร่วมกันค้นหาความต่อเนื่องและความสัมพันธ์

กรมวิชาการ (2525) ได้แบ่งการบูรณาการหลักสูตรและการสอนเป็น 4 แบบดังนี้

1) การบูรณาการแบบผู้สอนคนเดียว

ครูสอนสามารถจัดการเรียนรู้โดยเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ กับหัวเรื่องที่สอดคล้องกับชีวิตจริง หรือสาระที่กำหนดขึ้นมา เช่น เรื่องสิ่งแวดล้อม น้ำ เป็นต้น ครูผู้สอนสามารถเชื่อมโยงสาระ และกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่าง ๆ เช่น การอ่าน การเขียน การคิด คำนวณ การคิดวิเคราะห์ต่าง ๆ ทำให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะ และกระบวนการเรียนรู้ไปแสวงหาความรู้ ความจริงจากหัวข้อเรื่องที่กำหนด

2) การบูรณาการแบบคู่ขนาน

มีครูผู้สอนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป จัดการสอนโดยอาจยึดหัวข้อเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วบูรณาการเชื่อมโยงแบบคู่ขนาน เช่น ครูผู้สอนคนหนึ่งสอนนิเวศวิทยาสิ่งแวดล้อม ครูผู้สอนอีกคนอาจสอนคณิตศาสตร์เรื่องการวัดระยะทาง โดยการวัดเงา คิดคำนวณในเรื่องเงา ในช่วงเวลาต่าง ๆ จัดการทำกราฟของเงาในระยะต่าง ๆ หรืออีกคนหนึ่งอาจให้ ผู้เรียนรู้ศิลปะ เรื่องเทคนิคการวาดรูปที่มีเงา

3) การบูรณาการแบบสหวิทยาการ

การบูรณาการในลักษณะนี้นำเนื้อหาจากหลายกลุ่มสาระมาเชื่อมโยงเพื่อจัดการเรียนรู้ ซึ่งโดยทั่วไปผู้สอนมักจัดการเรียนการสอนแยกตามรายวิชา หรือกลุ่มวิชา แต่ในบางเรื่องครูผู้สอนจัดการเรียนการสอนร่วมกันในเรื่องเดียวกัน เช่น เรื่องวันสิ่งแวดล้อมของชาติ ครูผู้สอนวิชาภาษาไทยจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนรู้ภาษาคำศัพท์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผู้สอนวิทยาศาสตร์จัดกิจกรรมค้นคว้าเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผู้สอนสังคมศึกษาให้ผู้เรียนค้นคว้าหรือทำกิจกรรมชมรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และครูผู้สอนสุขศึกษาอาจจัดทำกิจกรรมเกี่ยวกับการรักษาสิ่งแวดล้อมให้ถูกสุขลักษณะ เป็นต้น

4) การบูรณาการแบบโครงการ

ครูผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการเป็นโครงการโดยผู้เรียนและครูผู้สอน ร่วมกันสร้างสรรค์โครงการขึ้น โดยใช้เวลาการเรียนต่อเนื่องกันในหลายชั่วโมงด้วยการนำเอาจำนวนชั่วโมงของวิชาต่าง ๆ ที่ครูผู้สอนเคยสอนแยกกัน ในลักษณะของการสอนเป็นทีม ใน

กรณีที่ต้องการเน้นทักษะบางเรื่องเป็นพิเศษครูผู้สอนสามารถแยกการสอนได้ เช่น กิจกรรมเข้าค่ายดนตรี กิจกรรมเข้าค่ายภาษาอังกฤษ กิจกรรมเข้าค่ายศิลปะ เป็นต้น

4.2 การบูรณาการหลักสูตรศิลปศึกษา

การบูรณาการหลักสูตรศิลปศึกษาในโรงเรียน มีแนวคิดมาจากยุค Progressive ระหว่างปี ค.ศ. 1920-1940 โดยมีรากฐานมาจาก John Dewey นักปรัชญาการศึกษา ซึ่งมีแนวคิดที่เด็กพอใจที่จะเป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเองในโลกของเขา ศิลปะเด็กคือ การแสดงออกตามวัยที่แท้จริงของเด็กในรูปแบบทางศิลปะ จากแนวคิดในโรงเรียน Progressive กลายเป็นแนวทางของการบูรณาการหลักสูตร ครูพัฒนากิจกรรมหลายรูปแบบเพื่อช่วยนักเรียนแก้ปัญหาการเรียนรู้ ต่อกิจกรรมเหล่านี้กลายเป็นที่รู้จักในฐานะศิลปะแบบบูรณาการ ประสบการณ์ทางศิลปะจะออกมาจากความต้องการของเด็ก โดยครูมีหน้าที่แนะนำหรืออำนวยความสะดวก มิใช่ครูเป็นผู้กำหนดให้เด็ก จุดประสงค์ของวิชาศิลปะจะช่วยส่งเสริมวิชาอื่นๆ ศิลปะเป็นสิ่งที่เด็กมากในโลกของความรู้สึกที่ปลดปล่อยออกไปในกิจกรรมศิลปะแบบบูรณาการ (Kit Grauer, 1991)

Don H. Krug (2000) กล่าวถึง การเปลี่ยนโฉมหน้าใหม่ของศิลปศึกษานี้ว่าเป็นการเปลี่ยนมุมมองของโปรแกรมศิลปะ ทัศนศิลป์ เริ่มจากการจัดขอบเขตวางแผนกลางหลักสูตรในโรงเรียน โดยครูศิลปศึกษาที่เคยชินกับการทำงานเพียงลำพังในโรงเรียน ต้องปรับการทำงานให้มีการวางแผนงานเป็นคณะ โดยความมุ่งหมายที่จะขยายผลโปรแกรมการสอนในโรงเรียนในการบูรณาการหลักสูตร ครูศิลปะต้องสร้างคณะวางแผนออกแบบสร้างหลักสูตรระหว่างโรงเรียนและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยใช้ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนเป็นพื้นฐาน ในการร่วมกันพัฒนากระบวนการไปอย่างช้าๆ และสนับสนุนการแลกเปลี่ยนความคิดและการร่วมมือกันระหว่างครูจากในหลายสาขาที่มีมุมมองที่แตกต่างกัน ซึ่งจะทำให้ได้ความรู้และประเด็นสำคัญใหม่ๆ จากในทุกสาขาวิชา มีการวิจัยในต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนสอน โดยบูรณาการ เนื้อหาวิชาศิลปศึกษากับวิชาอื่นๆ ในหลายสาขาวิชา เช่น บูรณาการหลักสูตรศิลปะกับการอ่าน ศิลปะกับสังคม ศิลปะกับดนตรี ศิลปะกับการเดินร่ำ ศิลปะกับการละคร ศิลปะกับคณิตศาสตร์ (Kit Grauer, 1991)

การบูรณาการแบบสหวิทยาการในวิชาศิลปศึกษา

การบูรณาการสามารถจำแนกได้หลายรูปแบบ สหวิทยาการเป็นรูปแบบหนึ่งของการบูรณาการ ซึ่งจาคอบส์ ไฮดีเฮยส์ (2544) ได้ให้ความหมายสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ว่า

หมายถึง แนวคิดเกี่ยวกับเนื้อหาความรู้ และการจัดหลักสูตรที่นำเอาวิธีและเนื้อหาจากศาสตร์ต่างๆมากกว่า 1 สาขามาประยุกต์เข้าด้วยกัน เพื่อมุ่งศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราวประเด็นปัญหาหรือประสบการณ์เรื่องใดเรื่องหนึ่ง

Bates (2000) กล่าวถึง การบูรณาการแบบสหวิทยาการ และกำหนดรูปแบบแผนการบูรณาการแบบสหวิทยาการในวิชาศิลปศึกษา ไว้ 3 รูปแบบดังนี้คือ

1) การใช้ศิลปศึกษานับสนุนการเรียนรู้ในวิชาอื่นๆ ครูออกแบบหน่วยการเรียนรู้โดยการนำเนื้อหา กระบวนการ หรือแนวคิด และกิจกรรมทางศิลปะมาเป็นส่วนส่งเสริมการเรียนการสอนวิชาต่างๆ โดยไม่ยึดแกนหลัก มีจุดประสงค์เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น ครูศิลปะเป็นที่ปรึกษาให้ครูประจำชั้นจัดการ

2) การบูรณาการศิลปะบนพื้นฐานที่เท่าเทียมกับวิชาอื่นๆ ครูศิลปะกับครูอีกหนึ่งวิชาหรือมากกว่านั้น ร่วมมือกันวางแผนหน่วยหัวเรื่อง เตรียมหัวข้อเรื่องที่มีความสัมพันธ์กันแต่ละวิชาต่างเป็นเจ้าของวิชาของตน

3) ศิลปะใช้วิชาอื่นๆ เป็นเครื่องมือในการสำรวจเนื้อหาและกระบวนการทางศิลปะ ครูศิลปะร่วมกันกับครูประจำชั้นหรือครูวิชาอื่นๆ เริ่มบูรณาการข้ามวิชาเชื่อมโยงระหว่างหน่วยพื้นฐานทางศิลปะกับเนื้อหาวิชาอื่นๆ ครูศิลปะมีอิสระในการกระทำสามารถกำหนด

- 3.1) เลือกเนื้อหาสาระที่สนับสนุนการเรียนรู้ในวิชาศิลปะ
- 3.2) ความต่อเนื่องของเนื้อหาที่กระทำได้
- 3.3) ระดับการสนับสนุนธรรมชาติของกิจกรรมศิลปะ

Bates (2000) ให้ข้อแนะนำว่า ในการวางแผนการบูรณาการแบบสหวิทยาการในวิชาศิลปศึกษา ไว้ดังนี้

1. สำรวจหัวข้อเรื่องที่สามารถเชื่อมโยงศิลปะกับวิชาอื่นๆได้ แยกแยะหัวข้อที่ศิลปะทำได้ยาก แนวทางค้นหา
 - 1.1) ปรึกษากับครูวิชาอื่นๆ
 - 1.2) ค้นหาแนวทางจากหลักสูตร คู่มือนักเรียน สารานุกรม จากอินเทอร์เน็ต
 - 1.3) การพูดคุยกับนักเรียน
2. เลือกหัวข้อพื้นฐานที่อาจจะเป็นไปได้ที่จะสนับสนุนการสอนศิลปะในการเชื่อมโยงกับวิชาอื่นๆ
3. สำรวจเนื้อหาศิลปะที่เข้าประเด็นกับหัวข้อ สำรวจเนื้อหาวิชาอื่นๆ ที่สนับสนุนการสอนศิลปะ เนื้อหาทั้งสองวิชา จะปรากฏในแนวคิดของหน่วยที่วางแผน ควรเตรียมเนื้อหาทั้งสองวิชา

เขียนเป็นรายการแนวคิดของทั้งสองวิชา จำนวนแนวคิดของเนื้อหาอาจจะไม่เท่ากัน เพราะเน้นที่
ความสำคัญของวิชาศิลปะ จึงให้น้ำหนักและความสำคัญของศิลปะมากกว่า

4. สรุปเตรียมเนื้อหาจากการบูรณาการวิชาอื่นๆ กับประสบการณ์ทางศิลปะทั้งหมด
พิจารณาลำดับส่วนความสัมพันธ์ ขอบเขตและลำดับของการบูรณาการแบบสหวิทยาการเป็น
โครงสร้างที่มีหลากหลายแนวทาง

4.1) เริ่มต้นจากการใช้เนื้อหาวิชาอื่นๆ ในการกระตุ้นประสบการณ์

4.2) รวมกับเนื้อหาวิชาอื่นๆ อธิบายประสบการณ์ศิลปะที่มีความสัมพันธ์กับการ
เรียนรู้วิชาอื่นๆ

4.3) นำเนื้อหาบางส่วนของวิชาอื่นๆ อธิบายประสบการณ์ศิลปะที่มี
ความสัมพันธ์กับการเรียนรู้วิชาอื่นๆ

4.4) บูรณาการกับรูปแบบการแสดงออกอื่นๆ เช่น ทางการอ่าน เขียน ดนตรี
การเคลื่อนไหว และการแสดง กับหน่วยการเรียนรู้ เพื่อกระตุ้นและตีความการแสดงออกทาง
ศิลปะการวาดภาพระหว่างทัศนศิลป์ ถ้อยคำภาษา ดนตรีและรูปแบบศิลปะการเคลื่อนไหว

4.5) การระดมสมอง ตรวจสอบเนื้อหา การทดลอง และการลำดับไปถึงการ
พัฒนางานแผนหน่วยบูรณาการ การวางแผนบูรณาการสามารถใช้พื้นฐานเดียวกับโครงสร้าง
การวางแผนอื่นๆ ข้อสังเกตตัวอย่างแผนความคิดรวบยอดของวิชาอื่นๆ ที่ลำดับขั้น พิจารณา
กระบวนการจากคำแนะนำข้อที่ 3 เป็นขอบเขตในการเตรียมเนื้อหาวิชา

ขั้นตอนการจัดทำหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ

1) การกำหนดรูปแบบของหน่วย การใช้หัวข้อ วรรณกรรม ความคิดรวบยอด หรือการ
แก้ปัญหาเป็นหลัก

2) กำหนดความคิดรวบยอด โดยการระดมสมองเพื่อสร้างความคิด แนวการสอน
กิจกรรมและการวัดประเมินผลในการสร้างหน่วย

3) ตรวจสอบแนวคิดกับคู่มือเอกสารหลักสูตร และตรวจสอบแหล่งการเรียนรู้

4) การสร้างหลักสูตรเครือข่าย เป็นแผนงานเครือข่ายให้เห็นภาพโดยรวมทั้งหมด

5) สร้างกิจกรรม

6) กำหนดการประเมินผลและประสิทธิภาพการเรียนรู้

7) สร้างหน่วยให้สมบูรณ์ สร้างองค์ประกอบของหน่วย และแกแบบจัดทำหน่วยการ
เรียนรู้ (กรมวิชาการ, 2545)

การบูรณาการไม่ใช่สิ่งที่ครูไม่สามารถเข้าถึงได้ เพียงแต่ครูเปลี่ยนแนวคิดจากการสอนสั่งมาเป็นการสอนเพื่อการเสริมสร้างพัฒนาจุดประสงค์ การศึกษาสำหรับเด็กใน 3 ด้าน เป็นหลัก กล่าวคือ ส่งเสริมพุทธิปัญญาด้วยการเชื่อมสานข้อความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกัน บางเนื้อหาอาจบูรณาการง่าย บางเนื้อหาอาจแยกแต่ครูต้องเริ่มบูรณาการสานความรู้ อย่างน้อยบูรณาการแบบง่ายไปก่อนแล้วจึงพัฒนาไป สู่การบูรณาการเชิงซ้อน เด็กไทยจะได้คิดเป็นมีความองงามทางปัญญามากกว่าการมาร้องเพลง เต็มระบำ ท่องคำคล้องจองที่เป็นเพียงการจดจำอย่างเดียว

5. สภาพทั่วไปของภาคเหนือ

พื้นที่ทางภาคเหนือ เป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทย มีอาณาเขตติดกับประเทศพม่า จีน และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทางด้านการปกครอง ภาคเหนือประกอบด้วยจังหวัดต่างๆ 17 จังหวัด คือ พิชณุโลก พิษณุโลก กำแพงเพชร ตาก สุโขทัย นครสวรรค์ อุทัยธานี อุตรดิตถ์ เพชรบูรณ์ แพร่ น่าน ลำปาง ลำพูน เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา และแม่ฮ่องสอน (สนท สมัครการ, 2520) ทั้ง 17 จังหวัดนี้แม้จะรวมกันเรียกว่าภาคเหนือ ก็ยังมีลักษณะเฉพาะที่ต่างกันอยู่บ้าง เช่น กลุ่มพิษณุโลก พิษณุโลก สุโขทัย กำแพงเพชร นครสวรรค์ อุทัยธานี มักเรียกว่าภาคกลางตอนบน เพราะวัฒนธรรมมีส่วนคล้ายกับภาคกลาง จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีวัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็นกลุ่มไทยใหญ่ผสมกับพม่า เพชรบูรณ์ ลักษณะโน้มไปทางภาคอีสาน ที่เป็นกลุ่มวัฒนธรรมภาคเหนือจริง ๆ คือ จังหวัดลำปาง ลำพูน เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา กลุ่มจังหวัดดังกล่าวนี้เรียกว่า คนเมือง หรือ ยวน หรือ ไทยยวนซึ่งหมายถึงโยนก ส่วนจังหวัดแพร่ และน่าน ก็มีลักษณะของตัวเองเช่นเดียวกัน

5.1 การจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาคเหนือ

โรงเรียนที่เป็นแบบอย่างในการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาคเหนือในระดับประถมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่ โรงเรียนเทศบาลจามเทวี อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ซึ่งมีการจัดการด้านต่างๆ ดังนี้

- ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา สถานศึกษาเลือกและใช้กิจกรรมทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา สร้างความตระหนัก ความเข้าใจและตรวจสอบผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เช่น นิทรรศการการเป็นแหล่งเรียนรู้ และวิทยากร มีความมุ่งมั่นสูงต่อการส่งเสริมบุคลากรทุกคนทุกคนให้สู้บั่น และพัฒนาตนเองตามศักยภาพ มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนนำไปสู่การ

ปฏิบัติด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง บุคลากรมีจิตอาสาในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เช่น อาสาสมัครเป็นคณะทำงานจัดทำหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง

- ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรและการสอนที่เน้นเศรษฐกิจพอเพียงด้านพื้นฐานอาชีพเกษตร และส่งผลด้านคุณธรรมตามหลักสูตร พร้อมทั้งมีเอกสารด้านหลักสูตรและการสอนที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติและเผยแพร่
- ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สถานศึกษาสร้างกิจกรรมใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงและสภาพท้องถิ่นของตนเอง เช่น การนำผลงานนักเรียนมาจัด “กาตงายๆ” การหล่อเทียนพรรษา โดยใช้ต้นมะละกอกเป็นแม่พิมพ์ และสร้างความเป็นผู้นำกลุ่มนักเรียนในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องแทนรุ่นพี่ได้
- ด้านการพัฒนาบุคลากร สร้างความเป็นอิสระทางวิชาการให้บุคลากรแสดงความสามารถตามศักยภาพและความถนัด รวมทั้งบุคลากรมีความร่วมมือและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกด้าน ทั้งการคิดวางแผน การตัดสินใจและลงมือปฏิบัติ

สรุปได้ว่า การจัดการบริหารและการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนแบบอย่างในการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนเทศบาลจามเทวี ประกอบไปด้วย 4 ด้านคือ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และด้านการพัฒนาบุคลากร

5.2 อาชีพของคนภาคเหนือ

ชาวเหนือส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา ทำไร่ การทำนาส่วนใหญ่จะเป็นนาดำ ที่ลุ่มมาก ๆ จึงทำนาหว่าน คนเหนือปลูกข้าวเหนียวกันเป็นส่วนใหญ่ เพราะบริบทข้าวเหนียว ข้าวเหนียวภาคเหนือถือเป็นข้าวที่มีคุณภาพดี หนึ่งสุกแล้วขาวสะอาด อ่อนและนุ่มน่ารับประทาน ข้าวพันธ์ที่มีชื่อเสียงคือ ข้าวสันป่าตอง นอกจากทำนาแล้วยังปลูกพืชไร่อื่น ๆ เช่น หอม กระเทียม ถั่ว ยาสูบ เป็นต้น นอกจากปลูกข้าวแล้ว อาชีพทำสวนก็เป็นที่ยอดนิยม โดยเฉพาะทำสวนลำไย และลิ้นจี่ นอกจากนี้จะขายให้คนไทยได้รับประทานแล้ว ยังส่งขายต่างประเทศอีกด้วย นอกจากอาชีพเกษตรกรรม ชาวเหนือยังประกอบอาชีพอื่น อาจเรียกได้ว่าเป็นหัตถกรรมหรืออุตสาหกรรมในครัวเรือนก็ได้ คือ ผู้หญิงจะทอผ้าเมื่อเสร็จจากการทำนา นอกจากนั้นยังมีการแกะสลัก เครื่องปั้นดินเผา การทำเครื่องเงิน เครื่องเงิน และการทำเครื่องเหล็ก เป็นต้น ในภาคเหนือมีงานหัตถกรรมมากมายที่สร้างสรรค์เป็นข้าวของเครื่องใช้ และของที่ระลึกที่ได้รับความนิยม จนกลายเป็นสินค้าส่งออกที่น่ารายได้เข้าประเทศ เป็นสิ่งหนึ่งที่สามารถบ่งบอกความ เป็นชาวไทยภาคเหนือได้เป็นอย่างดี

5.3 ศาสนาและความเชื่อ

คนภาคเหนือก็เหมือนกับคนไทยส่วนใหญ่ ความเชื่อแต่เดิมก็เชื่อเรื่องผีเช่นเดียวกัน แต่ละบ้าน แต่ละตระกูลก็จะมีผีประจำบ้าน ประจำตระกูล ดังนั้น แต่ละหมู่บ้านหรือแต่ละบ้านก็มีประเพณีเลี้ยงผี เช่น ผีปู่ย่า ผีมด ผีเมง ผีเสื้อเมือง เป็นต้น เมื่อพุทธศาสนาแพร่มายังภาคเหนือ คนไทยภาคเหนือก็รับเอาพุทธศาสนาเป็นสรณะ ชาวเหนือเป็นพุทธมามกะที่ดีและปฏิบัติศาสนกิจเคร่งครัดมาก แทบทุกหมู่บ้านจะมีวัดประจำหมู่บ้าน พ่อแม่ที่มีลูกชายจะนิยมให้ลูกชายบวชเรียน และนิยมให้ลูกชายบวชเณร ที่แม่ฮ่องสอน เรียกว่า ประเพณีบวชลูกแก้ว เมื่อลูกชายย่างเข้า 9 ปี พ่อแม่ถือลูกชายยังบริสุทธิ์ผุดผ่อง เหมาะที่จะบวช จึงทำพิธีบวชลูกแก้ว พิธีนี้จัดกันอย่างใหญ่โต แต่ละครอบครัวที่มีลูกชายวัยเดียวกันมักจะนัดมาบวชพร้อมกัน มีการแต่งตัวให้น่าคอง่างงดงาม เหมือนเครื่องทรงกษัตริย์ เมื่อเข้าชบวนแห่ก็ให้ขึ้นหลังม้ากางสัปทน (ร่ม) จัดชบวนแห่อย่างสวยงามไปบวชที่วัด เมื่อบวชเป็นเณรก็เรียนหนังสือศึกษาพุทธศาสนาที่วัด พออายุได้ประมาณ 19 ปีก็ลาสิกขา แล้วจะมีคำนำหน้าว่า “น้อย” เช่น น้อยไชยา ส่วนผู้ที่บวชเป็นพระต่อถ้าสึกออกมาเป็นฆราวาสก็จะมีคำนำหน้าว่า “หนาน เช่น หนานโฮะ หนานอินตา เป็นต้น

5.4 ศิลปวัฒนธรรม

ลักษณะนิสัยของชาวเหนือสังเกตได้จากภาษาพูด ซึ่งเป็นภาษาไทยท้องถิ่นที่มีความไพเราะอ่อนหวาน แสดงถึงความ สุภาพอ่อนโยนในจิตใจ ความโอบอ้อมอารี และความเป็นมิตร คนภาคเหนือมีชีวิตอยู่กับธรรมชาติจึงมีจิตใจอ่อนโยน เป็นคนมีนิสัยรักความงาม รักศิลปะและดนตรี ด้านศิลปะนับว่ามีความชำนาญเป็นเยี่ยม ชายชาวเหนือมีฝีมือด้านช่างเป็นเยี่ยม งานศิลปะเด่น ๆ เช่น งานปูนปั้น งานแกะสลักไม้ การทำเครื่องเงิน เครื่องเงิน ล้วนแสดงให้เห็นถึงฝีมือทางด้านศิลปะที่งดงามยิ่ง ทางด้านดนตรีและการละเล่นก็จะมีวงดนตรีที่เรียกว่า วงสะล้อ ซอ ซึ่งส่วนการฟ้อนก็จะมีฟ้อนเล็บ ฟ้อนเทียน การละเล่นพื้นบ้านก็มีการจ้อย การซอ (ลักษณะคล้ายหมอลำทางภาคอีสาน) ซึ่งแสดงเป็นเรื่องราว แสดงการขับเกี่ยวพาราสีกัน การแสดงซอพื้นเมืองจะปรากฏให้เห็นตามงานเทศกาลทั่วไป ปัจจุบันแม้จะลดน้อยลงไปบ้าง แต่ก็ยังเป็นที่ยอดนิยมอยู่

สรุปได้ว่า คนภาคเหนือ ถ้ารวมทุกจังหวัดทางภาคเหนือ มีประชากรไม่ต่ำกว่า 15 ล้านคน พื้นที่โดยมากเป็นภูเขาหรือพื้นที่สูง ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตร คนเหนือส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา และเป็นผู้เคร่งครัดในศาสนา ชอบทำบุญและรักษาประเพณีอันดีงาม ชาวเหนือเป็นคนจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี และยินดีต้อนรับเมื่อมีแขกมาเยือน ชาวเหนือส่วนใหญ่ก็เหมือนคนไทยทั่วไป ชอบอยู่กับธรรมชาติ ชอบอยู่อย่างสงบ มีฐานะพอมีพอกิน และมี

จำนวนไม่น้อยที่ฐานะยากจน เนื่องจากประชากรมีทั้งคนในพื้นที่ราบและประชากรบนพื้นที่สูง ซึ่งประชากรจำนวนไม่น้อยที่ไม่ได้รับการศึกษาและไม่ได้รับการความรู้ในเรื่องต่างๆ เช่น การพัฒนาพื้นที่ดินทำกินให้ยั่งยืน การป้องกันปัญหาจากการตัดไม้ทำลายป่า การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น ดังนั้นการให้การศึกษารวมถึงการปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้องให้กับประชากรโดยเฉพาะประชากรวัยเด็กและเยาวชน จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องช่วยกันส่งเสริมในการปลูกฝังเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นนโยบายสำคัญในปัจจุบัน

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยในประเทศ

พัฒนาภรณ์ ฉัตรวิโรจน์ (2545) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น ซึ่งการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ศึกษาบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงโดยสำรวจ ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล อาทิ เพศ อายุ การศึกษา ปัจจัยด้านแนวคิด เจตคติในการปฏิบัติกับบทบาทในการส่งเสริมแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งการสนับสนุนจากสังคม ตลอดจนค้นคว้าว่ามีความเข้าใจและสนใจแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงให้กับผู้เรียนมากน้อยเพียงไรบ้าง เป็นเพียงการศึกษาเชิงสำรวจความคิดเห็น ทักษะ และความสนใจและเข้าใจเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไรบ้าง ยังไม่ถึงระดับการนำไปประยุกต์ใช้ศึกษาในกลุ่มวิชาชีพครู เพราะกระทรวงศึกษาธิการได้มีนโยบายส่งเสริมความรู้ด้านนี้ ผลการวิจัยพบว่า ครูส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับบทบาทการส่งเสริมความรู้ในระดับที่ต่ำ

เทพวาทณี วินิจำทร (2548) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การปลูกฝังค่านิยมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้กระบวนการตามแนวคิดของบลูมและแรทส์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปลูกฝังค่านิยมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความเพียร และความรอบคอบสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้กระบวนการตามแนวคิดของบลูมและแรทส์ ตัวอย่างประชากรคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบวัดความรู้ความเข้าใจ แบบวัดเจตคติ และแบบวัดพฤติกรรม ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมนี้ มีความรู้ความเข้าใจเนื้อหาสาระของค่านิยม เกิดเจตคติ การเห็นคุณค่าละความสำคัญของค่านิยม และมีพฤติกรรมปฏิบัติตามค่านิยมที่ต้องการปลูกฝังทั้ง 4 เรื่องมากขึ้น

พิมพ์ิกา จันทไทย (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยครั้งนี้ 1) เพื่อพัฒนาและตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลตัวบ่งชี้คุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ 2) เปรียบเทียบคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา 3) เปรียบเทียบคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนที่อยู่ภูมิภาคที่ต่างกัน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า 1) โมเดลตัวบ่งชี้คุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยตัวบ่งชี้ด้านการปฏิบัติงานวิชาชีพ ครูมีน้ำหนักสูงสุด รองลงมาคือ ด้านสภาวะจิตใจ ด้านสื่อและเทคโนโลยี ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านสภาวะสังคม ด้านสภาวะสุขภาพ และด้านสภาวะทางเศรษฐกิจ 2) คุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครูผู้สอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง 3) คุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครูผู้สอนในแต่ละภาคอยู่ในระดับปานกลาง โดยภาคใต้และภาคเหนือมีคุณภาพชีวิตสูงกว่าภาคตะวันตก

เชาวลิต สุไธมานดี (2543) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการนำค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กรุงเทพมหานคร วัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษาการนำความรู้เรื่องค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในกรุงเทพมหานคร ตัวอย่างประชากรคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 320 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนนำความรู้เรื่องค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ไปปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ และนักเรียนมีความคิดเห็นตรงกันว่า ค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต

สหทัยา พลภัทพี (2548) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อวิเคราะห์กิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนที่ดำเนินตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเพื่อวิเคราะห์การเรียนรู้ของชุมชนเพื่อพัฒนาคนไปสู่คุณลักษณะตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาคนในชุมชนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการ

วิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ 1) ความพอประมาณ ได้แก่ ความพอประมาณกับศักยภาพของตน พอประมาณกับสภาพแวดล้อมและไม่โลภจนเกินไปจนเบียดเบียนผู้อื่น 2) มีเหตุผล ได้แก่ การไม่ประมาท รู้ถึงสาเหตุ พิจารณาค้นหาปัจจัยที่เกี่ยวข้องและคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดจากการกระทำ 3) มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ได้แก่ การพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ พึ่งตนเองได้ทางสังคม คำนึงถึงผลระยะยาวมากกว่าระยะสั้น รู้เท่าทันและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง กิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนที่ดำเนินการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ กิจกรรมเพื่อสร้างความพอเพียงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และจิตใจ การเรียนรู้ของชุมชนและแนวทางการพัฒนาคนเพื่อพัฒนาไปสู่ลักษณะตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นมีการเรียนรู้โดยตรงและพัฒนาระบบสนับสนุน พัฒนาความรู้และคุณธรรมในตัวบุคคลผ่านการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ และการพัฒนาชุมชนให้มีการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 4 อย่างสมดุล

ดวงพร ศรีวิชัย (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตของนักเรียนเตรียมทหาร โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย 1) เพื่อศึกษาการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันของนักเรียนเตรียมทหาร ในชั้นปีที่ 1 2 และ 3 2) เพื่อเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนทหารระหว่างด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม 3) เพื่อเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนเตรียมทหารในชั้นที่แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนเตรียมทหารนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยรวมไปปฏิบัติมาก โดยเรียงลำดับการปฏิบัติ ดังนี้ ด้านวัฒนธรรม ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านเศรษฐกิจ 2) นักเรียนเตรียมทหารมีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ระหว่างด้านต่างๆ แตกต่างกัน 3) นักเรียนเตรียมทหารในแต่ละชั้นปี มีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ไม่แตกต่างกันในการดำเนินชีวิตประจำวัน

ชัยรินทร์ ชัยวิสิทธิ์ (2542) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างเสริมค่านิยม ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงให้นักเรียนและชุมชนด้วยโครงการอาชีพ ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาผลการใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาและติดตามผล การสร้างเสริมค่านิยมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และเพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนและชุมชนในการดำเนินโครงการอาชีพที่ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาคการเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2544

โรงเรียนแม่เจดีย์วิทยาคม อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย จำนวน 54 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แบบเรียงความ แบบบันทึก การสังเกต แบบสอบถามความคิดเห็น แบบบันทึกการเรียน ของนักเรียน แบบสอบถามเมื่อจบบทเรียน และแบบสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ ผลการวิจัย พบว่า ผู้วิจัยให้นักเรียนได้ให้นักเรียนเขียนโครงการที่เหมาะสมกับท้องถิ่นของตน โดยจำเป็นที่ จะต้องศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากร ความต้องการทรัพยากร ความต้องการสินค้า จำนวน ประชากรและอาชีพที่ชุมชนยอมรับ ซึ่งตัวนักเรียนจะได้จากการพูดคุย สอบถาม สัมภาษณ์ ชาวบ้านหลายๆคน จึงได้ข้อมูลมาตัดสินใจอันแสดงถึงการได้รับความร่วมมือจากชุมชนในการ ทำงาน ส่วนการติดตามผลการทำโครงการอาชีพของนักเรียน คือนักเรียนไม่ตระหนักถึงการใช วัสดุอุปกรณ์ มีการใช้อย่างฟุ่มเฟือย สิ้นเปลือง ไม่มีการบันทึกค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ นักเรียนไม่ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การแก้ปัญหาต้องรอให้ผู้อื่นมาทำให้ รวมทั้งไม่เอื้อเฟื้อกัน ทั่วๆที่มีวัสดุเหลือใช้ก็ปล่อยทิ้งไว้ เป็นต้น

สมศักดิ์ ลาดี (2543) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการดำเนินงานโครงการเศรษฐกิจ พอเพียงในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี โดยมี วัตถุประสงค์คือ เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการดำเนินงาน โครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี ซึ่งเป็น การวิจัยเชิงปริมาณ โดยได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้ ปฏิบัติการสอนและนักเรียน โดยเครื่องมือที่ใช้คือ แบบสำรวจและแบบสอบถาม ผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนในโครงการเศรษฐกิจพอเพียงจำนวน 20 โรงเรียน เป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาใน ระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา โรงเรียนส่วนใหญ่มีพื้นที่อยู่ระหว่าง 21-30 ไร่ แหล่งเงินทุนที่มาดำเนินโครงการส่วนมากได้มาจากราชการ ซึ่งสภาพการดำเนินงาน โครงการเศรษฐกิจพอเพียงคือ ในด้านการวางแผนงานวิชาการนั้น โรงเรียนมีการจัดเตรียมและ แบ่งพื้นที่ปฏิบัติเกษตรทฤษฎีใหม่ผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญสนับสนุนและให้ความสำคัญโรงเรียน ได้ดำเนินการตามหลักการ “ทฤษฎีใหม่” โดยการแบ่งพื้นที่ออกเป็นสัดส่วน 30 : 30 : 30 : 10 ตามแนวพระราชดำริ และในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้จัดกิจกรรมเน้นให้นักเรียน ได้ปฏิบัติจริงในเรื่องการผลิต ด้านแหล่งเงินทุนที่สนับสนุนโครงการ ส่วนมากได้รับจากทาง ราชการ

นาวิณ จันอับ (2545) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวโน้มการดำเนินโครงการเกษตรแบบ เศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ จังหวัดเพชรบูรณ์ในอนาคต (พ.ศ. 2543-

2547) โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาคือ เพื่อศึกษาการดำเนินโครงการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ จังหวัดเพชรบูรณ์ในอนาคต (พ.ศ. 2543-2547) ใน 7 หัวข้อ คือ

- 1) แนวโน้มเกี่ยวกับการบริหารโครงการ
- 2) แนวโน้มเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน
- 3) แนวโน้มเกี่ยวกับงบประมาณ
- 4) แนวโน้มเกี่ยวกับผลของโครงการที่มีต่อครู
- 5) แนวโน้มเกี่ยวกับผลของโครงการที่มีต่อนักเรียน
- 6) แนวโน้มเกี่ยวกับผลของโครงการที่มีต่อประชาชน
- 7) แนวโน้มเกี่ยวกับผลกระทบของโครงการ

โดยทั้งหมดนี้ใช้เทคนิคแบบเดลฟาย ซึ่งผลการศึกษาพบว่า

- 1) แนวโน้มเกี่ยวกับการบริหารโครงการ แนวโน้มเกิดขึ้นได้มากที่สุดคือ กิจกรรมของโครงการได้มาจากการประกอบอาชีพของชุมชน
- 2) แนวโน้มเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน แนวโน้มเกิดขึ้นได้มากที่สุดคือ กิจกรรมของโรงเรียนในโครงการมีความสอดคล้องกับนโยบายปฏิรูปการศึกษา
- 3) แนวโน้มเกี่ยวกับงบประมาณ แนวโน้มเกิดขึ้นได้มากที่สุดคือ งบประมาณในระดับจังหวัดและอำเภอจะลดลง
- 4) แนวโน้มเกี่ยวกับผลของโครงการที่มีต่อครู แนวโน้มเกิดขึ้นได้มากที่สุดคือ ครูที่จบทางสายอาชีพจะมีความสำคัญมากขึ้นในการจัดการเรียนการสอน
- 5) แนวโน้มเกี่ยวกับผลของโครงการที่มีต่อนักเรียน แนวโน้มเกิดขึ้นได้มากที่สุดคือ ผลของโครงการทำให้นักเรียนซื่อสัตย์ อดทน พึ่งตนเองได้
- 6) แนวโน้มเกี่ยวกับผลของโครงการที่มีต่อประชาชน แนวโน้มเกิดขึ้นได้มากที่สุดคือ ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อแก้ปัญหาของท้องถิ่น
- 7) แนวโน้มเกี่ยวกับผลกระทบของโครงการ แนวโน้มเกิดขึ้นได้มากที่สุดคือ นักเรียนลด ละ เลิกอบายมุข

นันทา ชูติแพทยวิภา (2545) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลของการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน 2) ทักษะ

การจัดการสิ่งแวดล้อมของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน 3) จิตสำนึกต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

สมพร พงษ์เสถียรศักดิ์ (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการประพฤติตามคุณธรรมในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1 ที่เรียนหลักสูตรรวมในพุทธศาสนาด้วยการสอนแบบโยนิโสมนสิการกับแบบไตรสิกขา ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนที่เรียนหลักสูตรรวมในพุทธศาสนาด้วยการสอนแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนแบบไตรสิกขามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 2) นักเรียนที่เรียนหลักสูตรรวมในพุทธศาสนาด้วยการสอนแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนแบบไตรสิกขา มีการประพฤติตนตามคุณธรรมในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 3) นักเรียนที่เรียนหลักสูตรรวมในพุทธศาสนาด้วยการสอนแบบโยนิโสมนสิการมีการประพฤติตนตามคุณธรรมในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง 4) นักเรียนที่เรียนหลักสูตรรวมในพุทธศาสนาด้วยการสอนแบบไตรสิกขามีการประพฤติตนตามคุณธรรมในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

พรพิพัฒน์ เพิ่มผล (2545) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนานิสิตนักศึกษาเพื่อส่งเสริมจริยธรรมวิชาชีพของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ เพื่อวิเคราะห์ลักษณะจริยธรรมวิชาชีพของนักศึกษาครุศาสตร์สถาบันราชภัฏ ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะจริยธรรมวิชาชีพของนักศึกษาครุศาสตร์ทุกชั้นปีที่ศึกษาในสถาบันราชภัฏ มีลักษณะจริยธรรมวิชาชีพด้านความมีวินัย และความซื่อสัตย์ อยู่ในขั้นตอบสนอง ส่วนด้านความอดทน ความรับผิดชอบ ความเมตตา ความศรัทธา วิชาชีพครู ความขยันหมั่นเพียร ความประหยัด และความยุติธรรม อยู่ในขั้นเห็นคุณค่าตามและเปรียบเทียบผลการพัฒนา พบว่า นักศึกษาที่เข้ารับการอบรมโดยใช้วิธีการกระจายค่านิยมและการฝึกปฏิบัติ มีคะแนนเฉลี่ยลักษณะวิชาชีพแตกต่างกับกลุ่มควบคุม ส่วนนักศึกษากลุ่มทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยลักษณะจริยธรรมวิชาชีพหลังเข้ารับการอบรมมากกว่าก่อนกรเข้าอบรม

ชูจิตร์ แซ่มลำเจียก (2537) ศึกษาแนวทางการอบรมคุณธรรมจริยธรรมและพัฒนาจิตใจนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนโคกสำโรงวิทยา ตัวอย่างประชากร

ได้แก่ ครูและนักเรียนจำนวน 768 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า

- 1) โรงเรียนมีผู้รับผิดชอบดำเนินงานอบรมคุณธรรม จริยธรรมตามโครงการและกิจกรรมที่จัดทำ แต่ยังไม่ชัดเจน เพราะครูผู้รับผิดชอบยังขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการอบรม ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่จะนำมาใช้อบรมนักเรียนเพียงพอ
- 2) ผลการดำเนินงานการอบรมคุณธรรมจริยธรรมและพัฒนาจิตเจตน์นักเรียน ยังไม่ชี้ชัดว่าการดำเนินงานการอบรมได้ผลเพียงใด เหมาะสมหรือไม่
- 3) มีการประเมินผลการดำเนินงานการอบรมคุณธรรมจริยธรรม และพัฒนาจิตเจตน์นักเรียนแต่รูปแบบการประเมินไม่ชัดเจน

พรตฤณ เพชรวิวรรณ์ (2545) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่นักเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่ นักเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ด้านการบริหาร การจัดกิจกรรม การประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของครู รวมถึงความคิดเห็นของนักเรียนต่อการปลูกฝังคุณธรรมของโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า

- 1) ด้านการบริหาร ทุกโรงเรียนมีแผนการดำเนินงานเพื่อปลูกฝังและส่งเสริมคุณธรรมแก่นักเรียน และมีการคัดเลือกครูที่จะสอนวิชาจริยศึกษา และครูประจำชั้นห้องที่มีเด็กที่มีปัญหาพฤติกรรม ผู้บริหารส่วนใหญ่ส่งเสริมและสนับสนุนการปฏิบัติงานโดยการให้คำปรึกษา แนะนำ และยกย่องชมเชย โรงเรียนส่วนใหญ่มีแผนงานการนิเทศการสอน และมีการประเมินผลการดำเนินงานครบทุกงาน 2) ด้านการจัดกิจกรรม ครูส่วนใหญ่จัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยยึดหลักให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง และยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ครูมีความเห็นว่า การสอนแบบบทบาทสมมติเป็นวิธีการปลูกฝังคุณธรรมได้ดีที่สุด สื่อที่นักเรียนให้ความสนใจมากที่สุด คือสื่อประเภทของจริง การเสริมแรงแก่นักเรียนที่ได้ผลดีที่สุดคือการให้คำชม ส่วนกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนได้ผลดีที่สุดคือ กิจกรรมเข้าค่ายปฏิบัติธรรม 3) ด้านการประพฤติตัวเป็นแบบอย่างที่ดี ครูส่วนใหญ่มีการประพฤติปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ มีความเมตตา กรุณา เอาใจใส่ต่อนักเรียนเป็นอย่างดี แต่ยังมีครูส่วนหนึ่งไม่ได้ประพฤติปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน 4) ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการปลูกฝังคุณธรรม นักเรียนส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ได้รับการปลูกฝังคุณธรรมจากโรงเรียนในระดับมากโดยวิธีการที่ครูส่วนใหญ่ใช้ในการปลูกฝัง คือ การอบรม สั่งสอนด้วยคำพูด และการปลูกฝังคุณธรรมควรกระทำโดยการประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี คุณธรรมที่นักเรียนได้รับการปลูกฝังมากที่สุดคือ ด้านความมีระเบียบวินัย

พิชญ์ เดชไต (2540) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอนแบบบูรณาการที่ใช้เทคนิคการพัฒนาแบบยั่งยืน พบว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีเจตคติต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกลุ่มทดลองมีเจตคติต่อสิ่งแวดล้อมสูงกว่ากลุ่มควบคุม

วาสนา แสงคำ (2542) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติต่อบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนด้วยการสอนแบบบูรณาการ (ลาร์ดิซิเบล) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังการสอนแบบบูรณาการ (ลาร์ดิซิเบล) และทัศนคติต่อบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังการสอนแบบบูรณาการ (ลาร์ดิซิเบล) สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

สุนันท์ สังข์อ่อน และคณะ (2544) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถภาพครูในการสร้างและใช้หลักสูตรและการสอนแบบบูรณาการในระดับประถมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสมรรถภาพครูในการสร้างและใช้หลักสูตรและการสอนแบบบูรณาการ 2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูต่อการนำหลักสูตรและการสอนแบบบูรณาการไปใช้ในการสอน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ ครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา จำนวน 87 คน ได้รับการพัฒนาสมรรถภาพในการสร้างและใช้หลักสูตรและการสอนแบบบูรณาการ โดยผู้วิจัยจัดโปรแกรมการพัฒนาครูด้วยขั้นตอน 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1. การให้ความรู้ 2. การให้ฝึกปฏิบัติ 3. การนำไปใช้ 4. การประเมินผล ใช้เวลา 1 ภาคการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ครูมีสมรรถภาพในการสร้างและใช้หลักสูตรและการสอนแบบบูรณาการในทุกระดับชั้นและมีการบูรณาการระหว่างวิชาโดยใช้หัวเรื่องเป็นหลัก ครูส่วนใหญ่พอใจมากกับทุกระดับชั้นและมีการบูรณาการระหว่างวิชาโดยใช้หัวเรื่องเป็นหลัก ครูส่วนใหญ่พอใจมากกับบทบาทของผู้วิจัยในแต่ละชั้นและมีความเห็นด้วยมากกว่า การนำหลักสูตรและการสอนแบบบูรณาการไปใช้ในการสอนทำให้เกิดผลดีต่อนักเรียนในหลายๆด้านและมีครูเป็นส่วนใหญ่ที่มีปัญหาอุปสรรคในการนำหลักสูตรและการสอนแบบบูรณาการไปใช้

6.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

Alesandini Joyce Louise (1999) ได้ทำการวิจัยเรื่อง Integrating the Arts : A Nationwide Survey of Currant Practice in K-8 Visual Art Education ศึกษาการบูรณาการศิลปะกับกิจกรรมในชั้นเรียนซึ่งเป็นการปฏิรูปศิลปศึกษา ทักษะคิดของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับการบูรณาการหลักสูตร เป็นการศึกษาโดยสำรวจทางไปรษณีย์ และสัมภาษณ์ใน 4 พื้นที่ โดยสำรวจครูศิลปศึกษาในโรงเรียนของรัฐ จำนวน 159 คน สัมภาษณ์การดำเนินการของครู 3 คน ได้ผลสรุปว่า ครูต้องการหลักสูตรที่เป็นปัจจัยสำคัญที่จะสนับสนุนหลักการบูรณาการให้ประสบความสำเร็จ หลักสูตรที่ให้อธิบายเป้าประสงค์ทางศิลปะ และลักษณะการดำเนินการในชั้นเรียนที่เข้าใจง่าย และต้องการความร่วมมือซึ่งกันและกันในการดำเนินการในชั้นเรียนซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ ครูศิลปะเห็นด้วยกับบางขั้นตอนในการบูรณาการศิลปะกับกิจกรรมในชั้นเรียนซึ่งสอดคล้องกับการบริหารที่ให้การสนับสนุนโดยให้เวลาและเงินสนับสนุนครูศิลปศึกษาในการประชุมวางแผนกับครูประจำชั้น และให้ครูประจำชั้นสามารถเข้าใจลักษณะการทำงานทางศิลปะได้โดยสังเกตจากทัศนศิลป์ในชั้นเรียน นักวิชาการศิลปศึกษาเห็นด้วยกับกิจกรรมของครูในชั้นเรียน และวางนโยบายหาความแตกต่างและความสัมพันธ์กันของเนื้อหาที่หลากหลาย วัตถุประสงค์ถูกกำหนดเชื่อมโยงบูรณาการโดยครูศิลปศึกษา และครูประจำชั้นจะสามารถจัดการแยกตัวโดดเดี่ยวในการทำการสอนของครูศิลปศึกษาโดยการวางแผน และการทำงานเป็นคณะร่วมกัน

ฟิตแพทริก (Fitzpatrick, 1975 : 1994-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาผลของการสอนด้วยกระบวนการกระจำง่าค่านิยมที่มีต่อความคิดรวบยอดของตนเอง บุคลิกภาพ และความสามารถในการอ่านของนักเรียนเกรด 7 โดยนักเรียนกลุ่มทดลองสอนด้วยกระบวนการกระจำง่าค่านิยมผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองมีความคิดรวบยอด ความสามารถในการปรับตัวด้านบุคลิกภาพและความสามารถทางการอ่านสูงกว่ากลุ่มควบคุม ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ กูเซียค (Guziak อ้างถึงในคณะกรรมการข้าราชการครู, 2530) ที่ได้ศึกษาผลของการเรียนดนตรีด้วยกระบวนการกระจำง่าค่านิยม กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนเกรด 5 โดยกลุ่มทดลองสอนด้วยกระบวนการกระจำง่าค่านิยม ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนความคิดรวบยอดของตนสูงกว่ากลุ่มควบคุม

ลอควูด (Lockwood, 1978 อ้างถึงในสุรางค์ ใคว์ตระกูล, 2533) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาเกี่ยวกับการใช้กระบวนการกระจำง่าค่านิยมในโรงเรียนในประเทศอเมริกา ผลการวิจัยพบว่า

กระบวนการกระจำจ่านิยมมีผลต่อจ่านิยมของนักเรียน รวมทั้งอ้ตมโนทัศน์การรู้สึว่าตนเองมีคุณค่า และการปรับตัว อย่งไรก็ตาม จากการศึกษาความรู้ของครูและการประเมินพฤติกรรมของนักเรียนโดยการสังเกต ปรากฏว่า การใช้กระบวนการกระจำจ่านิยมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในห้องเรียน

ศูนย์วิทยพัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 4 แนวคิดการเรียนรู้การสอนบูรณาการวิชาศิลปะศึกษากับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ผู้วิจัยทำการศึกษาโดยมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นและรวบรวมข้อมูล
2. กำหนดกลุ่มตัวอย่างประชากรและกลุ่มตัวอย่างประชากร
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและวิธีการสร้างเครื่องมือที่ใช้วิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

มีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นและรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมหลักการและทฤษฎีต่างๆ ในเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จากหนังสือ เอกสาร วารสาร บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับกรอบแนวคิด คุณลักษณะของเศรษฐกิจพอเพียง เงื่อนไขต่างๆ ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำมาประยุกต์ใช้ วัตถุประสงค์การสนทนา การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผลจากเอกสาร วารสาร บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. การกำหนดกลุ่มตัวอย่างประชากรและกลุ่มตัวอย่างประชากร

2.1 กลุ่มครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษา (ทัศนศิลป์) ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับประถมศึกษาในเขตภาคเหนือ ที่มีการจัดการเรียนการสอนบูรณาการ

กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเข้าร่วมในโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ โดยการสุ่มตัวอย่างอย่างแบบเจาะจง ซึ่งมีโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ
จำนวนทั้งสิ้น 85 โรงเรียน โรงเรียนละ 2 คน รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างประชากรทั้งสิ้น 170 คน
ในการวิจัยในครั้งนี้ได้ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 103 คน หรือร้อยละ 60.5 ของกลุ่ม
ตัวอย่าง

2.2 กลุ่มครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาที่เชี่ยวชาญในการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ใช้การเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 10 คน โดยมีเกณฑ์การเลือกครูผู้เชี่ยวชาญ ในข้อใดข้อ
หนึ่งดังนี้

2.2.1 เป็นครูผู้เชี่ยวชาญทางด้านการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีผลงาน
ทางวิชาการ หนังสือ ตำรา หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.2.2 เป็นครูผู้เชี่ยวชาญทางด้านการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มี
ประสบการณ์ทางการสอนเป็นที่ยอมรับ เป็นวิทยากรเผยแพร่ความรู้ หรือเป็นแกนนำในการ
ขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและวิธีการสร้างเครื่องมือที่ใช้วิจัย

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 แบบ ได้แก่

ชุดที่ 1 แบบสอบถามสำหรับครูศิลปศึกษา

ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์สำหรับครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญทางด้านการบูรณาการปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียง

3.1.1 **แบบสอบถาม** เป็นแบบสอบถามสำหรับครูศิลปศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา
ในภาคเหนือ โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบ
แบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 เป็นการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาแนวทางการบูรณา
การปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษา ในด้านต่างๆ ดังนี้

1.องค์ประกอบพื้นฐาน

1.1 ด้านครูผู้สอน

1.2 ด้านนักเรียนหรือผู้เรียน

1.3 ด้านหลักสูตร

2.องค์ประกอบหลัก

- 2.1 การกำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอน
- 2.2 การกำหนดเนื้อหา / สาร
- 2.3 การดำเนินการ
 - 2.3.1 การเตรียมการสอน
 - 2.3.2 เทคนิควิธีสอน
 - 2.3.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
 - 2.3.4 อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน
- 2.4 การวัดและประเมินผล

ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น 5 ระดับตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert Scale) โดยได้กำหนดความหมายไว้ ดังนี้

5	หมายถึง	เห็นด้วยมากที่สุด
4	หมายถึง	เห็นด้วยมาก
3	หมายถึง	เห็นด้วยปานกลาง
2	หมายถึง	เห็นด้วยน้อย
1	หมายถึง	เห็นด้วยน้อยที่สุด

โดยค่าเฉลี่ยระหว่าง

4.50 – 5.00	หมายถึง	ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
3.50 – 4.49	หมายถึง	ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
2.50 – 3.49	หมายถึง	ความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
1.50 – 2.49	หมายถึง	ความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
1.00 – 1.49	หมายถึง	ความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับองค์ประกอบ การบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษา เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open ended)

3.1.2 **แบบสัมภาษณ์** ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ สำหรับครูศิลปศึกษา ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ โดยบูรณาการวิชาศิลปะศึกษากับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน
2. การจัดกระบวนการเรียนรู้
3. ปัญหาและอุปสรรคในการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับศิลปะศึกษาในการจัดการเรียนการสอน

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับองค์ประกอบการบูรณาการวิชาศิลปะศึกษากับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

3.2 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ตามขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร แล้วนำมาสร้างแบบสอบถามตามกรอบแนวคิดการศึกษาระบบบูรณาการการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษากับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครูศิลปะศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 ของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ
2. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอบริษัทที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบแล้วนำมาแก้ไขด้านเนื้อหา ด้านภาษาให้ชัดเจนถูกต้องและเข้าใจยิ่งขึ้น
3. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาให้แก้ไขเสนอผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบ ซึ่งได้เลือกพิจารณาคุณสมบัติของผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

3.1 เป็นนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญทางในเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีประสบการณ์และมีผลงานวิชาการ ตำรา หรืองานวิจัยออกเผยแพร่เป็นที่ยอมรับในวงวิชาการ

3.2 เป็นนักวิชาการทางศิลปะที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในหลักสูตรการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์และมีผลงานวิชาการออกเผยแพร่เป็นที่ยอมรับในวงวิชาการ

3.3 เป็นครู อาจารย์ผู้สอนวิชาศิลปะศึกษาที่สอนในระดับประถมศึกษา และมีประสบการณ์ในการสอนศิลปะศึกษาอย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 5 ปี

4. นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ที่ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจพิจารณาแล้วปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณา

5. นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไขแล้วจัดพิมพ์เป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มประชากรที่ศึกษา หาค่าความเที่ยงของแบบสอบถาม (Reliability) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์บนเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล (SPSS / PC+ Statistical Package for the Social Sciences / Personal Computer) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (coefficient) ของคอนบราซ (Cronbach) ซึ่งเป็นการวัดความสอดคล้องภายในมีสูตร ดังนี้

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_x^2} \right]$$

(ประคอง กรรณสูต, 2535)

k = จำนวนข้อในแบบสอบถาม

S_i^2 = ความแปรปรวนของคะแนนของคะแนนแต่ละข้อ

S_x^2 = ความแปรปรวนของคะแนนของผู้ถูกทดสอบทั้งหมดหรือกำลังสองของส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนของผู้เข้ารับการทดสอบทั้งหมด

การทดลองใช้เครื่องมือครั้งนี้ ในส่วนแบบสอบถาม เลือกกลุ่มครูศิลปศึกษาระดับประถมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนเขตพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างประชากรจริง จำนวน 10 โรงเรียน โรงเรียนละ 1 คน ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) เท่ากับ 0.911

6. นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขสร้างเป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ต้องการศึกษา และรวบรวมข้อมูลทั้งหมดนำมาวิเคราะห์ผลต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

4.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการออกหนังสือขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือขอความร่วมมือถึง

ผู้อำนวยการโรงเรียนเพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลกับกลุ่มครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาในโรงเรียน
ประถมศึกษา ในภาคเหนือ ซึ่งได้รับเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง

4.2 ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไปยังโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 85 โรงเรียน โรงเรียนละ
2 คน รวมจำนวน 170 คน และเก็บรวบรวมทางไปรษณีย์โดยการส่งแบบสอบถามเจ้าหน้าที่ของ
ถึงผู้วิจัย เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามส่งกลับคืนได้สะดวกส่วนหนึ่ง และส่วนหนึ่งผู้วิจัยเดินทาง
เก็บข้อมูลด้วยตนเอง

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการออกหนังสือขอความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้
ทำการติดต่อประสานงานเพื่อนัดหมายเวลาในการสัมภาษณ์ครูผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 คน
และเดินทางไปสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างดังกล่าว ตามวันเวลานัดหมายด้วยตนเอง โดยจดบันทึก
และทำการบันทึกเสียงการให้สัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาแนวทางการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนวิชา
ศิลปศึกษากับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครูศิลปศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 ของ
โรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์
บนเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล (SPSS / PC+ Statistical Package for the Social
Sciences / Personal Computer) ซึ่งในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการทางสถิติโดยแบ่ง
การวิเคราะห์ตามเครื่องมือ ดังนี้

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานะภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบ
(Checklist) วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ จากสูตร

$$\text{ค่าร้อยละ} = \frac{\text{จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}} \times 100$$

(ประคอง กรรณสูต, 2535)

นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

ตอนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นของครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายเกี่ยวกับการบูรณาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษากับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครูศิลปศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 ของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ ในด้านองค์ประกอบพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วย ด้านครูผู้สอน ด้านนักเรียน ด้านหลักสูตร และองค์ประกอบหลักซึ่งประกอบด้วย การกำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอน การกำหนดเนื้อหา/สาระ การดำเนินการและการวัดและประเมินผล ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ผู้วิจัยได้วิเคราะห์การสรุปข้อมูลจากครูผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้สูตรหาค่ามัชฌิมเลขคณิต (Arithematic Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation , S.D.) ของคำถามแต่ละข้อโดยใช้สูตร

1. หาค่ามัชฌิมเลขคณิต (Arithematic Mean , \bar{X}) จากสูตร

$$\bar{X} = \frac{\sum fx}{N}$$

(ประคอง กรวรรณสูตร, 2535)

\bar{X}	=	ค่ามัชฌิมเลขคณิต
$\sum fx$	=	ผลรวมของความถี่คูณกับคะแนนทั้งหมด
N	=	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

2. หาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation , S.D.) จากสูตร

$$S.D. = \sqrt{\frac{N \sum fx^2 - (\sum fx)^2}{N(N-1)}}$$

(ประคอง กรวรรณสูตร, 2535)

S.D.	=	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
N	=	จำนวนตัวอย่างประชากร
$\sum fx^2$	=	ผลบวกของผลคูณระหว่างคะแนนกับความถี่
$(\sum fx)^2$	=	ผลบวกของผลคูณระหว่างคะแนนยกกำลังสองกับความถี่

นำมาวิเคราะห์และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษากับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ เป็นคำถามปลายเปิด (Open ended) ผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหา แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปตารางแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ และอภิปรายผลในรูปความเรียงตามลำดับความถี่จากมากไปหาน้อย

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ นำมาแจกแจงความถี่ และนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษากับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นำมาแจกแจงความถี่ และนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

ตอนที่ 3 ข้อมูลการเสนอแนะในการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษากับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นำมาแจกแจงความถี่ และนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

6. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปตารางประกอบความเรียง โดยแบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ ตามความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาโดยใช้แบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์บนเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล (SPSS/PS+ Statistical Package for the Social Sciences / Personal Computer) แล้วนำเสนอข้อมูลในรูปของตารางประกอบความเรียง ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

1.1 ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.2 ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ ในด้าน

องค์ประกอบพื้นฐาน

1.2.1 ด้านครูผู้สอน

1.2.2 ด้านนักเรียนหรือผู้เรียน

1.2.3 ด้านหลักสูตร

องค์ประกอบหลัก

1.2.4 การกำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอน

1.2.5 การกำหนดเนื้อหา / สาระ

1.2.6 การดำเนินการ

1.2.6.1 การเตรียมการสอน

1.2.6.2 เทคนิควิธีสอน

1.2.6.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

1.2.6.4 อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน

1.2.7 การวัดและประเมินผล

1.3 ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับองค์ประกอบการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ ในด้าน

- 1.3.1 ครูหรือผู้สอน
- 1.3.2 นักเรียนหรือผู้เรียน
- 1.3.3 หลักสูตร
- 1.3.4 จุดประสงค์การเรียนการสอน
- 1.3.5 เนื้อหา/สาระ
- 1.3.6 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- 1.3.7 การวัดและประเมินผล

2. การศึกษาการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ ตามความคิดเห็นของครูผู้เชี่ยวชาญโดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอตารางประกอบความเรียง ดังนี้

2.1 ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

2.2 ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ ในด้าน

2.2.1 การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน

2.2.2 การจัดกระบวนการเรียนรู้

2.2.3 ปัญหาและอุปสรรคในการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับศิลปศึกษาในการจัดการเรียนการสอน

2.3 ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษา

1. ข้อมูลจากครุศิลปศึกษา โดยการตอบแบบสอบถาม

1.1 ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 3 สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	62	60.2
หญิง	41	39.8
2. อายุ		
20 - 25 ปี	-	-
26 - 30 ปี	9	8.7
31 - 40 ปี	28	27.2
41 - 50 ปี	33	32.0
51 - 60 ปี	33	32.0
60 ปีขึ้นไป	-	-
3. วุฒิการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	2	1.9
ปริญญาตรี	85	82.5
ปริญญาโท	16	15.5
อื่นๆ	-	-
4. สาขาที่ท่านสำเร็จการศึกษา		
ศิลปศึกษา	40	38.8
อื่นๆ	63	61.2
5. ประสบการณ์ในการสอนศิลปศึกษา		
1 - 5 ปี	17	16.5
6 - 10 ปี	22	21.4
11 - 15 ปี	18	17.5
16 - 20 ปี	15	14.6
21 - 25 ปี	13	12.6
25 - 30 ปีขึ้นไป	18	17.5
6. ปัจจุบันท่านรับผิดชอบการสอนในกลุ่มศิลปศึกษาในระดับชั้น*		
ประถมศึกษาปีที่ 4	66	64.1
ประถมศึกษาปีที่ 5	70	68.0
ประถมศึกษาปีที่ 6	69	67.0
อื่นๆ	58	56.3

* ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกตอบได้มากกว่าหนึ่งคำตอบ

จากตารางที่ 2 สามารถวิเคราะห์ข้อมูลสภาพทั่วไปของครูศิลปศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ของสถานศึกษาในภาคเหนือ ได้ดังนี้

เพศ จากกลุ่มตัวอย่างประชากร 103 คน เป็นครูศิลปศึกษาชายมากกว่าครูศิลปศึกษาหญิง คือ ครูศิลปศึกษาชาย คิดเป็นร้อยละ 60.2 และครูศิลปศึกษาหญิง คิดเป็นร้อยละ 39.8

อายุ ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 32.0 ซึ่งมีช่วงอายุที่เท่ากันคือ 51 – 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 32.0 รองลงมาคือช่วงอายุระหว่าง 31 - 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 27.2 ช่วงอายุระหว่าง 26 - 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 8.7

วุฒิการศึกษา ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 82.5 รองลงมาคือ ระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 15.5 และในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 1.9

สาขาที่สำเร็จการศึกษา ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในสาขาอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 61.2 รองลงมาคือ สำเร็จการศึกษาในสาขาศิลปศึกษา คิดเป็นร้อยละ 38.8

ประสบการณ์ในการสอนศิลปศึกษา ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการสอนศิลปศึกษา ระหว่าง 6 - 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 21.4 รองลงมาคือ ระหว่าง 11 – 15 ปี คิดเป็นร้อยละ 17.5 ซึ่งเท่ากับระหว่าง 25 – 30 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 17.5 ระหว่าง 1 – 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 16.5 ระหว่าง 16 – 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 14.6 ระหว่าง 21 – 25 ปี คิดเป็นร้อยละ 12.6

ภาระงานสอนปัจจุบัน ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่สอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 คิดเป็นร้อยละ 68.0 รองลงมาคือ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 คิดเป็นร้อยละ 67.0 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 64.1 และในระดับชั้นอื่นๆ ซึ่งเป็นการสอนคละชั้นในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 คิดเป็นร้อยละ 56.3

1.2 ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอน การบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาของ โรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นของ ครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบพื้นฐานในด้านครู

รายการ	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
องค์ประกอบพื้นฐาน			
1. ด้านครู			
1.1 ครูศิลปะควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	4.37	0.671	เห็นด้วยมาก
1.2 ครูศิลปะควรวิเคราะห์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อปรับใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้	4.29	0.636	เห็นด้วยมาก
1.3 ครูศิลปะควรเขียนแผนจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	4.30	0.669	เห็นด้วยมาก
1.4 ครูศิลปะควรจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	4.39	0.675	เห็นด้วยมาก
1.5 ครูศิลปะควรวัดประเมินผลคุณลักษณะของนักเรียนที่เกิดจากการเรียนสาระการเรียนรู้ศิลปะ	4.29	0.775	เห็นด้วยมาก
รวมเฉลี่ย	4.32		เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ 4 แสดงความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบพื้นฐานในด้านครูรวมทุกข้อ ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.32$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ ครูศิลปะควรจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 4.39$) รองลงมาคือ ครูศิลปะควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 4.37$) ครูศิลปะควรเขียนแผนจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการกับ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 4.30$) ครูคิดปะควรวิเคราะห์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อ
ปรับใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้ ($\bar{X} = 4.29$) และทำกันคือ ครูคิดปะควรวัดประเมินผล
คุณลักษณะของนักเรียนที่เกิดจากการเรียนสาระการเรียนรู้ศิลปะ ($\bar{X} = 4.29$) ตามลำดับ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบพื้นฐานในด้านนักเรียน

รายการ	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
องค์ประกอบพื้นฐาน			
2. ด้านนักเรียน			
2.1 นักเรียนควรได้รับการเรียนรู้เกี่ยวกับความหมาย แนวคิด การปฏิบัติตนตามหลักการสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	4.47	0.683	เห็นด้วยมาก
2.2 นักเรียนเห็นคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีต่อการดำเนินชีวิตและการแก้ปัญหาสังคมในปัจจุบัน	4.42	0.721	เห็นด้วยมาก
2.3 นักเรียนสามารถสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ และถ่ายทอดแนวคิดตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้	4.23	0.730	เห็นด้วยมาก
2.4 นักเรียนนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการเรียนรู้สาระทัศนศิลป์และการดำเนินชีวิตประจำวันได้	4.19	0.829	เห็นด้วยมาก
2.5 นักเรียนใช้ความรู้ความสามารถทางทัศนศิลป์ในการเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้คนอื่นรับรู้ได้	3.97	0.868	เห็นด้วยมาก
รวมเฉลี่ย	4.25		เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ 5 แสดงความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบพื้นฐานในด้านนักเรียนรวมทุกข้อ ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.25$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ นักเรียนควรได้รับการเรียนรู้เกี่ยวกับความหมาย แนวคิดการปฏิบัติตนตามหลักการสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 4.47$) รองลงมาคือ นักเรียนเห็นคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีต่อการดำเนินชีวิตและการแก้ปัญหาสังคมในปัจจุบัน ($\bar{X} = 4.42$) นักเรียนสามารถสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ และถ่ายทอดแนวคิดตามปรัชญาเศรษฐกิจ

พอเพียงได้ ($\bar{X} = 4.23$) นักเรียนนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการเรียนรู้สาระ
ทัศนศิลป์ และการดำเนินชีวิตประจำวันได้ ($\bar{X} = 4.19$) นักเรียนใช้ความรู้ความสามารถทาง
ทัศนศิลป์ในการเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้คนอื่นรับรู้ได้ ($\bar{X} = 3.97$) ตามลำดับ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบพื้นฐานในด้านหลักสูตร

รายการ	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
องค์ประกอบพื้นฐาน			
3. ด้านหลักสูตร			
3.1 หลักสูตรควรมีการกำหนดผลการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา	4.43	0.749	เห็นด้วยมาก
3.2 หลักสูตรควรมีให้ผลการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ครอบคลุมแนวคิด การปฏิบัติตน หลักการสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	4.36	0.778	เห็นด้วยมาก
3.3 หลักสูตรควรมีกำหนดแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ	4.45	0.653	เห็นด้วยมาก
3.4 หลักสูตรควรมีกำหนดแนวทางจัดการเรียนรู้และการวัดประเมินผลโดยบูรณาการระหว่างสาระทัศนศิลป์กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	4.28	0.746	เห็นด้วยมาก
3.5 หลักสูตรควรมีการประเมิน ทบทวนหลักสูตรและผลการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการระหว่างสาระการเรียนรู้ทัศนศิลป์กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	4.27	0.717	เห็นด้วยมาก
รวมเฉลี่ย	4.35		เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ 6 แสดงความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบพื้นฐานในด้านหลักสูตรรวมทุกข้อ ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.35$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ หลักสูตรควรกำหนดแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ($\bar{X} = 4.45$) รองลงมาคือ หลักสูตรควรมีการกำหนดผลการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.43$) หลักสูตรควรให้ผลการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ครอบคลุมแนวคิด การปฏิบัติตน หลักการสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 4.36$) หลักสูตรควรกำหนดแนวทางจัดการเรียนรู้และการวัดประเมินผลโดยบูรณาการระหว่างสาระทัศนศิลป์กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 4.28$) หลักสูตรควรมีการประเมิน ทบทวนหลักสูตรและผลการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการระหว่างสาระการเรียนรู้ทัศนศิลป์กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 4.27$) ตามลำดับ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน

รายการ	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
องค์ประกอบหลัก			
1. ด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน			
1.1 ให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด การปฏิบัติตนและหลักการสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	4.48	0.639	เห็นด้วยมาก
1.2 ให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน และการแก้ปัญหาสังคมในปัจจุบัน	4.51	0.670	เห็นด้วยมากที่สุด
1.3 ให้นักเรียนสามารถนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับการเรียนรู้สาระทัศนศิลป์ได้	4.42	0.603	เห็นด้วยมาก
1.4 ให้นักเรียนสามารถสื่อความคิดเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผ่านงานทัศนศิลป์ได้	4.32	0.730	เห็นด้วยมาก
1.5 ให้นักเรียนสามารถประยุกต์ใช้เทคนิค วิธีการทางทัศนศิลป์ในการเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ผู้อื่นรับรู้ได้	4.33	0.692	เห็นด้วยมาก
รวมเฉลี่ย	4.41		เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ 7 แสดงความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านจุดประสงค์การเรียนการสอนรวมทุกข้อ ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.41$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุดเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ ให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน และการแก้ปัญหาสังคมในปัจจุบัน ($\bar{X} = 4.51$) ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ ให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด การปฏิบัติตน และหลักการสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

($\bar{X} = 4.48$) รองลงมาคือ ให้นักเรียนสามารถนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับการเรียนรู้สาระทัศนศิลป์ได้ ($\bar{X} = 4.42$) ให้นักเรียนสามารถประยุกต์ใช้เทคนิค วิธีการทางทัศนศิลป์ในการเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ผู้อื่นรับรู้ได้ ($\bar{X} = 4.33$) ให้นักเรียนสามารถสื่อความคิดเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผ่านงานทัศนศิลป์ได้ ($\bar{X} = 4.32$) ตามลำดับ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านการกำหนดเนื้อหาสาระ

รายการ	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
องค์ประกอบหลัก			
2. ด้านการกำหนดเนื้อหาสาระ			
2.1 ควรมีการกำหนดสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา	4.45	0.724	เห็นด้วยมาก
2.2 ควรให้สาระการเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงครอบคลุมแนวคิด ความหมาย การปฏิบัติตนและหลักการสำคัญ	4.35	0.763	เห็นด้วยมาก
2.3 ควรมีการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาร่วมกำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	4.26	0.727	เห็นด้วยมาก
2.4 ควรมีการกำหนดหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการระหว่างสาระที่ศิลปกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและมีการกำหนดสาระการเรียนรู้แต่ละหน่วย	4.31	0.728	เห็นด้วยมาก
2.5 ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดเลือกสาระการเรียนรู้ที่ต้องการศึกษาตามความถนัดและความสนใจ	4.52	0.639	เห็นด้วยมากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.37		เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ 8 แสดงความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านการกำหนดเนื้อหาสาระรวมทุกข้อ ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.37$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุดเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดเลือกสาระการเรียนรู้ที่ต้องการศึกษาตามความถนัดและความสนใจ ($\bar{X} = 4.52$) ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ ควรมีการกำหนดสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.45$) รองลงมาคือ ควรให้สาระการเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงครอบคลุมแนวคิด ความหมาย การปฏิบัติตนและหลักการสำคัญ ($\bar{X} = 4.35$) ควรมีการกำหนดหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการระหว่างสาระทัศนศิลป์กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและมีการกำหนดสาระการเรียนรู้แต่ละหน่วย ($\bar{X} = 4.31$) ควรมีการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาร่วมกำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 4.26$) ตามลำดับ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านการดำเนินการ / จุดประสงค์การเรียนการสอน

รายการ	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
องค์ประกอบหลัก			
3. ด้านการดำเนินการ			
3.1 การเตรียมการสอน			
3.1.1 ครูศิลปะควรมีการศึกษาแนวคิด ความหมาย การปฏิบัติตนและหลักการสำคัญตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	4.52	0.624	เห็นด้วยมากที่สุด
3.1.2 ครูศิลปะควรมีการศึกษาแนวคิดกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ	4.62	0.526	เห็นด้วยมากที่สุด
3.1.3 ครูศิลปะควรมีการเขียนแผนจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการระหว่างสาระทัศนศิลป์กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	4.47	0.639	เห็นด้วยมาก
3.1.4 ครูศิลปะควรจัดเตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์เพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้	4.56	0.667	เห็นด้วยมากที่สุด
3.1.5 ครูศิลปะควรมีการศึกษาแหล่งเรียนรู้และติดต่อประสานงานกับปราชญ์ท้องถิ่นเพื่อร่วมจัดการเรียนรู้	4.46	0.653	เห็นด้วยมาก
รวมเฉลี่ย	4.52		เห็นด้วยมากที่สุด

จากตารางที่ 9 แสดงความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านการเตรียมการสอนรวมทุกข้อ ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุดเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ ครูศิลปะควรมีการศึกษาแนวคิดกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ($\bar{X} = 4.62$) รองลงมาคือ ครูศิลปะควรจัดเตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์เพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.56$) ครูศิลปะควรมีการศึกษาแนวคิด ความหมาย การปฏิบัติตนและหลักการสำคัญตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 4.52$) ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ ครูศิลปะควรมีการเขียนแผนจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

ระหว่างสาระทัศนศิลป์กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 4.47$) รองลงมาคือ ครูศิลปะควรร
ศึกษาแหล่งเรียนรู้และติดต่อประสานงานกับปราชญ์ท้องถิ่นเพื่อร่วมจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.46$)
ตามลำดับ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านการดำเนินการ / เทคนิควิธีการ

รายการ	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
องค์ประกอบหลัก			
3. ด้านการดำเนินการ			
3.2 เทคนิควิธีสอน			
3.2.1 ครูศิลปะควรเชิญผู้เชี่ยวชาญหรือปราชญ์ท้องถิ่นที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาให้ความรู้แก่นักเรียน	4.39	0.717	เห็นด้วยมาก
3.2.2 ครูศิลปะควรนำนักเรียนไปศึกษาสภาพจริงภายในชุมชนท้องถิ่นที่มีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต	4.54	0.697	เห็นด้วยมากที่สุด
3.2.3 ครูศิลปะควรจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สามารถนำมาบูรณาการกับการเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ทัศนศิลป์ได้	4.56	0.637	เห็นด้วยมากที่สุด
3.2.4 ครูศิลปะควรให้นักเรียนฝึกปฏิบัติโดยนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสร้างงานทัศนศิลป์รูปแบบต่างๆอย่างหลากหลาย	4.56	0.589	เห็นด้วยมากที่สุด
3.2.5 ครูศิลปะควรให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดหรือเลือกปฏิบัติกิจกรรมการบูรณาการระหว่างสาระทัศนศิลป์กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	4.49	0.640	เห็นด้วยมาก
รวมเฉลี่ย	4.50		เห็นด้วยมากที่สุด

จากตารางที่ 10 แสดงความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านการดำเนินการ / เทคนิควิธีการสอนรวมทุกข้อ ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุด เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ ครูศิลปะควรจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาให้เป็น แหล่งเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สามารถนำมาบูรณาการกับการเรียนรู้ในสาระ การเรียนรู้ทัศนศิลป์ได้ ($\bar{X} = 4.56$) เท่ากันคือ ครูศิลปะควรให้นักเรียนฝึกปฏิบัติโดยนำปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงมาสร้างงานทัศนศิลป์รูปแบบต่างๆอย่างหลากหลาย ($\bar{X} = 4.56$) รองลงมาคือ ครูศิลปะควรนำนักเรียนไปศึกษาสภาพจริงภายในชุมชนท้องถิ่นที่มีการนำปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต ($\bar{X} = 4.54$) ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ ครูศิลปะควรให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดหรือเลือกปฏิบัติ กิจกรรมการบูรณาการระหว่างสาระทัศนศิลป์กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 4.49$) รองลงมาคือ ครูศิลปะควรเชิญผู้เชี่ยวชาญหรือปราชญ์ท้องถิ่นที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาให้ความรู้แก่นักเรียน ($\bar{X} = 4.39$) ตามลำดับ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 11 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นของครู
ศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านการดำเนินการ / การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

รายการ	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
องค์ประกอบหลัก			
3. ด้านการดำเนินการ			
3.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน			
3.3.1 ครูศิลปะควรจัดกิจกรรมที่มีขั้นนำ ขั้นกิจกรรม ขั้นสรุป และการวัดประเมินผล	4.59	0.633	เห็นด้วยมากที่สุด
3.3.2 ครูศิลปะควรมีการกระตุ้นเร้าให้นักเรียนมีความต้องการในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับการเรียนทัศนศิลป์	4.47	0.639	เห็นด้วยมาก
3.3.3 ครูศิลปะควรจัดกิจกรรมทัศนศิลป์ที่มีความหลากหลาย ครอบคลุมกิจกรรมการวาดภาพระบายสี การปั้น การหล่อ แกะสลัก การพิมพ์ การออกแบบสร้างสรรค์	4.64	0.624	เห็นด้วยมากที่สุด
3.3.4 ครูศิลปะควรให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมทั้งรายกลุ่มและรายบุคคล	4.57	0.636	เห็นด้วยมากที่สุด
3.3.5 ครูศิลปะและนักเรียนควรร่วมกันสรุปผลหลังการเรียนรู้	4.50	0.670	เห็นด้วยมากที่สุด
3.3.6 ครูศิลปะควรมีการวัดและประเมินผลตามจุดประสงค์ การเรียนรู้สาระทัศนศิลป์และด้านความรู้ ทักษะ ค่านิยมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	4.47	0.654	เห็นด้วยมาก
3.3.7 ครูศิลปะควรวัดและประเมินผลโดยการสัมภาษณ์ สังเกต ทดสอบ ประเมินผลงานจากแหล่งข้อมูลต่างๆ อย่างหลากหลาย	4.48	0.639	เห็นด้วยมาก
3.3.8 ครูศิลปะควรให้นักเรียน ผู้ปกครอง ผู้ร่วมในการจัดการเรียนรู้ร่วมประเมินผล	4.20	0.797	เห็นด้วยมาก

ตารางที่ 11 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านการดำเนินการ / การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (ต่อ)

รายการ	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
3. ด้านการดำเนินการ			
3.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน			
3.3.8 ครูศิลปะควรให้นักเรียน ผู้ปกครอง ผู้ร่วมในการจัดการเรียนรู้ร่วมประเมินผล	4.20	0.797	เห็นด้วยมาก
รวมเฉลี่ย	4.49		เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ 11 แสดงความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านการดำเนินการ / การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนรวมทุกข้อ ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุดเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ ครูศิลปะควรจัดกิจกรรมทัศนศิลป์ที่มีความหลากหลายครอบคลุมกิจกรรมการวาดภาพระบายสี การปั้น การหล่อ แกะสลัก การพิมพ์ การออกแบบสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 4.64$) รองลงมาคือ ครูศิลปะควรจัดกิจกรรมที่มีขั้นนำ ขั้นกิจกรรม ขั้นสรุปและการวัดประเมินผล ($\bar{X} = 4.59$) ครูศิลปะควรให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมทั้งรายกลุ่มและรายบุคคล ($\bar{X} = 4.57$) ครูศิลปะและนักเรียนควรร่วมกันสรุปผลหลังการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.50$) ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ ครูศิลปะควรวัดและประเมินผลโดยการสัมภาษณ์ สังเกต ทดสอบ ประเมินผลงานจากแหล่งข้อมูลต่างๆอย่างหลากหลาย ($\bar{X} = 4.48$) รองลงมาคือ ครูศิลปะควรมีการกระตุ้นเร้าให้นักเรียนมีความต้องการในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับการเรียนทัศนศิลป์ ($\bar{X} = 4.47$) และเท่ากันคือ ครูศิลปะควรมีการวัดและประเมินผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้สาระทัศนศิลป์และด้านความรู้ ทักษะ ค่านิยมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 4.47$) ครูศิลปะควรให้นักเรียน ผู้ปกครอง ผู้ร่วมในการจัดการเรียนรู้ร่วมประเมินผล ($\bar{X} = 4.20$) ตามลำดับ

ตารางที่ 12 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านการดำเนินการ / อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน

รายการ	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
องค์ประกอบหลัก			
3. ด้านการดำเนินการ			
3.4 อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน			
3.4.1 ควรมีอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการระหว่างสาระทัศนศิลป์กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	4.50	0.655	เห็นด้วยมากที่สุด
3.4.2 ควรให้สื่อการสอนมีความน่าสนใจ สื่อความหมายให้เข้าใจได้ชัดเจน	4.56	0.652	เห็นด้วยมากที่สุด
3.4.3 ควรให้รูปแบบของสื่อมีความหลากหลายเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนรู้จักการแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง	4.47	0.654	เห็นด้วยมาก
3.4.4 ควรประยุกต์ใช้สื่อที่ผลิตจากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นซึ่งไม่เป็นอันตรายต่อนักเรียน	4.60	0.548	เห็นด้วยมากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.53		เห็นด้วยมากที่สุด

จากตารางที่ 12 แสดงความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านการดำเนินการ / อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนรวมทุกข้อ ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุดเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ ควรประยุกต์ใช้สื่อที่ผลิตจากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นซึ่งไม่เป็นอันตรายต่อนักเรียน ($\bar{X} = 4.60$) รองลงมาคือ ควรให้สื่อการสอนมีความน่าสนใจ สื่อความหมายให้เข้าใจได้ชัดเจน ($\bar{X} = 4.56$) ควรมีอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการระหว่างสาระทัศนศิลป์กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 4.50$) ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากโดยมีค่าเฉลี่ยดังนี้ ควรให้รูปแบบของสื่อมีความหลากหลายเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนรู้จักการแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 4.47$)

ตารางที่ 13 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านการวัดและประเมินผล

รายการ	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
องค์ประกอบหลัก			
4. ด้านวัดและประเมินผล			
4.1 ควรวิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้ และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างเครื่องมือในการวัดและประเมินผล	4.35	0.750	เห็นด้วยมาก
4.2 ควรให้เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลมีตัวชี้วัดครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะและเงื่อนไขตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่กำหนดไว้ในแผนจัดการเรียนรู้	4.42	0.707	เห็นด้วยมาก
4.3 ควรให้การวัดและประเมินผลตามสภาพจริงด้วยวิธีการต่างๆ อย่างหลากหลายโดยการสัมภาษณ์ สังเกต ทดสอบและประเมินผลงาน	4.50	0.684	เห็นด้วยมากที่สุด
4.4 ควรให้เครื่องมือที่ใช้วัดและประเมินผลมีความเที่ยงตรง เชื่อถือได้ สอดคล้องกับกับจุดประสงค์ในการประเมิน	4.45	0.710	เห็นด้วยมาก
4.5 ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ผู้ปกครองหรือผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการประเมิน	4.26	0.754	เห็นด้วยมาก
รวมเฉลี่ย	4.39		เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ 13 แสดงความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านการวัดและประเมินผลทุกข้อ ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.39$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย ดังนี้ ควรให้การวัดและประเมินผลตามสภาพจริงด้วยวิธีการต่างๆ อย่างหลากหลายโดยการสัมภาษณ์ สังเกต ทดสอบและประเมินผลงาน ($\bar{X} = 4.50$) ครูศิลปศึกษามี

ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ ควรให้เครื่องมือที่ใช้วัดและประเมินผลมีความเที่ยงตรงเชื่อถือได้ สอดคล้องกับกับจุดประสงค์ในการประเมิน ($\bar{X} = 4.45$) รองลงมาคือ ควรให้เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลมีตัวชี้วัด ครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะและเงื่อนไขตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่กำหนดไว้ในแผนจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.42$) ควรวิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้ และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างเครื่องมือในการวัดและประเมินผล ($\bar{X} = 4.35$) ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ผู้ปกครองหรือผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการประเมิน ($\bar{X} = 4.26$) ตามลำดับ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน
บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษา

ตารางที่ 14 ความคิดเห็นข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบพื้นฐานในด้านครู

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
1. ด้านครู		
1.1 ครูควรมีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และผู้ องค์ประกอบในการบูรณาการกับวิชาศิลปศึกษา	41	39.8
1.2 ครูควรได้รับการฝึกอบรมและประชุมเชิงปฏิบัติการในเรื่อง แนวทาง ในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการกับวิชาศิลปศึกษา	18	17.4
1.3 ครูควรมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครูและสามารถปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง ที่ดีให้กับลูกศิษย์ได้	15	14.5
1.4 ครูควรให้ความสำคัญกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบูรณา การกับวิชาศิลปศึกษาโดยสอดแทรกในทุกหน่วยการเรียนรู้	12	11.6
1.5 ครูควรมีความรู้ความสามารถทางทัศนศิลป์เป็นอย่างดี และมีประสบ การณ์ในการสอนวิชาศิลปศึกษา	12	11.6
1.6 ครูควรได้รับแนวทางในการจัดทำแผนจัดการเรียนรู้ วิชาศิลปศึกษา กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	9	8.7
1.7 ครูควรมีทักษะในการประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชา ศิลปศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและสภาพแวดล้อม	8	7.7
1.8 ครูควรกระตุ้นนักเรียนโดยใช้วิธีการอันหลากหลายเพื่อให้นักเรียนมี ความสนใจและตั้งใจเรียน	8	7.7
1.9 ครูควรประยุกต์วัสดุอุปกรณ์ในห้องเรียนหรือการนำวัสดุเหลือใช้กลับ มาใช้ใหม่และควรใช้งบประมาณในการจัดการเรียนการสอนอย่างพอ เพียง	8	7.7
1.10 ครูควรศึกษาแนวคิด ความหมาย การปฏิบัติตนและหลักการสำคัญ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	7	7.7

ตารางที่ 14 ความคิดเห็นข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบพื้นฐานในด้านครู (ต่อ)

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
1. ด้านครู		
1.11 ครูควรได้ศึกษาเรียนรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้มีประสบการณ์	6	5.8
1.12 ครูไม่ควรสับเปลี่ยนโยกย้ายบ่อยเพราะจะทำให้เกิดขาดช่วงในการจัดการเรียนการสอน	5	4.8
1.13 ครูควรศึกษาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงควบคู่กับมาตรฐานตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ตามหลักสูตรพุทธศักราช 2551	4	3.8

จากตารางที่ 14 ความคิดเห็นข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบพื้นฐานในด้านครู ครูศิลปศึกษาโดยรวมมีความคิดเห็นมากที่สุดเรียงตามลำดับ ดังนี้ ลำดับที่หนึ่ง ครูควรมีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และรู้จักประกอบในการบูรณาการกับวิชาศิลปศึกษา ร้อยละ 39.8 ลำดับที่สอง ครูควรได้รับการฝึกอบรมและประชุมเชิงปฏิบัติการในเรื่อง แนวทางในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการกับวิชาศิลปศึกษา ร้อยละ 17.4 ลำดับที่สาม ครูควรมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครูและสามารถปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับลูกศิษย์ได้ ร้อยละ 14.5 ลำดับที่สี่ ครูควรให้ความสำคัญกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบูรณาการกับวิชาศิลปศึกษาโดยสอดแทรกในทุกหน่วยการเรียนรู้ ร้อยละ 11.6 และเท่ากัน ลำดับที่ห้า ครูควรมีความรู้ความสามารถทางทัศนศิลป์เป็นอย่างดี และมีประสบการณ์ในการสอนวิชาศิลปศึกษา ร้อยละ 11.6

ตารางที่ 15 ความคิดเห็นข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบพื้นฐานในด้านนักเรียน

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
2. ด้านนักเรียน		
2.1 นักเรียนควรมีความรู้ในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน	33	32.0
2.2 นักเรียนควรรับทราบปัญหาของสภาพสังคม ชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไปและเห็นคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อการดำรงชีวิต	21	20.3
2.3 นักเรียนควรเรียนภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติจริงไปพร้อมกัน และมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง	17	16.5
2.4 นักเรียนควรได้มีโอกาสรับประสบการณ์ตรง เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากผู้เชี่ยวชาญหรือปราชญ์ท้องถิ่นเพื่อเป็นแนวคิดไปประยุกต์ใช้ในการเรียนวิชาศิลปศึกษา	13	12.6
2.5 นักเรียนควรรู้จักนำทรัพยากรท้องถิ่นตนเอง มาประยุกต์สร้างสรรค์ผลงานศิลปะให้เกิดประโยชน์สูงสุด	10	9.7
2.6 นักเรียนควรมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุนและเผยแพร่ความรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผ่านกิจกรรมทางศิลปะ	8	7.7
2.7 นักเรียนควรมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนวิชาศิลปศึกษา	7	6.7
2.8 นักเรียนควรมีความพร้อมของสภาพครอบครัว ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนให้เป็นแนวทางเดียวกันกับทางโรงเรียน	6	6.7
2.9 นักเรียนควรมีโอกาสศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ศิลปศึกษานุรณการกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	6	6.7
2.10 นักเรียนควรมีความคิดสร้างสรรค์เชิงบวกจากการเรียนการสอนวิชา	5	4.8
2.11 นักเรียนควรได้เรียนรู้ในกิจกรรมที่หลากหลาย และเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	4	3.8
2.12 นักเรียนควรนำความรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้กับวิชาศิลปศึกษาและวิชาอื่นๆ ได้	3	2.9

ตารางที่ 15 ความคิดเห็นข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบพื้นฐานในด้านนักเรียน (ต่อ)

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
2. ด้านนักเรียน		
2.13 นักเรียนควรมีส่วนร่วมในการเสนอแนะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา	2	1.9
2.14 นักเรียนควรได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครอง	2	1.9

จากตารางที่ 15 ความคิดเห็นข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบพื้นฐานในด้านนักเรียน ครูศิลปศึกษาโดยรวมมีความคิดเห็นมากที่สุดเรียงตามลำดับ ดังนี้ ลำดับที่หนึ่ง นักเรียนควรมีความรู้ในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน ร้อยละ 32.0 ลำดับที่สอง นักเรียนควรรับทราบปัญหาของสภาพสังคม ชุมชนที่เปลี่ยนแปลงและเห็นคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อการดำรงชีวิต ร้อยละ 20.3 ลำดับที่สาม นักเรียนควรเรียนภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติจริงไปพร้อมกัน และมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ร้อยละ 16.5 ลำดับที่สี่ นักเรียนควรมีโอกาสรับประสบการณ์ตรงเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากผู้เชี่ยวชาญหรือปราชญ์ท้องถิ่นเพื่อเป็นแนวคิดไปประยุกต์ใช้ในการเรียนวิชาศิลปศึกษา ร้อยละ 12.6 ลำดับที่ห้า นักเรียนควรรู้จักนำทรัพยากรท้องถิ่นตนเองมาประยุกต์สร้างสรรค์ผลงานศิลปะให้เกิดประโยชน์สูงสุด ร้อยละ 9.7

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 16 ความคิดเห็นข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบพื้นฐานในด้าน
หลักสูตร

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
3. ด้านหลักสูตร		
3.1 ควรให้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบรรจุไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อให้แต่ละรายวิชาไปในทิศทางเดียวกัน	23	22.3
3.2 ควรจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนในท้องถิ่น และทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์ที่มีในท้องถิ่นของตน เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์	16	15.5
3.3 ควรให้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีการสอดแทรกไปใน ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เพื่อเป็นการบูรณาแบบครบวงจร	12	11.6
3.4 ควรมีการจัดทำหลักสูตรต้นแบบเพื่อเป็นแนวทางให้ครูผู้สอนได้นำไปปรับประยุกต์ใช้	11	10.6
3.5 ควรให้ครูผู้สอนระดมความคิด ช่วยกันวางแผน วิเคราะห์องค์ความรู้ เพื่อจัดทำหลักสูตรร่วมกัน และเป็นทิศทางเดียวกัน	10	9.7
3.6 ควรให้หลักสูตรครอบคลุมแนวคิด ความหมาย การปฏิบัติตน และหลักการสำคัญตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	9	8.7
3.7 ควรให้หลักสูตรบรรจุเนื้อหาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพ และความต้องการของสังคม	8	7.7
3.8 ควรให้หลักสูตรมีความยืดหยุ่นต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	7	6.7
3.9 ควรให้หลักสูตรที่บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีทุกช่วงชั้น และมีการเรียนการสอนต่อเนื่องจนจบระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย	5	4.8
3.10 หลักสูตรศิลปศึกษาควรส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมทั้ง ในเวลาเรียนและนอกเวลาเรียน	4	3.8

ตารางที่ 16 ความคิดเห็นข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบพื้นฐานในด้านหลักสูตร (ต่อ)

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
3. ด้านหลักสูตร		
3.11 หลักสูตรศิลปศึกษาควรส่งเสริมให้เห็นคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	4	3.8
3.12 หลักสูตรศิลปศึกษาควรจัดเนื้อหาสาระและวิธีการเรียนการสอนที่เน้นการฝึกปฏิบัติจริงและการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้ใช้ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างรู้คุณค่า	3	2.9
3.13 ควรวางแผนความร่วมมือในการกำหนดหลักสูตร โดยปรับหลักสูตรให้เข้ากับท้องถิ่น ให้สอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจของชุมชน โดยความร่วมมือของปราชญ์ท้องถิ่น ผู้ปกครอง โรงเรียน	3	2.9
3.14 ควรให้การบูรณาการเป็นรูปธรรม และสามารถปฏิบัติได้จริง	2	1.9

จากตารางที่ 16 ความคิดเห็นข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบพื้นฐานในด้านหลักสูตร ครูศิลปศึกษาโดยรวมมีความคิดเห็นมากที่สุดเรียงตามลำดับ ดังนี้ ลำดับที่หนึ่ง ควรให้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบรรจุไว้ในหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อให้แต่ละรายวิชาไปในทิศทางเดียวกัน ร้อยละ 22.3 ลำดับที่สอง ควรจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนในท้องถิ่น และทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์ที่มีในท้องถิ่นของตน เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ ร้อยละ 15.5 ลำดับที่สาม ควรให้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีการสอดแทรกไปในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้เพื่อเป็นการบูรณาการแบบครบวงจร ร้อยละ 11.6 ลำดับที่สี่ ควรมีการจัดทำหลักสูตรต้นแบบเพื่อเป็นแนวทางให้ครูผู้สอนได้นำไปปรับประยุกต์ใช้ ร้อยละ 10.6 ลำดับที่ห้า ควรให้ครูผู้สอนระดมความคิดช่วยกันวางแผน วิเคราะห์องค์ความรู้ เพื่อจัดทำหลักสูตรร่วมกัน และเป็นทิศทางเดียวกัน ร้อยละ 9.7

ตารางที่ 17 ความคิดเห็นข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้าน จุดประสงค์การเรียนรู้การสอน

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
4. ด้านจุดประสงค์การเรียนรู้การสอน		
4.1 นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้มีความสุข และสามารถประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้	26	25.2
4.2 นักเรียนเข้าใจหลักแนวคิด สามารถอธิบาย ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผ่านงานศิลปะได้	24	23.3
4.3 จุดประสงค์การเรียนรู้การสอนควรมีความชัดเจนและเข้าใจง่าย	15	14.5
4.4 นักเรียนสามารถใช้ความคิดสร้างสรรค์ นำวัสดุท้องถิ่นมาประยุกต์สร้างงานศิลปะได้อย่างคุ้มค่า	13	12.6
4.5 นักเรียนสามารถนำความรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้กับกลุ่มสาระวิชาต่างๆ ได้	10	9.7
4.6 นักเรียนสามารถนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อส่งเสริมให้สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมได้เจริญงอกงาม	8	7.7
4.7 เนื้อหาสาระของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถเข้าไปบรรจุอยู่ในแผนจัดการเรียนรู้ทุกแผนของวิชาศิลปศึกษา	7	6.7
4.8 จุดประสงค์ควรมีความยืดหยุ่นตามสภาพและวัยของนักเรียน	7	6.7
4.9 นักเรียนสามารถใช้ชีวิตบนทางสายกลางได้อยู่มีความสุข	6	5.8
4.10 นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีพฤติกรรมที่ดีตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีจิตสำนึกและรักษาวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม	6	5.8
4.11 จุดประสงค์ครอบคลุมแนวคิด ความหมาย การปฏิบัติตน และหลักการสำคัญตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	5	4.8
4.12 จุดประสงค์ควรไม่ละทิ้งธรรมชาติของวิชาศิลปศึกษา	4	3.8
4.13 จุดประสงค์ควรวัดได้จริงตรงตามเนื้อหาที่สอน	3	2.9

ตารางที่ 17 ความคิดเห็นข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้าน จุดประสงค์การเรียนรู้การสอน (ต่อ)

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
4. ด้านจุดประสงค์การเรียนรู้การสอน		
4.14 นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมจริงและสอดแทรกเนื้อหาปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงในทุกบทเรียน	3	2.9

จากตารางที่ 17 ความคิดเห็นข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านจุดประสงค์การเรียนรู้การสอน ครูศิลปศึกษาโดยรวมมีความคิดเห็นมากที่สุดเรียงตามลำดับ ดังนี้ ลำดับที่หนึ่ง นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้มีความสุข และสามารถประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้ ร้อยละ 25.2 ลำดับที่สอง นักเรียนเข้าใจหลักแนวคิด สามารถอธิบายถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผ่านงานศิลปะได้ ร้อยละ 23.3 ลำดับที่สาม จุดประสงค์การเรียนรู้การสอนควรมีความชัดเจนและเข้าใจง่าย ร้อยละ 14.5 ลำดับที่สี่ นักเรียนสามารถใช้ความคิดสร้างสรรค์นำวัสดุท้องถิ่นมาประยุกต์สร้างงานศิลปะได้อย่างคุ้มค่า ร้อยละ 12.6 ลำดับที่ห้า นักเรียนสามารถนำความรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้กับกลุ่มสาระวิชาต่างๆ ได้ ร้อยละ 9.7

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 18 ความคิดเห็นข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านเนื้อหา

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
5. ด้านเนื้อหา		
5.1 ควรจัดเนื้อหาให้เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพโรงเรียน และ ท้องถิ่น	22	21.3
5.2 ควรให้เนื้อสสามารถยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม และสมกับวัย และความสามารถตามระดับชั้นของนักเรียน	17	16.5
5.3 ควรกำหนดเนื้อหาสาระการเรียนรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา	17	16.5
5.4 ควรให้เนื้อหาครอบคลุมด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในมิติต่างๆ และสามารถปฏิบัติได้จริง	15	14.5
5.5 ควรสอดแทรกเนื้อหาสาระเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อ พัฒนาด้านความรู้ ทักษะและเจตคติ แก่นักเรียน	14	13.5
5.6 ควรส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามสภาพจริงโดยใช้ตัวอย่างจาก สิ่งที่มีอยู่รอบตัว ในท้องถิ่นของตน	13	12.6
5.7 ควรจัดเนื้อหาให้สอดคล้องกันระหว่างวิชาศิลปศึกษากับปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง	11	10.6
5.8 ควรมีทฤษฎีและเทคนิคการปฏิบัติงานด้านศิลปะ อธิบายอย่าง ชัดเจน โดยสามารถนำมาสร้างสรรค์งานรูปแบบต่างๆ ได้อย่าง หลากหลาย	11	10.6
5.9 ควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเลือกเนื้อหาสาระตามความสนใจ และความถนัด	8	7.7
5.10 ควรให้เนื้อหาสาระไม่เคร่งครัดจนเกินไป แต่ควรปล่อยให้การ เรียนการสอนเป็นไปตามธรรมชาติของวิชาศิลปศึกษา	7	6.7
5.11 ควรให้เนื้อหาเข้าใจง่ายไม่คลุมเครือ ทำให้ผู้เรียนไม่เข้าใจ	6	5.8

ตารางที่ 18 ความคิดเห็นข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านเนื้อหา (ต่อ)

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
5. ด้านเนื้อหา		
5.12 ควรบูรณาการเนื้อหาสาระของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับคุณ ค่าในด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน ในตัวที่ดี มีความรู้และคุณธรรมกับการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา	6	5.8
5.13 ควรให้นักเรียนได้ศึกษาแนวคิด ความหมาย การปฏิบัติตน และหลักการสำคัญตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และมี ส่วนในการเผยแพร่ความรู้สู่ชุมชน	4	3.8
5.14 ควรมีการปรับปรุงเนื้อหาอยู่ตลอดเวลาตามความเหมาะสม	2	1.9

จากตารางที่ 18 ความคิดเห็นข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านเนื้อหา ครูศิลปศึกษาโดยรวมมีความคิดเห็นมากที่สุดเรียงตามลำดับ ดังนี้ ลำดับที่หนึ่ง ควรจัดเนื้อหาให้เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพโรงเรียนและท้องถิ่น ร้อยละ 21.3 ลำดับที่สอง ควรให้เนื้อหายืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมและสมกับวัยและความสามารถตามระดับชั้นของนักเรียน ร้อยละ 16.5 ลำดับที่สาม ควรกำหนดเนื้อหาสาระการเรียนรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา ร้อยละ 16.5 ลำดับที่สี่ ควรให้เนื้อหาครอบคลุมด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในมิติต่างๆ และสามารถปฏิบัติได้จริง ร้อยละ 14.5 ลำดับที่ห้า ควรสอดแทรกเนื้อหาสาระเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อพัฒนาด้านความรู้ ทักษะและเจตคติ แก่ นักเรียน ร้อยละ 13.5

ตารางที่ 19 ความคิดเห็นข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
6. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน		
6.1 ควรจัดกิจกรรมให้มีความหลากหลาย และสร้างบรรยากาศให้เหมาะแก่การเรียนรู้ของนักเรียน	27	26.2
6.2 ควรจัดกิจกรรมให้นักเรียนเรียนรู้ทฤษฎีและลงมือปฏิบัติสร้างผลงานจริง ใช้ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการและฝึกประสบการณ์ด้วยตนเอง	24	23.3
6.3 ควรจัดกิจกรรมโดยที่นักเรียนมีส่วนร่วมในการเลือกตามความถนัด	21	20.3
6.4 ควรจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้แสดงออก และมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมครบทุกกระบวนการ โดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง	15	14.5
6.5 ควรจัดกิจกรรมโดยมีขั้นนำ ขั้นกิจกรรม ขั้นสรุป และการวัดและประเมินผล	14	13.5
6.6 ควรจัดกิจกรรมการเรียนทั้งในและนอกสถานที่ต่างๆ ของชุมชน หรือแหล่งเรียนรู้ที่น่าสนใจ โดยมีวิทยากรผู้เชี่ยวชาญหรือปราชญ์ท้องถิ่นมาร่วมให้ความรู้	12	11.6
6.7 ควรให้นักเรียนรู้จักการประยุกต์วัสดุจากทรัพยากรในท้องถิ่น มาสร้างสรรค์งานศิลปะให้เกิดประโยชน์สูงสุด	10	9.7
6.8 ควรมีสื่อการเรียนการสอน วัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอต่อจำนวน	10	9.7
6.9 นักเรียน และตรงกับกิจกรรมที่จะสอนควรจัดกระบวนการเรียนการสอนที่น่าสนใจ โดยเน้นการปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี	7	6.7
6.10 ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบรายกลุ่มและรายบุคคล	6	5.8
6.11 ควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามสภาพจริงของผู้เรียน โดยพิจารณาตัวบ่งชี้พฤติกรรม คุณลักษณะที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียน	5	4.8

ตารางที่ 19 ความคิดเห็นข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
6. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน		
6.12 ควรให้นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ และนำข้อมูลหรือประสบการณ์ที่ได้มาอภิปรายเป็นกลุ่มและสรุปผลในชั้นเรียน	4	2.9
6.13 ควรวางแผนการสอนล่วงหน้า และกำหนดระยะเวลาของการจัดกิจกรรม ปฏิบัติงานให้เหมาะสมในแต่ละคาบเรียน	4	2.9
6.14 ควรอธิบายขั้นตอน เทคนิคการกระบวนการทำงาน เพื่อให้ นักเรียนเข้าใจก่อนลงมือปฏิบัติ	2	1.9
6.15 ควรให้กิจกรรมศิลปะเป็นไปอย่างอิสระ ไม่ควรจำกัดขอบเขต เพื่อให้งานออกมาเป็นธรรมชาติที่สุด	2	1.9

จากตารางที่ 19 ความคิดเห็นข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูศิลปศึกษาโดยรวมมีความคิดเห็นมากที่สุดเรียงตามลำดับ ดังนี้ ลำดับที่หนึ่ง ควรจัดกิจกรรมให้มีความหลากหลายและสร้างบรรยากาศให้เหมาะแก่การเรียนรู้ของนักเรียน ร้อยละ 26.2 ลำดับที่สอง ควรจัดกิจกรรมให้นักเรียนเรียนรู้ ทฤษฎีและลงมือปฏิบัติสร้างผลงานจริง ใช้ความคิดสร้างสรรค์จินตนาการและฝึกประสบการณ์ด้วยตนเอง ร้อยละ 23.3 ลำดับที่สาม ควรจัดกิจกรรมโดยที่นักเรียนมีส่วนร่วมในการเลือกตามความถนัด ร้อยละ 20.3 ลำดับที่สี่ ควรจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้แสดงออก และมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมครบทุกกระบวนการโดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ร้อยละ 14.5 ลำดับที่ห้า ควรจัดกิจกรรมโดยมีขั้นนำ ขั้นกิจกรรม ขั้นสรุปและการวัดและประเมินผล ร้อยละ 13.5

ตารางที่ 20 ความคิดเห็นข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านการวัดและประเมินผล

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
7. ด้านการวัดและประเมินผล		
7.1 ควรวัดและประเมินผลการเรียนรู้จากทักษะความสามารถทางศิลปะของนักเรียนแต่ละคนในสภาพที่เป็นจริง	28	27.1
7.2 การวัดและประเมินผลครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้สาระทัศนศิลป์ ด้านความรู้ ด้านทักษะกระบวนการ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	23	22.3
7.3 ควรวัดและประเมินผลที่ทักษะกระบวนการทำงาน พฤติกรรม ควบคู่กับความสำเร็จของชิ้นงาน	18	17.4
7.4 ควรวัดและประเมินผลการปฏิบัติงานโดยการสังเกตพฤติกรรม การสัมภาษณ์ การวัดความรู้ความสามารถ เพิ่มสะสมผลงาน และการประเมินตนเองของนักเรียน	16	15.5
7.5 ควรมีการวัดและประเมินผลร่วมกันระหว่างครู และนักเรียน	11	10.6
7.6 ควรวัดและประเมินผลด้วยวิธีการอันหลากหลาย	11	10.6
7.7 ควรวัดและประเมินผลจากการนำเสนอหน้าชั้นเรียน และชิ้นงานของนักเรียน	11	10.6
7.8 ควรมีการประเมินผลก่อนเรียน ประเมินผลระหว่างเรียน และการประเมินผลเพื่อสรุปหลังการเรียน เพื่อนำผลที่ได้ไปพัฒนาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องในการเรียนการสอน	10	9.7
7.9 ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการ และกำหนดเกณฑ์ในการวัดและประเมินผล	9	8.7
7.10 ควรวัดและประเมินผลโดยใช้เครื่องมือที่เชื่อถือได้ และมีความเที่ยงตรง	7	6.7
7.11 ควรวัดและประเมินผลจากความรู้ควรวัดและประเมินผลจากความรู้ความเข้าใจและสามารถ	4	3.8

ตารางที่ 20 ความคิดเห็นข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านการวัดและประเมินผล (ต่อ)

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
7. ด้านการวัดและประเมินผล		
7.12 ควรมีเกณฑ์วัดประเมินผลที่ได้มาตรฐานและใช้ได้จริง อธิบายหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีความสำคัญต่อวิถี การดำเนินชีวิตในปัจจุบัน	4	3.8
7.13 ควรวัดและประเมินผลจากการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอ เพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียน	3	2.9
7.14 ควรวัดและประเมินผลเป็นรายกลุ่มและรายบุคคล	3	2.9
7.15 ควรให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลงานของผู้อื่น	3	2.9
7.16 ควรวัดและประเมินผลจากการประยุกต์ใช้วัสดุอุปกรณ์ใน ท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์	2	1.9

จากตารางที่ 20 ความคิดเห็นข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านการวัดและประเมินผล ครูศิลปศึกษาโดยรวมมีความคิดเห็นมากที่สุดเรียงตามลำดับ ดังนี้ ลำดับหนึ่ง ควรวัดและประเมินผลการเรียนรู้จากทักษะความสามารถทางศิลปะของนักเรียนแต่ละคนในสภาพที่เป็นจริง ร้อยละ 27.1 ลำดับที่สอง การวัดและประเมินผลครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้สาระทัศนศิลป์ ด้านความรู้ ด้านทักษะกระบวนการ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ร้อยละ 22.3 ลำดับที่สาม ควรวัดและประเมินผลที่ทักษะกระบวนการทำงานพฤติกรรมควบคู่กับความสำเร็จของชิ้นงาน ร้อยละ 17.4 ลำดับที่สี่ ควรวัดและประเมินผลการทำงานโดยการสังเกตพฤติกรรมสัมภาษณ์ การวัดความรู้ความสามารถเพิ่มสะสมผลงานและการประเมินตนเองของนักเรียน ร้อยละ 15.5 ลำดับที่ห้า ควรมีการวัดและประเมินผลร่วมกันระหว่างครูและนักเรียน ร้อยละ 10.6

2. ข้อมูลจากครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญทางด้านการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการสัมภาษณ์

2.1 ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตารางที่ 21 สภาพทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	8	80
หญิง	2	20
2. อายุ		
26 - 30 ปี	0	0
31 - 40 ปี	5	50
41 - 50 ปี	3	30
51 - 60 ปี	1	10
60 ปีขึ้นไป	1	10
3. วุฒิการศึกษา		
ปริญญาตรี	7	70
ปริญญาโท	3	30
4. สาขาที่ท่านสำเร็จการศึกษา		
ศิลปศึกษา	5	50
มัณฑนศิลป์	1	10
อุตสาหกรรมศิลป์	2	20
ประวัติศาสตร์	1	10
พลศึกษา	1	10
5. ประสบการณ์ในการสอนศิลปศึกษา		
1 - 5 ปี	0	0
6 - 10 ปี	4	40
11 - 15 ปี	0	0
16 - 20 ปี	1	10
21 - 25 ปี	1	10
25 - 30 ปีขึ้นไป	4	40
6. ประสบการณ์ในการเข้าร่วมฝึกอบรม ประชุม สัมมนา เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง		
เคย	7	70
ไม่เคย	3	30
7. ท่านเคยหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง		
เคย	10	100
ไม่เคย	0	0

จากตารางที่ 21 แสดงข้อมูลสภาพทั่วไปของครูผู้สอนศิลปะที่เชี่ยวชาญด้านการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ข้อที่ 1 เพศ ครูผู้สอนศิลปะที่เชี่ยวชาญด้านการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (จำนวน 8 คน) และเป็นเพศหญิง (จำนวน 2 คน) ตามลำดับ

ข้อที่ 2 อายุ ครูผู้สอนศิลปะที่เชี่ยวชาญด้านการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีอายุ 31-40 ปี (จำนวน 5 คน) 41 – 50 ปี (จำนวน 3 คน) 51 – 60 ปี (จำนวน 1 คน) และ 60 ปีขึ้นไป (จำนวน 1 คน) ตามลำดับ

ข้อที่ 3 วุฒิมัธยมศึกษา ครูผู้สอนศิลปะที่เชี่ยวชาญด้านการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีการศึกษาส่วนใหญ่ในระดับปริญญาตรี (จำนวน 7 คน) และระดับปริญญาโท (จำนวน 3 คน) ตามลำดับ

ข้อที่ 4 สาขาที่ทำนสำเร็จการศึกษา ครูผู้สอนศิลปะที่เชี่ยวชาญด้านการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาศาสาศิลป์ศึกษา (จำนวน 5 คน) อุตสาหกรรมศิลป์ (จำนวน 2 คน) ประวัติศาสตร์ (จำนวน 1 คน) และพลศึกษา (จำนวน 1 คน) ตามลำดับ

ข้อที่ 5 ประสบการณ์ในการสอนศิลปศึกษา ครูผู้สอนศิลปะที่เชี่ยวชาญด้านการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่วนใหญ่มีประสบการณ์สอน 25 – 30 ปีขึ้นไป (จำนวน 4 คน) และเท่ากันคือ 6 -10 ปี (จำนวน 4 คน) 16 – 20 ปี (จำนวน 1 คน) และ 21 – 25 ปี (จำนวน 1 คน) ตามลำดับ

ข้อที่ 6 ประสบการณ์ในการเข้าร่วมฝึกอบรม ประชุม สัมมนา เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ครูผู้สอนศิลปะที่เชี่ยวชาญด้านการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่วนใหญ่เคยมีโอกาส (จำนวน 7 คน) และไม่เคย (จำนวน 3 คน)

ข้อที่ 7 ครูศิลปะเคยหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ครูผู้สอนศิลปะที่เชี่ยวชาญด้านการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่วนใหญ่เคยหาความรู้เพิ่มเติม (จำนวน 10 คน)

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ

2.2.1 การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน

ตารางที่ 22 ตารางแสดงความคิดเห็นของครูผู้สอนศิลปะที่เชี่ยวชาญด้านการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
1. ท่านคิดว่าการพัฒนาหลักสูตรโดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษานั้น ควรมีแนวทางอย่างไร		
1.1 ควรนำวิชาศิลปศึกษาบูรณาการกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยนำไปจัดทำเป็นแผนจัดการเรียนรู้	6	60
1.2 ควรทำการศึกษา วิเคราะห์องค์ความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาสอดแทรกในหลักสูตรวิชาศิลปศึกษา	5	50
1.3 ควรมีการวางแผนขั้นตอนการทำงานก่อนจัดทำหลักสูตร	4	40
1.4 ควรจัดทำหลักสูตรบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักสูตรโรงเรียนโดยบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาต่างๆ	3	30
1.5 ควรจัดทำเป็นแผนจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับทักษะและวัยของนักเรียน	3	30
1.6 ควรเน้นหลักสูตรให้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างสรรค์เป็นผลงานโดยเน้นวัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ในท้องถิ่น	3	30
1.7 ควรจัดทำคู่มือเรื่องการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ครูศิลปศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน	3	30
1.8 ควรศึกษาความรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากเอกสารหรือตำราต่างๆ	2	20
1.9 ควรศึกษาหลักสูตรแกนกลาง มาตรฐานช่วงชั้นเพื่อเป็นแกนหลักในการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	2	20

2.2.1 การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน

ตารางที่ 22 ตารางแสดงความคิดเห็นของครูผู้สอนศิลปะที่เชี่ยวชาญด้านการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน (ต่อ)

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
1.10 ควรเน้นหลักสูตรให้เห็นคุณค่าของวัสดุ อุปกรณ์ให้ใช้อย่างรู้คุณค่า	1	10
1.11 ควรจัดทำสื่อการเรียนการสอนให้พร้อมก่อนทำการเรียนการสอนทุกครั้ง	1	10
2. ท่านคิดว่าสามารถมีส่วนร่วมในการนำองค์ความรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นฐานของการกำหนดหลักสูตร เนื้อหา และกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ร่วมกับโรงเรียนอย่างไร		
ด้านเนื้อหา		
3.1 ควรให้นักเรียนได้เรียนศิลปศึกษาโดยสอดแทรกเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไป	7	70
3.2 ควรให้นักเรียนได้สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนโดยผ่านการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา	5	50
3.3 ควรมีการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ทุกวิชาเพื่อความสอดคล้องกัน	5	50
3.4 ควรให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้	3	30
2.5 ควรให้นักเรียนได้เรียนรู้ภูมิปัญญาด้านศิลปะของท้องถิ่นตน	2	20
ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน		
2.6 ควรให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้จริงในชุมชน	4	40
2.7 ควรให้นักเรียนรู้จักประยุกต์วัสดุอุปกรณ์ในท้องถิ่นในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ	4	40
2.8 ควรให้นักเรียนได้ปฏิบัติงานจริงทุกขั้นตอน และรู้ขั้นตอนการทำงานอย่างถูกต้อง	3	30

2.2.1 การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน

ตารางที่ 22 ตารางแสดงความคิดเห็นของครูผู้สอนศิลปะที่เชี่ยวชาญด้านการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน (ต่อ)

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
2.9 ควรจัดกิจกรรมให้มีความหลากหลาย และจัดอย่างต่อเนื่อง	3	30
2.10 ควรจัดกิจกรรมโดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ด้วยตนเอง เช่น การจัดนิทรรศการ การสร้างสื่อรณรงค์ และโครงการ ต่างๆ	2	20
3. ท่านคิดว่านักเรียนควรได้รับประโยชน์อะไรจากการเรียนการสอน วิชาศิลปศึกษาโดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง		
3.1 นักเรียนได้คุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	7	70
3.2 นักเรียนได้รับการปลูกฝังปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จนเกิด เป็นค่านิยมและมีจิตสำนึกต่อสังคม	4	40
3.3 เป็นกระบวนการที่นักเรียนสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ตนเองไปในทางที่ดี	4	40
3.4 นักเรียนได้เรียนรู้กระบวนการทางและฝึกฝนทักษะทางศิลปะ	3	30
3.5 นักเรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการและมี ประสบการณ์ทางศิลปะมากยิ่งขึ้น	2	20
3.6 นักเรียนสามารถพึ่งตนเองได้และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม	2	20

จากตารางที่ 21 ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอนโดยบูรณาการวิชาศิลปศึกษากับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครูผู้สอนศิลปะที่เชี่ยวชาญในรายละเอียดในประเด็นต่างๆ ดังนี้

ข้อที่ 1 ท่านคิดว่าการพัฒนาหลักสูตรโดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษานั้น ควรมีแนวทางอย่างไร ครูผู้สอนศิลปะที่

เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ควรนำวิชาศิลปศึกษาบูรณาการกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยนำไปจัดทำเป็นแผนจัดการเรียนรู้ (จำนวน 6 คน) ควรทำการศึกษา วิเคราะห์องค์ความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสอดแทรกในหลักสูตรวิชาศิลปศึกษา (จำนวน 5 คน) ควรมีการวางแผนขั้นตอนการทำงานก่อนจัดทำหลักสูตร (จำนวน 4 คน) ควรจัดทำหลักสูตรบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักสูตรโรงเรียนโดยบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาต่างๆ (จำนวน 3 คน) ควรจัดทำเป็นแผนจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับทักษะและวัยของนักเรียน (จำนวน 3 คน) ควรเน้นหลักสูตรให้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างสรรค์เป็นผลโดยเน้นวัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ในท้องถิ่น (จำนวน 3 คน) ควรจัดทำคู่มือเรื่องการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ครูศิลปศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน (จำนวน 3 คน) ควรศึกษาความรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากเอกสารหรือตำราต่างๆ (จำนวน 2 คน) ควรศึกษาหลักสูตรแกนกลาง มาตราฐานช่วงชั้นเพื่อเป็นแกนหลักในการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (จำนวน 2 คน) ควรเน้นหลักสูตรให้เห็นคุณค่าของวัสดุ อุปกรณ์ให้ใช้อย่างรู้คุณค่า (จำนวน 1 คน) และ ควรจัดทำสื่อการเรียนการสอนให้พร้อมก่อนทำการเรียนการสอนทุกครั้ง (จำนวน 1 คน) ตามลำดับ

ข้อที่ 2 ท่านคิดว่าสามารถมีส่วนร่วมในการนำองค์ความรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นฐานของการกำหนดหลักสูตร เนื้อหา และกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาร่วมกับโรงเรียนอย่างไร ครูผู้สอนศิลปะที่เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ในด้านเนื้อหา ควรให้นักเรียนได้เรียนศิลปศึกษาโดยสอดแทรกเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไป (จำนวน 7 คน) ควรให้นักเรียนได้สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนโดยผ่านการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา (จำนวน 5 คน) ควรมีการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ทุกวิชาเพื่อความสอดคล้องกัน (จำนวน 5 คน) ควรให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ (จำนวน 3 คน) ควรให้นักเรียนได้เรียนรู้ภูมิปัญญาด้านศิลปะของท้องถิ่นตน (จำนวน 2 คน) ตามลำดับ และในด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอนศิลปะที่เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ควรให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้จริงในชุมชน (จำนวน 4 คน) ควรให้นักเรียนรู้จักประยุกต์วัสดุอุปกรณ์ในท้องถิ่นในการสร้างสรรค์

ผลงานศิลปะ (จำนวน 4 คน) ควรให้นักเรียนได้ปฏิบัติงานจริงทุกขั้นตอน และรู้ขั้นตอนการทำงานอย่างถูกต้อง (จำนวน 3 คน) ควรจัดกิจกรรมให้มีความหลากหลาย และจัดอย่างต่อเนื่อง (จำนวน 3 คน) และ ควรจัดกิจกรรมโดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำด้วยตนเอง เช่น การจัดนิทรรศการ การสร้างสื่อรณรงค์ และโครงการต่างๆ (จำนวน 2 คน) ตามลำดับ

ข้อที่ 3 ท่านคิดว่านักเรียนควรได้รับประโยชน์อะไรจากการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาโดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ครูผู้สอนศิลปะที่เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า นักเรียนได้คุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในวิถีประจำวัน (จำนวน 7 คน) นักเรียนได้รับการปลูกฝังปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จนเกิดเป็นค่านิยมและมีจิตสำนึกต่อสังคม (จำนวน 4 คน) เป็นกระบวนการที่นักเรียนสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนเองในทางที่ดี (จำนวน 4 คน) นักเรียนได้เรียนรู้กระบวนการทางและฝึกฝนทักษะทางศิลปะ (จำนวน 3 คน) นักเรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการและมีประสบการณ์ทางศิลปะมากยิ่งขึ้น (จำนวน 2 คน) และ นักเรียนสามารถพึ่งตนเองได้และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม (จำนวน 2 คน) ตามลำดับ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.2.2 การจัดกระบวนการเรียนรู้

ตอนที่ 2 ตารางที่ 23 ตารางแสดงความคิดเห็นของครูผู้สอนศิลปะที่เชี่ยวชาญด้านการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
1. ท่านคิดว่าควรกำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอน และเนื้อหาสาระในประเด็นใด		
1.1 ควรสังเคราะห์ความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เข้าใจ และกำหนดระยะเวลาในการจัดการเรียนการสอนให้เพียงพอ	4	40
1.2 ควรกำหนดสิ่งที่จะสอนโดยนำหลักสูตรแกนกลางมาเป็นเกณฑ์และจึงคิดวิธีการจัดกระบวนการเรียนการสอนโดยสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไป	3	30
1.3 นักเรียนควรมีความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ศิลป์ สามารถปฏิบัติงานและวิจารณ์งานได้	3	30
1.4 นักเรียนมีเหตุผลในการสร้างงาน และรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างรู้ค่า	2	20
1.5 นักเรียนมีคุณธรรมในการใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข	2	20
2. นักเรียนคิดว่าการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการกับวิชาศิลปศึกษามีวิธีการในการเตรียมการสอนอย่างไร เทคนิควิธีการสอนอย่างไร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างไร และมีสื่อวัสดุอุปกรณ์อย่างไร ยกตัวอย่าง		
การเตรียมการสอน		
2.1 ควรเตรียมสื่อวัสดุ อุปกรณ์ให้พร้อมในการจัดการเรียนการสอนทุกครั้ง	5	50
2.2 ควรวิเคราะห์เนื้อหาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้สอดคล้องกับเวลาในการจัดการเรียนการสอนแต่ละครั้ง	4	40

2.2.2 การจัดกระบวนการเรียนรู้

ตอนที่ 2 ตารางที่ 23 ตารางแสดงความคิดเห็นของครูผู้สอนศิลปะที่เชี่ยวชาญด้านการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ (ต่อ)

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
2.3 ควรวิเคราะห์ศักยภาพของนักเรียนในแต่ละชั้นเพื่อให้เหมาะสมกับวัยของนักเรียน	2	20
2.4 ควรเขียนแผนการจัดการเรียนรู้โดยสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	2	20
2.5 ควรกำหนดตัวชี้วัด กำหนดจุดประสงค์ และออกแบบการจัดการเรียนการสอน	1	10
เทคนิควิธีการสอน		
2.6 ควรให้นักเรียนได้ศึกษาหาข้อมูลด้วยตนเอง และหาคำตอบร่วมกับครูผู้สอน	5	50
2.7 ควรให้นักเรียนได้ปฏิบัติงานจริง ในแหล่งเรียนรู้จริง	4	40
2.8 ควรเปิดประเด็นปัญหาโดยให้นักเรียนคิดตามและให้นักเรียนค้นหาวิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง	3	30
2.9 ควรให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางของเรียนรู้	2	20
2.10 ควรอธิบายขั้นตอนการทำงานให้ชัดเจนก่อนปฏิบัติกิจกรรม	2	20
การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน		
2.11 ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถาม และนำเสนออย่างเป็นเหตุเป็นผล	8	80
2.12 ควรจัดกิจกรรมในรูปแบบของกิจกรรมกลุ่ม เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้	6	60
2.13 ควรให้นักเรียนได้ศึกษาศิลปะและภูมิปัญญาของชุมชน จากแหล่ง	5	50

2.2.2 การจัดกระบวนการเรียนรู้

ตอนที่ 2 ตารางที่ 23 ตารางแสดงความคิดเห็นของครูผู้สอนศิลปะที่เชี่ยวชาญด้านการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ (ต่อ)

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
2.14 ควรจัดกิจกรรมโดยสอดแทรกคุณธรรม เช่น ตรงต่อเวลา ความรับผิดชอบ มีน้ำใจ	4	40
2.15 ควรจัดกิจกรรมให้มีความหลากหลายและต่อเนื่อง	2	20
สื่อวัสดุอุปกรณ์		
2.15 ควรให้นักเรียนรู้จักการประยุกต์วัสดุธรรมชาติและวัสดุอุปกรณ์ที่เหลือใช้มาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะ	8	80
2.16 ควรมีสื่อวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ได้จริง	5	50
2.17 ควรมีสื่อทางเทคโนโลยีที่เสริมสร้างการเรียนรู้ เช่น อินเทอร์เน็ต สื่อ Ebook Vcd	4	40
3. ท่านคิดว่าการวัดและประเมินผลควรใช้เครื่องมืออะไร และวิธีดำเนินการอย่างไร		
3.1 ควรวัดและประเมินผลจากคุณลักษณะอันพึงประสงค์จากการทำงานกลุ่มและงานเดี่ยว	8	80
3.2 ควรวัดและประเมินผลโดยการสังเกตและสัมภาษณ์	7	70
3.3 ควรวัดจากความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการในการสร้างสรรค์ผลงานให้มีความสวยงาม	6	60
3.4 ควรวัดและประเมินผลจากการเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์การประยุกต์ใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างเหมาะสม	5	50
3.5 ควรวัดและประเมินผลจากการทำแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน	4	40
3.6 ควรวัดและประเมินผลจากนำเสนองานได้อย่างมีเหตุผล และสามารถแสดงความคิดเห็นได้	4	40

2.2.2 การจัดกระบวนการเรียนรู้

ตอนที่ 2 ตารางที่ 23 ตารางแสดงความคิดเห็นของครูผู้สอนศิลปะที่เชี่ยวชาญด้านการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ (ต่อ)

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
3.7 ควรวัดและประเมินผลจากการทำงานส่งตามเวลาที่กำหนด และมีความรับผิดชอบ	3	30
3.8 คะแนนควรมาจากการช่วยกันวิจารณ์ผลงานจากเพื่อน	1	10

จากตารางที่ 23 ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนการสอน โดยบูรณาการวิชาศิลปะศึกษากับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครูผู้สอนศิลปะที่เชี่ยวชาญ ในรายละเอียดในประเด็นต่างๆ ดังนี้

ข้อที่ 1 ท่านคิดว่าควรกำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอน และเนื้อหาสาระในประเด็นใด ครูผู้สอนศิลปะที่เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ควรสังเคราะห์ความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เข้าใจ และกำหนดระยะเวลาในการจัดการเรียนการสอนให้เพียงพอ (จำนวน 4 คน) ควรกำหนดสิ่งที่จะสอนโดยนำหลักสูตรแกนกลางมาเป็นเกณฑ์และจึงคิดวิธีการจัดกระบวนการเรียนการสอนโดยสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไป (จำนวน 3 คน) นักเรียนควรมีความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ศิลป์ สามารถปฏิบัติงานและวิจารณ์งานได้ (จำนวน 3 คน) นักเรียนมีเหตุผลในการสร้างงาน และรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า (จำนวน 2 คน) และนักเรียนมีคุณธรรมในการใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข (จำนวน 2 คน) ตามลำดับ

ข้อที่ 2 นักเรียนคิดว่าการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการกับวิชาศิลปะศึกษามีวิธีการในการเตรียมการสอนอย่างไร เทคนิควิธีการสอนอย่างไร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างไร และมีสื่อวัสดุอุปกรณ์อย่างไร ครูผู้สอนศิลปะที่เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ในด้านการเตรียมการสอน ควรเตรียมสื่อวัสดุ อุปกรณ์ให้พร้อมในการจัดการเรียนการสอนทุกครั้ง (จำนวน 5 คน) ควรวิเคราะห์เนื้อหาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้สอดคล้องกับเวลา

ในการจัดการเรียนการสอนแต่ละครั้ง (จำนวน 4 คน) ควรวิเคราะห์ศักยภาพของนักเรียนในแต่ละชั้นเพื่อให้เหมาะสมกับวัยของนักเรียน (จำนวน 2 คน) ควรเขียนแผนการจัดการเรียนรู้โดยสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (จำนวน 2 คน) และควรกำหนดตัวชี้วัด กำหนดจุดประสงค์ และออกแบบการจัดการเรียนการสอน (จำนวน 1 คน) ตามลำดับ ในด้านเทคนิควิธีการสอน ควรให้นักเรียนได้ศึกษาหาข้อมูลด้วยตนเอง และหาคำตอบร่วมกับครูผู้สอน (จำนวน 5 คน) ควรให้นักเรียนได้ปฏิบัติงานจริง ในแหล่งเรียนรู้จริง (จำนวน 4 คน) ควรเปิดประเด็นปัญหาโดยให้นักเรียนคิดตามและให้นักเรียนค้นหาวิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง (จำนวน 3 คน) ควรให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางของเรียนรู้ (จำนวน 2 คน) และควรอธิบายขั้นตอนการทำงานให้ชัดเจนก่อนปฏิบัติกิจกรรม (จำนวน 2 คน) ตามลำดับ ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถาม และนำเสนออย่างเป็นเหตุเป็นผล (จำนวน 8 คน) ควรจัดกิจกรรมในรูปแบบของกิจกรรมกลุ่ม เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (จำนวน 6 คน) ควรให้นักเรียนได้ศึกษาศิลปะและภูมิปัญญาของชุมชน จากแหล่งเรียนรู้ และใช้ประสบการณ์ถ่ายทอดเป็นผลงานทางศิลปะ (จำนวน 5 คน) ควรจัดกิจกรรมโดยสอดคล้องคุณธรรม เช่น ตรงต่อเวลา ความรับผิดชอบ มีน้ำใจ (จำนวน 4 คน) และควรจัดกิจกรรมให้มีความหลากหลายและต่อเนื่อง (จำนวน 2 คน) ตามลำดับ ในด้านสื่อวัสดุอุปกรณ์ ควรให้นักเรียนรู้จักการประยุกต์วัสดุธรรมชาติและวัสดุอุปกรณ์ที่เหลือใช้มาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะ (จำนวน 8 คน) ควรมีสื่อวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ได้จริง (จำนวน 5 คน) และควรมีสื่อทางเทคโนโลยีที่เสริมสร้างการเรียนรู้ เช่น อินเทอร์เน็ต Ebook Vcd (จำนวน 4 คน) ตามลำดับ

ข้อที่ 3 ท่านคิดว่าการวัดและประเมินผลควรใช้เครื่องมืออะไร และวิธีดำเนินการอย่างไร ครูผู้สอนศิลปะที่เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ควรวัดและประเมินผลจากคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จากการทำงานกลุ่มและงานเดี่ยว (จำนวน 8 คน) ควรวัดและประเมินผลโดยการสังเกตและสัมภาษณ์ (จำนวน 7 คน) ควรวัดจากความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการในการสร้างสรรค์ผลงานให้มีความสวยงาม (จำนวน 6 คน) ควรวัดและประเมินผลจากการเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ การประยุกต์ใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างเหมาะสม (จำนวน 5 คน) ควรวัดและประเมินผลจากการทำแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน (จำนวน 4 คน) ควรวัดและประเมินผลจากนำเสนองานได้อย่างมีเหตุผล และสามารถแสดงความคิดเห็นได้ (จำนวน 4 คน) ควรวัดและประเมินผลจากการทำงานส่งตามเวลาที่กำหนด และมีความรับผิดชอบ (จำนวน 3 คน) และคะแนนควรมาจากการช่วยกันวิจารณ์ผลงานจากเพื่อน (จำนวน 1 คน) ตามลำดับ

2.2.3 ปัญหาและอุปสรรคในการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษาในการจัดการเรียนการสอน

ตอนที่ 2 ตารางที่ 24 ตารางแสดงความคิดเห็นของครูผู้สอนศิลปะที่เชี่ยวชาญด้านการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษาในการจัดการเรียนการสอน

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
1. ท่านคิดว่าปัญหาอะไรที่ครูผู้สอนต้องประสบจากการจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษา		
1.1 ครูผู้สอนควรมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงน้อยและไม่เห็นความสำคัญ	6	60
1.2 ครูผู้สอนไม่มีการวางแผนการทำงาน จึงทำให้เกิดความสับสนระหว่างทำงาน	4	40
1.3 ครูผู้สอนมีภาระงานสอนมาก จึงต้องสละเวลาในการเอาใจใส่เพิ่มเติมให้กับนักเรียน	4	40
1.4 นโยบายของผู้บริหารแต่ละคนแตกต่างกัน ทำให้การส่งเสริมของโรงเรียนในแต่ละเรื่องไม่ต่อเนื่อง	3	30
1.5 ระยะเวลาในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษามีจำกัด ทำให้การสอดแทรกสาระ ความรู้เรื่องต่างๆ ไม่ต่อเนื่อง	3	30
1.6 ขาดการประสานความเข้าใจกันระหว่างครูผู้สอนและเพื่อนร่วมงานให้การสอนเป็นไปในแนวทางเดียวกัน	2	20
1.7 ครูผู้สอนขาดความอดทนในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ และไม่เอาใจใส่นักเรียน	2	20
1.8 ครูผู้สอนไม่แก้ปัญหาเรื่องวัสดุอุปกรณ์ที่ไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอน	2	20
1.9 ครูผู้สอนไม่จบด้านศิลปศึกษาโดยตรงจึงทำให้ไม่เข้าใจพัฒนาการของนักเรียนแต่ละวัย	1	10

ตอนที่ 2 ตารางที่ 24 ตารางแสดงความคิดเห็นของครูผู้สอนศิลปะที่เชี่ยวชาญด้านการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษาในการจัดการเรียนการสอน (ต่อ)

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
2. ท่านคิดว่าปัญหาอะไรที่นักเรียนต้องประสบจากการจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษา		
2.1 นักเรียนตามกระแสสังคมบริโภคนิยม ตามสื่อและตามเพื่อนชักจูง	5	50
2.2 นักเรียนขาดแบบอย่างที่ดีจากครอบครัวและสภาพครอบครัวไม่เชื่ออำนาจต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม	4	40
2.3 ผู้ปกครองและครูผู้สอนไม่ประสานความร่วมมือกันทำให้ไม่เกิดพฤติกรรมที่ปรับเปลี่ยนอย่างต่อเนื่อง	3	30
2.4 นักเรียนควรได้รับการกระตุ้นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องโดยมีเวลาในการเรียนอย่างเพียงพอ	3	30
2.5 นักเรียนไม่เข้าใจจุดประสงค์ของครูผู้สอนและไม่สนใจเรียน	2	20
2.6 นักเรียนขาดความริเริ่มสร้างสรรค์ ลอกเลียนแบบเพื่อนหรือไม่ทำด้วยตนเอง	2	20
3. ท่านคิดว่าอะไรคือปัญหาในการกำหนดจุดประสงค์ กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการวัดประเมินผล		
3.1 ครูควรทำความเข้าใจกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อกำหนดแนวทางในการเตรียมการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	5	50
3.2 ครูควรสละเวลาเพื่อจัดกระบวนการเรียนการสอนให้สัมฤทธิ์ผลอย่างต่อเนื่อง	4	40
3.3 ครูควรได้รับความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ในการให้ความร่วมมือในเรื่องต่างๆ	3	30

จากตารางที่ 24 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการบูรณาการวิชาศิลปะศึกษากับ
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครูผู้สอนศิลปะที่เชี่ยวชาญ ในรายละเอียดในประเด็นต่างๆ ดังนี้

ข้อที่ 1 ท่านคิดว่าปัญหาอะไรที่ครูผู้สอนต้องประสบจากการจัดการเรียนการสอนโดย
บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปะศึกษา ครูผู้สอนศิลปะที่เชี่ยวชาญด้านการ
จัดการเรียนการสอนบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ครูผู้สอนควร
มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงน้อยและไม่เห็นความสำคัญ (จำนวน 6
คน) ครูผู้สอนไม่มีการวางแผนการทำงาน จึงทำให้เกิดความสับสนระหว่างทำงาน (จำนวน 4
คน) ครูผู้สอนมีภาระงานสอนมาก จึงต้องใช้เวลาในการเอาใจใส่เพิ่มเติมให้กับนักเรียน
(จำนวน 4 คน) นโยบายของผู้บริหารแต่ละคนแตกต่างกัน ทำให้การส่งเสริมของโรงเรียนในแต่ละ
เรื่องไม่ต่อเนื่อง (จำนวน 3 คน) ระยะเวลาในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษามีจำกัด ทำ
ให้การสอดแทรกสาระ ความรู้เรื่องต่างๆ ไม่ต่อเนื่อง (จำนวน 3 คน) ขาดการประสานความ
เข้าใจกันระหว่างครูผู้สอนและเพื่อนร่วมงานให้การสอนเป็นไปในแนวทางเดียวกัน (จำนวน 2
คน) ครูผู้สอนขาดความอดทนในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ และไม่เอาใจใส่นักเรียน
(จำนวน 2 คน) ครูผู้สอนไม่แก้ปัญหาเรื่องวัสดุอุปกรณ์ที่ไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอน
(จำนวน 2 คน) และครูผู้สอนไม่จบด้านศิลปะศึกษาโดยตรงจึงทำให้ไม่เข้าใจพัฒนาการของ
นักเรียนแต่ละวัย (จำนวน 1 คน) ตามลำดับ

ข้อที่ 2 ท่านคิดว่าปัญหาอะไรที่นักเรียนต้องประสบจากการจัดการเรียนการสอนโดย
บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปะศึกษา ครูผู้สอนศิลปะที่เชี่ยวชาญด้านการ
จัดการเรียนการสอนบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า นักเรียนตาม
กระแสสังคมบริโภคนิยม ตามสื่อและตามเพื่อนซักจุง (จำนวน 5 คน) นักเรียนขาดแบบอย่างที่ดี
จากครอบครัวและสภาพครอบครัวไม่เอื้ออำนวยต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (จำนวน 4 คน)
ผู้ปกครองและครูผู้สอนไม่ประสานความร่วมมือกัน ทำให้ไม่เกิดพฤติกรรมที่ปรับเปลี่ยนอย่าง
ต่อเนื่อง (จำนวน 3 คน) นักเรียนควรได้รับการกระตุ้นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยมีเวลาในการ
เรียนอย่างเพียงพอ (จำนวน 3 คน) นักเรียนไม่เข้าใจจุดประสงค์ของครูผู้สอนและไม่สนใจเรียน
(จำนวน 2 คน) และนักเรียนขาดความริเริ่มสร้างสรรค์ ลอกเลียนแบบเพื่อนหรือไม่ทำด้วยตนเอง
(จำนวน 2 คน) ตามลำดับ

ข้อที่ 3 ท่านคิดว่าอะไรคือปัญหาในการกำหนดจุดประสงค์ กระบวนการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนและการวัดประเมินผล ครูผู้สอนศิลปะที่เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอน บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าคุณควรทำความเข้าใจกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อกำหนดแนวทางในการเตรียมการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (จำนวน 5 คน) ครูควรใช้เวลาเพื่อจัดกระบวนการเรียนการสอนให้สัมฤทธิ์ผลอย่างต่อเนื่อง (จำนวน 4 คน) และครูควรได้รับความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ในให้ความร่วมมือในเรื่องต่างๆ (จำนวน 3 คน) ตามลำดับ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษา

ตอนที่ 3 ตารางที่ 25 ตารางแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูผู้สอนศิลปะที่เชี่ยวชาญในการจัดการเรียนการสอนการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษา

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
1. ท่านมีข้อเสนอแนะความคิดเห็นอื่นๆ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษาอย่างไร และต้องการให้ทางโรงเรียนช่วยเหลือสนับสนุนท่านด้านใดด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน		
1.1 ครูผู้สอนควรเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน	6	60
1.2 ครูผู้สอนต้องวางแผนในการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้เป็นระบบและมีการวัดประเมินผลครอบคลุมตัวชี้วัดที่กำหนด	4	40
1.3 ควรบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้เพื่อความสอดคล้องกัน	4	40
1.4 ควรส่งเสริมอย่างจริงจังให้นักเรียนนำแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน	3	30
1.5 ควรให้นักเรียนประยุกต์วัสดุอุปกรณ์จากธรรมชาติในท้องถิ่นหรือจากเศษวัสดุที่เหลือใช้มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	3	30
1.6 ให้นักเรียนได้มีโอกาสในการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานที่จริงและปฏิบัติกิจกรรมจริง	3	30
1.7 ควรให้นักเรียนเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นและอนุรักษ์สืบทอด	2	20
1.8 ควรจัดการเรียนการสอนนอกเวลาเพื่อความต่อเนื่อง	2	20
1.9 ให้ครูผู้สอนนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสอดแทรกในกิจกรรมการเรียนการสอน และกำหนดวิธีการวัดและประเมินผล	1	10

2.3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษา (ต่อ)

ตอนที่ 3 ตารางที่ 25 ตารางแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูผู้สอนศิลปะที่เชี่ยวชาญในการจัดการเรียนการสอนการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษา

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
ต้องการให้ทางโรงเรียนสนับสนุนในเรื่องใด		
1.10 ด้านวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือในการสร้างสรรค์งาน	7	70
1.11 ด้านงบประมาณ	5	50
1.12 ด้านการจัดการอบรมบุคคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจ	4	40
ในเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการบูรณาการกับการจัดการเรียนการสอน		
1.13 ด้านการวางแผนการจัดทำหลักสูตรร่วมกับชุมชน	3	30
1.14 ด้านแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน	2	20

จากตารางที่ 25 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนในการบูรณาการวิชาศิลปศึกษากับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครูผู้สอนศิลปะที่เชี่ยวชาญในรายละเอียดในประเด็นต่างๆ ดังนี้

ข้อที่ 1 ท่านมีข้อเสนอแนะความคิดเห็นอื่นๆ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษาอย่างไร และต้องการให้ทางโรงเรียนช่วยเหลือสนับสนุนท่านด้านใด ครูผู้สอนศิลปะที่เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอนควรเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน (จำนวน 6 คน) ครูผู้สอนต้องวางแผนในการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้เป็นระบบและมีการวัดประเมินผลครอบคลุมตัวชี้วัดที่กำหนด (จำนวน 4 คน) ควรบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้เพื่อความสอดคล้องกัน (จำนวน 4 คน) ควรส่งเสริมอย่างจริงจังให้นักเรียนนำแนวทางของปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน (จำนวน 3 คน) ควรให้นักเรียนประยุกต์วัสดุอุปกรณ์จากธรรมชาติในท้องถิ่นหรือจากเศษวัสดุที่เหลือใช้มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (จำนวน 3 คน) ให้นักเรียนได้มีโอกาสในการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่จริงและปฏิบัติกิจกรรมจริง (จำนวน 3 คน) ควรให้นักเรียนเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นและอนุรักษ์สืบทอด (จำนวน 2 คน) ควรจัดการเรียนการสอนนอกเวลาเพื่อความต่อเนื่อง (จำนวน 2 คน) และให้ครูผู้สอนนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสอดแทรกในกิจกรรมการเรียนการสอน และกำหนดวิธีการวัดและประเมินผล (จำนวน 1 คน) ตามลำดับ และต้องการให้ทางโรงเรียนสนับสนุนในเรื่องใด ด้านวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือในการสร้างสรรค์งาน (จำนวน 7 คน) ด้านงบประมาณ (จำนวน 5 คน) ด้านการจัดการอบรมบุคคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการบูรณาการกับการจัดการเรียนการสอน (จำนวน 4 คน) ด้านการวางแผนการจัดทำหลักสูตรร่วมกับชุมชน (จำนวน 3 คน) และด้านแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน (จำนวน 2 คน) ตามลำดับ

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การบูรณาการการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษากับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครูศิลปศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 ของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ ในบทนี้จะนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 สรุปผลการวิจัยจากการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ ตามความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา

1.2 สรุปผลการวิจัยจากการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ ตามความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญ

2. อภิปรายผลการวิจัย

2.1 อภิปรายผลการวิจัยจากการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ ตามความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา

2.2 อภิปรายผลการวิจัยจากการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ ตามความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญ

3. ข้อเสนอแนะทั่วไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนวิชา ศิลปศึกษากับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครูศิลปศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 ของ โรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ

ขอบเขตของการวิจัย คือ การศึกษาแนวทางการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนวิชา ศิลปศึกษากับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครูศิลปศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 ของ โรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ จำนวนทั้งสิ้น 80 โรงเรียน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2551

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ กลุ่มครูศิลปศึกษา และกลุ่มครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญ ด้านการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษา โดยมีกลุ่มตัวอย่างประชากร คือ กลุ่มครูศิลปศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในเขตภาคเหนือ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2551 จำนวนทั้งสิ้น 160 คน และกลุ่มครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษา จำนวน 10 คน

การเก็บรวบรวมในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม สำหรับครูศิลปศึกษา และแบบสัมภาษณ์สำหรับครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านการบูรณาการ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษา ได้ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาของเครื่องมือ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ในส่วนของแบบสอบถามทดลองใช้และหาค่าความเที่ยงจากสูตรจากสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -coefficient) ของคอนบราซ (Cronbach) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) เท่ากับ

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การคำนวณด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์บนเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล (SPSS / PC+ Statistical Package for the Social Sciences / Personal Computer) โดยคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -coefficient) ค่าร้อยละ (Percent) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation , S.D.) ดังที่นำเสนอผลการวิเคราะห์และสรุปผลได้ ดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย

การสรุปผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน แต่ละส่วนแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

1.1 ผลจากการสอบถามครูศิลปศึกษา

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษากับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครูศิลปศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 ของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ ในด้าน

องค์ประกอบพื้นฐาน

1. ด้านครูผู้สอน
2. ด้านนักเรียนหรือผู้เรียน
3. ด้านหลักสูตร

องค์ประกอบหลัก

1. การกำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอน
2. การกำหนดเนื้อหา / สาระ
3. การดำเนินการ
 - 3.1 การเตรียมการสอน
 - 3.2 เทคนิควิธีสอน
 - 3.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
 - 3.4 อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน
4. การวัดและประเมินผล

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับองค์ประกอบการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ ในด้าน

1. ครูหรือผู้สอน
2. นักเรียนหรือผู้เรียน
3. หลักสูตร
4. จุดประสงค์การเรียนการสอน
5. เนื้อหา/สาระ
6. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
7. การวัดและประเมินผล

1.2 ผลจากการสัมภาษณ์ครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษา

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ ในด้าน

2.2.1 การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน

2.2.2 การจัดกระบวนการเรียนรู้

2.2.3 ปัญหาและอุปสรรคในการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับศิลปศึกษาในการจัดการเรียนการสอน

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษา

1.1 ผลจากการสอบถามครูศิลปศึกษา

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการสอบถามครูศิลปศึกษา จำนวน 103 คน ส่วนใหญ่เป็นครูศิลปศึกษาชาย คิดเป็นร้อยละ 60.2 และครูศิลปศึกษาหญิง คิดเป็นร้อยละ 39.8 และครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 32.0 ซึ่งมีช่วงอายุที่เท่ากันคือ 51 – 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 32.0 รองลงมาคือช่วงอายุระหว่าง 31 - 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 27.2 ในส่วนวุฒิการศึกษา ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 82.5 รองลงมาคือ ระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 15.5 และในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 1.9

สาขาที่สำเร็จการศึกษา ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในสาขาอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 61.2 รองลงมาคือ สำเร็จการศึกษาในสาขาศิลปศึกษา คิดเป็นร้อยละ 38.8

ประสบการณ์ในการสอนศิลปศึกษา ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการสอนศิลปศึกษา ระหว่าง 6 -10 ปี คิดเป็นร้อยละ 21.4 รองลงมาคือ ระหว่าง 11 – 15 ปี คิดเป็นร้อยละ 17.5 ซึ่งเท่ากับระหว่าง 25 – 30 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 17.5 ระหว่าง 1 – 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 16.5 ระหว่าง 16 – 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 14.6 ระหว่าง 21 – 25 ปี คิดเป็นร้อยละ 12.6

ภาระงานสอนปัจจุบันครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่สอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 คิดเป็นร้อยละ 68.0 รองลงมาคือ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 คิดเป็นร้อยละ 67.0 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 64.1 และในระดับชั้นอื่นๆ ซึ่งเป็นการสอนคละชั้นในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 คิดเป็นร้อยละ 56.3

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษากับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครูศิลปศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 ของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ

ในด้านองค์ประกอบพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ด้านครูผู้สอน ด้านนักเรียน และด้านหลักสูตร ในส่วนขององค์ประกอบหลักซึ่งประกอบด้วย 4 ด้านคือ ด้านการกำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอน ด้านการกำหนดเนื้อหา / สาระ ด้านการดำเนินการ (การเตรียมการสอน เทคนิควิธีสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน) และด้านการวัดและประเมินผล สรุปได้ดังนี้

องค์ประกอบพื้นฐาน

1. ด้านครู

ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.32$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้อมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ซึ่งระดับความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อที่ 1.4 ครูศิลปะควรจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รองลงมาคือ ข้อที่ 1.1 ครูศิลปะควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 4.37$) ข้อที่ 1.3 ครูศิลปะควรเขียนแผนจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 4.30$) และในข้อที่ระดับความคิดเห็นเฉลี่ยน้อยที่สุดมีด้วยกัน 2 ข้อ คือ ข้อที่ 1.2 ครูศิลปะควรวิเคราะห์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อปรับใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้ ($\bar{X} = 4.29$) และ ข้อที่ 1.5 ครูศิลปะควรวัดประเมินผลคุณลักษณะของนักเรียนที่เกิดจากการเรียนสาระการเรียนรู้ศิลปะ ($\bar{X} = 4.29$)

2. ด้านนักเรียน

ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.25$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้อมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ซึ่งระดับความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อที่ 2.1 นักเรียนควรได้รับการเรียนรู้เกี่ยวกับความหมาย แนวคิดการปฏิบัติตนตามหลักการสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 4.47$) รองลงมาคือ ข้อที่ 2.2 นักเรียนเห็น

คุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีต่อการดำเนินชีวิตและการแก้ปัญหาสังคมในปัจจุบัน ($\bar{X} = 4.42$) ข้อที่ 2.3 นักเรียนสามารถสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ และถ่ายทอดแนวคิดตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ ($\bar{X} = 4.23$) ข้อที่ 2.4 นักเรียนนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการเรียนรู้สาระทัศนศิลป์ และการดำเนินชีวิตประจำวันได้ ($\bar{X} = 4.19$) และข้อที่ระดับความคิดเห็นเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 2.5 นักเรียนใช้ความรู้ความสามารถทางทัศนศิลป์ในการเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้คนอื่นรับรู้ได้ ($\bar{X} = 3.97$)

3. ด้านหลักสูตร

ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.35$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้อมีความเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ซึ่งระดับความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อที่ 3.3 หลักสูตรควรกำหนดแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ($\bar{X} = 4.45$) รองลงมาคือ ข้อที่ 3.1 หลักสูตรควรมีการกำหนดผลการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.43$) ข้อที่ 3.2 หลักสูตรควรให้ผลการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ครอบคลุมแนวคิด การปฏิบัติตน หลักการสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 4.36$) ข้อที่ 3.4 หลักสูตรควรกำหนดแนวทางจัดการเรียนรู้และการวัดประเมินผลโดยบูรณาการระหว่างสาระทัศนศิลป์กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 4.28$) และข้อที่ระดับความคิดเห็นเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 3.5 หลักสูตรควรมีการประเมิน ทบทวนหลักสูตรและผลการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการระหว่างสาระการเรียนรู้ทัศนศิลป์กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 4.27$) ตามลำดับ

องค์ประกอบหลัก

1. ด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน

ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.41$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ซึ่งระดับความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อที่ 1.2 ให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน และการแก้ปัญหาสังคมในปัจจุบัน ($\bar{X} = 4.51$) แต่มีความเห็นในระดับเห็นด้วยมาก คือ ข้อที่ 1.1 ให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด การปฏิบัติตน และหลักการสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 4.48$) รองลงมาคือ ข้อที่ 1.3 ให้นักเรียนสามารถนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับการเรียนรู้สาระทัศนศิลป์ได้ ($\bar{X} = 4.42$) ข้อที่ 1.5 ให้นักเรียนสามารถประยุกต์ใช้เทคนิค วิธีการทางทัศนศิลป์ในการเผยแพร่ปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียงให้ผู้อื่นรับรู้ได้ ($\bar{X} = 4.33$) และข้อที่ระดับความคิดเห็นเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 1.4 ให้นักเรียนสามารถสื่อความคิดเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผ่านงานทัศนศิลป์ได้ ($\bar{X} = 4.32$)

2. ด้านการกำหนดเนื้อหา / สาระ

ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.37$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ซึ่งระดับความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อที่ 2.5 ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดเลือกสาระการเรียนรู้ที่ต้องการศึกษาตามความถนัดและความสนใจ ($\bar{X} = 4.52$) แต่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก คือ ข้อที่ 2.1 ควรมีการกำหนดสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.45$) รองลงมาคือ ข้อที่ 2.2 ควรให้สาระการเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงครอบคลุมแนวคิด ความหมาย การปฏิบัติตนและหลักการสำคัญ ($\bar{X} = 4.35$) ข้อที่ 2.4 ควรมีการกำหนดหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการระหว่างสาระทัศนศิลป์กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และมีการกำหนดสาระการเรียนรู้แต่ละหน่วย ($\bar{X} = 4.31$) และข้อที่ระดับความคิดเห็นเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 2.3 ควรมีการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาร่วมกำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 4.26$)

3. ด้านการดำเนินการ

3.1 การเตรียมการสอน

ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ซึ่งระดับความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อที่ 3.1.2 ครูศิลปะควรศึกษาแนวคิดกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ($\bar{X} = 4.62$) รองลงมาคือ ข้อที่ 3.1.4 ครูศิลปะควรจัดเตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์เพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.56$) ข้อที่ 3.1.1 ครูศิลปะควรมีการศึกษาแนวคิด ความหมาย การปฏิบัติตน และหลักการสำคัญตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 4.52$) แต่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก คือ ข้อที่ 3.1.3 ครูศิลปะควรมีการเขียนแผนจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการระหว่างสาระทัศนศิลป์กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 4.47$) และข้อที่ระดับความคิดเห็นเฉลี่ยน้อยที่สุดข้อที่ 3.1.5 ครูศิลปะควรศึกษาแหล่งเรียนรู้และติดต่อประสานงานกับปราชญ์ท้องถิ่นเพื่อร่วมจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.46$)

3.2 เทคนิควิธีการสอน

ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ซึ่งระดับความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อที่ 3.2.3 ครูศิลปะควรจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สามารถนำมาบูรณาการกับการเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ทัศนศิลป์ได้ ($\bar{X} = 4.56$) และเท่ากันคือ ข้อที่ 3.2.4 ครูศิลปะควรให้นักเรียนฝึกปฏิบัติโดยนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสร้างงานทัศนศิลป์รูปแบบต่างๆอย่างหลากหลาย ($\bar{X} = 4.56$) รองลงมาคือ ข้อที่ 3.2.2 ครูศิลปะควรนำนักเรียนไปศึกษาสภาพจริงภายในชุมชนท้องถิ่นที่มีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต ($\bar{X} = 4.54$)) แต่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก คือ ข้อที่ 3.2.5 ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ ครูศิลปะควรให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดหรือเลือกปฏิบัติกิจกรรมการบูรณาการระหว่างสาระทัศนศิลป์กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 4.49$) และข้อที่ระดับความคิดเห็นเฉลี่ยน้อยที่สุดข้อที่ 3.2.1 ครูศิลปะควรเชิญผู้เชี่ยวชาญหรือปราชญ์ท้องถิ่นที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาให้ความรู้กับนักเรียน ($\bar{X} = 4.39$)

3.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.49$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ซึ่งระดับความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อที่ 3.3.3 ครูศิลปะควรจัดกิจกรรมทัศนศิลป์ที่มีความหลากหลายครอบคลุมกิจกรรมการวาดภาพระบายสี การปั้น การหล่อ แกะสลัก การพิมพ์ การออกแบบสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 4.64$) รองลงมาคือ ข้อที่ 3.3.1 ครูศิลปะควรจัดกิจกรรมที่มีขั้นนำ ขั้นกิจกรรม ขั้นสรุปและการวัดประเมินผล ($\bar{X} = 4.59$) ข้อที่ 3.3.4 ครูศิลปะควรให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมทั้งรายกลุ่มและรายบุคคล ($\bar{X} = 4.57$) ข้อที่ 3.3.5 ครูศิลปะและนักเรียนควรร่วมกันสรุปผลหลังการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.50$) แต่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก คือ ข้อที่ 3.3.7 ครูศิลปะควรวัดและประเมินผลโดยการสัมภาษณ์ สังเกต ทดสอบ ประเมินผลงานจากแหล่งข้อมูลต่างๆอย่างหลากหลาย ($\bar{X} = 4.48$) รองลงมาคือ ข้อที่ 3.3.2 ครูศิลปะควรมีการกระตุ้นรื้อให้นักเรียนมีความต้องการในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับการเรียนทัศนศิลป์ ($\bar{X} = 4.47$) และเท่ากันคือ ข้อที่ 3.3.6 ครูศิลปะควรมีการวัดและประเมินผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้สาระทัศนศิลป์และด้านความรู้ ทักษะ ค่านิยมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 4.47$)

และข้อที่ระดับความคิดเห็นเฉลี่ยน้อยที่สุด ข้อที่ 3.3.8 ครูคิดปะครวรให้นักเรียน ผู้ปกครอง ผู้ร่วมในการจัดการเรียนรู้ร่วมประเมินผล ($\bar{X} = 4.20$)

3.4 อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน

ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ซึ่งระดับความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อที่ 3.4.4 ควรประยุกต์ใช้สื่อที่ผลิตจากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นซึ่งไม่เป็นอันตรายต่อนักเรียน ($\bar{X} = 4.60$) รองลงมาคือ ข้อที่ 3.4.2 ควรให้สื่อการสอนมีความน่าสนใจ สื่อความหมายให้เข้าใจได้ชัดเจน ($\bar{X} = 4.56$) ข้อที่ 3.4.1 ควรมีอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการระหว่างสาระทัศนศิลป์กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 4.50$) และข้อที่ระดับความคิดเห็นเฉลี่ยน้อยที่สุด ข้อที่ 3.4.3 ควรให้รูปแบบของสื่อมีความหลากหลายเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนรู้จักการแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 4.47$)

4. ด้านการวัดและประเมินผล

ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.39$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ซึ่งระดับความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อที่ 4.3 ควรให้การวัดและประเมินผลตามสภาพจริงด้วยวิธีการต่างๆ อย่างหลากหลายโดยการสัมภาษณ์ สังเกต ทดสอบและประเมินผลงาน ($\bar{X} = 4.50$) และระดับความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยเห็นด้วยมาก คือ ข้อที่ 4.4 ควรให้เครื่องมือที่ใช้วัดและประเมินผลมีความเที่ยงตรงเชื่อถือได้สอดคล้องกับกับจุดประสงค์ในการประเมิน ($\bar{X} = 4.45$) รองลงมาคือ ข้อที่ 4.2 ควรให้เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลมีตัวชี้วัด ครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะและเงื่อนไขตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่กำหนดไว้ในแผนจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.42$) ข้อที่ 4.1 ควรวิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้ และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างเครื่องมือในการวัดและประเมินผล ($\bar{X} = 4.35$) และข้อที่ระดับความคิดเห็นเฉลี่ยน้อยที่สุด ข้อที่ 4.5 ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ผู้ปกครองหรือผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการวัดและประเมินผล ($\bar{X} = 4.26$)

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับองค์ประกอบ การบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ

ในด้านของแนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับ วิชาศิลปศึกษา จากองค์ประกอบพื้นฐานในด้านครู ครูศิลปศึกษาโดยรวมมีความคิดเห็นว่า ครู ควรมีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รู้องค์ประกอบในการบูรณาการกับวิชา ศิลปศึกษา และครูควรได้รับการฝึกอบรมและประชุมเชิงปฏิบัติการทั้งในภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ในเรื่อง แนวทางในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการกับวิชาศิลปศึกษา จากวิทยากร ผู้เชี่ยวชาญ นอกจากนี้ ครูควรมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครูและสามารถปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ให้กับลูกศิษย์ได้ ควรให้ความสำคัญกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบูรณาการกับวิชา ศิลปศึกษาโดยสอดแทรกในทุกหน่วยการเรียนรู้ และครูควรมีความรู้ความสามารถทางทัศนศิลป์ เป็นอย่างดี และมีประสบการณ์ในการสอนวิชาศิลปศึกษา

ส่วนในองค์ประกอบพื้นฐานในด้านนักเรียน ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า นักเรียนควรมีความรู้ในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน และควร รับทราบปัญหาของสภาพสังคม ชุมชนที่เปลี่ยนไป มองเห็นคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ต่อการดำรงชีวิต ทั้งนี้ นักเรียนควรเรียนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติจริงไปพร้อมกัน และมีการ ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างแท้จริง นอกจากนี้ นักเรียนควร ได้มีโอกาสรับประสบการณ์ตรงเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากผู้เชี่ยวชาญหรือปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อเป็นแนวคตินำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนวิชาศิลปศึกษา และควรรู้จักนำทรัพยากรท้องถิ่น ตนเองมาประยุกต์สร้างสรรค์ผลงานศิลปะให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ส่วนเรื่ององค์ประกอบพื้นฐานในด้านหลักสูตร ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ควรนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบรรจุไว้ในหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อให้แต่ละรายวิชาเป็นไปใน แนวทางเดียวกัน โดยจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนในท้องถิ่น และ ทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์ที่มีในท้องถิ่นของตน เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ นอกจากนี้ ควรให้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีการสอดแทรกลงไปในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้เพื่อเป็นการบูร ณาการแบบครบวงจร ทั้งนี้ ควรมีการจัดทำหลักสูตรต้นแบบเพื่อเป็นแนวทางให้ครูผู้สอนได้นำไปปรับ ประยุกต์ใช้ และควรให้ครูผู้สอนระดมความคิดช่วยกันวางแผน วิเคราะห์องค์ความรู้ เพื่อจัดทำ หลักสูตรร่วมกัน และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ส่วนในองค์ประกอบหลักในด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้มีความสุข โดยสามารถประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต และสามารถใช้ความคิดสร้างสรรค์นำวัสดุท้องถิ่นมาประยุกต์สร้างงานศิลปะได้อย่างคุ้มค่า มีเข้าใจหลักแนวคิด สามารถอธิบายถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผ่านทางงานศิลปะได้ นอกจากนี้จุดประสงค์การเรียนการสอนควรมีความชัดเจนเข้าใจง่าย และนักเรียนสามารถนำความรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ได้

ส่วนในองค์ประกอบหลักในด้านเนื้อหา ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ควรจัดเนื้อหาให้เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพโรงเรียนและท้องถิ่น เนื้อหาต้องสามารถยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม เหมาะกับวัยและความสามารถตามระดับชั้นของนักเรียน ทั้งนี้ ควรกำหนดเนื้อหาสาระการเรียนรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา โดยเนื้อหาควรครอบคลุมด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในมิติต่างๆ และสามารถปฏิบัติได้จริง และสอดแทรกเนื้อหาสาระเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อพัฒนาด้านความรู้ ทักษะและเจตคติ แก่นักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เหมาะสมแก่ความเป็นนักเรียน

ส่วนในองค์ประกอบหลักในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า การจัดกิจกรรมควรจัดให้มีความหลากหลายและสร้างบรรยากาศให้เหมาะแก่การเรียนรู้ของนักเรียน โดยที่นักเรียนมีส่วนร่วมในการเลือกกิจกรรมตามความถนัด ซึ่งนักเรียนต้องเรียนรู้ทฤษฎีและลงมือปฏิบัติสร้างผลงานจริงโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์จินตนาการและฝึกประสบการณ์ด้วยตนเอง การทำกิจกรรมควรให้นักเรียนได้แสดงออก และมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมครบทุกกระบวนการโดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง และมีการวางแผนกิจกรรมอย่างเหมาะสมในแต่ละคาบโดยมีขั้นนำ ขั้นกิจกรรม ขั้นสรุปและการวัดและประเมินผล

ส่วนในจากองค์ประกอบหลักในด้านการวัดและประเมินผล ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ควรวัดจากทักษะความสามารถทางศิลปะของนักเรียนแต่ละคนในสภาพที่เป็นจริง ควรครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้สาระทัศนศิลป์ ด้านความรู้ ด้านทักษะกระบวนการ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ ควรวัดและประเมินผลที่ทักษะกระบวนการทำงานทางพฤติกรรมควบคู่กับความสำเร็จของชิ้นงาน โดยการสังเกตพฤติกรรม การสัมภาษณ์ แฟ้มสะสมผลงานและการประเมินตนเอง

ของนักเรียน และมีการวัดและประเมินผลร่วมกันระหว่างครูและนักเรียนเพื่อประสิทธิภาพสูงสุดที่จะเกิดแก่ผู้เรียน

1.2 ผลจากการสัมภาษณ์ครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษา

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

จากการสัมภาษณ์ครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจำนวน 10 คน ส่วนใหญ่เป็นชาย (จำนวน 8 คน) และครูศิลปศึกษาหญิง (จำนวน 2 คน) และส่วนใหญ่ครูผู้เชี่ยวชาญมีอายุระหว่าง 31-40 ปี (จำนวน 5 คน) รองลงมาคืออายุระหว่าง 41 – 50 ปี (จำนวน 3 คน) สำหรับในด้านวุฒิการศึกษาส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี (จำนวน 7 คน) และระดับปริญญาโท (จำนวน 3 คน)

นอกจากนี้ ครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาศาสาศิลปศึกษา (จำนวน 5 คน) รองลงมาคือสาขาอุตสาหกรรมศิลป์ (จำนวน 2 คน) ประวัติศาสตร์ (จำนวน 1 คน) และพลศึกษา (จำนวน 1 คน)

ในด้านประสบการณ์ในการสอนศิลปศึกษา ครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีประสบการณ์สอนระหว่าง 25 – 30 ปีขึ้นไป (จำนวน 4 คน) และเท่ากันคือระหว่าง 6 -10 ปี (จำนวน 4 คน) และมีประสบการณ์ในการเข้าร่วมฝึกอบรม ประชุม สัมมนา เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่วนใหญ่เคยมีโอกาสร่วมการอบรม (จำนวน 7 คน) และไม่เคยเข้ารับการอบรม (จำนวน 3 คน) นอกจากนี้ ครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญยังหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากสื่อประเภทต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต วีซีดี เป็นต้น (จำนวน 10 คน)

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ ในด้านต่อไปนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน

การพัฒนาหลักสูตรโดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษานั้น ครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ควรนำวิชาศิลปศึกษามารวมกับการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยนำไปจัดทำเป็นแผนจัดการเรียนรู้ และควรวางแผนขั้นตอนการทำงานก่อนจัดทำหลักสูตร ทั้งนี้ควรศึกษา วิเคราะห์องค์ความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากเอกสารหรือตำราต่างๆ และนำมาสอดแทรกในหลักสูตรวิชาศิลปศึกษา หรือจัดทำคู่มือ เรื่องการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ครูศิลปศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน นอกจากนี้ ควรจัดทำเป็นหลักสูตรโรงเรียนโดยบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาต่างๆ เพื่อความสอดคล้องกัน และในการจัดทำแผนจัดการเรียนรู้ควรให้เหมาะสมกับทักษะและวัยของนักเรียน มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะโดยเน้นวัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้ใช้อย่างรู้คุณค่า

การมีส่วนร่วมในการนำองค์ความรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นฐานของการกำหนดหลักสูตร เนื้อหา และกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาร่วมกับโรงเรียน ความคิดเห็นส่วนใหญ่ของครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับด้านเนื้อหา ควรให้นักเรียนได้เรียนวิชาศิลปศึกษาโดยสอดแทรกเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไป และนักเรียนได้เรียนรู้ภูมิปัญญาด้านศิลปะของท้องถิ่นตน อีกทั้งสามารถสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนโดยผ่านการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา โดยที่นักเรียนต้องมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ส่วนในด้านกิจกรรมการเรียนการสอนนักเรียนควรได้ศึกษาหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้จริงในชุมชน สามารถประยุกต์ใช้วัสดุอุปกรณ์ในท้องถิ่นมาสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ โดยที่นักเรียนได้ปฏิบัติงานจริงทุกขั้นตอน และรู้ขั้นตอนการทำงานอย่างถูกต้อง นอกจากนี้กิจกรรมต้องมีความหลากหลายและจัดอย่างต่อเนื่อง

ในส่วนของประโยชน์ที่นักเรียนควรได้รับ จากการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ นักเรียนได้พฤติกรรมอันพึงประสงค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ประกอบกับมีค่านิยมที่ดี พึ่งตนเองได้ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม และมีจิตสำนึกต่อชุมชน สังคม ประเทศชาติ รวมทั้งได้เรียนรู้

กระบวนการและฝึกฝนทักษะทางศิลปะ โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการจนเกิดเป็น ประสบการณ์ทางศิลปะ

2. การจัดการกระบวนการเรียนรู้

การกำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอน และเนื้อหาสาระของการบูรณาการวิชา ศิลปะศึกษากับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอน บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ควรสังเคราะห์ความรู้ปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงให้เข้าใจ และกำหนดระยะเวลาในการจัดการเรียนการสอนให้เพียงพอ ทำการ กำหนดสิ่งที่จะสอนโดยนำหลักสูตรแกนกลางมาเป็นเกณฑ์และจึงคิดวิธีการจัดการกระบวนการเรียน การสอนโดยสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไป นอกจากนี้ นักเรียนควรมีความรู้เรื่อง ประวัติศาสตร์ศิลป์ สามารถปฏิบัติงานและวิจารณ์งานได้ รวมทั้งมีเหตุผลในการสร้างงาน และ รู้จักใช้ทรัพยากรอย่างรู้ค่า ประกอบกับนักเรียนมีคุณธรรมที่ได้ไปใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างมี ความสุข

การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการกับวิชาศิลปศึกษา มีวิธีการในด้านต่างๆ กล่าวคือ ในด้านการเตรียมการสอน ด้านเทคนิควิธีการสอน ด้านการจัด กิจกรรมการเรียนการสอน และด้านสื่อวัสดุอุปกรณ์ ครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการ เรียนการสอนบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ด้านการเตรียมการ สอนควรเตรียมสื่อวัสดุ อุปกรณ์ให้พร้อมในการจัดการเรียนการสอนทุกครั้ง รวมทั้งวิเคราะห์ เนื้อหาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเขียนแผนการจัดการเรียนรู้โดยสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง อีกทั้งจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับเวลา เหมาะสมกับวัยของนักเรียน สำหรับในด้าน เทคนิควิธีการสอนนักเรียนควรศึกษาหาข้อมูลด้วยตนเอง และหาคำตอบร่วมกับครูผู้สอน ซึ่ง นักเรียนต้องได้ปฏิบัติกิจกรรมจริง ในแหล่งเรียนรู้จริง ครูควรเปิดประเด็นปัญหาโดยให้นักเรียน คิดตามและให้นักเรียนค้นหาวิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยนักเรียนเป็นศูนย์กลางของเรียนรู้ นอกจากนี้ ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนครูควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถาม และ นำเสนออย่างเป็นเหตุเป็นผล โดยจัดในรูปแบบของกิจกรรมกลุ่มเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมถึงการจัดให้นักเรียนได้ศึกษาศิลปะภูมิปัญญาของชุมชน จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน และใช้ ประสบการณ์ถ่ายทอดเป็นผลงานทางศิลปะ โดยในแต่ละกิจกรรมต้องสอดแทรกคุณธรรม เช่น การตรงต่อเวลา ความรับผิดชอบ มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และกิจกรรมควรมีความหลากหลาย

และจัดอย่างต่อเนื่อง สำหรับด้านสื่อวัสดุอุปกรณ์ ควรให้นักเรียนรู้จักการประยุกต์วัสดุธรรมชาติ และวัสดุอุปกรณ์ที่เหลือใช้มาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะ ทั้งนี้สื่อวัสดุอุปกรณ์ควรใช้ได้จริง และมีสื่อทางเทคโนโลยีที่เสริมสร้างการเรียนรู้ เช่น อินเทอร์เน็ต Ebook Vcd เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ อย่างสมบูรณ์ที่สุด

ในด้านการวัดและประเมินผล ครูผู้สอนควรวัดและประเมินผลจากคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยวิธีการอันหลากหลาย เช่น การวัดและประเมินผลจากการทำงานกลุ่มและงานเดี่ยว โดยใช้วิธีการสังเกตและสัมภาษณ์ รวมถึงการใช้คิดสร้างสรรค์ จินตนาการในการสร้างสรรค์ผลงานให้มีความสวยงาม มีการเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์และประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม รวมทั้งการทำแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน นักเรียนสามารถนำเสนองานได้อย่างมีเหตุผล และสามารถแสดงความคิดเห็นได้ การทำงานส่งตามเวลาที่กำหนด มีความรับผิดชอบ และคะแนนควรมาจากการช่วยกันวิจารณ์ผลงานจากเพื่อนในชั้น

3. ปัญหาและอุปสรรคในการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชา ศิลปศึกษาในการจัดการเรียนการสอน

ปัญหาส่วนใหญ่ที่ครูผู้สอนต้องประสบจากการจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษา คือ ครูผู้สอนไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและมองไม่เห็นความสำคัญ ไม่มีการวางแผนการทำงานจึงทำให้เกิดความสับสนระหว่างทำงาน รวมถึงครูผู้สอนมีภาระงานสอนมาก จึงต้องสละเวลาในการเอาใจใส่เพิ่มเติมให้กับนักเรียน และนโยบายของผู้บริหารแต่ละคนแตกต่างกัน จึงทำให้การส่งเสริมของโรงเรียนในแต่ละเรื่องไม่ต่อเนื่อง อีกทั้งครูขาดการประสานความเข้าใจกันระหว่างเพื่อนร่วมงานให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน และครูหลายคนขาดความอดทนในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ และไม่เอาใจใส่นักเรียนอย่างจริงจัง นอกจากนี้ ระยะเวลาในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษามีจำกัด ทำให้การสอดแทรกสาระความรู้เรื่องต่างๆทำไม่ได้ไม่ต่อเนื่อง

ปัญหาที่นักเรียนต้องประสบจากการจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษา ครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า นักเรียนยังตามกระแสสังคมบริโภคนิยม ตามสื่อและตามเพื่อนซักจึงทำให้เสียคนโดยง่าย รวมถึงขาดแบบอย่างที่ดีจากครอบครัวและสภาพครอบครัวไม่เอื้ออำนวยต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม อีกทั้งผู้ปกครอง

และครูผู้สอนไม่ประสานความร่วมมือกันในการกระตุ้นทำให้ไม่เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ นักเรียนหลายคนไม่เข้าใจจุดประสงค์ของครูผู้สอนและไม่สนใจเรียน เวลาเรียนไม่เพียงพอ และนักเรียนไม่มีความซื่อสัตย์ในการทำงาน ขาดความริเริ่มสร้างสรรค์ ลอกเลียนแบบเพื่อนหรือไม่ทำงานด้วยตนเอง

ปัญหาในการกำหนดจุดประสงค์ กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการวัดประเมินผล ครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ครูควรทำความเข้าใจกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อกำหนดแนวทางในการเตรียมการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมถึงครูควรใช้เวลาเพื่อจัดกระบวนการเรียนการสอนให้สัมฤทธิ์ผลอย่างต่อเนื่อง และครูควรได้รับความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ในการให้ความร่วมมือในเรื่องต่างๆ

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษา

การจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษา ครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ก่อนอื่นครูผู้สอนต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน มีการวางแผนในการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้เป็นระบบและมีการกำหนดวิธีการวัดและประเมินผลครอบคลุมตัวชี้วัด และเพื่อผลสัมฤทธิ์ให้เกิดประโยชน์สูงสุดจึงควรบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆเพื่อความสอดคล้องกัน และควรส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการประยุกต์วัสดุอุปกรณ์จากธรรมชาติในท้องถิ่นหรือจากเศษวัสดุที่เหลือใช้มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมถึงครูควรเสียสละเวลาในการจัดการเรียนการสอนนอกเวลาเพื่อความต่อเนื่อง นอกจากนี้นักเรียนควรมีโอกาสได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานที่จริงและปฏิบัติกิจกรรมจริง เพื่อให้เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นและอนุรักษ์สืบทอด

ครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ความต้องการให้ทางโรงเรียนสนับสนุนช่วยเหลือในด้านวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือในการสร้างสรรค์งาน ด้านงบประมาณ ด้านการจัดการอบรมบุคคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการบูรณาการกับการ

จัดการเรียนการสอน ด้านการวางแผนการจัดทำหลักสูตรร่วมกับชุมชน และด้านแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน

2. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยพบว่าการศึกษานโยบายการจัดการเรียนการสอนการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ ตามความคิดเห็นของครูศิลปะศึกษาและครูศิลปะศึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีประเด็นต่างๆ ที่น่าสนใจ ควรนำมาอภิปรายดังต่อไปนี้

2.1 อภิปรายผลการวิจัยจากการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ ตามความคิดเห็นของครูศิลปะศึกษา

2.1.1 สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากสรุปผลการวิจัยในส่วนของสภาพทั่วไปของครูศิลปะศึกษา จำนวน 103 คน ปรากฏว่ามีครูศิลปะศึกษาชาย ร้อยละ 60.2 และครูศิลปะศึกษาหญิง ร้อยละ 39.8 และครูศิลปะศึกษาส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี ร้อยละ 32.0 ซึ่งมีช่วงอายุที่เท่ากันคือ 51 – 60 ปี ร้อยละ 32.0 รองลงมาคือช่วงอายุระหว่าง 31 - 40 ปี ร้อยละ 27.2 ในส่วนวุฒิการศึกษา ครูศิลปะศึกษาส่วนใหญ่มีวุฒิมัธยมศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับปริญญาตรี ร้อยละ 82.5 รองลงมาคือระดับปริญญาโท ร้อยละ 15.5 และในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 1.9 สาขาที่สำเร็จการศึกษา ครูศิลปะศึกษาส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในสาขาอื่นๆ ร้อยละ 61.2 รองลงมาคือสำเร็จการศึกษาในสาขาศิลปะศึกษา ร้อยละ 38.8 ประสบการณ์ในการสอนศิลปะศึกษา ครูศิลปะศึกษาส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการสอนศิลปะศึกษา ระหว่าง 6 -10 ปี ร้อยละ 21.4 รองลงมาคือ ระหว่าง 11 – 15 ปี ร้อยละ 17.5 ซึ่งเท่ากับระหว่าง 25 – 30 ปีขึ้นไป ร้อยละ 17.5 ระหว่าง 1 – 5 ปี ร้อยละ 16.5 ระหว่าง 16 – 20 ปี ร้อยละ 14.6 ระหว่าง 21 – 25 ปี ร้อยละ 12.6 ภาระงานสอนปัจจุบันครูศิลปะศึกษาส่วนใหญ่สอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ร้อยละ 68.0 รองลงมาคือ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ร้อยละ 67.0 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่

ที่ 4 ร้อยละ 64.1 และในระดับชั้นอื่นๆ ซึ่งเป็นการสอนศิลปะชั้นในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 และระดับชั้นมัธยมศึกษา ร้อยละ 56.3

จากข้อมูลข้างต้น จะเห็นได้ว่าครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่จะมีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี เป็นวัยที่ครูมีประสบการณ์ในการสอนมานาน จึงทำให้มีความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาให้เหมาะสมกับนักเรียนในแต่ละวัย และมองเห็นความสำคัญของการปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามให้กับนักเรียน ให้สอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไป โดยที่นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ครูผู้สอนมีประสบการณ์สอนในทุกๆ ระดับชั้น จึงได้เห็นพัฒนาการในด้านต่างๆ ของนักเรียนจึงสามารถจัดกระบวนการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับวัยได้เป็นอย่างดี

สรุปว่า ครูศิลปศึกษา จะต้องทำหน้าที่จัดดำเนินการเรียนการสอนในวิชาศิลปศึกษาอันประกอบด้วยกิจกรรมศิลปะในระดับพื้นฐาน เป็นผู้มีส่วนอย่างมากในที่จะทำให้การเรียนการสอนบรรลุจุดมุ่งหมายและนักเรียนได้รับผลประโยชน์สูงสุดจากการเรียน และควรเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในวิชาศิลปศึกษา มีประสบการณ์และจิตสำนึกของการเป็นครู ซึ่งจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยาเด็ก และจะเป็นผู้ที่สามารถสอนได้ดีถ้าหากจัดเตรียมการสอนล่วงหน้า ศึกษาความรู้เกี่ยวกับศิลปะเพิ่มเติม ปรับปรุงตนเองให้มีความรู้ความเข้าใจในจิตวิทยาการศึกษา สิ่งสำคัญคือ ครูผู้สอนศิลปศึกษาจะต้องมีความเชื่อพื้นฐานว่า เด็กทุกเพศทุกวัยสามารถเรียนศิลปะได้ และเข้าใจว่าเด็กทุกคนมีความสนใจที่แตกต่างกันและแสดงออกไม่เหมือนกัน (เลิศอนันตนะ, 2525) ซึ่งสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 27 กล่าวว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย และเกี่ยวข้องกับสภาพปัญหา ในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นครูผู้สอน จึงต้องมีการพัฒนาตนเองและอย่างต่อเนื่อง รู้จักคิดค้นวิธีการสอนใหม่ ๆ อยู่เสมอ โดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ ให้ผู้เรียน ได้รู้จักคิดหาหนทางสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้ชี้แนวทางในการหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ ให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้จากสิ่งใหม่ ๆ หรือสอนให้ผู้เรียนรู้วิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง

2.1.2 **ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ** ในด้านองค์ประกอบพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ด้าน

ครูผู้สอน ด้านนักเรียน และด้านหลักสูตร ในส่วนของประกอบหลักซึ่งประกอบด้วย 4 ด้านคือ ด้านการกำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอน ด้านการกำหนดเนื้อหา/สาระ ด้านการดำเนินการ (การเตรียมการสอน เทคนิควิธีสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน) และด้านการวัดและประเมินผล มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

องค์ประกอบพื้นฐาน

1. ด้านครู

ผลการสรุปการวิจัย องค์ประกอบพื้นฐานในด้านครู พบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ในข้อที่ 1.4 ครูศิลปะควรจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังที่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ในมาตรา 23 กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนการสอนของครู ต้องเน้นความสำคัญ ทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสม ของแต่ละระดับการศึกษา ในเรื่องที่เกี่ยวข้องตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม และ มาตรา 24 ได้กล่าวไว้ว่า จัดการเรียนการสอน โดยผสมผสานความรู้ต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนและสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนการสอน จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ สื่อการเรียน และแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ การประเมินผลการเรียนรู้ควบคู่ไปกับการทำกิจกรรมและทดสอบ ซึ่งเห็นตรงกันกับชนาธิป พรกุล (2544) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างต่อเนื่องหรือการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการแสดงพฤติกรรมในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งซึ่งเป็นผลมาจากการฝึกปฏิบัติหรือได้รับประสบการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับ ทิศนา ขัมมณี (2549) ได้กล่าวว่า หลักสูตรได้กำหนดให้ครูสอนโดยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนอันจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิด และเรียนรู้กระบวนการต่างๆ ที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ครูควรศึกษากิจกรรมให้เข้าใจแนวคิดของกิจกรรมก่อนการสอน และฝึกฝนให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้ดีและเร็ว นอกจากนี้ ครูควรเป็นแบบที่ดีแก่นักเรียน เห็นความสำคัญต่อการปลูกฝังค่านิยมและการสร้างลักษณะนิสัยที่ดีให้แก่เด็ก ซึ่งการเป็นครูผู้สอนที่ดีสอดคล้องกับความคิดเห็นของ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2525) กล่าวว่า การที่ผู้สอนสอนด้วยวิญญานความเป็นครู สอนด้วยความกระตือรือร้น สอนด้วยความตั้งใจ ความเต็มใจ และความมั่นใจ บุคลิกภาพท่าทางการแสดงออกของผู้สอนจะสะท้อนให้ผู้เรียนเข้าใจความรู้สึกของผู้สอนได้

ถ้าผู้สอนมีความรู้สึกที่ดีทั้งต่อผู้เรียนและต่ออาชีพ ผู้เรียนส่วนใหญ่จะเรียนด้วยความศรัทธา ด้วยความสุข ด้วยความตั้งใจ และด้วยความเต็มใจเช่นกัน

2. ด้านนักเรียน

ผลการสรุปการวิจัย องค์กรประกอบพื้นฐานในด้านนักเรียน พบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ในข้อที่ 2.1 นักเรียนควรได้รับการเรียนรู้เกี่ยวกับความหมาย แนวคิดการปฏิบัติตนตามหลักการสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับ เทพวาทณี วิจิฎการ (2548) ที่กล่าวว่า การจัดกิจกรรมกระตุ้นให้นักเรียนปฏิบัติตนตามสถานการณ์ต่างๆ ที่จัดขึ้น การมีส่วนร่วมของนักเรียนในการทำกิจกรรมต่างๆ อีกทั้งการค้นคว้าเพิ่มเติมด้วยตนเอง สิ่งเหล่านี้ทำให้นักเรียนมีโอกาสได้รับความรู้และประสบการณ์ และสามารถจดจำความรู้เพิ่มมากขึ้นและคงความรู้ไว้ได้ ซึ่งสอดคล้องกับ ทิศนา ขัมมณี (2544) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดี ก็ต่อเมื่อผู้เรียนมีโอกาสได้รับข้อมูล ประสบการณ์ใหม่ เข้ามาและมีโอกาสได้เชื่อมโยงความรู้เดิมและความรู้ใหม่ด้วยตนเองแล้ว ก็ส่งผลให้เกิดความเข้าใจและสามารถคงความรู้นั้นไว้ได้ และสอดคล้องกับ วิรัตน์ คุ้มคำ (สัมภาษณ์, 23 กุมภาพันธ์ 2552) ควรให้นักเรียนได้เรียนรู้แนวทางการปฏิบัติตนตามแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการปลูกฝังอย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นค่านิยมที่ฝังาม

3. ด้านหลักสูตร

ผลการสรุปการวิจัย องค์กรประกอบพื้นฐานในด้านหลักสูตร ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ในข้อที่ 3.3 หลักสูตรควรกำหนดแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ซึ่งตรงกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา โดยเน้นในเรื่อง การนำหลักคิด หลักวิชา และหลักปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการสู่การจัดการเรียนรู้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ทุกช่วงชั้น มิได้เคร่งครัดรูปแบบของการเขียนหน่วยการเรียนรู้บูรณาการ แผนการจัดการเรียนรู้ โดยให้ปรับได้ตามธรรมชาติของวิชา และให้สอดคล้องกับสภาพภูมิสังคมของสถานศึกษาแต่ละแห่ง (คณะทำงานบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน กระทรวงศึกษาธิการ, 2550) ซึ่งสอดคล้องกับ ศูนย์การเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เชียงใหม่ (2551) ที่กล่าวว่า การพัฒนาตามแนว

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ โรงเรียนควรตระหนักถึงความสำคัญของการปลูกจิตสำนึกให้แก่ นักเรียน ในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและ ได้นำแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่การปฏิบัติจริงโดยจัดทำเป็นหลักสูตรของสถานศึกษา ปลูกฝังให้นักเรียน รู้จักการใช้ชีวิตที่พอเพียง เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่างๆ ฝึกการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่าง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และแบ่งปัน มีจิตสำนึกรักษาสีสิ่งแวดล้อมและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมค่านิยม เอกลักษณ์ ความเป็นไทย โดยการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนจะสอดแทรกสาระเศรษฐกิจพอเพียงใน หลักสูตรและสาระการเรียนรู้ต่างๆในห้องเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2550) ที่กล่าวว่า ในจัดทำหลักสูตรแบบบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ การจัดทำหลักสูตร เศรษฐกิจพอเพียง นอกจากจะมีการจัดทำเป็นหลักสูตรหลักแล้ว ควรกำหนดให้มีการสอนแทรกใน กลุ่มสาระวิชาต่างๆ เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ฯลฯ เพื่อ ช่วยให้เกิดการบูรณาการ ปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในสาขาต่างๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อ การดำเนินชีวิตของผู้เรียน ในทุกด้าน และสอดคล้องกับสุมน อมรวิวัฒน์ (2545) กล่าวว่า การ ปลูกฝังคุณธรรม ควรสอดแทรกในทุกวิชาและทุกกิจกรรมการเรียนการสอน

องค์ประกอบหลัก

1. ด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน

จากผลการสรุปการวิจัย องค์ประกอบหลักในด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน ครู ศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นในระดับเห็นด้วยมาก แต่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ในข้อที่ 1.2 ให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มี ต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน และการแก้ปัญหาสังคมในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็น ของ สุเมธ ตันติเวชกุล (2541) ที่กล่าวว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือการดำเนินชีวิตได้ อย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างพอประมาณตน ตามฐานะ ตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่ หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสระภาพไม่มีพันธการอยู่กับสิ่งใด ซึ่งตรงกับ แนวความคิดของ ทิศนา ขัมมณี (2549) ที่กล่าวว่า ครูจำเป็นต้องดำเนินการหลังการสอน กิจกรรมต่างๆ จบลงแล้วก็คือ ครูต้องจัดกิจกรรมให้นักเรียนนำค่านิยมที่เรียนรู้แล้วไปใช้จริงใน ชีวิตประจำวัน โดยครูต้องจัดระบบการติดตามผลการปฏิบัติของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง และคอย ตักเตือนและให้การเสริมแรงอย่างเหมาะสม ซึ่งหากครูไม่ปฏิบัติในขั้นนี้แล้วเด็กจะไม่เกิดการ

พัฒนาถึงระดับเป็นลักษณะนิสัยได้ ลำพังการจัดกิจกรรมการสอนให้แก่เด็กจะไม่สามารถส่งผลให้เด็กมีลักษณะนิสัยตามค่านิยมดังกล่าวได้ ดังนั้น ครูผู้สอนจึงจำเป็นต้องดำเนินการต่อเนื่อง และสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542) กล่าวถึงลักษณะของภูมิปัญญาไทยที่จะนำไปจัดการเรียนการสอน ควรเป็นองค์ความรู้และประสบการณ์ที่มีคุณธรรม เป็นสิ่งที่สร้างสรรค์ประโยชน์สุขแก่ผู้เรียนและสังคม และตรงกับ พิมพันธ์ เดชะคุปต์ (2544) ที่กล่าวว่า การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child-Centered Approach) คือ แนวการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้ใหม่ และสิ่งประดิษฐ์ใหม่ โดยใช้กระบวนการทางปัญญา (กระบวนการคิด) กระบวนการทางสังคม (กระบวนการกลุ่ม) และให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์และมีส่วนร่วมในการเรียน สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ โดยครูมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน

2. ด้านการกำหนดเนื้อหา / สาร

จากผลการสรุปการวิจัย องค์ประกอบหลักในด้านการกำหนดเนื้อหา / สาร ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นในระดับเห็นด้วยมาก แต่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ในข้อที่ 2.5 ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดเลือกสาระการเรียนรู้ที่ต้องการศึกษาตามความถนัดและความสนใจ ซึ่งสอดคล้องกับวิธีการของ วารี ธิระจิตร (2530) ที่กล่าวว่า ควรจัดกิจกรรมให้สอดคล้องและเหมาะสมกับวัย ความสนใจของผู้เรียน นักเรียนในระดับประถมศึกษาชอบเรียนปณเฑาะว์ ครูควรจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้แสดงบทบาท ได้แข่งขัน ได้เล่นเกมส์ ได้ร้องเพลง ได้เต้น ให้ได้แสดงออกตามวัย ผู้เรียนจะเรียนด้วยความเพลิดเพลินดีกว่าที่จะนั่งฟังครูอธิบายแต่เพียงอย่างเดียว และสอดคล้องกับ บุญชม ศรีสะอาด (2537) ที่กล่าวว่า ผู้สอนเป็นผู้กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ ถ้าผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าประสงค์ โดยวางแผนร่วมกับผู้สอนก็นับเป็นสิ่งที่ดี แต่ถ้าไม่ได้อย่างน้อยที่สุดก็ต้องให้ผู้เรียนยอมรับเป้าประสงค์ นอกจากนี้ การกำหนดเนื้อหาสาระตามความสนใจของผู้เรียนนับว่าเป็นเกณฑ์สำคัญในการเลือกเนื้อหา แต่อย่างไรก็ตาม การยึดความสนใจของผู้เรียนอย่างเดียวมักอาจพอข้อจำกัด ในทางตรงกันข้ามถ้าละเลยความสนใจของผู้เรียนก็เสี่ยงต่อการที่ไม่เกิดการเรียนรู้ หรือเกิดการเรียนรู้น้อย เพราะผู้เรียนขาดแรงจูงใจภายใน ดังนั้น การพิจารณาหลักเกณฑ์ด้านความสนใจจึงต้องกระทำด้วยความระมัดระวังซึ่งมีวิธี 2 วิธี ดังนี้

วิธีแรก ในการเลือกเนื้อหาไม่พิจารณาเฉพาะส่วนที่เป็นสิ่งที่ผู้เรียนสนใจเพียงอย่างเดียว แต่เลือกเนื้อหาดังกล่าวนั้นเข้าเกณฑ์อื่นๆ ด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ได้เนื้อหาซึ่งสอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

วิธีที่สอง ในระยะเริ่มเรียนเลือกเรื่องที่ผู้เรียนสนใจเป็นสำคัญ เพื่อเชื่อมโยงผู้เรียนกับหลักสูตร

เกี่ยวกับความสนใจของผู้เรียนมีข้อควรคำนึงคือ ความสนใจของผู้เรียนมีช่วงที่จำกัดและความสนใจจะมีการเปลี่ยนแปลงโดยธรรมชาติอยู่แล้ว โดยที่สามารถขยายวงความสนใจให้กว้างขวางเพิ่มพูนขึ้นได้โดยผ่านหลักสูตร

3. ด้านการดำเนินการ

3.1 การเตรียมการสอน

จากผลการสรุปการวิจัย องค์ประกอบหลักในด้านการดำเนินการเตรียมการสอนพบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ในข้อที่ 3.1.2 ครูศิลปศึกษาแนวคิดกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ Don H. Krug (2000) กล่าวถึง การจัดขอบเขตวางแผนกลางหลักสูตรในโรงเรียน โดยครูศิลปศึกษาที่เคยชินกับการทำงานเพียงลำพังในโรงเรียน ต้องปรับการทำงานให้มีการวางแผนงานเป็นคณะ โดยความมุ่งหมายที่จะขยายผลโปรแกรมการสอนในโรงเรียนในการบูรณาการหลักสูตร ครูศิลปะต้องสร้างคณะวางแผนออกแบบสร้างหลักสูตรระหว่างโรงเรียนและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยใช้ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนเป็นพื้นฐาน ในการร่วมกันพัฒนากระบวนการไปอย่างซ้ำๆ และสนับสนุนการแลกเปลี่ยนความคิดและการร่วมมือกันระหว่างครูจากในหลายสาขาที่มีมุมมองที่แตกต่างกัน ซึ่งจะทำให้ได้ความรู้และประเด็นสำคัญใหม่ๆ จากในทุกสาขาวิชา และสอดคล้องกับ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2550) ที่กล่าวว่า การเรียนการสอนตามหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงอาจ ไม่ประสบความสำเร็จได้ หากปราศจากครู ผู้สอนที่รู้คุณค่า มีความเข้าใจในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน นั้นหมายความว่า นอกจากที่ครูผู้สอนตามหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ยังต้องเป็นผู้ที่ดำเนินชีวิต ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วย จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีกลไกในการพัฒนาครูให้เอื้อต่อการสอนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่ผู้เรียน

3.2 เทคนิควิธีสอน

จากผลการสรุปการวิจัย องค์ประกอบหลักในด้านการดำเนินการเทคนิคการสอนพบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ในข้อที่ 3.2.3 ครูศิลปะควรจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สามารถนำมาบูรณาการกับการเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ทัศนศิลป์ได้ สอดคล้องกับ วิรัช กิมทรง (สัมภาษณ์, 16 มีนาคม 2552) ที่กล่าวว่า โรงเรียนต้องสนับสนุนให้มีการจัดสถานที่ที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ของจริง เพื่อให้ให้นักเรียนได้ศึกษา ปฏิบัติ เรียนรู้กระบวนการทำงานจริง หรือเป็นแนวทางในการปรับประยุกต์ใช้กับการเรียน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2531) ได้ค้นพบว่าบรรยากาศในชั้นเรียนเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความสนใจในบทเรียนและเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ บรรเทิง ทานะพันธ์ (2544) กล่าวถึง แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทำได้หลากหลายวิธี เช่น การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ในโรงเรียน การศึกษานอกสถานที่ โดยเน้นให้นักเรียนได้รับรู้และประสบการณ์ในการเรียนให้มากที่สุด และสอดคล้องกับ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานจะเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนจึงไม่จำกัดอยู่เฉพาะในห้องเรียนหรือใน โรงเรียน ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้จากสื่อและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ หลากหลายและกว้างขวาง ที่มีอยู่ในบ้าน โรงเรียน สังคมและโลก รูปแบบของสื่อการเรียนรู้จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างแท้จริง โดยจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามขอบข่ายสาระของกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

3.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

จากผลการสรุปการวิจัย องค์ประกอบหลักในด้านการดำเนินการเทคนิคการสอนพบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ในข้อที่ 3.3.3 ครูศิลปะควรจัดกิจกรรมทัศนศิลป์ที่มีความหลากหลายครอบคลุมกิจกรรมการวาดภาพระบายสี การปั้น การหล่อ แกะสลัก การพิมพ์ การออกแบบสร้างสรรค์ ซึ่งเห็นสอดคล้องกับ วารี ธิระจิตร (2530) ที่กล่าวว่า การจัดกิจกรรมโดยใช้เทคนิควิธีการสอนที่หลากหลาย ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ทำให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียน และเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง ในการสอนแต่ละ

เนื้อหาวิชาและแต่ละครั้ง ผู้สอนไม่ควรใช้วิธีการเดียวกันตลอด ควรคิดกิจกรรมการเรียนการสอนให้น่าสนใจ เลือกใช้เทคนิควิธีสอนที่สอดคล้องกับลักษณะเนื้อหาวิชา เช่น ผู้สอนอาจเลือกใช้วิธีสอนแบบทดลอง แบบวิทยาศาสตร์ แบบแก้ปัญหาหรือแบบสอบถาม ตามความเหมาะสม เป็นการเปลี่ยนใช้เทคนิควิธีสอนที่หลากหลาย โดยให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ผู้เรียนก็จะเรียนด้วยความกระตือรือร้น และเกิดการเรียนรู้ได้ดี ซึ่งสอดคล้องกับ อภรณ์ ใจเที่ยง (2550) ที่กล่าวว่า ควรใช้เทคนิคการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีที่สุด ควรสอนด้วยความสนใจผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสนใจเรียนตลอดจนจบกระบวนการ เช่น ผู้สอนใช้สื่อการสอนที่น่าสนใจ ใช้คำถามกระตุ้นให้คิด ใช้วิธีการสอนหลายรูปแบบที่เหมาะสม ให้ผู้เรียนได้ลงมือกระทำ (Learning by doing) ได้ทดลอง ได้คิดค้นคว้า เป็นต้น ย่อมทำให้ผู้เรียนเรียนด้วยความสนใจ

3.4 อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน

จากผลการสรุปการวิจัย องค์ประกอบหลักในด้านการดำเนินการอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนพบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ในข้อที่ 3.4.4 ควรประยุกต์ใช้สื่อที่ผลิตจากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นซึ่งไม่เป็นอันตรายต่อนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ที่กล่าวว่า ควรจัดทำและจัดหาสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้ ตรงกับ ไววิทย์ วงศ์แสนสี (2552) กล่าวว่า การให้นักเรียนได้รู้จักประยุกต์วัสดุธรรมชาติ เช่น ไม้ เมล็ดพันธุ์ต่างๆ เป็นนวัตกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนให้เกิดความเชื่อมโยง ให้นักเรียนได้รู้จัก ชื่อ ประเภท วิธีใช้ ประโยชน์ วิธีการเก็บรักษา สิ่งของ อุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ ซึ่งอยู่ใกล้ตัวเรา เพื่อนำมาสร้างสรรค์ผลงานผลิตภัณฑ์ และเชื่อมโยงไปถึงการใช้กระบวนการพัฒนาสมองเพื่อการใช้ความคิด การออกแบบการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ประโยชน์อย่างสร้างสรรค์ด้วยตนเอง และสอดคล้องกับ กิดานันท์ มลิทอง (2531) สื่อการสอนจะมีคุณค่าก็ต่อเมื่อผู้สอนได้นำไปใช้อย่างเหมาะสมและถูกวิธี ดังนั้นก่อนที่จะนำสื่อไปใช้ ผู้สอนจึงควรที่จะได้ศึกษาถึงลักษณะและคุณสมบัติของสื่อการสอน ข้อดีและข้อจำกัดอันเกี่ยวข้องกับตัวสื่อและการใช้สื่อแต่ละอย่าง ตลอดจนการผลิตและการใช้สื่อให้เหมาะสมกับสภาพการเรียนการสอนด้วย ทั้งนี้เพื่อให้การจัดกิจกรรมการสอนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ที่วางไว้ นอกจากนี้ ควรมีการสำรวจวัสดุอุปกรณ์ทุกชิ้นที่จะนำมาใช้ก่อนว่าอยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ มีความชัดเจนไม่ขาดไม่ชำรุด อาจจำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขก่อนใช้ และสื่อการสอนต้องไม่เป็นอันตรายแก่ผู้เรียน

4. การวัดและประเมินผล

จากผลการสรุปการวิจัย องค์ประกอบหลักในด้านการวัดและประเมินผลพบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นในระดับเห็นด้วยมาก แต่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ในข้อที่ 4.3 ควรให้การวัดและประเมินผลตามสภาพจริงด้วยวิธีการต่างๆ อย่างหลากหลายโดยการสัมภาษณ์ สังเกต ทดสอบและประเมินผลงาน สอดคล้องกับ วิรัตน์ คุ่มคำ (สัมภาษณ์, 23 กุมภาพันธ์ 2552) ที่กล่าวว่า การวัดและประเมินผลควรใช้วิธีการในการวัดผลอย่างหลากหลาย เช่น การใช้แบบทดสอบ แบบสัมภาษณ์ การวิจารณ์ผลงาน การนำไปประยุกต์ใช้ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 กล่าวว่า การวัดและประเมินต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนและสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องควบคู่ไปในกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยประเมินความประพฤติ พฤติกรรม การเรียน การร่วมกิจกรรม และผลงานจากโครงการหรือแฟ้มสะสมผลงาน นอกจากนี้ การประเมินผลตามสภาพจริง เป็นการประเมินจากการปฏิบัติงาน หรือกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยงานหรือกิจกรรมที่มอบหมายให้ผู้เรียนปฏิบัติ จะเป็นงานในสถานการณ์ที่เป็นจริง (Real life) หรือใกล้เคียงกับชีวิตจริง และเป็นงานที่มีสถานการณ์ซับซ้อน (Complexity) และเป็นองค์รวม (Holistic) มากกว่าการปฏิบัติงานในกิจกรรมการเรียนทั่วไป ผู้เรียนมีเวลาอย่างเพียงพอ ต่อการวางแผนและลงมือทำงาน จนได้งานที่สำเร็จสมบูรณ์ ผู้เรียนได้ประเมินผลการทำงานด้วยตนเอง และปรึกษาหารือกับเพื่อน โดยใช้วิธีการประเมินและเครื่องมือที่หลากหลาย และใช้เกณฑ์การประเมินในชีวิตจริงหรือใกล้เคียง สอดคล้องกับ สมชาย ตโกพร (2545) ที่กล่าวว่า ควรเน้นพฤติกรรมที่แสดงออกจากความสามารถที่แท้จริง ทำไปพร้อมกับ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และมีการใช้ข้อมูลที่หลากหลายและมีการเก็บข้อมูลในทุกด้านอย่างต่อเนื่อง

จากการวิจัยพบว่า การศึกษาการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ในองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ ด้านครู ด้านนักเรียน และด้านหลักสูตร สำหรับในองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน คือ ด้านการกำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอน ด้านการกำหนดเนื้อหา/ สาระ ด้านการดำเนินการ (การเตรียมการสอน เทคนิควิธีสอน การจัดกิจกรรมการเรียน

การสอน อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน) และด้านการวัดและประเมินผล โดยมีข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดในแต่ละด้าน ดังนี้

องค์ประกอบพื้นฐาน

1. ด้านครู คือ ครูศิลปะควรจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. ด้านนักเรียน คือ นักเรียนควรได้รับการเรียนรู้เกี่ยวกับความหมาย แนวคิดการปฏิบัติตนตามหลักการสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
3. ด้านหลักสูตร คือ หลักสูตรควรกำหนดแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ

องค์ประกอบหลัก

1. ด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน คือ ให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน และการแก้ปัญหาสังคมในปัจจุบัน
2. ด้านการกำหนดเนื้อหา / สาระ คือ ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดเลือกสาระการเรียนรู้ที่ต้องการศึกษาตามความถนัดและความสนใจ
3. ด้านการดำเนินการ
 - 3.1 การเตรียมการสอน คือ ครูศิลปะควรศึกษาแนวคิดกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ
 - 3.2 เทคนิควิธีสอน คือ ครูศิลปะควรจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สามารถนำมาบูรณาการกับการเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ทัศนศิลป์ได้
 - 3.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน คือ ครูศิลปะควรจัดกิจกรรมทัศนศิลป์ที่มีความหลากหลายครอบคลุมกิจกรรมการวาดภาพระบายสี การปั้น การหล่อ แกะสลัก การพิมพ์ การออกแบบสร้างสรรค์
 - 3.4 อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน คือ ควรประยุกต์ใช้สื่อที่ผลิตจากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นซึ่งไม่เป็นอันตรายต่อนักเรียน
4. ด้านการวัดและประเมินผล คือ ควรให้การวัดและประเมินผลตามสภาพจริงด้วยวิธีการต่างๆ อย่างหลากหลายโดยการสัมภาษณ์ สังเกต ทดสอบและประเมินผลงาน

สรุปว่า การศึกษาการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ ตามความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาพบว่า ต้องการให้ครูจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนควรได้รับการเรียนรู้เกี่ยวกับความหมาย แนวคิดการปฏิบัติตนตามหลักการสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และหลักสูตร ควรกำหนดแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ โดยการกำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอน ต้องการให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน และการแก้ปัญหาสังคมในปัจจุบัน ส่วนด้านการกำหนดเนื้อหาสาระ ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดเลือกสาระการเรียนรู้ที่ต้องการศึกษาตามความถนัดและความสนใจ ในด้านการดำเนินการเตรียมการสอนโดยครูศิลปศึกษาแนวคิดกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ และใช้เทคนิควิธีสอนโดยจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สามารถนำมาบูรณาการกับการเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ทัศนศิลป์ได้ ประกอบกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนควรจัดกิจกรรมทัศนศิลป์ที่มีความหลากหลายครอบคลุมกิจกรรมการวาดภาพระบายสี การปั้น การหล่อ แกะสลัก การพิมพ์ การออกแบบสร้างสรรค์ และอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนควรประยุกต์ใช้สื่อที่ผลิตจากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นซึ่งไม่เป็นอันตรายต่อนักเรียน สำหรับการวัดและประเมินผลควรให้ประเมินผลตามสภาพจริงด้วยวิธีการต่างๆ อย่างหลากหลาย โดยการสัมภาษณ์ สังเกต ทดสอบและประเมินผลงาน

2.1.3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ

จากสรุปผลการวิจัยของครูศิลปศึกษาในภาพรวมมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ มีรายละเอียดในประเด็นต่างๆ ดังนี้

ในด้านของแนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษา จากองค์ประกอบพื้นฐานในด้านครู ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ครูควรมีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และรู้จักประกอบในการบูรณาการกับวิชาศิลปศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ ปริญญา พิบูลสงคราม (2550) ที่กล่าวว่า ครูซึ่งเป็นบุคลากรที่

สำคัญในการถ่ายทอดความรู้ และปลูกฝังหลักคิดต่างๆ ให้แก่เด็ก ต้องมีความเข้าใจอย่างถูกต้อง มีความสามารถวิเคราะห์ความพอเพียงหรือไม่พอเพียงของตนเองและครอบครัวได้ ตลอดจนครูต้องทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียงอีกด้วย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพบุลย์ โพธิ์ไพร (2552) ที่ว่าครูควรมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ได้กลยุทธ์ในการพัฒนาวิทยุนักเรียนที่เน้นความพอประมาณกับศักยภาพของตนเองและสภาวะแวดล้อม ความมีเหตุมีผลและการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และสอดคล้องกับ กรมวิชาการ (2525) ที่กล่าวว่า ครูผู้สอนสามารถจัดการเรียนรู้โดยเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ กับหัวเรื่องที่สอดคล้องกับชีวิตจริง หรือสาระที่กำหนดขึ้นมา และสอดคล้องกับ วิรัตน์ คุ้มคำ (สัมภาษณ์, 23 กุมภาพันธ์ 2552) ที่กล่าวว่า ครูศิลปะจำเป็นต้องมีความรู้ในการบูรณาการโดยมีความเข้าใจจุดประสงค์ของสาระการเรียนรู้ศิลปะศึกษาและความเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงจะทำให้การบูรณาการประสบความสำเร็จ

ส่วนในองค์ประกอบพื้นฐานในด้านนักเรียน ครูศิลปะศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่านักเรียนควรมีความรู้ในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน และควรรับทราบปัญหาของสภาพสังคม ชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไป มองเห็นคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อการดำรงชีวิต ดังที่ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (2550-2554) ได้กำหนดแนวทางโดยยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา และอัญเชิญ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อมุ่งสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน ดังนั้นยุทธศาสตร์การพัฒนาคณะและสังคมไทยจึงให้ความสำคัญลำดับสูงกับการพัฒนาคุณภาพคน เนื่องจากคนเป็นทั้งเป้าหมายสุดท้ายที่จะได้รับผลประโยชน์และผลกระทบจากการพัฒนา ขณะเดียวกันเป็นผู้ขับเคลื่อนการพัฒนาเพื่อไปสู่เป้าประสงค์ที่ต้องการ จึงจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพคนในทุกมิติอย่างสมดุลทั้งจิตใจ ร่างกาย ความรู้และทักษะความสามารถ เพื่อให้เพียงพอพร้อมทั้งด้านคุณธรรมและความรู้ซึ่งจะนำไปสู่การคิดวิเคราะห์หรืออย่างมีเหตุผลรอบคอบและระมัดระวัง ด้วยจิตสำนึกในศีลธรรมและคุณธรรม ทำให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและสามารถตัดสินใจโดยใช้หลักความพอประมาณในการดำเนินชีวิตอย่างมีจริยธรรม ซื่อสัตย์สุจริต อดทนขยันหมั่นเพียร อันจะเป็นภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีให้คนพร้อมเผชิญต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ซึ่งเห็นสอดคล้องกับ จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา (2550) ที่กล่าวว่า สถาบันการศึกษาและเยาวชน สร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้สามารถนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม และปลูกฝังปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศนคติในการดำเนินชีวิตให้อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง

ส่วนเรื่ององค์ประกอบพื้นฐานในด้านหลักสูตร ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบรรจุไว้ในหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อให้แต่ละรายวิชาเป็นไปในแนวทางเดียวกัน โดยจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนในท้องถิ่น และทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์ที่มีในท้องถิ่นของตน เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับ คณะกรรมการบริหารโครงการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา (2550) ที่กล่าวว่า ควรมุ่งพัฒนาสถานศึกษาในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ส่งผลสู่การดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของผู้เรียน ครู ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยการประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และการบริหารจัดการสถานศึกษา รวมทั้งการพัฒนาบุคลากร เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติในทุกระดับได้ และสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (2550-2554) ได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรทั้งในและนอกระบบให้หลากหลายสอดคล้องกับพัฒนาการทางสมองที่บูรณาการเรื่องศีลธรรม ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการลดความขัดแย้งแบบสันติวิธี เป็นการสร้างความรู้ ความเข้าใจในรากเหง้าของตน และเรียนรู้การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข พัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่จูงใจให้เด็กสนใจและใฝ่รู้ ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือ และพัฒนาคุณภาพครูให้รู้เท่าทันวิทยาการสมัยใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550) ที่กล่าวว่า องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา ได้แก่ การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ไว้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

ส่วนในองค์ประกอบหลักในด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้มีความสุข โดยสามารถประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (2550-2554) ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีจิตใจที่ดีงาม อยู่ในกรอบของศีลธรรม และมีจิตสำนึกสาธารณะ โดยผลักดันให้ครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษาร่วมกันพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม เป็นคนดี ห่างไกลอบายมุขและยาเสพติด มีภาวะผู้นำ อุทิศตนเพื่อส่วนรวม และมีบทบาทดูแล ตักเตือน เฝ้าระวังความประพฤติอันชั่วร้าย รวมทั้งสืบค้นคนดีในสังคม เชิดชูให้เป็นแบบอย่างที่ดีในทุกระดับ และปลูกฝังทัศนคติและการเรียนรู้ในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม เปิดโอกาสให้คนทุกวัยโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมเรียนรู้ทำงานร่วมกันประสานประโยชน์ และสอดคล้องกับ คณะกรรมการบริหารโครงการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สู่สถานศึกษา (2550) ที่มีเป้าหมายของการจัดการศึกษาตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรู้จักการใช้ชีวิตที่พอเพียง เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่างๆ ฝึกการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และแบ่งปัน มีจิตสำนึกรักษาสິงแวดล้อม และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรม ค่านิยม เอกลักษณ์ความเป็นไทยและสอดคล้องกับ มณีนีภา ชูตินบุตร (2539) กล่าวว่า นักเรียนควรมีความรัก ความภาคภูมิใจ และเข้าใจบทบาทของตนเองที่มีต่อชุมชน

ส่วนในองค์ประกอบหลักในด้านเนื้อหา ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ควรจัดเนื้อหาให้เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพโรงเรียนและท้องถิ่น เนื้อหาต้องสามารถยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม เหมาะกับวัยและความสามารถตามระดับชั้นของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับคณะกรรมการบริหารโครงการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา (2550) ที่กล่าวว่า เนื่องจากเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องนามธรรม การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาในการเริ่มต้นจากการค้นหาตัวอย่างกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่เป็นรูปธรรม กล่าวคือ การจัดโครงการ หรือกิจกรรมตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่สามารถทำได้ทั้งการเรียนรู้ในห้องเรียนและการเรียนรู้นอกห้องเรียนผ่านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและชัดเจน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนสามารถมีความหลากหลายของเนื้อหา ตามสภาวะภูมิสังคมของแต่ละโรงเรียน แต่ที่สุดแล้วต้องปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนมีวิธีปรับเจตคติอุปนิสัย และพฤติกรรมที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมกับแต่ละวัย ซึ่งสอดคล้องกับ สุพิน บุญชูวงศ์ (2532) ที่กล่าวว่า ครูจะต้องจัดเนื้อหาให้มีความสัมพันธ์กันน่าสนใจ เหมาะสมกับวัย ระดับชั้นและสภาพแวดล้อมต่างๆ ของการเรียนการสอน

ส่วนในองค์ประกอบหลักในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า การจัดกิจกรรมควรจัดให้มีความหลากหลายและสร้างบรรยากาศให้เหมาะสมแก่การเรียนรู้ของนักเรียน โดยที่นักเรียนมีส่วนร่วมในการเลือกกิจกรรมตามความถนัด สอดคล้องกับ วารีย์ ธีระจิตร (2530) ที่กล่าวว่า การจัดกิจกรรมโดยใช้เทคนิควิธีการสอนที่หลากหลาย ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ทำให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียน และเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุมน อมรวิวัฒน์ (2530) สรุปได้ว่า บรรยากาศในชั้นเรียนต้องมีลักษณะทางกายภาพที่อำนวยความสะดวกต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สร้างความสนใจใฝ่รู้และศรัทธาต่อการเรียน นอกจากนี้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มนักเรียนและระหว่างครูกับนักเรียน ความรักและศรัทธาที่ครูและนักเรียนมีต่อกัน การเรียนที่รื่นรมย์ปราศจากความกลัวและ

วิตกกังวล สิ่งเหล่านี้จะช่วยสร้างบรรยากาศของการเรียนได้ดี และสอดคล้องกับ วัฒนาพร ระวังทุกข์ (2542) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือ การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิต เหมาะสมกับ ความสามารถและความสนใจของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอน จนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ส่วนในจากองค์ประกอบหลักในด้านการวัดและประเมินผล ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ควรวัดจากทักษะความสามารถทางศิลปะของนักเรียนแต่ละคนในสภาพที่เป็นจริง ครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้สาระทัศนศิลป์ ด้านความรู้ ด้านทักษะกระบวนการ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เน้นกระบวนการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง มีการติดตามประเมินผลตามมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น ซึ่งใช้เป็นเป้าหมายของการพัฒนาผู้เรียน ที่ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินการเรียนรู้ของตนเองได้ และใช้วิธีการประเมินจากสภาพจริง ด้วยวิธีการประเมินผลที่หลากหลาย มีการบันทึกผลการประเมินอย่างเป็นระบบ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาผู้เรียน ศิลปะอย่างต่อเนื่อง ในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ศิลปะตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงจำเป็นที่ผู้สอนจะต้องวัดและประเมินผลให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านทักษะกระบวนการ ด้านคุณธรรมและจริยธรรม

สรุปว่า ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ ต้องการให้ครูมีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และรู้องค์ประกอบในการบูรณาการกับวิชาศิลปศึกษา และนักเรียนควรมีความรู้ในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน และควรรับทราบปัญหาของสภาพสังคมชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไป มองเห็นคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อการดำรงชีวิต ในด้านหลักสูตรควรนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบรรจุไว้ในหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อให้แต่ละรายวิชาเป็นไปในแนวทางเดียวกัน โดยจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนในท้องถิ่น และทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์ที่มีในท้องถิ่นของตน เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ นอกจากนี้ ในด้านจุดประสงค์การเรียนการสอนนักเรียนควรตระหนักถึงความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้มีความสุข โดยสามารถประยุกต์ใช้ในการ

ดำเนินชีวิต และมีเนื้อหาสาระจัดได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพโรงเรียนและท้องถิ่น เนื้อหาต้องสามารถยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม เหมาะกับวัยและความสามารถตามระดับชั้น ของนักเรียน สำหรับด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนควรจัดให้มีความหลากหลายและสร้าง บรรยากาศให้เหมาะแก่การเรียนรู้ของนักเรียน โดยที่นักเรียนมีส่วนร่วมในการเลือกกิจกรรมตาม ความถนัด และด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ควรวัดจากทักษะความสามารถทางศิลปะ ของนักเรียนของนักเรียนแต่ละคนในสภาพที่เป็นจริง ครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้สาระ ทศศิลป์ ด้านความรู้ ด้านทักษะกระบวนการ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง

2.2 อภิปรายผลการวิจัยจากการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอน การบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาของ โรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ ตามความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษา

2.2.1 สภาพทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

สรุปผลสภาพทั่วไปจากการสัมภาษณ์ครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านการบูรณาการ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษา (จำนวน 10 คน) ปรากฏว่าเป็นครูศิลปศึกษา ผู้เชี่ยวชาญชาย (จำนวน 8 คน) และครูครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญหญิง (จำนวน 2 คน) และมี อายุระหว่าง 31-40 ปี (จำนวน 5 คน) รองลงมาคืออายุระหว่าง 41 – 50 ปี (จำนวน 3 คน) สำหรับในด้านวุฒิการศึกษามีการศึกษาในระดับปริญญาตรี (จำนวน 7 คน) และระดับ ปริญญาโท (จำนวน 3 คน) นอกจากนี้ ครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญสำเร็จการศึกษาสาขา ศิลปศึกษา (จำนวน 5 คน) รองลงมาคือสาขาอุตสาหกรรมศิลป์ (จำนวน 2 คน) ประวัติศาสตร์ (จำนวน 1 คน) และพลศึกษา (จำนวน 1 คน) ในด้านประสบการณ์ในการ สอนศิลปศึกษา ครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญมีประสบการณ์สอนระหว่าง 25 – 30 ปีขึ้นไป (จำนวน 4 คน) และเท่ากันคือระหว่าง 6 -10 ปี (จำนวน 4 คน) และมีประสบการณ์ในการเข้าร่วม ฝึกอบรม ประชุม สัมมนา เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่วนใหญ่เคยมีโอกาสเข้าร่วมการ อบรม (จำนวน 7 คน) และไม่เคยเข้ารับการอบรม (จำนวน 3 คน) นอกจากนี้ ครูศิลปศึกษา ผู้เชี่ยวชาญยังหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากสื่อประเภทต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต วีซีดี เป็นต้น (จำนวน 10 คน)

จากการศึกษาข้อมูลสภาพทั่วไปจากการสัมภาษณ์ครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษา สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้ ครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญเป็นชายมากกว่าหญิง มีอายุระหว่าง 31-40 ปี ส่วนใหญ่มีวุฒิมัธยมศึกษา มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี และสำเร็จการศึกษาศาสาศิลปศึกษา มีประสบการณ์ในการสอนศิลปศึกษา ระหว่าง 25 – 30 ปีขึ้นไป และระหว่าง 6 -10 ปี มีประสบการณ์ในการเข้าร่วมฝึกอบรม ประชุม สัมมนา เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่วนใหญ่เคยมีโอกาสเข้าร่วมการอบรม และครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญยังหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากสื่อประเภทต่างๆ ดังที่ กรมวิชาการ (2538) กล่าวถึงผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้าน ว่าเป็นผู้มีความรู้ ประสบการณ์ และความชำนาญเพราะได้เรียนรู้และฝึกฝนอยู่อย่างสม่ำเสมอ

2.2.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ ในด้านต่อไปนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน

การพัฒนาหลักสูตรโดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษานั้น ครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่ควรนำวิชาศิลปศึกษามารวมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยนำไปจัดทำเป็นแผนจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับ คเนส เทพสุวรรณ (สัมภาษณ์ , 19 มีนาคม 2552) กล่าวว่า ครูศิลปศึกษาควรมองเห็นความสำคัญของหลักการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่เป็นหลักการสำคัญและจำเป็นต่อการใช้ชีวิตในสังคมปัจจุบัน แล้วจึงศึกษาทำความเข้าใจเนื้อหาทำการวางแผนการสอน โดยสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในแผนจัดการเรียนรู้วิชาศิลปะ ซึ่งดูจากความเหมาะสมของวัยผู้เรียนเพื่อผลสัมฤทธิ์ที่เกิดตามมากับผู้เรียนมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่กำหนดไว้ในมาตรา 27 ที่ว่า ให้สถานศึกษาชั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตร ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ซึ่ง อภรณ์ ใจเที่ยง (2550) กล่าวถึงลักษณะของแผนจัดการเรียนรู้ที่ดี คือ 1) เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติให้มากที่สุด โดยมีผู้สอนเป็นผู้ให้คำแนะนำ ส่งเสริม หรือกระตุ้นให้กิจกรรมที่ผู้เรียนดำเนินการเป็นไปตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ 2) เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียน

ค้นพบคำตอบ หรือทำสำเร็จด้วยตนเอง ผู้สอนต้องลดบทบาทจากผู้บอกคำตอบมาเป็นผู้คอยกระตุ้นด้วยคำถามหรือปัญหา 3) เป็นกิจกรรมที่มุ่งให้ผู้เรียนรับรู้ และเรียนรู้เป็นกระบวนการ และสามารถนำกระบวนการไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน 4) เป็นกิจกรรมที่ผู้สอนได้ใช้นวัตกรรม การเรียนรู้ต่างๆ ที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้เหมาะสมกับสาระการเรียนรู้และผู้เรียน 5) เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากวัสดุอุปกรณ์ แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น

การมีส่วนร่วมในการนำองค์ความรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นฐานของการกำหนดหลักสูตร เนื้อหา และกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ร่วมกับโรงเรียน ความคิดเห็นส่วนใหญ่ของครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับด้านเนื้อหา ควรให้นักเรียนได้เรียนวิชาศิลปศึกษาโดยสอดแทรกเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไป ซึ่งสอดคล้องกับ แบบใหม่ ฤทธินันท์ (สัมภาษณ์, 19 กุมภาพันธ์ 2552) กล่าวว่า ความจำเป็นของสังคมยุคปัจจุบันต้องการให้นักเรียนซึ่งเป็นอนาคตของชาติ มีจิตสำนึก มีพฤติกรรมที่เหมาะสม หลักการสำคัญที่ควรปลูกฝังนั้นคือ หลักการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยในส่วนของวิชาศิลปศึกษาสามารถสอดแทรกหลักการนี้เข้าไปในการจัดการเรียนการสอน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของคุณธรรมในการทำงาน การเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ที่มีในท้องถิ่นและใช้อย่างรู้คุณค่า โดยการเขียนแผนการจัดการเรียนการสอนที่สอดแทรกแนวปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไป ซึ่งนักเรียนสามารถซึมซับเรียนรู้และนำไปปฏิบัติกับชีวิตประจำวันได้ และสอดคล้องกับแนวความคิดเห็นของ วิรัช กิมทรง (สัมภาษณ์, 16 มีนาคม 2552) ที่ว่า ควรบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษา หรือในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ทุกวิชาเพื่อให้เกิดความสอดคล้องต่อเนื่องกันในการจัดการสอน เพราะปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องใกล้ตัวที่สามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ได้ในทุกกิจกรรมการเรียนการสอน และสอดคล้องกับ ทิศนา แคมมณี (2549) ที่กล่าวว่า การศึกษาน่าจะทำหน้าที่ในด้านการพัฒนาสติปัญญาของบุคคล ให้สามารถพึ่งตนเองได้ในการดำรงชีวิตประจำวันและแก้ปัญหาต่างๆ ในชีวิตประจำวันได้ ดังนั้นหลักสูตรจึงควรที่จะประกอบไปด้วยสาระที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวันและปัญหาในการดำรงชีวิต โดยมีการบูรณาการความรู้ ทักษะ และเจตคติที่จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจและมีการพัฒนาในเรื่องนั้นๆ ดังนั้นการจัดสาระของหลักสูตรให้เหมาะสมกับท้องถิ่นจึงเป็นเรื่องสำคัญ

ส่วนในด้านกิจกรรมการเรียนการสอนนักเรียนควรได้ศึกษาหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้จริง ในชุมชน สามารถประยุกต์ใช้วัสดุอุปกรณ์ในท้องถิ่นมาสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ โดยมีความเห็นตรงกันกับ นรินทร์ โพธิสมบัติ (สัมภาษณ์, 24 มกราคม 2552) ที่ว่า หากในชุมชนมีแหล่งการเรียนรู้หรือมีภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาซึ่งเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวนักเรียน ครูศิลปะสามารถเชื่อมโยงเข้ากับการเรียนการสอนได้ ซึ่งเป็นการดีที่ยังให้นักเรียนได้ซึมซับและเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตน และมีโอกาสได้เรียนรู้สืบสาน พัฒนาให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งนอกจากมีวัสดุอุปกรณ์ที่หาได้ง่ายในชุมชนแล้วยังเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในการหาวัสดุที่มีราคาแพงหรือหาได้ยากอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ อนันต์ชัย ชุนนิตินันท์ (อ้างใน เบญจพร เกียรติกำจรวงศ์, 2548) กล่าวว่า การสอนโดยนำนักเรียนไปรับการถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้จากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นและปราชญ์ท้องถิ่นเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน มีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งทำให้นักเรียนเกิดการกระตือรือร้น ได้เห็นการสร้างงานจริง เป็นจุดเริ่มต้นให้มโนทัศน์ มุมมอง เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับ พรรตณฤณ เพชรวิวรรณ์ (2545) ที่กล่าวว่า หากครูมีความตั้งใจจริงที่จะปลูกฝังคุณธรรมให้แก่นักเรียนและมีการวางแผนการสอนอย่างดีแล้วครูทุกคนสามารถปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนได้ตลอดเวลาโดยไม่มีข้อจำกัดเรื่องเวลา ควรมีการจัดการเรียนการสอนที่ใช้การศึกษาจากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ภายนอกโรงเรียน และสอดคล้องกับ สมพงษ์ จิตระดับ (2530) ที่กล่าวว่า ควรจัดให้มีการศึกษานอกสถานที่ เพื่อจะได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น ประสบการณ์ ตลอดจนวิธีการดำเนินงานส่งเสริมจริยธรรมระหว่างโรงเรียนและหน่วยงานอื่น

ในส่วนของประโยชน์ที่นักเรียนควรได้รับ จากการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ นักเรียนได้พฤติกรรมอันพึงประสงค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับ วิรัตน์ คุ่มคำ (สัมภาษณ์, 23 กุมภาพันธ์ 2552) ที่กล่าวว่า เมื่อครูศิลปศึกษาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และมีการจัดอย่างต่อเนื่องเหมาะสมกับเวลาในการสอน นักเรียนเมื่อได้รับการปลูกฝังจะเกิดเป็นค่านิยมที่ดีต่างๆ ประกอบกับมีความรู้ มีทักษะและเจตคติที่ดี นำไปปรับใช้กับการเรียนวิชาต่างๆ หรือการใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนได้ ซึ่งสอดคล้องกับ ปริญานุช พิบูลสรารุช (2550) ที่กล่าวว่า การจัดการศึกษาตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษา คือ การปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรู้จักการใช้ชีวิตที่พอเพียง เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่างๆ ฝึกการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และแบ่งปัน มีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมค่านิยม เอกลักษณ์วัฒนธรรม

เป็นไทย และสอดคล้องกับ ทิศนา แหมมณี (2549) ที่ว่า หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรเป็นหลักสูตรที่ยึดกิจกรรมการดำรงชีวิต การแก้ปัญหาและพัฒนาตนเองในการดำรงชีวิตเป็นแกน อันจะทำให้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชีวิตได้จริง กิจกรรมการดำรงชีวิตควรเริ่มจาก ใกล้ตัวไปไกลตัว หรือจากระดับแคบไปกว้างโดยมีการจัดสัดส่วนที่เหมาะสม

2. การจัดการกระบวนการเรียนรู้

การกำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอน และเนื้อหาสาระของการบูรณาการวิชา ศิลปะศึกษากับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอน บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ควรสังเคราะห์ความรู้ปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงและทำความเข้าใจ และกำหนดระยะเวลาในการจัดการเรียนการสอนให้ เพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับ สมชาย แก้วประกอบ (สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2552) ที่กล่าวว่า ก่อนอื่นครูศิลปะควรทำความเข้าใจกับเนื้อหาของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้วจึงทำการ สังเคราะห์เนื้อหาที่จะนำเสนอไปใช้กับการจัดการเรียนการสอนเรื่องใด จึงจะไม่ทำให้เกิดความ สับสน นอกจากนี้ครูต้องวางแผนกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับระยะเวลาทั้งหมดของ วิชาศิลปศึกษา พยายามให้ครอบคลุมเนื้อหาของวิชาศิลปะและสอดแทรกเนื้อหาปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงเข้าไป ซึ่งสอดคล้องกับ คเนศ เทพสุวรรณ (สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2552) กล่าวว่า ในหนึ่งเทอมระยะเวลาในการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาจะมีเพียงสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ดังนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ครูศิลปะต้องคิดกระบวนการสอนให้กระชับเหมาะสมกับเวลาที่มีจำกัด เนื่องจากวิชาศิลปศึกษาเป็นวิชาที่มีธรรมชาติวิชาและมีกิจกรรมการสอนที่กำหนดไว้แล้วตาม มาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระวิชาศิลปะ การสอดแทรกเนื้อหาสาระอื่นๆ จึงมีข้อจำกัด แต่หาก ครูวางแผนดีและเอาใจใส่ก็ย่อมไม่เกิดปัญหาอย่างแน่นอน

การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการกับวิชาศิลปศึกษา มีวิธีการในด้านต่างๆ กล่าวคือ ในด้านการเตรียมการสอน ด้านเทคนิควิธีการสอน ด้านการจัด กิจกรรมการเรียนการสอน และด้านสื่อวัสดุอุปกรณ์ ครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการ เรียนการสอนบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ด้านการเตรียมการ สอนครูควรเตรียมสื่อวัสดุ อุปกรณ์ให้พร้อมในการจัดการเรียนการสอนทุกครั้ง สอดคล้องกับ แบบใหม่ ฤทธินันท์ (สัมภาษณ์, 19 กุมภาพันธ์ 2552) กล่าวว่า ครูควรสำรวจดูว่าในการ จัดกิจกรรมแต่ละครั้งต้องใช้วัสดุอุปกรณ์อะไร จำนวนเพียงพอกับนักเรียนหรือไม่ ซึ่งการเตรียมค

ความพร้อมเรื่องวัสดุอุปกรณ์ก่อนทำก่อนสอนทุกครั้งจะทำให้กระบวนการเรียนรู้ผ่านไปได้อย่างดี ในการเตรียมวัสดุอุปกรณ์แต่ละครั้ง นักเรียนมีความพร้อมไม่เท่ากันด้วยความจำเป็นต่างๆ ครูควรประยุกต์วัสดุจากของที่หาได้ใกล้ตัว วัสดุเหลือใช้มาสร้างสรรค์เป็นผลงาน หรือออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับวัสดุอุปกรณ์ที่มีในห้องเรียนนั้น ซึ่งสอดคล้องกับ กิดานันท์ มลิทอง (2531) ที่กล่าวว่า การใช้สื่อและวัสดุอุปกรณ์ควรคำนึงถึง 1) ความเหมาะสมกับระดับความรู้ความสามารถ และประสบการณ์เดิมของผู้เรียน 2) การใช้สื่อเพื่อสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ 3) ความเหมาะสมของชนิดของสื่อกับกิจกรรมการเรียนการสอน 4) สื่อนั้นสามารถหาได้ในแหล่งวิชาการหรือในห้องเรียนนั้น 5) สื่อและวัสดุอุปกรณ์ควรมีความสะดวกในการใช้

สำหรับในด้านเทคนิควิธีการสอนนักเรียนควรศึกษาหาข้อมูลด้วยตนเอง และหาคำตอบร่วมกับครูผู้สอน ซึ่งสอดคล้องกับ อรพิมพ์ กุศลรุ่งรัตน์ (สัมภาษณ์, 26 กุมภาพันธ์ 2552) กล่าวว่า การสอนโดยการฝึกให้นักเรียนได้ค้นพบคำตอบด้วยการค้นคว้า ศึกษา เรียนรู้ ทดลอง ทำด้วยตนเองจะสร้างให้นักเรียนเป็นคนที่กระตือรือร้น อยากรู้อยากลอง และกล้าแสดงออก ซึ่งความรู้ที่นักเรียนหามาได้เองนั้นนักเรียนจะจดจำได้ดียิ่งกว่าความรู้ที่ได้มาจากการสอนโดยตรงจากครูผู้สอน โดยที่ครูผู้สอนควรเป็นที่ปรึกษา หรือเป็นผู้แนะนำชี้แนวทางให้ ซึ่งสอดคล้องกับสงบ ลักษณะ (2534) ที่กล่าวว่า การจัดกิจกรรมโดยให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวก ส่วนตัวความรู้เป็นผลพลอยได้จากการกระทำกิจกรรม ทั้งนี้เพราะระหว่างทำกิจกรรมผู้เรียนได้รับผล คือ เกิดการพัฒนาตนเองทางการคิด การปฏิบัติ การแก้ปัญหา การทำงานร่วมกัน การวางแผนร่วมกัน และเทคนิควิธีการต่างๆ ที่เรียกว่า เรียนรู้วิธีการหาความรู้ (Learn how to learn) ซึ่งมีคุณค่ามากกว่าตัวความรู้ แต่ถ้าครูสอนโดยวิธีอธิบายหรือบอกความรู้ให้ ผู้เรียนก็จะเกิดความรู้เพียงอย่างเดียว ดังนั้นความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ตรงจะเกิดเป็นความจำที่แม่นยำ สามารถนำประสบการณ์ที่ได้ไปใช้เป็นประโยชน์ต่อไปได้

ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนครูควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถาม และนำเสนออย่างเป็นเหตุเป็นผล โดยจัดในรูปแบบของกิจกรรมกลุ่มเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับ สมชาย แก้วประกอบ (สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2552) ที่กล่าวว่า ครูควรจัดการเรียนรู้อย่างให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ โดยนักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรม ดำเนินการค้นคว้าด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้ประสานงาน ให้ข้อเสนอแนะ ส่งเสริมให้กำลังใจ ปล่อยให้เมื่อมีปัญหา นอกจากนี้ ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

มีการพูดคุยถึงสาเหตุและวิธีการแก้ปัญหาอย่างเป็นเหตุเป็นผล หรืออาจมีการแบ่งกลุ่มทำงานแบบบทบาทสมมุติ แบบทำการทดลอง เป็นต้น ซึ่งการสอนให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองจะเป็นการส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านของผู้เรียน สอดคล้องกับ อภรณ์ ใจเที่ยง (2550) ที่กล่าวว่า การจัดกิจกรรมซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มใหญ่กลุ่มย่อย ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์การสอน ลักษณะเนื้อหาวิชา เวลาที่กำหนด ทักษะที่ต้องฝึก และปริมาณความยากง่ายของงาน ถ้ามีจุดประสงค์ให้ทุกคนได้แสดงออก ได้ฝึกทักษะอย่างจริงจัง การแบ่งกลุ่มย่อยจะเหมาะสม ผู้สอนจะสังเกตได้ทั่วถึงและชัดเจน แต่ถ้ามีจุดประสงค์ให้ข่าวสาร ข้อมูล แนวคิดอย่างกว้างๆ และมีเวลาจำกัด การแบ่งกลุ่มใหญ่ก็นำมาใช้ได้

สำหรับด้านสื่อวัสดุอุปกรณ์ ควรให้นักเรียนรู้จักการประยุกต์วัสดุธรรมชาติและวัสดุอุปกรณ์ที่เหลือใช้มาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะ ซึ่งสอดคล้องกับ มานะ แสงทอง (สัมภาษณ์, 22 กุมภาพันธ์ 2552) กล่าวว่า การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ วัสดุและอุปกรณ์ไม่จำเป็นต้องเป็นของที่ต้องหาซื้อใหม่หรือมีราคาแพง แต่การสร้างงานศิลปะเราสามารถประยุกต์วัสดุที่หาได้ใกล้ตัว อาจจะเป็นเศษวัสดุที่ใช้แล้ว เช่น ถูขนม กลอง กระป๋อง วารสาร หนังสือพิมพ์ กิ่งไม้ ใบไม้ เมล็ดพืชต่างๆ หรือเศษวัสดุที่สามารถนำกลับมาใช้ได้ อีก นอกจากจะเป็นการประหยัดแล้ว ยังเป็นการใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการประยุกต์ของมาใช้ด้วย และสอดคล้องกับ นรินทร์ โพธิสมบัติ (สัมภาษณ์, 24 มกราคม 2552) ที่ว่า ในชุมชนที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์ย่อมมีวัสดุอุปกรณ์ในการสร้างสรรค์งานที่หาได้ในชุมชนนั้น ไม่ว่าจะเป็นวัสดุที่ผลิตขึ้นมาจากวัตถุดิบธรรมชาติ เช่น กระดาษสา ไม้ไผ่ ก้อนหิน ดิน ฯลฯ หรือครูอาจจะประยุกต์เศษวัสดุที่สามารถนำกลับมาใช้ได้ใหม่มาประดิษฐ์สร้างสรรค์ผลงาน ซึ่งทั้งหมดล้วนแล้วสามารถเชื่อมโยงไปสู่หลักการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้

ในด้านการวัดและประเมินผล ครูผู้สอนควรวัดและประเมินผลจากคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยวิธีการอันหลากหลาย สอดคล้องกับความคิดเห็นของ สังคม ทองมี (2531) กล่าวว่า การประเมินผลวิชาศิลปะปฏิบัติ ทั้งภาคศิลปะปฏิบัติ ทฤษฎี วัดทั้งความรู้ ทักษะ เจตคติ โดยเฉพาะวิชาเลือกเสรีรายวิชาศิลปะควรเน้นในการฝึกทักษะเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับ วิรัตน์ คุ่มคำ (สัมภาษณ์, 23 กุมภาพันธ์ 2552) ที่กล่าวว่า การวัดประเมินผลควรวัดตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ซึ่งสามารถใช้วิธีการได้หลากหลายแบบ ทั้งการทดสอบ การสัมภาษณ์ การสังเกตพฤติกรรมการทำงาน การวิจารณ์งาน การประยุกต์ใช้วัสดุอุปกรณ์ หรือวัดผลในส่วนของคุณธรรมต่างๆ และสอดคล้องกับ ทิศนา แหมมณี (2549) ที่กล่าวว่า การจัดหลักสูตรและการ

เรียนการสอนแม้มีผู้เห็นด้วยและพยายามจะพัฒนาปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมมากขึ้นเพียงใด แต่หากกระบวนการวัดและประเมินผลการศึกษายังไม่สามารถปรับให้สอดคล้องกันแล้ว ก็จะเป็นอุปสรรคทำให้การพัฒนานั้นไม่สำเร็จได้ หากกระบวนการวัดและประเมินผลยังถูกจำกัดอยู่ที่การวัดความรู้และความจำ

3. ปัญหาและอุปสรรคในการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษาในการจัดการเรียนการสอน

ปัญหาส่วนใหญ่ที่ครูผู้สอนต้องประสบจากการจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษา คือ ครูผู้สอนไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและมองไม่เห็นความสำคัญ สอดคล้องกับ จาตุรวรรณ โตเร็ว (สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2552) ที่กล่าวว่า ครูศิลปะหลายท่านมองว่าการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสอดแทรกในกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษานั้นอาจเป็นเรื่องยาก หากแต่แท้จริงแล้วการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการจะเป็นเรื่องง่ายถ้าครูเอาใจใส่ มองเห็นคุณค่าความสำคัญต่อผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ซึ่งครูสามารถทำความเข้าใจกับหลักการ ทั้งนี้โรงเรียนอาจช่วยสนับสนุนให้มีการให้ความรู้จากผู้เชี่ยวชาญมาอบรมหรือแนะนำการบูรณาการให้ถูกต้องตรงประเด็นก็จะเป็นการดี ซึ่งเห็นสอดคล้องกับ ทิศนา ขัมมณี (2549) ที่ว่า แม้การสอนปัจจุบันจะได้กำหนดให้มีลักษณะที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแล้วก็ตาม แต่การเรียนรู้ตามแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีลักษณะเป็นการเรียนรู้ทั้งด้านทฤษฎีและการปฏิบัติควบคู่กันไป เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจที่แท้จริง และสามารถนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริงนั้น อาจจะไม่เกิดขึ้น หากขาดแนวทางที่ชัดเจนในการปฏิบัติ และการให้ความช่วยเหลือครูในการพัฒนาการสอนอย่างเพียงพอ ดังนั้น การจัดทำแนวทางการสอนที่มีลักษณะตามที่พึงประสงค์ จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการหลักสูตรและการสอนพึงให้ความสำคัญและดำเนินการอย่างจริงจังต่อไป

ปัญหาที่นักเรียนต้องประสบจากการจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษา ครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า นักเรียนยังตามกระแสสังคมบริโภคนิยม ตามสื่อและตามเพื่อนชักจูงทำให้เสียคนโดยง่าย สอดคล้องกับ อมรวิรัช นาครทรรพ (2548) กล่าวว่า มิติของการบริโภค พบว่าปัจจุบันเด็กและเยาวชนไทยกำลังเผชิญกับกระแสวัฒนธรรมกิน ดื่ม ช้อป อันเป็นตัวเร่งให้เกิดค่านิยมบริโภคอย่างมหาศาล เด็ก

วัยรุ่นถูกดึงดูจากโฆษณาให้ใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย นิยมแฟชั่นราคาแพงหรือของมีชื่อ อาทิ โทรศัพท์มือถือ นาฬิกา น้ำหอม กระเป๋าถือ เป็นต้น รวมถึงการนิยมบริโภคของมีแบรนด์ต่างๆ ก็มีอัตราที่เพิ่มขึ้น ทำให้เกิดปัญหาอุบัติเหตุ ไปจนถึงการมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ตั้งใจ ดังนั้น การทำให้เด็กรู้จักความพอเพียง ปลูกฝัง อบรมบ่มเพาะให้เด็กมีความสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม โดยสอดแทรกแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร สาระเรียนรู้ต่างๆ เพื่อสอนให้เด็กรู้จักการใช้ชีวิตได้อย่างสมดุลตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่างๆ รู้จักอยู่ร่วมกับผู้อื่น รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และแบ่งปัน มีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมค่านิยมความเป็นไทย ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงต่างๆ รู้ว่าตนเองเป็นองค์ประกอบหนึ่งในสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของโลก การกระทำของตนย่อมมีผลและเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมในโลกที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่ด้วย ซึ่งการจะบรรลุเป้าหมายดังกล่าวข้างต้นสำคัญคือครูจะต้องรู้จักบูรณาการการเรียนการสอนให้เด็กและเยาวชนเห็นถึงความเชื่อมโยงในมิติต่างๆ ทั้งด้านสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจ ซึ่งความเป็นองค์รวมนี้จะเกิดขึ้นได้ ครูต้องใช้ความรู้และคุณธรรมเป็นปัจจัยในการขับเคลื่อน (คณะกรรมการบริหารโครงการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา, 2550)

ปัญหาในการกำหนดจุดประสงค์ กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการวัดประเมินผล ครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ครูควรทำความเข้าใจกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อกำหนดแนวทางในการเตรียมการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สอดคล้องกับคณะกรรมการบริหารโครงการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา (2550) กล่าวว่า ครูต้องเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี โดยกลับมาพิจารณาและวิเคราะห์ดูว่า ในตัวครูนั้นมีความไม่พอเพียงในด้านใดบ้าง เพราะการวิเคราะห์ปัญหาจะทำให้รู้และเข้าใจปัญหาที่เกิดจากความไม่พอเพียง รวมทั้งควรให้เด็กมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหานั้นด้วย โดยการวิเคราะห์นี้ต้องดำเนินไปบนพื้นฐานของความรู้และคุณธรรม โดยเฉพาะคุณธรรมนั้น เป็นสิ่งที่ควรปลูกฝังให้เกิดขึ้นในใจเด็กให้ได้ก่อน ผ่านกิจกรรมที่ครูเป็นผู้คิดขึ้นมา โดยครูในแต่ละโรงเรียนจะต้องมานั่งพิจารณาก่อนว่า จะเริ่มต้นปลูกฝังแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจากจุดไหน ทุกคนควรมาร่วมกันคิดร่วมกันทำ สามัคคีกัน ในกระบวนการหรือ หลังจากที่ได้ค้นหากิจกรรมที่จะปลูกฝังแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ครูควรจะต้องตั้งเป้าหมายการสอนก่อนว่าครูจะสอนเด็กให้รู้จักพัฒนาตนเองได้อย่างไร โดยอาจเริ่มต้นสอนจากกิจกรรมเล็กๆ น้อยๆ ที่สามารถเริ่มต้นจากตัวเด็กแต่ละคนให้ได้

ก่อน เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ถึงความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัย ที่ตนเองมีต่อสิ่งแวดล้อมภายนอกใน ด้านต่างๆ

สรุปว่า การศึกษาการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอน วิชาศิลปศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษานี้ ภายใต้อาณาเขตของโรงเรียนประถมศึกษา ตามความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการสัมภาษณ์ มีรายละเอียดดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน

การพัฒนาหลักสูตรโดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการเรียน การสอนวิชาศิลปศึกษานั้น ครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนบูรณาการ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ควรนำวิชาศิลปศึกษามารวมกับการ บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยนำไปจัดทำเป็นแผนจัดการเรียนรู้ และควรวางแผนขั้นตอนการ ทำงานก่อนจัดทำหลักสูตร

การมีส่วนร่วมในการนำองค์ความรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นฐานของการ กำหนดหลักสูตร เนื้อหา และกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาร่วมกับโรงเรียน สำหรับ ด้านเนื้อหาครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ควรให้นักเรียนได้เรียนวิชาศิลปศึกษาโดยสอดแทรกเรื่อง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไป

ส่วนในด้านกิจกรรมการเรียนการสอนนักเรียนควรได้ศึกษาหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้จริง ในชุมชน สามารถประยุกต์ใช้วัสดุอุปกรณ์ในท้องถิ่นมาสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ โดยที่นักเรียนได้ ปฏิบัติงานจริงทุกขั้นตอน และรู้ขั้นตอนการทำงานอย่างถูกต้อง นอกจากนี้กิจกรรมต้องมีความ หลากหลายและจัดอย่างต่อเนื่อง

ในส่วนของประโยชน์ที่นักเรียนควรได้รับ จากการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยบูรณา การปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ นักเรียนได้พฤติกรรมอันพึงประสงค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ประกอบกับมีค่านิยมที่ดี ที่ตนเองได้ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม และมีจิตสำนึกต่อชุมชน สังคม ประเทศชาติ รวมทั้งได้เรียนรู้

กระบวนการและฝึกฝนทักษะทางศิลปะ โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการจนเกิดเป็น ประสพการณ์ทางศิลปะ

2. การจัดกระบวนการเรียนรู้

การกำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอน และเนื้อหาสาระของการบูรณาการวิชา ศิลปะศึกษากับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ครูศิลปะศึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอน บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ควรสังเคราะห์ความรู้ปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงและทำความเข้าใจ และกำหนดระยะเวลาในการจัดการเรียนการสอนให้ เพียงพอ ทำการกำหนดสิ่งที่จะสอนโดยนำหลักสูตรแกนกลางมาเป็นเกณฑ์และจึงคิดวิธีการจัด กระบวนการเรียนการสอนโดยสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไป

การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการกับวิชาศิลปะศึกษา มีวิธีการในด้านต่างๆ กล่าวคือ ในด้านการเตรียมการสอน ด้านเทคนิควิธีการสอน ด้านการจัด กิจกรรมการเรียนการสอน และด้านสื่อวัสดุอุปกรณ์ ครูศิลปะศึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการ เรียนการสอนบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ด้านการเตรียมการ สอนควรเตรียมสื่อวัสดุ อุปกรณ์ให้พร้อมในการจัดการเรียนการสอนทุกครั้ง รวมทั้งวิเคราะห์ เนื้อหาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเขียนแผนการจัดการเรียนรู้โดยสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง อีกทั้งจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับเวลา เหมาะสมกับวัยของนักเรียน

สำหรับในด้านเทคนิควิธีการสอนนักเรียนควรศึกษาหาข้อมูลด้วยตนเอง และหาคำตอบ ร่วมกับครูผู้สอน ซึ่งนักเรียนต้องได้ปฏิบัติกิจกรรมจริง ในแหล่งเรียนรู้จริง ครูควรเปิดประเด็น ปัญหาโดยให้นักเรียนคิดตามและให้นักเรียนค้นหาวิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยนักเรียนเป็น ศูนย์กลางของเรียนรู้

ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถาม และ นำเสนออย่างเป็นเหตุเป็นผล โดยจัดในรูปแบบของกิจกรรมกลุ่มเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมถึงการจัดให้นักเรียนได้ศึกษาศิลปะภูมิปัญญาของชุมชน จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน และใช้ ประสพการณ์ถ่ายทอดเป็นผลงานทางศิลปะ

สำหรับด้านสื่อวัสดุอุปกรณ์ ควรให้นักเรียนรู้จักการประยุกต์วัสดุธรรมชาติและวัสดุอุปกรณ์ที่เหลือใช้มาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะ ทั้งนี้สื่อวัสดุอุปกรณ์ควรใช้ได้จริง และมีสื่อทางเทคโนโลยีที่เสริมสร้างการเรียนรู้ เช่น อินเทอร์เน็ต Ebook Vcd เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างสมบูรณ์ที่สุด

ในด้านการวัดและประเมินผล ครูผู้สอนควรวัดและประเมินผลจากคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยวิธีการอันหลากหลาย เช่น การวัดและประเมินผลจากการทำงานกลุ่มและงานเดี่ยว โดยใช้วิธีการสังเกตและสัมภาษณ์ รวมถึงการใช้คิดสร้างสรรค์ จินตนาการในการสร้างสรรค์ผลงานให้มีความสวยงาม มีการเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์และประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม รวมทั้งการทำแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน นักเรียนสามารถนำเสนองานได้อย่างมีเหตุผล และสามารถแสดงความคิดเห็นได้ การทำงานส่งตามเวลาที่กำหนด มีความรับผิดชอบ และคะแนนควรมาจากการช่วยกันวิจารณ์ผลงานจากเพื่อนในชั้น

3. ปัญหาและอุปสรรคในการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษาในการจัดการเรียนการสอน

ปัญหาส่วนใหญ่ที่ครูผู้สอนต้องประสบจากการจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษา คือ ครูผู้สอนไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและมองไม่เห็นความสำคัญ ไม่มีการวางแผนการทำงานจึงทำให้เกิดความสับสนระหว่างทำงาน รวมถึงครูผู้สอนมีภาระงานสอนมาก จึงต้องสละเวลาในการเอาใจใส่เพิ่มเติมให้กับนักเรียน

ปัญหาที่นักเรียนต้องประสบจากการจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษา ครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า นักเรียนยังตามกระแสสังคมบริโภคนิยม ตามสื่อและตามเพื่อนซักรุ่นทำให้เสียคนโดยง่าย รวมถึงขาดแบบอย่างที่ดีจากครอบครัวและสภาพครอบครัวไม่เอื้ออำนวยต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม อีกทั้งผู้ปกครองและครูผู้สอนไม่ประสานความร่วมมือกันในการกระตุ้นทำให้ไม่เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง

ปัญหาในการกำหนดจุดประสงค์ กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการวัดประเมินผล ครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ครูควรทำความเข้าใจกับ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อกำหนดแนวทางในการเตรียมการสอน การจัดกิจกรรมการเรียน การสอน รวมถึงครูควรใช้เวลาเพื่อจัดกระบวนการเรียนการสอนให้สัมฤทธิ์ผลอย่างต่อเนื่อง และครูควรได้รับความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ในการให้ความร่วมมือในเรื่อง ต่างๆ

2.2.3 ความคิดเห็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนบูรณา การปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษา

การจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษา ครู ศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่ ก่อนอื่นครูผู้สอนต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน มีการวางแผนในการจัด กระบวนการเรียนการสอนให้เป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับ อรพิมพ์ กุศลรุ่งรัตน์ (สัมภาษณ์, 26 กุมภาพันธ์ 2552) กล่าวว่า การจะสอนให้ผู้อื่นปฏิบัติตามหรือเป็นแบบอย่างนั้น ผู้สอนต้องทำ ตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีเสียก่อน ครูจะสอนนักเรียนให้มีคุณธรรม มีความรับผิดชอบ มีน้ำใจ ตรงต่อเวลา ครูจะต้องทำให้นักเรียนได้เห็นได้ชื่นชม นักเรียนจึงจะไปปฏิบัติตาม นอกจากครู จะเป็นแบบอย่างเมื่อนักเรียนมาโรงเรียนแล้ว หลังจากกลับไปบ้านครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญที่ต้อง เป็นแบบอย่างเช่นกัน จึงจะทำให้เด็กเชื่อถือและยึดเป็นแนวทางที่ดีต่อไป และสอดคล้องกับ ทิศ นนา เขมมณี (2549) ที่ว่า ควรจัดสภาพแวดล้อม กิจกรรมประจำวัน และวิถีชีวิตของครูและ บุคลากรในสถานศึกษาให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนในเรื่องต่างๆ ที่ต้องการจะปลูกฝังให้แก่ผู้เรียน และสอดคล้องกับ คณะกรรมการบริหารโครงการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่ สถานศึกษา (2550) ที่ว่า ก่อนอื่นจะต้องมุ่งพัฒนาที่ตัวครูก่อนเป็นอันดับแรก เพราะครูถือว่าเป็น ทรัพยากรที่สำคัญในการถ่ายทอดความรู้ และปลูกฝังสิ่งต่างๆ ให้แก่เด็ก ดังนั้น จึงควรส่งเสริม ครูให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถ่องแท้ก่อน เพราะเมื่อครูเข้าใจ ครู ก็จะได้เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กได้ ครูจะสอนให้เด็กรู้จักพอ ครูจะต้องรู้จักพอก่อน โดยอยู่อย่าง พอเพียงและเรียนรู้ไปพร้อมๆ กับเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องมีสติในการเลือกรับข้อมูลต่างๆ ที่ เข้ามา รู้จักเลือกรับและรู้จักต่อยอดองค์ความรู้ที่มีอยู่ หมั่นศึกษาเพิ่มพูนความรู้อย่างเป็นขั้นเป็น ตอน ไม่ก้าวกระโดด ในการเลือกรับข้อมูลนั้น ต้องรู้จักพิจารณารับอย่างเป็นขั้นเป็นตอน รู้จัก แก้ไขปัญหาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ประเมินความรู้และสถานการณ์อยู่ตลอดเวลา จะได้รู้จัก และ เตรียมพร้อมที่จะรับมือกับสภาพ และผลจากการเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆ ได้อย่างรอบคอบ และ ระมัดระวัง

ครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีความต้องการให้ทางโรงเรียนสนับสนุน ช่วยเหลือในด้านวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือในการสร้างสรรค์งาน ด้านงบประมาณ ด้านการจัดการอบรม บุคคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการบูรณาการกับการจัดการเรียนการสอน ด้านการวางแผนการจัดทำหลักสูตรร่วมกับชุมชน และด้านแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน ดังที่ กรมวิชาการ (2542) กล่าวว่า กรมต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมสนับสนุน ทั้งในด้านงบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ ในการนำผู้รู้ในท้องถิ่น มาร่วมในการจัดการเรียนการสอน และสอดคล้องกับ นรินทร์ โปธิสมบัติ (สัมภาษณ์, 24 มกราคม 2552) ที่กล่าวว่า โรงเรียนเป็นองค์ที่สำคัในการส่งเสริมสนับสนุน เนื่องจากการกำหนดนโยบายของโรงเรียนสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน สังคม ท้องถิ่นแล้ว โรงเรียนจะเอื้ออำนวยให้การจัดการเรียนการสอนประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น นอกจากนี้ กิจกรรมต่างๆ สำคัญคือต้องเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย โดยโรงเรียนควรตั้งเป้าให้เกิดการจัดการศึกษาตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง สอดแทรกเข้าไปในกระบวนการเรียนรู้ สอนให้เด็กพึ่งตนเองให้ได้ก่อน จนสามารถเป็นที่พึ่งของคนอื่นๆ ในสังคมได้ต่อไป

สรุปว่า ความคิดเห็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษาในการนำแนวทางปฏิบัติในกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียน ครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ครูผู้สอนต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน มีการวางแผนในการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้เป็นระบบและมีการกำหนดวิธีการวัดและประเมินผล ครอบคลุมตัวชี้วัด และเพื่อผลสัมฤทธิ์ให้เกิดประโยชน์สูงสุดจึงควรบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อความสอดคล้องกัน และควรส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการประยุกต์วัสดุอุปกรณ์จากธรรมชาติในท้องถิ่นหรือจากเศษวัสดุที่เหลือใช้มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมถึงครูควรเสียสละเวลาในการจัดการเรียนการสอนนอกเวลาเพื่อความต่อเนื่อง นอกจากนี้นักเรียนควรมีโอกาสได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานที่จริงและปฏิบัติกิจกรรมจริง เพื่อให้เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นและอนุรักษ์สืบทอด นอกจากนี้ ครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ความต้องการให้ทางโรงเรียนสนับสนุน ช่วยเหลือในด้านวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือในการสร้างสรรค์งาน ด้านงบประมาณ ด้านการจัดการอบรม บุคคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการบูรณาการกับการ

จัดการเรียนการสอน ด้านการวางแผนการจัดทำหลักสูตรร่วมกับชุมชน และด้านแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน

3. ข้อเสนอแนะทั่วไป

3.1 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษา

1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนควรจัดให้มีความหลากหลายและสร้างบรรยากาศให้เหมาะแก่การเรียนรู้ของนักเรียน โดยที่นักเรียนมีส่วนร่วมในการเลือกกิจกรรมตามความถนัด และมีการวางแผนกิจกรรมอย่างเหมาะสมในแต่ละคาบโดยมีขั้นนำ ขั้นกิจกรรม ขั้นสรุปและการวัดและประเมินผล

2. การจัดการเรียนการสอนนักเรียนควรได้ศึกษาหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้จริงในชุมชน นักเรียนสามารถประยุกต์ใช้วัสดุอุปกรณ์ในท้องถิ่นมาสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ โดยที่นักเรียนได้ปฏิบัติงานจริงทุกขั้นตอน รู้ขั้นตอนการทำงานอย่างถูกต้องและจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

3. ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถาม และนำเสนออย่างเป็นเหตุเป็นผล โดยจัดในรูปแบบของกิจกรรมกลุ่มเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

4. การเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งนักเรียนควรได้พฤติกรรมอันพึงประสงค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ประกอบกับมีค่านิยมที่ดี พึ่งตนเองได้ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมและมีจิตสำนึกต่อชุมชน สังคม ประเทศชาติ

5. ในการจัดกิจกรรมการสอนควรจัดการเรียนรู้โดยให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ โดยนักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรม ดำเนินการค้นคว้าด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้ประสานงาน ให้ข้อเสนอแนะ

3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับครูศิลปศึกษา และโรงเรียน

ครูศิลปศึกษา

1. ครูศิลปศึกษาควรมีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รู้ องค์ประกอบในการบูรณาการกับวิชาศิลปศึกษา และสังเคราะห์ความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาจัดกระบวนการเรียนรู้
2. ครูศิลปศึกษานำวิชาศิลปศึกษามาบูรณาการกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดย นำไปจัดทำเป็นแผนจัดการเรียนรู้ และควรวางแผนขั้นตอนการทำงานก่อนจัดทำหลักสูตร และ กำหนดระยะเวลาในการจัดการเรียนการสอนให้เพียงพอ
3. ครูศิลปศึกษาควรได้รับการฝึกอบรมและประชุมเชิงปฏิบัติการทั้งในภาคทฤษฎีและ ปฏิบัติ ในเรื่อง แนวทางในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการกับวิชาศิลปศึกษา จาก วิทยากรผู้เชี่ยวชาญ
4. ครูศิลปศึกษาควรมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครูและสามารถปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ให้กับลูกศิษย์ได้ ควรมองเห็นสำคัญของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบูรณาการกับวิชา ศิลปศึกษาโดยสอดแทรกในทุกหน่วยการเรียนรู้

โรงเรียน

1. โรงเรียนควรนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบรรจุไว้ในหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อให้แต่ละ รายวิชาเป็นไปในแนวทางเดียวกัน โดยจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนใน ท้องถิ่น และทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์ที่มีในท้องถิ่นของตน เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์
2. โรงเรียนควรจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตามหลัก ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สามารถนำมาบูรณาการกับการเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ทัศนศิลป์ได้
3. โรงเรียนควรจัดให้มีการอบรม แนะนำให้ความรู้และแนวทางในการบูรณาการปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงแก่ครูผู้สอน
4. โรงเรียนควรสนับสนุน ช่วยเหลือในด้านวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือในการสร้างสรรค์งาน ด้านงบประมาณ และด้านการวางแผนการจัดทำหลักสูตรร่วมกับชุมชน

3.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาและจัดทำแผนจัดการเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้วิชาศิลปะ (ทัศนศิลป์) และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง
2. ควรมีการศึกษาการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยมีแนวทางตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
3. ควรมีการศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาโดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชั้นต่างๆ
4. ควรศึกษาการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาต่างๆ ในสภาพท้องถิ่นต่างๆ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กิดานันท์ มลิทอง. เทคโนโลยีการศึกษาร่วมสมัย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531
เกษร ธิตะจาวี. กิจกรรมศิลปะสำหรับเด็ก. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2543.

เกษม วัฒนชัย. <http://planning.oop.cmu.ac.th/web/Upload/sufeco%20.pdf> [ออนไลน์].
[2552 January15].

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. การศึกษาวันนี้ร้ายสัปดาห์. ปีที่ 7 ฉบับที่ 315 (11-18 มกราคม
2550)

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542.
กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟิกการพิมพ์, 2542.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี. แผนพัฒนา
เศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบ (พ.ศ. 2550-2551). กรุงเทพฯ: สำนักงาน
คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี, 2550.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี. แผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่เก้า (พ.ศ. 2545-2549). กรุงเทพฯ: สำนักงาน
คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี, 2545

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงาน. การขับเคลื่อนนโยบาย สพฐ. ปี 2550-2551.
กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550.

คณะทำงานบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้. กระทรวงศึกษาธิการ. ตัวอย่างหน่วย
การเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ, 2549.

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ. เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการ
พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี, 2548.

ศูนย์ประสานงานกลางการดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, สำนักปลัดกระทรวง
ศึกษาธิการ. กระทรวงศึกษาธิการ. ผลการดำเนินงานขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
สู่สถานศึกษา ปีงบประมาณ 2550. กรุงเทพฯ: สำนักกิจการพิเศษสำนักงานปลัดกระทรวง
ศึกษาธิการ, 2550

- โครงการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ. ผลการดำเนินงานขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ปีงบประมาณ 2550. กรุงเทพฯ: สำนักกิจการพิเศษสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2550
- จำเนียร ศิลปวานิช. หลักและวิธีการสอน Principle and Method of Teaching. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริม อาชีวะ, 2538.
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อัสสันเพรส, 2539.
- ชนาธิป พรกุล. CAFS : A student – Centered Instructional Model. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- เชาวลิต สุไลมานดี. การศึกษากำหนดความรู้เรื่องค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3 กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชา ภาควิชามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- ชูจิตต์ วัฒนารมย์. ศึกษาคุณค่าของกิจกรรมศิลปะศึกษาต่อนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตามการรับรู้ของศิลปะศึกษาและผู้เชี่ยวชาญทางศิลปะศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปะศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- ชูจิตร์ แซ่มลำเจียก. แนวทางการอบรมคุณธรรม จริยธรรมและพัฒนาจิตใจนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนโคกสำโรงวิทยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2537.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. การกำหนดมโนคติและวัตถุประสงค์การสอน ในเอกสารการสอนชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพครู หน่วยที่ 1-6. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2526
- ชัยรินทร์ ชัยวิสิทธิ์. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างเสริมค่านิยมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงให้นักเรียนและชุมชนด้วยโครงการอาชีพ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและสถิติการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2542.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. เพลิง. กรุงเทพฯ: พี. เพรส, 2541.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. เพลิงเพื่อรู้. กรุงเทพฯ: พี. เพรส, 2542.
- เชียรศรี วิวิศกร. จิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2527.
- ดุษฎี สีสลวรงค์. การศึกษาในสังคมพระพุทธศาสนาตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

- ดวงพร ศรีชัย. การศึกษากำหนดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตของนักเรียนเตรียมทหาร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา ภาควิชาหลักสูตรการสอนและเทคโนโลยีทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.
- ทรัพย์สิน ส่วนพระมหากษัตริย์, สำนักงาน. โครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง. การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549.
- เทพวาทณี วิจิศาธรร. การปลูกฝังค่านิยมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่5 โดยใช้กระบวนการตามแนวคิดของบลูมและแรทส์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาประถมศึกษา ภาควิชาภาควิชาหลักสูตรการสอนและเทคโนโลยีการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.
- ทิตินา เขมมณี. การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: เมธีทิปส์, 2546.
- ทิตินา เขมมณี. กิจกรรมการปลูกฝังค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: เมธีทิปส์, 2549.
- ทิตินา เขมมณี และคณะ. เอกสารประกอบการนำเสนอแนวคิดและแนวทางเรื่องการคิดและการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิด. กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว, 2527.
- ถาวร บัวศรี. ทฤษฎีหลักสูตร : การออกแบบและพัฒนา. กรุงเทพฯ: เอร่าวัฒนาการพิมพ์, 2531.
- นันทา ชูดีแพทนิภา. ผลของการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขามัธยมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2545.
- นาวิน จันอับ. แนวโน้มการดำเนินโครงการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่จังหวัดเพชรบูรณ์ในอนาคต (พ.ศ. 2543-2547). หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานประถมศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์ สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2545.
- นิรมล (ดิเรณสาร) สวัสดิบุตร. ศิลปศึกษากับครูประถม. กรุงเทพฯ: ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.
- บันลือ พฤกษ์วัน. หลักสูตรกับบูรณาการทางการสอน. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2524.
- บุญชม ศรีสะอาด. การพัฒนาการสอน. กรุงเทพฯ: ชมรมเด็ก, 2537.
- ประคอง กวรรณสูต. สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา. ความคิดสร้างสรรค์: พรสวรรค์ที่พัฒนาได้. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.

- ประเทิน มหาจันทร์. ศิลปะในโรงเรียนประถม. กรุงเทพฯ: โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮ้าส์, 2531.
- ประเวศ วะสี. เศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางประชาสังคมแนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจและสังคม. กรุงเทพฯ: มูลนิธิหมอชาวบ้าน, 2542.
- ประเวศ วะสี. ประชาคมตำบล ยุทธศาสตร์เพื่อเศรษฐกิจพอเพียง ศิลธรรม และสุขภาพ. มติชน (2541)
- ปรียานุช พิบูลสรารุณ. www.sufficiencyeconomy.org[ออนไลน์]. [2550 January13].
- เปลื้อง ณ นคร. พจนานุกรม ฉบับทันสมัย. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2522.
- พรพิพัฒน์ เพิ่มผล. รูปแบบการพัฒนานิสิตนักศึกษาเพื่อส่งเสริมจริยธรรมวิชาชีพระของนักศึกษา คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- พรรัตนถน เพชรวิจิตร. การศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมให้กับนักเรียนประถมศึกษาใน กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- พัฒนาภรณ์ ฉัตรวิโรจน์. บทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ ภาควิชาสังคมวิทยาการพัฒนาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2545.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ : แนวคิดวิธีและเทคนิคการสอน 2. กรุงเทพฯ: บริษัทเดอะมาสเตอร์กรุ๊ป แมเนจเม้นท์ จำกัด, 2544
- พิมพ์พิกา จันทไชย. การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.
- พิษณุ เดชใด. การศึกษาดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอนแบบบูรณาการที่ใช้เทคนิคการพัฒนาแบบยั่งยืน. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต วิชาเอกมัธยมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2540.
- ไพบุลย์ โปธิ์พร. กลยุทธ์การพัฒนาวินัยนักเรียนโรงเรียนโนนหนองแฝก โดยใช้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มุ่งเน้นการปฏิบัติ. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี, 2552.

- มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. กระบวนการเรียนการสอนทัศนศิลป์ : ในระดับประถมศึกษาสำหรับครูยุคใหม่. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2545.
- โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เสด็จดาว. ศูนย์การเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. เชียงใหม่ : โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เสด็จดาว, 2551.
- เลขาธิการสภาการศึกษา, สำนักงาน. รายงานเบื้องต้น การสร้างเสริมคุณธรรมในระบบการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: วี.ที.ซี.คอมมิวนิเคชั่น, 2550.
- เลิศ อานันท์ชนะ. เทคนิควิธีสอนศิลปะเด็ก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- วาสนา แสงคำ. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติต่อบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนด้วยการสอนแบบบูรณาการ (ลาร์ดีซีเบล). วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2542.
- วารี ธีระจิตตร. หลักและแนวปฏิบัติในโรงเรียนประถมศึกษา. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช, 2526.
- วารี ธีระจิตตร. การพัฒนาการสอนสังคมศึกษาระดับประถมศึกษา. กรุงเทพฯ: ครูศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- วิชาการ, กรม, กระทรวงศึกษาธิการ. แนวทางการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2542.
- วิชาการ, กรม, กระทรวงศึกษาธิการ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2542.
- วิชาการ, กรม, กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, 2545.
- วิชาการ, กรม, กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือการวัดและประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2540.
- วัลลภ พรหมทอง. เกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2543.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์. แบบเรียนศิลปะศึกษา ศ.0116 ความรู้เกี่ยวกับศิลปะ. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2520.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์. ศิลปะในโรงเรียนประถม = Art in elementary school. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2529.

- วิรุณ ตั้งเจริญ. ศิลปะเด็ก เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมวัยเด็ก หมายเลข 8-15. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2531.
- วิเศษ ชินวงศ์. ปฏิรูปการเรียนรู้ : ผู้เรียนสำคัญที่สุด. วารสารวิชาการ. (กุมภาพันธ์ 2544) วิทยาลัย วงศ์แสนสี. www.kroobannok.com [ออนไลน์]. [2552 January15].
- วรรณกร ทวีแก้ว. www.itie.org[ออนไลน์]. [2552 January15].
- สงบ ลักษณะ. จากหลักสูตรสู่แผนการสอน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2534.
- สมชาย ตะโกพร. www.nvc.th.edu/Pan5.html[ออนไลน์]. [2552 January15].
- สมชาย มิ่งมิตร. ผลของการประเมินจากพอร์ตโฟลิโอที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัย การศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- สมพงษ์ จิตระดับ. สาระและกิจกรรมการสอนวิชาหลักสูตรและการสอนระดับประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- สมนึก ภัททิยธนี. การวัดผลการศึกษา. กอ์ฟลินทร์: ประสานการพิมพ์, 2549.
- สมศักดิ์ ลาดี. การศึกษาการดำเนินงานโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหาร การศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2543.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. หลักการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน. นครปฐม: ม.ป.พ., 2535.
- สนิท สมัครการ. สังคมและวัฒนธรรมเชียงใหม่ภาคเหนือ. กรุงเทพฯ: สภาสังคมศาสตร์, 2521.
- สงัด อุทรานันท์. การจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ. กรุงเทพฯ: ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- สหทัย พลภัทพี. การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการ และความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.
- สุชา จันทร์เอม. จิตวิทยาพัฒนาการ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2536.
- สุชาดา นันทะไชย. แนวทางการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. เอกสารประกอบ การบรรยาย. แหล่งที่มา: <http://amin.edu.ku.ac.th/article/suchada.doc>, 2548.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, กระทรวงศึกษาธิการ. ชุดอบรมด้วยตนเอง. กรุงเทพฯ: ศรีเมืองการพิมพ์, 2531.

สำนักกรมศาสตร์และการเมือง. ราชบัณฑิต. ความหมายของชีวิตที่พอเพียง. การประชุมทางวิชาการ เรื่อง สังคมศาสตร์กับชีวิตที่พอเพียง. ปัจจุบัน-อนาคต, 2543.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. ยุทธศาสตร์การศึกษาที่เน้นคุณธรรมนำความรู้ รายงานเบื้องต้นการเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษาไทย. เอกสารประกอบการประชุมห้องการศึกษา 7, 2549.

สำนักราชเลขาธิการ. โครงการต่าง ๆ ที่ดำเนินการตามพระราชดำริ. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2518.

สุวิทย์ มูลคำ และคณะ. Child center : Storyline method : การบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพฯ: ที.พี.พริน จำกัด , 2542.

สุนันท์ สังข์อ่อน และคณะ. การพัฒนาสมรรถภาพครูในการสร้างและใช้หลักสูตรและการสอนแบบบูรณาการในระดับประถมศึกษา. วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์ (มกราคม 2544)

สุรางค์ ไคว์ตระกูล. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

สุเมธ ตันติเวชกุล. การดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ. กรุงเทพฯ: มติชน, 2541.

สุเมธ ตันติเวชกุล. เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ. บรรยายพิเศษ, 14 มิถุนายน 2542.

สุเมธ ตันติเวชกุล. ใต้เบื้องพระยุคลบาท. กรุงเทพฯ: ด่านสุทธาการพิมพ์, 2543.

สุพิน บุญชูวงศ์, หลักการสอน. กรุงเทพฯ: แสงสุทธิการพิมพ์, 2531.

สุนน อมรวิวัฒน์. “การพัฒนาหลักสูตรของการศึกษาไทย ทำที่ที่ต้องทบทวน” วารสารครุศาสตร์ (เมษายน-มิถุนายน 2531)

สุนน อมรวิวัฒน์. สมบัติพิพม์การศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

เสริมศรี ไชยศรี, สารี งามศิริ และประหยัด สายวิเชียร. ระบบหลักสูตร-การสอน. เชียงใหม่: คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2526.

ไสว บุญมา. เศรษฐกิจพอเพียง : ภูมิปัญญาไทย. กรุงเทพฯ: บริษัทเค็ดดีไทย, 2543.

อมรวิทย์ นาคกรทรรพ. เด็กไทยในมิติวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม, 2548.

อัญชลี ภูประเสริฐ. www.sufficiencyeconomy.org[ออนไลน์]. [2550 February 15].

อภิชัย พันธเสน. จะประยุกต์พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมได้อย่างไร. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2544.

อรรถัย มูลคำ และคณะ. การบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ.

เล่ม 1. กรุงเทพฯ: ที พี พีริ้น, 2544.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. หลักการสอน. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2540.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. หลักการสอน(ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2550.

อารี สุทธิพันธ์. การระบายสีน้ำ. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2535.

อำพล เสนาณรงค์. การเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ. ม.ป.ท. (อัสสัมชัญ), 2542.

อุทัยวรรณ บัวผัน. การเปรียบเทียบความสามารถทางศิลปะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย แบบเข้มงวดกวดขันและแบบปล่อยปละละเลย.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

ภาษาอังกฤษ

Alesandini, J. Louise. Integrating the Arts : A Nationwide Survey of Currant Practice in K-8 Visual Art Education. Dissertation Abstract International. 2000.

Don H. Krug. Curriculum Integration Positions and Practices in Art Education. Studies in Art Education, 2000.

Eisner, Elliot W. The arts and the creation of mind. New Haven : Yale University Press, 2002.

Fitzpatrick. An experimental study to investigate the effects of selected value clarifying strategies on he self concept and reading achievement of seventh grade student nonpublic school of large roman catholic diocese. Dissertation Abstracts nternationnal. 36 : 1994 – A, 1975.

Hilda, T. Curriculum development : theory and practice. New York : Harcourt, 1962.

J ane K. Bates. Becoming and art teacher. Australia : Wadsworth, 2000.

Jean, P. The Jean Piaget Symposium series Electronic reproduction. Boulder, Colour. : NetLibrary, 2003.

Linderman. E.W. Teaching Secondary School Art. 2 ed. Iowa : WM.C. Brown, 1980.

Lowenfeld, V. and Brittain, W. Lambert Creative and Mental Growth. Eighth Edition London, Collier MacMillan Publishers. 1987.

Willats, J. How Children Learn to represent three-dimension space in drawing. In G
Butterworth(ed) The Child representation of the world. Pp.189-202. New
York : Pienum Press

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ

1. อาจารย์ ดร.วัชรินทร์ ฐิตอดิตย์

อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา สาขาศิลปศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. อาจารย์ ดร.ชนบพร วัฒนสุขชัย

อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา สาขาศิลปศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. อาจารย์ประเทศ สุขสถิตย์

อดีตรับราชการ ณ กระทรวงศึกษาธิการ ปัจจุบันเกษียณอายุราชการ

4. อาจารย์วิรัตน์ คุ่มคำ

อาจารย์ผู้สอนวิชาศิลปศึกษา ชำนาญการพิเศษ โรงเรียนวัดสี่สุก

5. อาจารย์พิมพ์ชนก มงคลรัตน์

นักวิเคราะห์นโยบายและแผน สำนักกิจการพิเศษ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
และผู้เชี่ยวชาญด้านการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

รายชื่อครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญในการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ที่ให้การสัมภาษณ์

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายชื่อครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญในการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ให้การสัมภาษณ์

1. นายสมชาย แก้วประกอบ

ที่อยู่ บ้านเลขที่ 167 ถนนพระยาสุเรนทร์ แขวงคลองสามวา เขตคลองสามวา
กรุงเทพมหานคร
โทรศัพท์ 02-9140176

จบการศึกษา ระดับปริญญาตรี สาขาอุตสาหกรรมศิลป์

ประกอบอาชีพ รัชมหาการอาจารย์ผู้สอนวิชาศิลปศึกษา โรงเรียนวัดพระยาสุเรนทร์

วันที่สัมภาษณ์ 13 กุมภาพันธ์ 2552 เวลา 09.30-10.20 น.

สถานที่สัมภาษณ์ โรงเรียนวัดพระยาสุเรนทร์

2. นายวิรัช กิมทรง

ที่อยู่ บ้านเลขที่ 7 ถนนสุนทรโวหาร ตำบลทางเกวียน อำเภอแก่ง
จังหวัดระยอง 22120
โทรศัพท์ 086-3898868

จบการศึกษา ปริญญาโท สาขาศิลปศึกษา

ประกอบอาชีพ รัชมหาการอาจารย์ผู้สอนวิชาศิลปศึกษา โรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย

วันที่สัมภาษณ์ 16 มีนาคม 2552 เวลา 13.30-14.30 น.

สถานที่สัมภาษณ์ โรงแรมริเวอร์ไซด์

3. นายคเนศ เทพสุวรรณ

ที่อยู่ บ้านเลขที่ 270 หมู่ 11 ตำบลต้นโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
51000

จบการศึกษา ปริญญาโท สาขาศิลปศึกษา

ประกอบอาชีพ รัชมหาการอาจารย์ผู้สอนวิชาศิลปศึกษา โรงเรียนเทศบาลจามเทวี

วันที่สัมภาษณ์ 19 มีนาคม 2552 เวลา 12.40-13.20 น.

สถานที่สัมภาษณ์ โรงเรียนเทศบาลจามเทวี

4. นายแบบใหม่ ฤทธินันท์

ที่อยู่ 202/12 ถนนพิทักษ์ ตำบลหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ 67110

โทรศัพท์ 056-702145 , 089-9582960

จบการศึกษา ปริญญาตรี สาขาพลศึกษา

ประกอบอาชีพ รับราชการอาจารย์ผู้สอนวิชาศิลปศึกษา โรงเรียนบ้านเข็กน้อย

วันที่สัมภาษณ์ 19 กุมภาพันธ์ 2552 เวลา 10.40-11.20 น.

สถานที่สัมภาษณ์ โรงเรียนบ้านเข็กน้อย

5. นายนรินทร์ โภธิสมบัติ

ที่อยู่ บ้านเลขที่ 156 หมู่ 2 ตำบลหารแก้ว อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

โทรศัพท์ 081-0228673

จบการศึกษา ปริญญาตรี สาขาศิลปศึกษา

ประกอบอาชีพ รับราชการอาจารย์ผู้สอนวิชาศิลปศึกษา โรงเรียนคำเที่ยงอนุสรณ์

วันที่สัมภาษณ์ 24 มกราคม 2552 เวลา 09.50-11.00 น.

สถานที่สัมภาษณ์ โรงเรียนคำเที่ยงอนุสรณ์

6. นายนคร เอี่ยมคง

ที่อยู่ บ้านเลขที่ 64/4 ถนนดาวดึงส์ ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมือง

จังหวัดนครสวรรค์

โทรศัพท์ 089-8583320

จบการศึกษา ปริญญาตรี สาขาอุตสาหกรรมศิลป์

ประกอบอาชีพ รับราชการอาจารย์ผู้สอนวิชาศิลปศึกษา โรงเรียนทับกฤตเหนือ

วันที่สัมภาษณ์ 2 มีนาคม 2552 เวลา 09.00-10.00 น.

สถานที่สัมภาษณ์ โรงเรียนทับกฤตเหนือ

7. นางอรพินท์ กุศลรุ่งรัตน์

ที่อยู่ บ้านเลขที่ 139/128 ถนนประชาอุทิศซอย 71 ตำบลทุ่งครุ
เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร
โทรศัพท์ 081-6483264

จบการศึกษา ปริญญาตรี สาขามัณฑนศิลป์

ประกอบอาชีพ อาจารย์ผู้สอนวิชาศิลปศึกษา โรงเรียนรุ่งอรุณ

วันที่สัมมนา 24 กุมภาพันธ์ 2552 เวลา 14.30-15.10 น.

สถานที่สัมมนา โรงเรียนรุ่งอรุณ

8. นายวิรัตน์ คุ่มคำ

ที่อยู่ บ้านเลขที่ 23 หมู่ 6 ถนนพระราม 2 ซอย 28 แขวงบางมด
เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร 10150
โทรศัพท์ 081-4535896

จบการศึกษา ปริญญาโท สาขาศิลปศึกษา

ประกอบอาชีพ รับราชการอาจารย์ผู้สอนวิชาศิลปศึกษา โรงเรียนวัดสี่ลูก

วันที่สัมมนา 23 กุมภาพันธ์ 2552 เวลา 16.00-17.00 น.

สถานที่สัมมนา โรงเรียนวัดสี่ลูก

9. นางจตุรวรรณ โตเร็ว

ที่อยู่ บ้านเลขที่ 81/4 ถนนพุทธมรทลสาย 2 แขวงบางไผ่
เขตบางแค กรุงเทพมหานคร
โทรศัพท์ 02-8030488

จบการศึกษา ปริญญาตรี สาขาประวัติศาสตร์

ประกอบอาชีพ รับราชการอาจารย์ผู้สอนวิชาศิลปศึกษา โรงเรียนวัดประยูรวงศาวาส

วันที่สัมมนา 25 กุมภาพันธ์ 2552 เวลา 14.30-15.20 น.

สถานที่สัมมนา โรงเรียนวัดประยูรวงศาวาส

10. นายมานะ แสงทอง

ที่อยู่ บ้านเลขที่ 597 ถนนพหลโยธิน แขวงเสนานิคม เขตจตุจักร
กรุงเทพมหานคร
โทรศัพท์ 081-6513457

จบการศึกษา ปริญญาตรี สาขาศิลปศึกษา

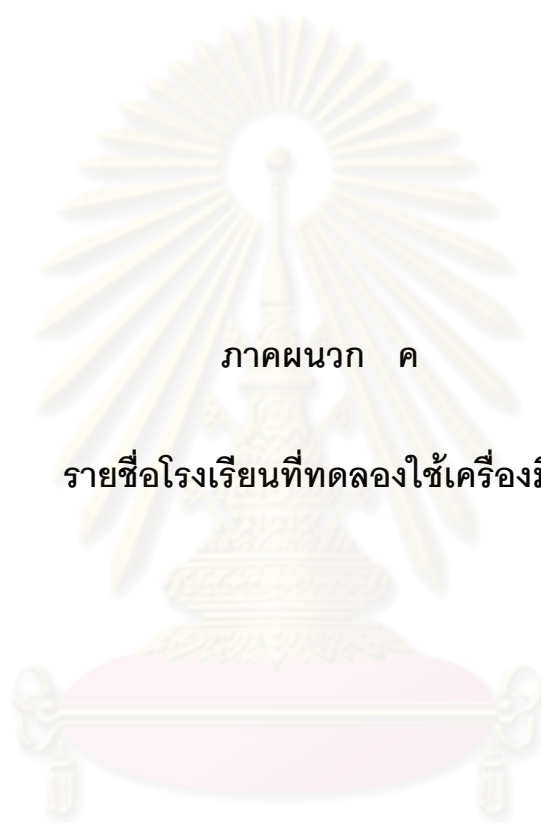
ประกอบอาชีพ รับราชการอาจารย์ผู้สอนวิชาศิลปศึกษา โรงเรียนปทุมวัน

วันที่สัมภาษณ์ 23 กุมภาพันธ์ 2552 เวลา 14.30-15.20 น.

สถานที่สัมภาษณ์ โรงเรียนปทุมวัน

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ค

รายชื่อโรงเรียนที่ทดลองใช้เครื่องมือ

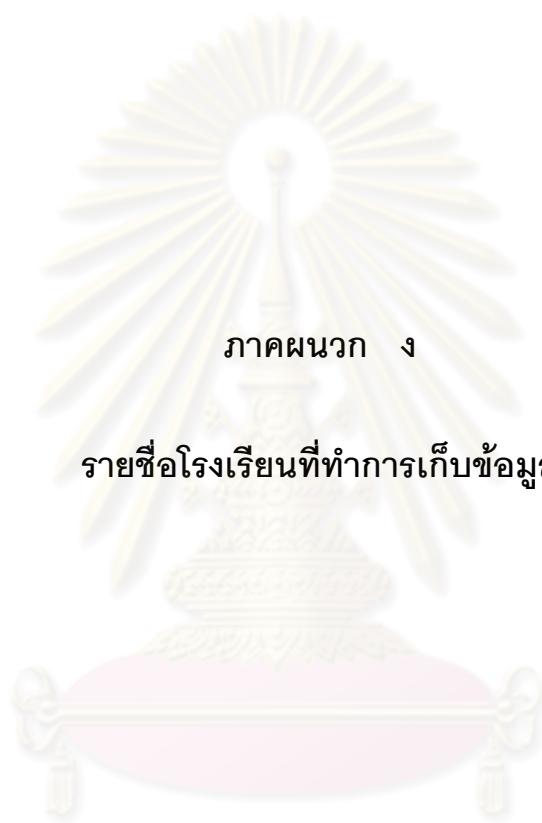
ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ทดลองใช้เครื่องมือในกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษาตอนปลายใน
จังหวัดนครสวรรค์ เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล คือ แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูล
คือ ครูศิลปศึกษา โดยประกอบด้วยโรงเรียนจำนวน 10 โรงเรียน ดังนี้

1. โรงเรียนบ้านหนองไผ่
2. โรงเรียนอนุบาลตากฟ้า
3. โรงเรียนสายลำโพงเหนือ
4. โรงเรียนวัดหัวถนน
5. โรงเรียนบ้านหนองหัวเรือ
6. โรงเรียนวัดเขาฝา
7. โรงเรียนบ้านโคกสว่าง
8. โรงเรียนบ้านคลองกำลัง
9. โรงเรียนบ้านหนองพิกุล (วิจิตนาคอุปถัมภ์)
10. โรงเรียนอนุบาลหนองบัว (เทพวิทยา)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ง

รายชื่อโรงเรียนที่ทำการเก็บข้อมูล

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้เก็บข้อมูลในกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในภาคเหนือ ซึ่งเป็นโรงเรียนที่เข้าร่วมในโครงการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล คือ แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ ครูศิลปศึกษา ซึ่งประกอบไปด้วยโรงเรียนจำนวน 85 โรงเรียน จาก 17 จังหวัดภาคเหนือ ดังนี้

จังหวัดเชียงใหม่

1. โรงเรียนปิ่นสรวงแยดสวิทยาลัย	2. โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เชียงใหม่
3. โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 30	4. โรงเรียนวัดทองผาไชย
5. โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เชียงใหม่	6. โรงเรียนบ้านกองแมก
7. โรงเรียนป่าจี้วังแดงวิทยา	8. โรงเรียนบ้านห้วยคอกหมู
9. โรงเรียนรังษีวิทยา	10. โรงเรียนบ้านขอบด้ง
11. โรงเรียนบ้านสันทรายคลองน้อย	12. โรงเรียนบ้านแม่ป่าคี่

จังหวัดนครสวรรค์

1. โรงเรียนบ้านหนองไผ่	2. โรงเรียนบ้านปางชัย
3. โรงเรียนวังข่อยวิทยา	4. โรงเรียนวัดหนองหญ้ารั้งกา
5. โรงเรียนบ้านคลองกำลัง	6. โรงเรียนสายลำโพงใต้
7. โรงเรียนบ้านดงมัน	8. โรงเรียนวังวิทยา
9. โรงเรียนอนุบาลท่าตะโก	10. โรงเรียนบ้านโคกมะขวิด
11. โรงเรียนบ้านเขาใหญ่	12. โรงเรียนวัดทับกฤชเหนือ

จังหวัดพิษณุโลก

1. โรงเรียนพิษณุโลกปัญญานุกูล	2. โรงเรียนบ้านแม่ระกา
3. โรงเรียนบ้านท่าหนองปากพาน	4. โรงเรียนบ้านห้วยเจียง
5. โรงเรียนคลองช้าง	6. โรงเรียนวัดย่านขาด
7. โรงเรียนวัดจันทร์ตะวันออก	

จังหวัดเพชรบูรณ์

1. โรงเรียนบ้านทับเจริญ	2. โรงเรียนบ้านวังน้อย
3. โรงเรียนบ้านศาลาลาย	4. โรงเรียนบ้านน้ำอ้อม
5. โรงเรียนบ้านชัยมงคล	6. โรงเรียนบ้านไร่เหนือ
7. โรงเรียนบ้านสระกรวด	8. โรงเรียนบ้านโคกสำราญ
9. โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านในเมือง)	

จังหวัดกำแพงเพชร

1. โรงเรียนหนองละมั่งทอง	2. โรงเรียนอนุบาลกำแพงเพชร
3. โรงเรียนบ้านหัวควาย	4. โรงเรียนบ้านเกาะสะบ้า

จังหวัดอุทัยธานี

1. โรงเรียนบ้านโป่งสามสิบ
2. โรงเรียนหนองขาหย่างวิทยา
3. โรงเรียนอนุบาลลานสัก

จังหวัดน่าน

1. โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์น่าน
2. โรงเรียนบ้านน้ำเคี้ยง
3. โรงเรียนบ้านน้ำมวบ

จังหวัดลำปาง

1. โรงเรียนบ้านนาแก้วประชารัฐ
2. โรงเรียนแม่พริกวิทยา
3. โรงเรียนบ้านใหม่
4. โรงเรียนประชาราชาวิทยา
5. โรงเรียนบ้านซ้อฟ้า
6. โรงเรียนห้วยมะเกลือวิทยา
7. โรงเรียนบ้านไหลหิน
8. โรงเรียนบ้านนาแก้วประชารัฐ

จังหวัดลำพูน

1. โรงเรียนบ้านสันวิไล
2. โรงเรียนชุมชนบ้านแม่ตืน
3. โรงเรียนเทศบาลจามเทวี

จังหวัดพิจิตร

1. โรงเรียนวัดพร้าว
2. โรงเรียนบ้านเนินพลวง
3. โรงเรียนอนุบาลบางมูลนาค “ราษฎร์อุทิศ”

จังหวัดแพร่

1. โรงเรียนบ้านเปาปมดงยาง
2. โรงเรียนบ้านม่วง
3. โรงเรียนบ้านวังซัน
4. โรงเรียนบ้านกาศ (วัดมนาประชานุกูล)

จังหวัดเชียงราย

1. โรงเรียนสันติวิทยา
2. โรงเรียนบ้านหนองบัวแดง
3. โรงเรียนบ้านแม่ฝักทะเล
4. โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15
5. โรงเรียนนางแลใน
6. โรงเรียนบ้านห้วยไค้
7. โรงเรียนบ้านเทอดไทย

จังหวัดแม่ฮ่องสอน

1. โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์แม่ฮ่องสอน
2. โรงเรียนร่มเกล้าป่าตอง
3. โรงเรียนบ้านหมอแปลง
3. โรงเรียนบ้านपालาน
5. โรงเรียนสังวาลย์วิทยา

จังหวัดพะเยา

1. โรงเรียนราชานุเคราะห์

จังหวัดสุโขทัย

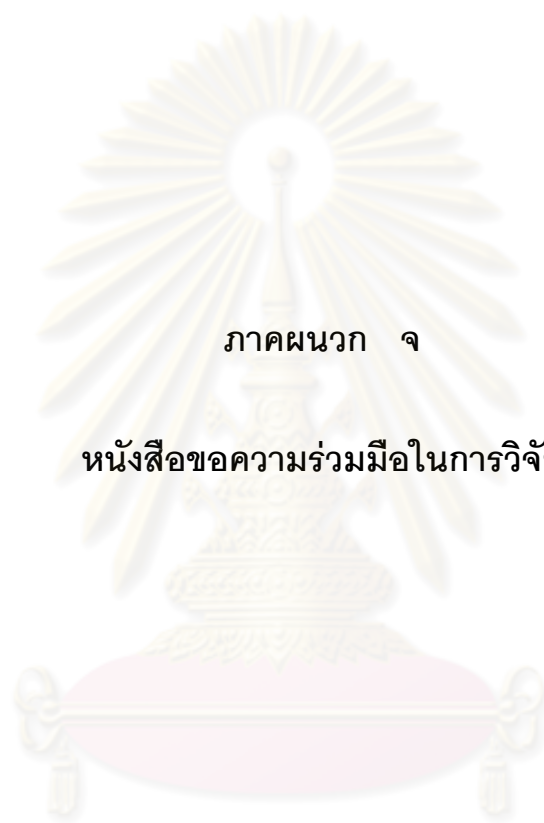
1. โรงเรียนศรีนคร

จังหวัดอุตรดิตถ์

1. โรงเรียนบ้านห้วยยาง
2. โรงเรียนอุตรดิตถ์วิทยา
3. โรงเรียนท่าปลาอนุสรณ์ 2

จังหวัดตาก

1. โรงเรียนอนุบาลตาก

ภาคผนวก จ

หนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่ ศธ 0512.6(2771)/227

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

27 มกราคม 2552

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน อาจารย์กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาศิลปศึกษา

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นายปริญญา ชนะวาทิ นิสิตชั้นปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาศิลปะ คนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษา อยู่ในระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาการบูรณาการปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลด้วย แบบสอบถาม กับครูผู้สอนศิลปะ ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นายปริญญา ชนะวาทิ ได้ทำการเก็บ ข้อมูลวิจัยดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติการแทนคณบดี

ฝ่ายวิชาการ หลักสูตรและการสอน

โทร. 0-2218-2680-2 ต่อ 612

ภาคผนวก ฉ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
สำหรับครูศิลปศึกษา

เรื่อง

การศึกษาการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนวิชา
ศิลปศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้วิจัย

นายปริญญา ชนะวาทิ

สาขาวิชาศิลปศึกษา

ภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
สำหรับครูศิลปศึกษา**

เรื่อง การศึกษาการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอน
วิชาศิลปศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะรวบรวมความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา
เกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ ระดับชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยการบูรณาการกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการทำวิจัยในครั้งนี้
ไม่มีจุดมุ่งหมายที่จะประเมินบุคคล หรือสถาบันใด และไม่มีการตัดสินคำตอบที่ถูกหรือผิด
คำตอบทุกคำตอบจะเป็นไปตามความคิดเห็นของแต่ละบุคคล โปรดประเมินความคิดเห็นของ
ท่านทุกข้อตามเป็นจริง คำตอบที่ได้จากท่าน ผู้วิจัยถือว่าเป็นความลับ และนำไปใช้ประโยชน์
ทางการศึกษาเท่านั้น จะไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่ประการใด โปรดกรุณาตอบแบบสอบถามฉบับ
นี้ให้ครบทุกข้อคำถามเนื่องจากการตอบแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์ จะไม่สามารถนำไปใช้ในการ
วิเคราะห์ผลการวิจัยได้

แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาแนวทางการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
กับวิชาศิลปศึกษา ดังนี้

1. องค์ประกอบพื้นฐาน

- 1.1 ด้านครูผู้สอน
- 1.2 ด้านนักเรียนหรือผู้เรียน
- 1.3 ด้านหลักสูตร

2. องค์ประกอบหลัก

- 2.1 การกำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอน
- 2.2 การกำหนดเนื้อหา / สาระ
- 2.3 การดำเนินการ
 - 2.3.1 การเตรียมการสอน
 - 2.3.2 เทคนิควิธีสอน
 - 2.3.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
 - 2.3.4 อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน

2.4 การวัดและประเมิน

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับองค์ประกอบการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษา

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ถูก () ลงในช่อง O หน้าข้อความหรือกรอกข้อความในช่องว่างที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่านมากที่สุด

1. เพศ

ชาย หญิง

2. อายุ

20 – 25 ปี 26 - 30 ปี
 31 - 40 ปี 41 – 50 ปี
 51 – 60 ปี 60 ปีขึ้นไป

3. วุฒิการศึกษา

ต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี
 ปริญญาโท อื่นๆ (โปรดระบุ).....

4. สาขาที่ท่านสำเร็จการศึกษา

ศิลปศึกษา อื่นๆ (โปรดระบุ).....

5. ประสบการณ์ในการสอนศิลปศึกษา

1 – 5 ปี 6 -10 ปี
 11 – 15 ปี 16 – 20 ปี
 21 – 25 ปี 25 – 30 ปีขึ้นไป

6. ปัจจุบันท่านรับผิดชอบการสอนในกลุ่มศิลปศึกษาในระดับชั้น (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ประถมศึกษาปีที่ 4 ประถมศึกษาปีที่ 5
 ประถมศึกษาปีที่ 6 อื่นๆ (โปรดระบุ).....

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชา
ศิลปะศึกษา

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อความต่อไปนี้แล้วประเมินว่าท่านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับใด โดย
เขียนเครื่องหมาย () ลงในช่องที่ตรงกับระดับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

โดยกำหนดค่าของคะแนนจากแบบสอบถามเป็น 5 ระดับ คือ

ค่าเฉลี่ยระหว่าง

4.50 – 5.00	หมายถึง	เห็นด้วยมากที่สุด	แทนด้วยเลข	5
3.50 – 4.49	หมายถึง	เห็นด้วยมาก	แทนด้วยเลข	4
2.50 – 3.49	หมายถึง	เห็นด้วยปานกลาง	แทนด้วยเลข	3
1.50 – 2.49	หมายถึง	เห็นด้วยน้อย	แทนด้วยเลข	2
1.00 – 1.49	หมายถึง	เห็นด้วยน้อยที่สุด	แทนด้วยเลข	1

ตัวอย่าง

ลำดับ ที่	แนวทางการสอน	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
องค์ประกอบพื้นฐาน		5	4	3	2	1
1	ครู 1.1 ศิลปะครูควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง		/			
	1.2 ครูศิลปะควรวิเคราะห์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้	/				

คำอธิบาย

จากตัวอย่างข้อ 1.1 ท่านทำเครื่องหมาย / ลงในช่องตารางตัวเลข 4 หมายความว่าท่านมีความคิดเห็นว่าเป็น ศิลปะครูควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับมาก

จากตัวอย่างข้อ 1.2 ท่านทำเครื่องหมาย / ลงในช่องตารางตัวเลข 5 หมายความว่าท่านมีความคิดเห็นว่าเป็น ครูศิลปะควรวิเคราะห์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้ในระดับมากที่สุด

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับองค์ประกอบการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษา

องค์ประกอบพื้นฐาน

1. ด้านครูหรือผู้สอน

.....

.....

2. ด้านนักเรียนหรือผู้เรียน

.....

.....

3. ด้านหลักสูตร

.....

.....

องค์ประกอบหลัก

1. ด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน

.....

.....

2. ด้านเนื้อหา

.....

.....

3. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

.....

.....

4. ด้านการวัดและประเมินผล

.....

.....

ลำดับที่	แนวทางการสอน	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
องค์ประกอบพื้นฐาน						
1	ครู					
	1.1 ครูศิลปะควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
	1.2 ครูศิลปะควรวิเคราะห์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้					
	1.3 ครูศิลปะควรเขียนแผนจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
	1.4 ครูศิลปะควรจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
1.5 ครูศิลปะควรวัดประเมินผลคุณลักษณะของผู้เรียนที่เกิดจากการเรียนสาระการเรียนรู้ศิลปะ						
2	นักเรียน					
	1.1 นักเรียนควรได้รับการเรียนรู้เกี่ยวกับความหมายแนวคิดการปฏิบัติตนตามหลักการสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
	1.2 นักเรียนเห็นคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีต่อการดำเนินชีวิตและการแก้ปัญหาสังคมในปัจจุบัน					
	1.3 นักเรียนสามารถสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ ถ่ายทอดแนวคิดตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้					
	1.4 นักเรียนนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการเรียนรู้สาระทัศนศิลป์ และการดำเนินชีวิตประจำวันได้					
1.5 นักเรียนใช้ความรู้ความสามารถทางทัศนศิลป์ในการเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้คนอื่นรับรู้ได้						
3	หลักสูตร					
	3.1 หลักสูตรควรมีการกำหนดผลการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา					
3.2 หลักสูตรควรให้ผลการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ครอบคลุมแนวคิด การปฏิบัติตน หลักการสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง						

ลำดับที่	แนวทางการสอน	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
	3.3 หลักสูตรควรกำหนดแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ					
	3.4 หลักสูตรควรกำหนดแนวทางจัดการเรียนรู้และการวัดประเมินผลการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการระหว่างสาระทัศนศิลป์กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
	3.5 หลักสูตรควรมีการประเมิน ทบทวนหลักสูตรและผลการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการระหว่างสาระการเรียนรู้ทัศนศิลป์กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
องค์ประกอบหลัก						
1	จุดประสงค์การเรียนรู้การสอน ควรกำหนดดังนี้					
	1.1 ให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด การปฏิบัติตน และหลักการสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
	1.2 ให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน และการแก้ปัญหาสังคมในปัจจุบัน					
	1.3 ให้นักเรียนสามารถนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับการเรียนรู้สาระทัศนศิลป์ได้					
	1.4 ให้นักเรียนสามารถสื่อความคิดเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผ่านงานทัศนศิลป์ได้					
1.5 ให้นักเรียนสามารถประยุกต์ใช้เทคนิค วิธีการทางทัศนศิลป์ในการเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ผู้อื่นรับรู้ได้						
2	การกำหนดเนื้อหา / สาระ					
	2.1 ควรมีการกำหนดสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา					
	2.2 ควรให้สาระการเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงครอบคลุมแนวคิด ความหมาย การปฏิบัติตนและหลักการสำคัญ					

ลำดับที่	แนวทางการสอน	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
	2.3 ควรมีการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาร่วมกำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
	2.4 ควรมีการกำหนดหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการระหว่างสาระทัศนศิลป์กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและมีการกำหนดสาระการเรียนรู้แต่ละหน่วย					
	2.5 ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดเลือกสาระการเรียนรู้ที่ต้องการศึกษาตามความถนัดและความสนใจ					
3	การดำเนินการ					
	3.1 การเตรียมการสอน					
	3.1.1 ครูศิลปะควรมีการศึกษาแนวคิด ความหมาย การปฏิบัติตนและหลักการสำคัญตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
	3.1.2 ครูศิลปะควรมีการศึกษาแนวคิดกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ					
	3.1.3 ครูศิลปะควรมีการเขียนแผนจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการระหว่างสาระทัศนศิลป์กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
	3.1.4 ครูศิลปะควรจัดเตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์เพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้					
	3.1.5 ครูศิลปะ ควรศึกษาแหล่งเรียนรู้และติดต่อประสานงานกับปราชญ์ท้องถิ่นเพื่อร่วมจัดการเรียนรู้					
	3.2 เทคนิควิธีสอน					
	3.2.1 ครูศิลปะควรเชิญผู้เชี่ยวชาญหรือปราชญ์ท้องถิ่นที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาให้ความรู้กับผู้เรียน					
	3.2.2 ครูศิลปะควรนำผู้เรียนไปศึกษาสภาพจริงภายในชุมชนท้องถิ่นที่มีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต					
3.2.3 ครูศิลปะควรจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สามารถนำมาบูรณาการกับการเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ทัศนศิลป์ได้						

ลำดับที่	แนวทางการสอน	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
	3.2.4 ครูคิดสมควรให้นักเรียนฝึกปฏิบัติโดยนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสร้างงานทัศนศิลป์รูปแบบต่างๆอย่างหลากหลาย					
	3.2.5 ครูคิดสมควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดหรือเลือกปฏิบัติกิจกรรมการบูรณาการระหว่างสาระทัศนศิลป์กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
	3.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน					
	3.3.1 ครูคิดสมควรจัดกิจกรรมที่มีขั้นนำ ขั้นกิจกรรม ขั้นสรุปและการวัดประเมินผล					
	3.3.2 ครูคิดสมควรมีการกระตุ้นเร้าให้นักเรียนมีความต้องการในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับการเรียนทัศนศิลป์					
	3.3.3 ครูคิดสมควรจัดกิจกรรมทัศนศิลป์ที่มีความหลากหลายครอบคลุมกิจกรรมการวาดภาพระบายสี การปั้น การหล่อ แกะสลัก การพิมพ์ การออกแบบสร้างสรรค์					
	3.3.4 ครูคิดสมควรให้ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมทั้งรายกลุ่มและรายบุคคล					
	3.3.5 ครูคิดปะและผู้เรียนควรร่วมกันสรุปผลหลังการเรียนรูู้					
	3.3.6 ครูคิดสมควรให้มีการวัดและประเมินผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้สาระทัศนศิลป์และด้านความรู้ทักษะ ค่านิยมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
	3.3.7 ครูคิดสมควรวัดและประเมินผลโดยการสัมภาษณ์ สังเกต ทดสอบ ประเมินผลงานจากแหล่งข้อมูลต่างๆอย่างหลากหลาย					
	3.3.8 ครูคิดสมควรให้ผู้เรียน ผู้ปกครอง ผู้ร่วมในการจัดการเรียนรู้ร่วมประเมินผล					
	3.4 อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน					
	3.4.1 ควรมีอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการระหว่างสาระทัศนศิลป์กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					

ลำดับที่	แนวทางการสอน	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
	3.4.2 ควรให้สื่อการสอนมีความน่าสนใจ สื่อความหมายให้เข้าใจได้ชัดเจน					
	3.4.3 ควรให้รูปแบบของสื่อมีความหลากหลายเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักการแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง					
	3.4.4 ควรประยุกต์ใช้สื่อที่ผลิตจากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นซึ่งไม่เป็นอันตรายต่อผู้เรียน					
4	การวัดและประเมินผล					
	4.1 ควรวิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้ และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างเครื่องมือในการวัดและประเมินผล					
	4.2 ควรให้เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลมีตัวชี้วัดครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะและเงื่อนไขตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่กำหนดไว้ในแผนจัดการเรียนรู้					
	4.3 ควรให้การวัดและประเมินผลควรประเมินตามสภาพจริงด้วยวิธีการต่างๆ อย่างหลากหลายโดยการสัมภาษณ์ สังเกต ทดสอบและประเมินผลงาน					
	4.4 ควรให้เครื่องมือที่ใช้วัดและประเมินผลมีความเที่ยงตรงเชื่อถือได้ สอดคล้องกับกับจุดประสงค์ในการประเมิน					
	4.5 ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ผู้ปกครองหรือผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการประเมิน					

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
สำหรับครูศิลปศึกษา

เรื่อง

การศึกษาการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนวิชา
ศิลปศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้วิจัย

นายปริญญา ชนะวาที

สาขาวิชาศิลปศึกษา

ภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
สำหรับครูศิลปศึกษา**

เรื่อง การศึกษาการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอน
วิชาศิลปศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์นี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อสอบถามความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา เกี่ยวกับ
แนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 4-6 โดยการบูรณาการกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

แบบสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
ด้านทัศนศิลป์ โดยบูรณาการวิชาศิลปศึกษากับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
แบ่ง

ออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

4. การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน
5. การจัดกระบวนการเรียนรู้
6. ปัญหาและอุปสรรคในการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับ
ศิลปศึกษาในการจัดการเรียนการสอน

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับองค์ประกอบการบูรณาการวิชาศิลปศึกษา
กับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ถูก ลงในช่อง หน้าข้อความหรือกรอกข้อความในช่องว่างที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่านมากที่สุด

ชื่อ.....นามสกุล.....

ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่.....ถนน.....ตำบล.....

อำเภอ.....จังหวัด.....โทร.....

สถานที่สัมภาษณ์.....

สัมภาษณ์เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เวลาเริ่มต้น.....น. ถึงเวลา.....น.

1. เพศ

ชาย

หญิง

2. อายุ

20 – 25 ปี

26 - 30 ปี

31 - 40 ปี

41 – 50 ปี

51 – 60 ปี

60 ปีขึ้นไป ระบุ.....

3. วุฒิการศึกษา

ต่ำกว่าปริญญาตรี

ปริญญาตรี

ปริญญาโท

อื่นๆ (โปรดระบุ).....

4. สาขาที่ท่านสำเร็จการศึกษา.....

5. ประสบการณ์ในการสอนศิลปศึกษา

1 – 5 ปี

6 -10 ปี

11 – 15 ปี

16 – 20 ปี

21 – 25 ปี

25 – 30 ปีขึ้นไป

6. ประสบการณ์ ในการเข้าร่วมฝึกอบรม ประชุม สัมมนา ที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน โดยบูรณาการแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

เคย จำนวนครั้งโดยประมาณ (โปรดระบุ).....เรื่อง.....

.....จัดโดย.....

ไม่เคย

7. ท่านเคยหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการบูรณาการแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษา อย่างไร (โปรดระบุแหล่งการเรียนรู้).....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนโดยการบูรณาการแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
กับวิชาศิลปศึกษา

คำชี้แจง โปรดแสดงความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนโดยการบูรณาการแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 โรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ

1. การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน

1) ท่านคิดว่าการพัฒนาหลักสูตรโดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษานั้น ควรมีแนวทางอย่างไร

.....
.....

2) ท่านคิดว่าสามารถมีส่วนร่วมในการนำองค์ความรู้ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นฐานในการกำหนดหลักสูตร เนื้อหา และกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปศึกษาร่วมกับโรงเรียนอย่างไร

.....
.....

3) ท่านคิดว่า นักเรียนควรได้รับประโยชน์อะไรจากการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยบูรณาการกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

.....
.....

2. การจัดการกระบวนการเรียนรู้

1) ท่านคิดว่าควรมีการกำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอน และเนื้อหาสาระในประเด็นใด

.....
.....

2) ท่านคิดว่าการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการกับวิชาศิลปศึกษาควรมีวิธีการในการสอนอย่างไร เตรียมการสอนอย่างไร เทคนิควิธีการเช่นไร การจัดกิจกรรมอย่างไร และควรมีสื่ออุปกรณ์อย่างไร ยกตัวอย่าง

.....
.....

3) ท่านคิดว่าการวัดและประเมินผลควรใช้เครื่องมืออะไร และวิธีดำเนินการอย่างไร

.....
.....

3. ปัญหาและอุปสรรคในการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับศิลปศึกษาในการจัดการเรียนการสอน

1) ท่านคิดว่าปัญหาอะไรที่ครูผู้สอนต้องประสบจากการจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

.....

2) ท่านคิดว่าปัญหาอะไรที่นักเรียนต้องประสบจากการจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

.....

3) ท่านคิดว่าอะไรเป็นปัญหาในการกำหนดจุดประสงค์ กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดประเมินผล

.....

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนบูรณาการแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษา

ท่านมีข้อเสนอแนะความคิดเห็นอื่นๆ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิชาศิลปศึกษาอย่างไร และต้องการให้ทางโรงเรียนช่วยเหลือสนับสนุนท่านด้านใด

.....

กราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในการให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบสัมภาษณ์

ศูนย์วิทยุโทรพัทธวิทยา
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(.....)

ลงนามผู้ให้สัมภาษณ์

วันที่.....

เวลา.....

ภาคผนวก ช

ภาพประกอบ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปภาพจากการสัมภาษณ์ครูศิลปศึกษาผู้เชี่ยวชาญ

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายปริญญา ชนะวาทิ ภูมิลำเนาเป็นคนจังหวัดเพชรบูรณ์ ในระดับชั้นมัธยมศึกษาจบจากโรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี จังหวัดพิษณุโลก ในปี 2549 จบระดับชั้นปริญญาตรี ศิลปกรรมศาสตร์บัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับสอง) ภาควิชาานฤมิตศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และปัจจุบันกำลังศึกษาระดับชั้นปริญญาโท สาขาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผลงานผู้วิจัย

เยาวชนดีเด่นแห่งชาติ สาขาศิลปวัฒนธรรม ประจำปี 2549

เยาวชนดีเด่นสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ ประจำปี 2550

เยาวชนดีเด่นสมาคมส่งเสริมเอกลักษณ์ของชาติ ประจำปี 2550

เยาวชนดีเด่นกระทรวงศึกษาธิการ สาขาศิลปะและดนตรี ประจำปี 2545

นิสิตนำชื่อเสียงจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ด้านศิลปวัฒนธรรม ประจำปี 2548

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย